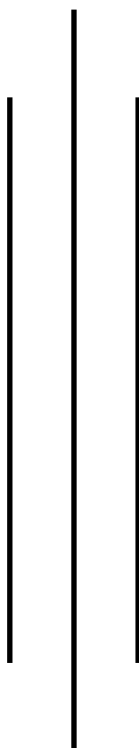

कलैया उप-महानगरपालिका

नगर पार्श्वचित्र

२०७५

कलैया उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
कलैया, बारा, २ नं. प्रदेश, नेपाल
(Municipal Profile, 2018)

कलैया उपमहानगरपालिका उपमहानगर कार्यपालिकाको कार्यालय

प्रदेश नं. २, कलैया बारा (नेपाल)

२०७३

पत्र संख्या:-
चलानी नम्बर:-

मिति:.....

दुई शब्द

कुनै पनि संस्थाको पार्श्वचित्र (Profile) त्यो संस्थाको प्रतिविम्ब हो । जसमा संस्थाको समग्र वस्तुगत स्थितिलगायत सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक तथा संगठन संरचना समेत समेटिएको हुन्छ । पार्श्वचित्रले समग्र संस्थाको वस्तु स्थितिलाई छर्लङ्ग पार्ने हुनाले संस्थाको भावी रणनीतिक योजना निर्माणमा यसले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नका साथै संस्थाको भावी कार्यदिशा समेत निर्दिष्ट गर्ने हुँदा यसको अपरिहार्यतालाई हृदयङ्गम गरी जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूलाई आगामी दिनहरूमा वार्षिक योजना निर्माणमा सहजता होस भन्ने उद्देश्यले कलैया उप-महानगरपालिकाले नगर पार्श्वचित्र (Profile) तयार गर्ने निर्णय गरे अनुसार द एसिया फाउण्डेशन (The Asia Foundation) को आर्थिक सहयोग तथा COMMITTED को प्राविधिक सहयोगमा यो नगर पार्श्वचित्र (Municipal Profile) तयार गरिएको छ ।

विशेषतः यो नगर पार्श्वचित्रमा उप-महानगरपालिकाको आधारभूत सूचनाहरू, घरधुरी तथा जनसंख्याको वनावट, भू उपयोग, आर्थिक अवस्था, कृषि तथा पशुपालन, भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार, सामाजिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण, विकासका सूचकांक र गरिवीको अवस्था जस्ता क्षेत्रहरू समेटिएका छन् । उप- महानगरपालिकाका केहि वडाका विवरण विविध कारणले सहि रूपमा संकलन हुन नसकेको भएतापनि संकलन भएका तथ्य तथ्याङ्कहरूले उप-महानगरको हालको अवस्था उजागर गरेको छ । त्यस्तै यस पार्श्व चित्रले नगरको भावी नीति तथा कार्यक्रम, कार्य योजना तथा कार्यविधिहरू तयगर्न समेत अहम भूमिका निर्वाह गर्ने कुरामा म व्यक्तिगत र संस्थागत रूपमा विश्वस्त छु ।

यसरी यो नगर पार्श्वचित्र तयार गर्न आर्थिक सहयोग गर्ने द एसिया फाउण्डेशन (The Asia Foundation) तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने COMMITTED Nepal काठमाण्डौ, सहि सूचना उपलब्ध गराईदिनु हुने सम्पूर्ण नगरवासीहरू, सूचना संकलनमा संलग्न भाई बहिनीहरू, यस कार्यमा व्यवस्थापन तथा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नु हुने नगर उप-प्रमुखज्यू, वडा अध्यक्षज्यूहरू, वडा सदस्यज्यूहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूहरू, यस उप-महानगरपालिकामा कार्यरत सम्पूर्ण शाखा प्रमुखज्यूहरू लगायत सम्बद्ध सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, व्यक्ति संघ संस्था प्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद ।

राजेश राय यादव

नगर प्रमुख

कलैया उप महानगरपालिकाको कार्यालय, कलैया बारा

पत्र संख्या:-
चलानी नम्बर:-

कलैया उपमहानगरपालिका उपमहानगर कार्यपालिकाको कार्यालय

प्रदेश नं. २, कलैया बारा (नेपाल)

२०७३

मिति:

भनाई

नेपालमा संघीयता कार्यान्वयनसंगै स्थानीय तहको निर्वाचन पछि गठन भएको स्थानीय सरकारबाट प्रवाह हुने सेवाले लोकतन्त्रको मर्मलाई आत्मासात् गर्न सक्नु पर्छ जसका लागि सरकारले सेवा प्रवाह गर्ने जनसाङ्ख्यिक, पूर्वाधार, सामाजिक तथा आर्थिक लगायत समग्र क्षेत्रको सूचना तथा तथ्याङ्क अद्यावधिक रहनु आवश्यक हुन्छ । कलैया उप-महानगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र तयार भई प्रकाशित हुन लागेकोमा अत्यन्तै खुसी लागेको छ । यसरी प्रकाशित नगर पार्श्वचित्रले उप-महानगरको विषयमा जानकारी लिन चाहने सम्बद्ध क्षेत्रका लागि सहयोग पुग्ने र नगर क्षेत्रमा भएको विकास तथा सेवा प्रवाहको वर्तमान स्थितिको चित्रण गर्न एवम् विकासका लागि भावि योजना तथा कार्यक्रम बनाई सेवा व्यवस्थापन गर्न महत्वपूर्ण सहयोग पुग्ने विस्वास गरेको छ ।

कमिटेड नेपालको तर्फबाट प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग गरी कलैया उप-महानगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७५ तयार गर्न खटिनु हुने कमिटेड नेपालका प्राविधिक टोली, सहयोगि संस्था The Asia Foundation तथा Australian Aid , उक्त कार्यको लागि स्थानीय सरकारको तर्फबाट समन्वय गर्नु हुने नगर प्रमुख, अध्ययन तथा विश्लेषणका लागि व्यवस्थापकीय भूमिका निर्वाह गर्नु हुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूहरु, वडाध्यक्षज्यूहरु एवम् कार्यपालिकाका सदस्यहरु, नगर सभाका सबै पदाधिकारीहरु, विषयगत शाखा प्रमुखहरु लगायत समस्त कर्मचारीहरु एवम् आम नगरवासीमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

धन्यवाद !!

रहिमा

रहिमा खातुन

उप-प्रमुख

कलैया उप महानगर नगर कार्यपालिका, कलैया बारा

उप-प्रमुख

पत्र संख्या:-
चलानी नम्बर:-

कलैया उपमहानगरपालिका उपमहानगर कार्यपालिकाको कार्यालय

प्रदेश नं. २, कलैया, बारा (नेपाल)

२०७३

मिति:

भनाई

कुनै पनि संस्थाको सर्वाङ्गीण विकासका निम्ति विकास नीति तथा योजना निर्माण गर्न सही सूचनाको आवश्यकता पर्दछ । यसर्थ सूचनामा आधारित नगर विकास योजना निर्माणको लागि उप-महानगरपालिकामा नगर पार्श्वचित्र (Minicipal Profile) को अति आवश्यक भएकोले एसिया फाउण्डेशन (The Asia Foundation)को आर्थिक सहयोग तथा COMMITTED को प्राविधिक सहयोगमा तयार भएको कलैया उप-महानगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र (Municipal Profile) पुस्तिकाको रुपमा प्रकाशन हुन लागेकोमा मलाई खुशी लागेको छ ।

यो नगर पार्श्वचित्र (Profile) नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको कार्यविधि अनुसार निर्माण गरिएको हो । यसमा कलैया उप-महानगरपालिकाको संस्थागत तथा व्यक्तिगत घरधुरी सर्वेक्षण गरी प्राथमिक तथा सहायक तथ्यांक संकलन गरी सो को विश्लेषण सहित यो पार्श्वचित्र (Profile) तयार गरिएको छ ।

त्यसै गरी उप-महानगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण बस्तुस्थिति तथा सूचनालाई यस नगर पार्श्वचित्र (Profile) मा अभिलेखीकरण गरिएको छ । यसबाट नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण नागरिक तथा उप-महानगरपालिका संग सरोकार राख्ने सबै महानुभावहरु, संघ संस्था, अध्ययन अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार लगायत सम्पूर्ण पक्ष लाभान्वित हुने कुरामा विश्वस्त छु ।

यस नगर पार्श्वचित्र तयार गर्दा सूचनाहरु संकलन गरी व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण जनप्रतिनिधी, गणक, सुपरिवेक्षक, सामाजिक परिचालक, तथा सूचना उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण नगरवासीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु । विशेषतः यो नगर पार्श्वचित्र निर्माण गर्न आर्थिक सहयोग गर्ने एसिया फाउण्डेशन (The Asia Foundation) तथा प्राविधिक सहयोग पुर्याउने कमिटेड (COMMITTED) नेपाल प्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद ।

हरि नारायण बेल्वासे

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
कलैया उप-महानगरपालिकाको
कार्यालय कलैया बारा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषय सूची

खण्ड १ : उप-महानगरपालिकाको परिचय

- १.१ नामाकरण र ऐतिहासिक पृष्ठभूमि
- १.२ नदी तथा खोला
- १.३ पार्क, वनस्पति तथा उद्यान
- १.४ मुख्य बस्ती
- १.५ खेल मैदान
- १.६ प्राकृतिक श्रोत
- १.७ पर्यटन
 - १.७.१ पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरू
 - १.७.२ होटेल, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट र होमस्टे
- १.८ स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरू

खण्ड २ : जनसाङ्ख्यिक विवरण

- २.१ वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या
- २.२ उमेर र लिङ्गानुसार वडागत जनसंख्या
- २.३ परिवारको आकारको आधारमा परिवार
- २.४ जातजातिको आधारमा वडागत जनसंख्या
- २.५ उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्या
- २.६ धर्मानुसार जनसंख्याको वडागत विवरण
- २.७ घरको प्रयोगको आधारमा परिवार
- २.८ घरको किसिमको आधारमा परिवार
- २.९ परिवार बसोबास गर्ने घरको तल्लाको आधारमा परिवार
- २.१० परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवार
- २.११ परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवार
- २.१२ सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवार
- २.१३ अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्या
 - २.१३.१ उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या
 - २.१३.२ शैक्षिक स्तरको आधारमा उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्या
 - २.१३.३ लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या
 - २.१३.४ अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या
 - २.१३.५ अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या
 - २.१३.६ अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या
- २.१४ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदत्ताको आधारमा वडागत विवरण
- २.१५ घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्वको आधारमा परिवार
- २.१६ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवार
- २.१७ उमेर र लिङ्ग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

खण्ड ३ : भू-उपयोग

- ३.१ घर बनेको जमिनको लालपुर्जाको आधारमा घरपरिवारहरू
- ३.२ घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिए/नलिएको आधारमा परिवार
- ३.३ कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण

खण्ड ४ : आर्थिक क्षेत्र तथा रोजगार स्थिति

- ४.१ उप-महानगरपालिकाको वित्तीय स्थिति
 - ४.१.१ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन
 - ४.१.२ उप-महानगरपालिकाको आय
 - ४.१.३ उप-महानगरपालिकाको खर्च
 - ४.१.४ उप-महानगरपालिकाको विगत ३ वर्षको आय-व्यय
- ४.२ उप-महानगरपालिकाको रोजगारी र आम्दानीको अवस्था
 - ४.२.१ वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था
 - ४.२.२ वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवार
 - ४.२.३ वार्षिक औसत खर्चका आधारमा परिवार
 - ४.२.४ आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवार
 - ४.२.५ परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवार
 - ४.२.६ आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवार
 - ४.२.७ कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग्ने परिवारले नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवार
 - ४.२.८ परिवारका सदस्यका लागि सामान्य विरामी खर्च, न्यानो कपडा र भुलको व्यवस्था गर्ने क्षमताको आधारमा परिवार
 - ४.२.९ ऋणका आधारमा परिवार
 - ४.२.१० परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवार
 - ४.२.११ ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवार
 - ४.२.१२ ऋण लिएको श्रोतको आधारमा घरपरिवार
- ४.३ व्यापार तथा उद्योग व्यवसाय
 - ४.३.१ बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्या
 - ४.३.२ सञ्चालकको लिङ्ग अनुसार उद्योग तथा व्यवसायिक फर्म
 - ४.३.३ सञ्चालकको उमेरसमुह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्म
 - ४.३.४ सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्म
 - ४.३.५ दर्ता भएका उद्योगहरूको वर्गीकरण
 - ४.३.६ उद्योग व्यवसाय र व्यापारिक फर्महरू संचालन भई रहेका घरहरूको स्वामित्वको प्रकार
 - ४.३.७ सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने घर परिवारहरूको विवरण
 - ४.३.८ उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्तिहरू
 - ४.३.९ व्यवसायीक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति
 - ४.३.१० पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनी
- ४.४ उद्योग, बैंक तथा सहकारी
 - ४.४.१ उद्योग
 - ४.४.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू
 - ४.४.३ व्यापारिक केन्द्रहरू

खण्ड ५ : कृषि तथा पशु पालन

- ५.१ कृषि
 - ५.१.१ कृषिजन्य बाली
 - ५.१.२ कृषिबालीमा लाग्ने रोग
 - ५.१.३ बाली पात्रो
 - ५.१.४ कृषि बजारीकरण
 - ५.१.५ कृषि पकेट क्षेत्र

- ५.१.६ कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवार
- ५.१.७ कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरपरिवार
- ५.१.८ कृषिबाली उत्पादनको आधारमा परिवार
- ५.१.९ कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा परिवार
- ५.२ पशुपालन
 - ५.२.१ पशु नश्ल
 - ५.२.२ पशुपक्षीमा लाग्ने रोगहरू
 - ५.२.३ पशुपक्षी सम्बन्धी बजार
 - ५.२.४ कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवार
 - ५.२.५ पशुपक्षीहरूको उत्पादन आधारमा परिवार
 - ५.२.६ पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवार

खण्ड ६ : भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार

- ६.१ सडक, सवारी तथा यातायात
 - ६.१.१ विद्यमान सडक सञ्जाल
 - ६.१.२ सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा परिवारहरू
 - ६.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको सडकको चौडाइको आधारमा वडागत विवरण
 - ६.१.४ पैदल मार्ग
 - ६.१.५ यातायात सेवा
 - ६.१.६ सडक दुर्घटना
 - ६.१.७ पुल तथा पुलेसा
- ६.२ टाढाको बस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय
- ६.३ वडा केन्द्रबाट उप-महानगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय
- ६.४ उप-महानगरपालिकाका हालका भवनहरू
- ६.५ सञ्चार
 - ६.५.१ टेलिफोन/मोबाइल
 - ६.५.२ रेडियो तथा एफ.एम सम्बन्धी विवरण
 - ६.५.३ हुलाक सेवा
 - ६.५.४ पत्रपत्रिका
- ६.६ परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- ६.७ विद्युत तथा सौर्य उर्जा
 - ६.७.१ ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत
 - ६.७.२ बिजुलीको मिटर जडान भएका परिवार
 - ६.७.३ दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको आधारमा परिवार
 - ६.७.४ खाना पकाउन प्रयोग गर्ने मुख्य इन्धनको आधारमा परिवार

खण्ड ७ : सामाजिक पूर्वाधार तथा सेवा

- ७.१ शिक्षा (पृष्ठभूमि)
 - ७.१.१ शैक्षिक संस्थाहरू
 - ७.१.२ लिङ्गानुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति
 - ७.१.३ उमेरसमूह अनुसार ५ वर्ष र सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति
 - ७.१.४ जातजातिअनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति
 - ७.१.५ वडा अनुसार तहगत शिक्षा

- ७.१.६ उमेर समूह अनुसार तहगत शैक्षिक स्तरसम्बन्धी विवरण
- ७.१.७ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका/नगएका/छाडेका उमेरसमूह
- ७.१.८ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका/छाडेका जनसंख्या मध्ये कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या
- ७.१.९ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्या
- ७.१.१० लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गई रहेको वडागत जनसंख्या
- ७.१.११ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्क
- ७.१.१२ परिवार, परिवारमा रहेका विद्यार्थी संख्या र शिक्षामा वार्षिक खर्च
- ७.१.१३ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समूहका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानु/छाड्नुका कारण तथा लिङ्गको आधारमा वडागत विवरण
- ७.१.१४ विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको वडागत विवरण
- ७.२ स्वास्थ्य
 - ७.२.१ उप-महानगरपालिकामा देखा परेका १० प्रमुख रोगहरू
 - ७.२.२ परिवार नियोजन
 - ७.२.३ गाउँघर क्लिनिक र नियमित खोप
 - ७.२.४ सुरक्षित मातृत्वको अवस्था
 - ७.२.५ खोप
 - ७.२.६ पोषण
 - ७.२.७ दीर्घ रोगको कारणले मृत्यु भएका बालबालिका
 - ७.२.८ स्वास्थ्य सूचक
 - ७.२.९ १५-४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहमा विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्माएका शिशुहरूको संख्याको आधारमा महिला
 - ७.२.१० शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरू
 - ७.२.११ १५-४९ उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मदाको उमेर
 - ७.२.१२ २ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिका
 - ७.२.१३ दीर्घरोगको प्रकार अनुसार दीर्घरोगीहरूको जनसंख्या
- ७.३ महिला तथा बालबालिका
 - ७.३.१ महिला
 - ७.३.२ बालबालिका
 - ७.३.३ बालश्रमको अवस्था
 - ७.३.४ बालकलब
- ७.४ खानेपानी
 - ७.४.१ उप-महानगरपालिकामा रहेको खानेपानी आयोजना
 - ७.४.२ खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवार
 - ७.४.३ परिवारले प्रयोग गरेको पानीको स्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवार
 - ७.४.४ खानेपानीको मुख्य स्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवार
- ७.५ सामाजिक सुरक्षा प्राप्त जनसंख्या
- ७.६ अपाङ्ग जनसंख्या
- ७.७ फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाइ
 - ७.७.१ फोहोरमैला व्यवस्थापन

- ७.७.२ सार्वजनिक शौचालय
- ७.७.३ शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवार
- ७.७.४ घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवार
- ७.७.५ घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवार
- ७.७.६ ढल निकासको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण

खण्ड ८ : वन तथा वातावरण

- ८.१ प्राकृतिक वन तथा वनस्पति
- ८.२ जैविक विविधता
- ८.३ सामुदायिक वन
- ८.४ वन पैदावारको माग र आपूर्ति
- ८.५ जडिबुटी
- ८.६ वन संरक्षणका लागि चाल्नुपर्ने कदम
 - ८.६.१ मुख्य वातावरणीय समस्याको प्रकारको आधारमा परिवार
- ८.७ विपद् व्यवस्थापन
 - ८.७.१ प्रकोप पात्रो
 - ८.७.२ प्राकृतिक विपद् वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवार

खण्ड ९ : विकास सूचकाङ्क र गरिबीको स्थिति

- ९.१ प्रति परिवार वार्षिक आय तथा औषत प्रतिव्यक्ति आय
- ९.२ परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक आय
- ९.३ विपन्नता सूचकाङ्क
 - ९.३.१ सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवार
 - ९.३.२ सम्पन्नता सूचकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवार

खण्ड १० : विविध

- १०.१ उप-महानगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा
- १०.२ उप-महानगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरू
- १०.३ उप-महानगरपालिका क्षेत्रका सरकारी कार्यालयहरूको नाम, टेलिफोन
- १०.४ व्यवसायिक खेलाडी
- १०.५ उप-महानगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरू
- १०.६ उप-महानगरपालिकाको कार्यालयमा हाल कार्यरत कर्मचारीहरू
- १०.७ जननिर्वाचित कार्यपालिका सदस्यहरू

तालिका सूची

- तालिका नं. १ : उप-महानगरपालिकामा रहेका नदिहरूको विवरण
- तालिका नं. २ : उप-महानगरपालिकामा रहेका पार्क तथा उद्यानसम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ३ : उप-महानगरपालिकामा रहेका पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थलसम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ४ : बस्ती मुख्य बस्ती सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ५ : खेलमैदान सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ६ : धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक स्थलहरूको विवरण
- तालिका नं. ७ : होटेल, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट तथा होमस्टे सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ८ : जात्रा तथा मेलासम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ९ : वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १० : लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विस्तृत विवरण
- तालिका नं. ११ : उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १२ : परिवारमा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १३ : जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १४ : उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १५ : धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण
- तालिका नं. १६ : घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १७ : घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १८ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको तल्लाको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १९ : परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. २० : परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. २१ : सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. २२ : अनुपस्थित भएका सदस्य तथा परिवारको विवरण
- तालिका नं. २३ : उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. २४ : अनुपस्थित हुँदा उर्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. २५ : लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. २६ : अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. २७ : अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. २८ : अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. २९ : पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदरताको आधारमा जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. ३० : घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व हुने घरपरिवारको वितरण
- तालिका नं. ३१ : विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवारको वितरण
- तालिका नं. ३२ : उमेर र लिङ्ग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण
- तालिका नं. ३३ : घर बनेको जमिनको लालपुर्जा सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ३४ : घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ३५ : कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण
- तालिका नं. ३६ : सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन
- तालिका नं. ३७ : उप-महानगरपालिकाको आय विवरण
- तालिका नं. ३८ : उप-महानगरपालिकाको खर्च विवरण
- तालिका नं. ३९ : उप-महानगरपालिकाको विगत ३ वर्षको आयव्ययको विवरण
- तालिका नं. ४० : वडागतरूपमा रोजगारीको विवरण
- तालिका नं. ४१ : वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण

- तालिका नं. ४२ : वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ४३ : आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ४४ : परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ४५ : आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ४६ : नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ४७ : परिवारका सदस्य सामान्य विरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमता अनुसार परिवारको विवरण
- तालिका नं. ४८ : जाडो महिनामा न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ४९ : आवश्यकता अनुसार लामखुट्टेको भुलको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ५० : ऋण लिने र नलिने परिवारको विवरण
- तालिका नं. ५१ : परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ५२ : ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ५३ : ऋण लिएको श्रोतको आधारमा घरपरिवारको वितरण
- तालिका नं. ५४ : बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण
- तालिका नं. ५५ : उद्योग व्यवसाय सञ्चालकको लिंग अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण
- तालिका नं. ५६ : सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण
- तालिका नं. ५७ : सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्मको विवरण
- तालिका नं. ५८ : दर्ता भएका उद्योग/व्यवसायिक फर्मको वर्गीकरण
- तालिका नं. ५९ : उद्योग/व्यवसायिक फर्म सञ्चालन भइरहेका घरको स्वामित्व
- तालिका नं. ६० : सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने परिवारको विवरण
- तालिका नं. ६१ : उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्तिहरूको विवरण
- तालिका नं. ६२ : व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति
- तालिका नं. ६३ : पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण
- तालिका नं. ६४ : साना तथा घरेलु उद्योगहरूको विवरण
- तालिका नं. ६५ : बैंक सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ६६ : व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण
- तालिका नं. ६७ : कृषिजन्य बाली सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ६८ : बालीमा लाग्ने रोग विवरण
- तालिका नं. ६९ : बाली पात्रो
- तालिका नं. ७० : बजारको नाम र प्रकृति
- तालिका नं. ७१ : कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण
- तालिका नं. ७२ : कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ७३ : कृषि प्रयोजनमा भोगचलन भएको जमिनमा सिँचाई सुविधा सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ७४ : कृषि उत्पादनमा आवद्ध घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ७५ : कृषि बाली उत्पादनको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ७६ : कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ७७ : पशुधन सम्बन्धी विवरण

- तालिका नं. ७८ : पशुमा देखिएको रोगहरूको विवरण
- तालिका नं. ७९ : पशुपक्षी बजार सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ८० : कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. ८१ : पशुपक्षीहरूको उत्पादन घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ८२ : पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ८३ : सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था
- तालिका नं. ८४ : सडक मार्गको विवरण
- तालिका नं. ८५ : सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत परिवारहरूको विवरण
- तालिका नं. ८६ : सडकको चौडाइको आधारमा वडागत परिवारको विवरण
- तालिका नं. ८७ : पैदल मार्ग सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ८८ : रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू
- तालिका नं. ८९ : सडक दुर्घटना सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ९० : टाढाको बस्तीदेखि वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ९१ : वडा केन्द्रदेखि उप-महानगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ९२ : उप-महानगरपालिकाका हालका भवनहरूको विवरण
- तालिका नं. ९३ : मोबाइल तथा टेलिफोन सञ्चालन सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ९४ : एफ.एम. रेडियो
- तालिका नं. ९५ : पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. ९६ : परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. ९७ : उप-महानगरपालिकामा उर्जा उपयोगको अवस्था
- तालिका नं. ९८ : बिजुलीको मिटर जडान भएका परिवारको विवरण
- तालिका नं. ९९ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १०० : खाना पकाउन प्रयोग गर्ने मुख्य इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १०१ : लिङ्गानुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थितिको विवरण
- तालिका नं. १०२ : उमेरसमूह अनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति
- तालिका नं. १०३ : जातजातिअनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति
- तालिका नं. १०४ : वडा अनुसार तहगत शिक्षा सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १०५ : वडा अनुसार तहगत शिक्षा, लिङ्ग र उमेर समूह सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १०६ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका/नजाने/छाड्ने उमेरसमूह अनुसार विवरण
- तालिका नं. १०७ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका/नगएका/छाडेका उमेरसमूह अनुसार वडागत विवरण
- तालिका नं. १०८ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १०९ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्याको वडागत विवरण
- तालिका नं. ११० : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १११ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण
- तालिका नं. ११२ : लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गई रहेको वडागत जनसंख्याको विवरण

- तालिका नं. ११३ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण
- तालिका नं. ११४ : शिक्षामा भएको वार्षिक खर्चको विवरण
- तालिका नं. ११५ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समूहका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका कारणहरूको आधारमा जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. ११६ : वडागतरूपमा विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. ११७ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण
- तालिका नं. ११८ : रोगहरूको विवरण
- तालिका नं. ११९ : सुरक्षित मातृत्वको विवरण
- तालिका नं. १२० : खोप सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १२१ : खोप छाड्ने बालबालिकाहरूको विवरण
- तालिका नं. १२२ : विगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था
- तालिका नं. १२३ : स्वास्थ्य सूचक सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १२४ : १५-४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहमा विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्माएका शिशुहरूको संख्याको आधारमा महिलाको विवरण
- तालिका नं. १२५ : १५-४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहमा विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्माएका शिशुहरूको संख्याको आधारमा वडागत विवरण
- तालिका नं. १२६ : शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण
- तालिका नं. १२७ : १५-४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मदाको उमेर सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १२८ : ५ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण
- तालिका नं. १२९ : दीर्घरोग रोगको प्रकार अनुसार जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १३० : महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १३१ : उप-महानगरपालिकामा रहेको खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १३२ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. १३३ : परिवारले प्रयोग गरेको पानीको स्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १३४ : खानेपानीको मुख्य स्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको वितरण
- तालिका नं. १३५ : विगत १२ महिनामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसंख्याको विवरण
- तालिका नं. १३६ : अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण
- तालिका नं. १३७ : फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १३८ : हस्पिटलबाट निस्केको फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण
- तालिका नं. १३९ : सार्वजनिक शौचालयको विवरण
- तालिका नं. १४० : शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण
- तालिका नं. १४१ : घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १४२ : ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १४३ : मुख्य वातावरणिय समस्याको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १४४ : उप-महानगरपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण
- तालिका नं. १४५ : प्रकोप पात्रोको विवरण
- तालिका नं. १४६ : प्राकृतिक विपद् वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण
- तालिका नं. १४७ : वडा अनुसार प्रति परिवार वार्षिक आय तथा औषत प्रतिव्यक्ति आय
- तालिका नं. १४८ : परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १४९ : सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण

तालिका नं. १५० : सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार
परिवारको विवरण

तालिका नं. १५१ : उप-महानगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण

तालिका नं. १५२ : उप-महानगरपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरूको नाम र टेलिफोन

तालिका नं. १५३ : व्यवसायिक खेलाडी सम्बन्धी विवरण

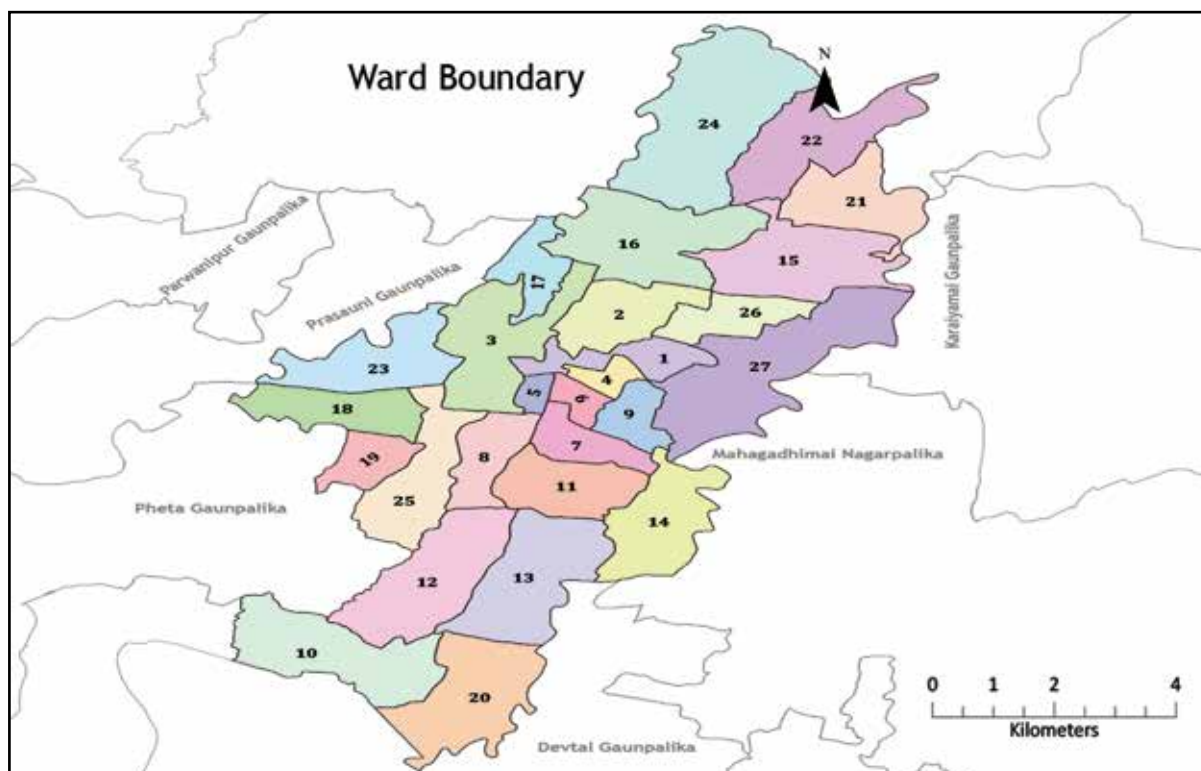
तालिका नं. १५४ : उप-महानगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका
प्रमुखहरूको विवरण

तालिका नं. १५५ : उप-महानगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका नं. १५६ : जननिर्वाचित कार्यपालिका सदस्यहरूको विवरण

खण्ड १ : उप-महानगरपालिकाको परिचय

१.१ नामाकरण र ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

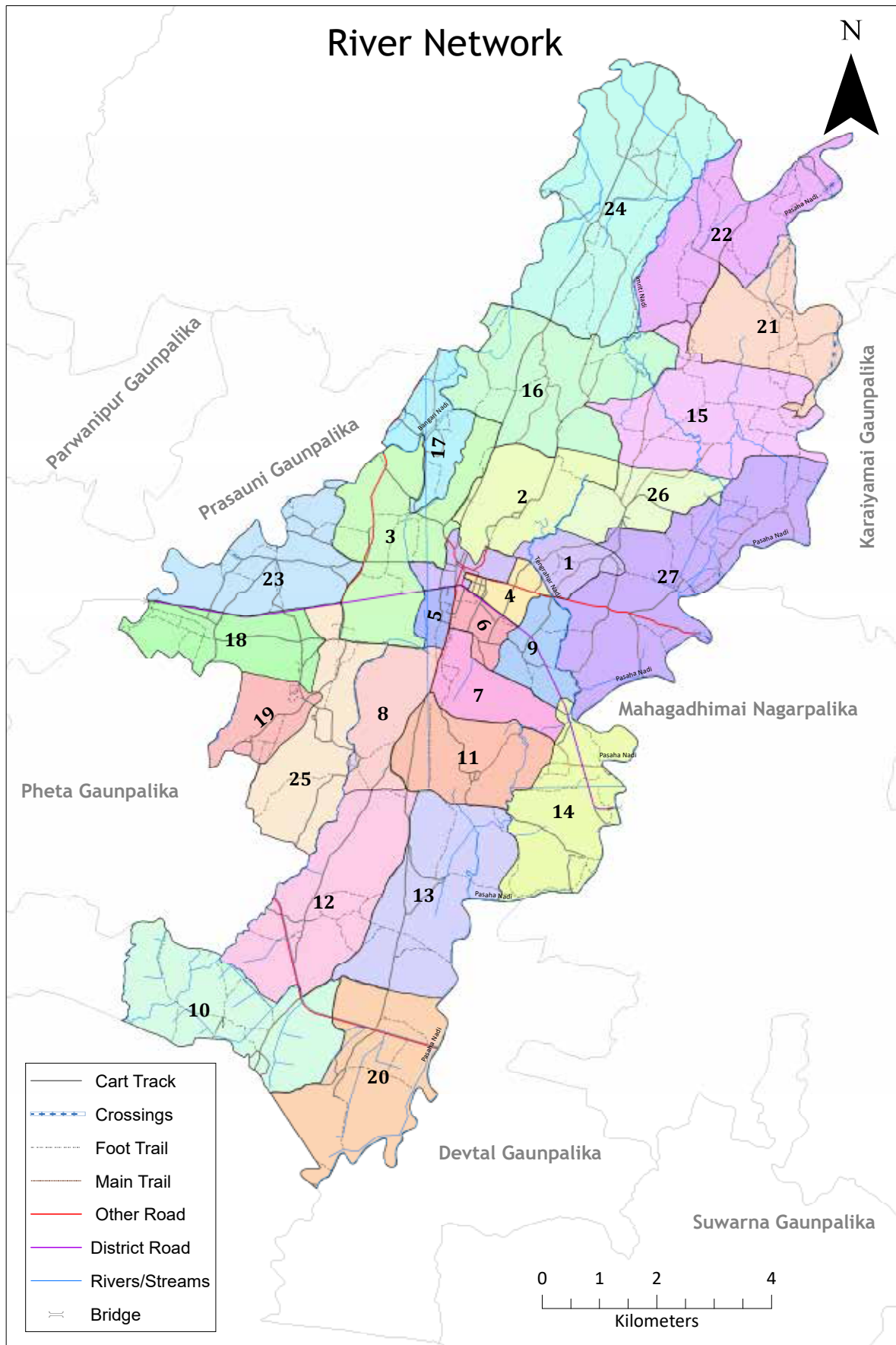

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

कलैया उप-महानगरपालिका २०३९ सालमा स्थापित काठमाण्डौबाट ३०६ कि.मी. र वीरगंजबाट पूर्व १२ कि.मी. को दुरीमा अवस्थित बारा जिल्लाको सदरमुकाम रहेको नगरपालिका हो । स्थापनाकालमा यस उ.मा.न.पा. मा तत्कालिन कलैया, बरेवा, भवानीपुर, बैरिया, बघवन, रामपुर गा.वि.स.लाई समेटिएको थियो । ११ वडामा विभाजित यस उप-महानगरपालिका मा २०४७ सालमा भतौडा, ब्रम्हपुरी, विशम्भरपुर, बसतपुर, मनहर्वा, भोडाहा, मटिहर्वा, महेशपुर गा.वि.स. थप गरी १४ वडामा विस्तार गरी यसको क्षेत्रफल बढाइएको थियो । एशियाकै ठूलो बली चढ्ने श्री गढीमाई मन्दिर नजिक भएको कारणले यस उप-महानगरपालिका पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा पनि विकसित हुने क्रममा छ ।

बारा जिल्लाको दुई मध्येको एक उप-महानगरपालिका कलैया सांस्कृतिक विविधताको धनी उप-महानगरपालिका हो । वि.सं. २०३९ सालमा स्थापना भएको कलैया उप-महानगरपालिका हाल जिल्लाको ४ निर्वाचन क्षेत्र मध्ये निर्वाचन क्षेत्र नं. ३ मा पर्दछ । साविकमा १४ वटा वडामा विभक्त भई कार्य गर्दै आएकोमा नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार २०७३ सालमा ८ वटा गा.वि.स.हरू धर्मनगर, बलिरामपुर, बघवन, दोहरी, उत्तरभिटकैया, भतौडा, मोतीसर र सिसहनीया गरी १३ वडा थप भई हाल कुल वडा संख्या २७ कायम भएको छ । ९ वटा शहरी वडाहरू र १८ वटा ग्रामिण वडाहरू रहेको यस उप-महानगरपालिका मा विगतको तथ्याङ्क अनुसार कुल ७७ किमि सडकहरू रहेकोमा १२ किमि कालोपत्रे, ३ किमि ढलान र ३४ किमि ग्राभेल र बाँकी सडकहरू कच्ची रही आएकोमा हाल विस्तारित वडाहरूको समेत गरी सडक विस्तार भएको छ । यसबाट नगरले सडक सुधार लगायत भौतिक विकासमा ध्यान दिनु पर्ने देखिन्छ । बारा जिल्ला र कलैया उ.म.न.पा.को मानवीय विकास सुचकाँक न्यून रहेकोले मानवीय र सामाजिक विकासलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ । कलैया उप-महानगरपालिका नेपालको पुरानो प्रशासनिक विभाजनअनुसार मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तर्गत बारा जिल्लामा र हालको २ नं प्रदेशमा पर्दछ ।

१.२ नदी तथा खोला

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

जल सम्पदाको दृष्टिले नेपाल विश्वको दोस्रो सबैभन्दा समृद्ध राष्ट्र र एसियामा पहिलो राष्ट्र मानिन्छ। नेपालमा ६ हजारभन्दा बढी नदिनालाहरू रहेका छन्। यी नदीनालाहरूबाट सिँचाई सुविधा, खानेपानीको आपूर्ति, जल यातायात, पर्यटन र मत्स्य पालनको क्षेत्रमा बहुआयामिक रूपले प्रयोग गर्न सकिने देखिन्छ। तर समग्रमा जल उपयोग ज्यादै न्यून भई इन्धनका विविध साधनको प्रयोग गरिरहनु परेको कुरालाई नकार्न सकिन्न। यस उप-महानगरपालिका भएर बग्ने खोला तथा नदिहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १ : उप-महानगरपालिकामा रहेका नदीहरूको विवरण

क्र. सं.	नदी तथा खोलाको नाम	नदीले छोएका बस्तीहरू	वडा नं.	क्र. सं.	नदी तथा खोलाको नाम	नदीले छोएका बस्तीहरू	वडा नं.
१	टेडरहर	पर्सा, रामपुर	१	११	बगरी	ब्रम्हपुर	१६
२	खैराही	मोतिबाग	२	१२	बगरी	ब्रम्हपुरी	१७
३	खैराही	भवानीपूर	३	१३	बगरी	मनगढवा, छोटका	१८
४	टेडरहर	सुन्दरबस्ती, रामजानकीटोल	४	१४	पसाहा	बसतपुर	२०
५	खैराही	घुसुकपुर	५	१५	पसाहा	भोडहा	२१
६	टेडरहर	रामपुर	९	१६	पसाहा	भोडहा, मटेरिया	२२
७	गण्डक नहर	मटिअर्वा	१०	१७	बगरी	भतौडा, बैराटपुर, नैकाटोला	२३
८	गण्डक नहर	धर्मनगर	१२	१८	बगरी	सखुई	२४
९	पसाहा	बघवन	१४	१९	खैराही	सिसहनिया	२५
१०	पसाहा	विजुलपुर खम्म	१५	२०	पसाहा	रामपुर	२७

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

१.३ पार्क, वनस्पति तथा उद्यान

तालिका नं. २ : उप-महानगरपालिकामा रहेका पार्क तथा उद्यानसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पार्क तथा बाल उद्यानको विवरण	वडा नं.	स्थान	कैफियत
१	पोखरी र छठिघाट	८	खपरतता टोल	
२	मुक्तेश्वर उद्यान केन्द्र	२	लंगडा टोल	
३	सिद्धेश्वर	३	भवानिपुर	
४	राम जानकी मन्दिर	१	कलैया	
५	छठीया पोखरी	७	बैरिया	
६	चुरियामाई मन्दिर	५	बरेवा	
७	छठीया पोखरी	६	लहेरवाटोल	
८	रामेश्वरनाथ मन्दिर	२१	भोडाहा टोल	
९	छठीया पोखरी	२७	विजुलपुर र रामपुरको विचमा	

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

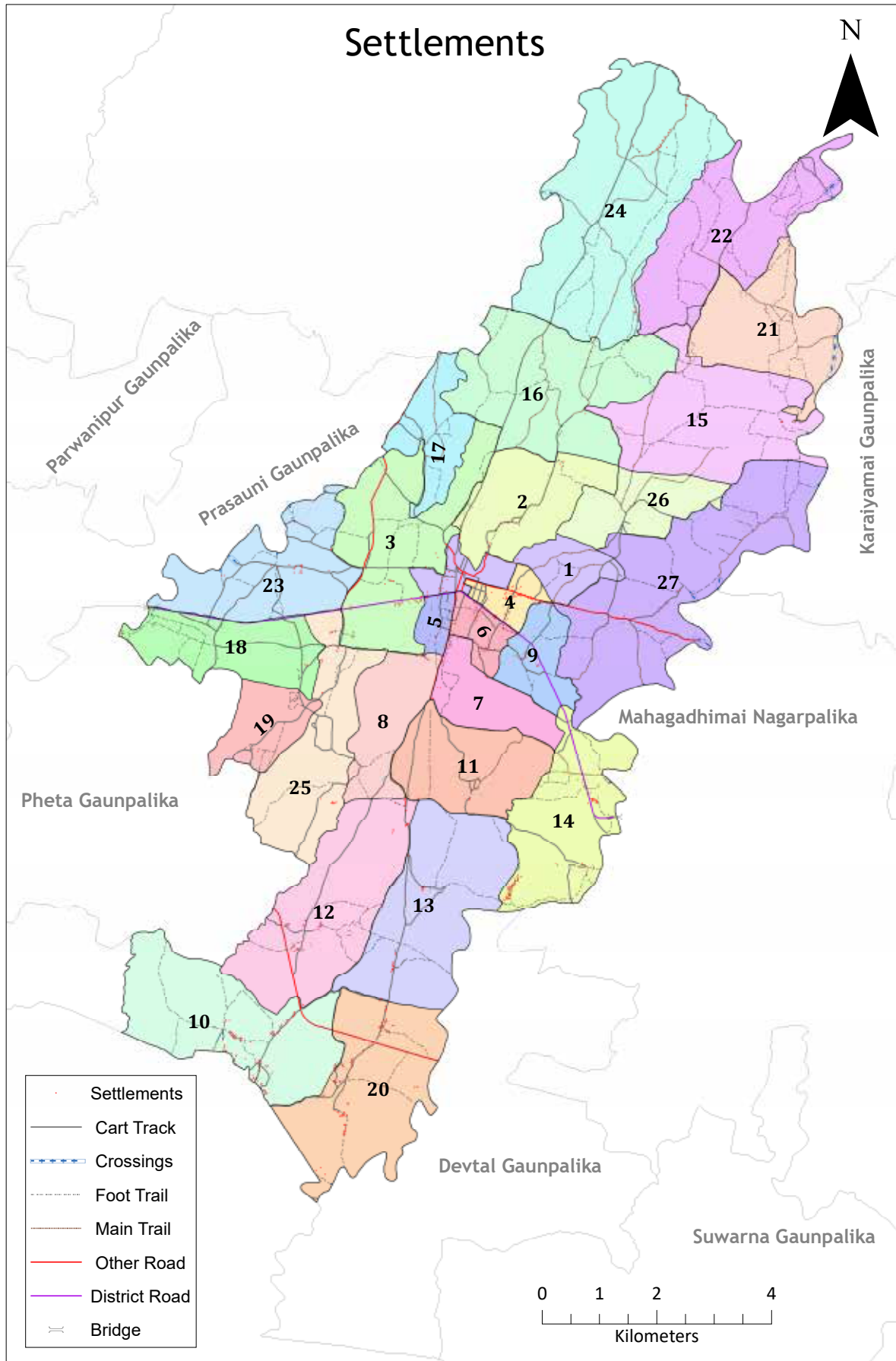
तालिका नं. ३ : उप-महानगरपालिकामा रहेका पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थलसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	स्थलको नाम	उपयोग	क्षेत्रफल	स्वामित्व
१	सिद्धेश्वर मन्दिर	मनोरञ्जन		सरकारी
२	मुक्तेश्वर महादेव मन्दिर	मनोरञ्जन		सरकारी
३	भवानीपुर		३ विगाहा	
७	बरेवा पोखरी	मनोरञ्जन		सरकारी
८	चुरिया माई मन्दिर	मनोरञ्जन		सरकारी
११	पिपलाडी		१४ विगाहा	
१३	बलरामपुर र पिपराडीको नदी छेउ		१० विगाहा	
१४	बगवन		४० विगाहा	
१५	खमवा		४ विगाहा	
१६	उत्तर फिटकनिया		४ विगाहा	
१७	बरमपुरी टोल (साभेदारी वन)		२० विगाहा	
१८	मनगढवा बंगालीपुल उत्तर र पतौरा		९.५ विगाहा	
१९	पचाईनपुर		२ विगाहा	
२१	यादवटोल र सगर्दिना टोल		२८ विगाहा	
२३	बैराटपुर, भतौडा		१४ विगाहा	
२७	गञ्जभवानीपुर जानेवाटो, पसाहापुल नजिक		८ विगाहा	

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

१.४ मुख्य बस्ती

कलैया उप-महानगरपालिकामा क्रमश बस्तीहरूको विकास बढ्दो रहेको छ । उप-महानगरपालिकाको केन्द्रतिर बाटो, बजार तथा स-साना घरेलु उद्योग देखिएता पनि समग्रमा उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा सेवा तथा सुविधा पुगिसकेको छैन । उप-महानगरपालिकामा विकासका धेरै आयामहरूमा अभ्यास गर्न बाँकी देखिन्छ । कलैया उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा सडक सञ्जालको राम्रो विकास भएको देखिँदैन । सहज स्वास्थ्य सुविधा, संचार जस्ता सुविधाहरूको पहुँच पुगेको देखिँदैन । कृषि एवं वनजन्य औद्योगिक कच्चा पदार्थको उपलब्धता, भएको हुँदा साना घरेलु उद्योगधन्दाको साथै जडीबुटी प्रशोधन सम्बन्धी उद्योग विकास र विस्तारको सम्भावना रहेको छ । अन्य क्षेत्रहरूमा व्यवस्थित बस्ती विकासको संरचना नदेखिएकोले ती स्थानमा व्यवस्थित उप-महानगरपालिका योजना बनाएर बाटो, खानेपानी र अन्य सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारको समयमै विकास गर्नुपर्ने देखिन्छ । उप-महानगरपालिका बासीहरूलाई घरदैलोमा सेवा प्रवाह गर्ने ध्येयका साथ वडा समिति कार्यालयहरू, सम्बन्धित वडामै स्थापना गरी सेवा प्रवाह भई रहेका छन् । यसका अतिरिक्त उप-महानगरपालिकाको विकासका लागि योजना तयार गर्ने दौरानमा वडा भेला, लगायत वडा कार्यालय, सरकारी निकायहरू, राजनैतिक पार्टीहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू, सामुदायिक संस्थाहरू, टोल विकास संस्थाहरू, बुद्धिजीवीहरू, समाजका प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरू, व्यवसायिक संस्थाहरू, संचारकर्मीहरू तथा योजना तर्जुमा टोली (Planning) आदिलाई समावेश गरी बढी भन्दा बढी छलफल गरी प्रत्येक टोलका मुख्य तथा सहायक सडकहरूमा सोलार बत्ति जडान, टोल टोलमा सार्वजनिक खानेपानी र खानेपानीको परियोजना तथा पूर्वाधार आदि विकास निर्माणका योजनाहरू तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेको मुख्य बसोबास क्षेत्र अर्थात् बस्ती विकास भई रहेका क्षेत्रहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

नक्सा स्रोत: भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत: जि पि एस बिन्दु (GPS Point) सङ्कलन, २०७५

कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ । ५

तालिका नं. ४ : बस्ती मुख्य बस्ती सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	वडा नं.	मुख्य बस्ती/गाउँ/टोलको नाम
१	१	भरत चौक, पर्सा टोल, कलैया गाउँ, मोतिबाग, राजदेवी टोल
२	२	अहोधापुर, लङ्गडा टोल, दोहरी, कवलपुर
३	३	भवानीपुर, वैजनाथपुर, गंगापुर
४	४	अदालत रोड, पनाबाग
५	५	घुसुकपुर बरेवा दरबार टोल
६	६	मदरसा, लहरवा टोल, पर्सा टोल
७	७	बैरिया, रंगपुर
८	८	खपरताता, बरेवा, देवीगञ्ज, मोहन बगैँचा
९	९	सानो रामपुर, ठुलो रामपुर
१०	१०	मटिअर्वा, निलकण्ठवा
११	११	विसमभरपुर, घोघररीया, पिपराडी, देवीगञ्ज
१२	१२	सितलपुर, धर्मनगर
१३	१३	बलिरामपुर, फूलवरिया
१४	१४	बघवन, भौरा, जीतपुर, लक्ष्मीनिया
१५	१५	बकुलहर, खाम्वा, सोनरनिया, कवलपुर
१६	१६	उत्तरभिटकैया, मझौलिया, दोहरी, विद्यानगर, पकडि, सोनमिया
१७	१७	ब्रम्हपुरी, सुराही
१८	१८	मोतिसर, पतौरा, मनघढवा, सानो मनघढवा, भरवलिया
१९	१९	ईनर्वा, पचाएनपुर
२०	२०	बसतपुर
२१	२१	भोडहा, खाम्वा, मदिलवा, कवलपुर, सगरदिना
२२	२२	मटेरीया, मदिलवा धोधा
२३	२३	भतौडा, बैराठपुर, काईरियाटोला, नयाँटोल बैराठपुर
२४	२४	मनहर्वा, सखुई, परासटोल
२५	२५	सिसहनिया, ईनरवारी, ढोढिया
२६	२६	महेशपुर, शिसवा
२७	२७	विजुलपुर (३ टोल), मौजेरामपुर, कटिट, सिसवा, बरवा पर्ता, चौधरीटोल, सेढाटोल

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

१.५ खेल मैदान

राज्यको सामाजिक न्याय र समावेशीकरणको नीति अन्तर्गत स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकुद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने नीति रहेको छ। खेलकुद क्षेत्रमा स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गरी उप-महानगरपालिकाको चौतर्फी विकासलाई बल पुऱ्याउन सकिन्छ भन्ने मान्यताअनुसार यस उप-महानगरपालिका खेलकुदको विकास लागि प्रयासरत रहेको छ। यसको लागि उप-महानगरपालिकाले विभिन्न खुला स्थानहरू छोडेको छ। ती स्थानहरूमा खेलकुदको लागि पूर्वाधारहरू रहेका छन्।

उप-महानगरपालिकाले पनि आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र गतिशील रहने गरी केही समितिहरू गठन गरेका छन्। खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रको पहिचान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने देशको नीतिअनुसार विभिन्न तहमा विभिन्न प्रतिस्पर्धाहरूको आयोजना गरी खेलकुदको विकासमा योगदान पुऱ्याइरहेका छन्। यसका अतिरिक्त नेपाल सरकारद्वारा गठन हुने जिल्ला खेलकुद विकास समितिबाट पनि कतिपय राष्ट्रिय दिवसहरूमा कतिपय खेलहरूको आयोजना गर्ने गरिएको छ। समग्रमा भन्नुपर्दा बालबालिका एवं युवा जनशक्तिको स्वास्थ्य शारिरीक विकासको लागि नभई नहुने खेलकुदको क्षेत्रमा अत्यन्त न्यून लगानी हुने गरेको देखिन्छ। विगतमा निर्मित खेलकुदसम्बन्धी पूर्वाधारहरूको मर्मत गर्न पनि निकै ठूलो लगानी गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ। हालका दिनहरूमा आएर निजी क्षेत्रहरूबाट पनि क्रिकेट, व्याडमिन्टन जस्ता केही खेलहरूमा लगानी गर्ने र प्रोत्साहित गर्ने क्रम सुरु भएको छ। यस क्रमलाई केन्द्रीय र स्थानीय सरकारले सहकार्य र साभेदारी गरी विकसित गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका खेल मैदान सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ५ : खेलमैदान सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	खेल मैदानको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	वडा नं.	स्थान	उपयोगको अवस्था
१	क्रिकेट	१.५ विगाहा	३	सिद्धेश्वर	कलैया क्रिकेट क्लब
२	भलिबल		३	सिद्धेश्वर	
३	बास्केटबल		३	सिद्धेश्वर	
४	सबै खेल खेलन मिल्ने खेलमैदान	५ विगाहा	२२	भोडाहा	
५	फुटबल	१० विगाहा	१६	उत्तर भिटकैया	
६	सबै खेल खेलन मिल्ने खेलमैदान	८ विगाहा	२३	बेलहिया र बैराटपुरको विच	
७	सबै खेल खेलन मिल्ने खेलमैदान	४ विगाहा	२५	बरेवा र सिसहनिया	
८	फुटबल		२४	सखुई	

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

उप-महानगरपालिकाको खेलकुद तथा मनोरञ्जनलाई विकास गरी बालबालिका तथा युवापुस्तालाई खेलकुदमा आकर्षण गर्नका लागि विभिन्न योजनाहरू तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा स्थानीय युवा क्लवको स्तरोन्नतिको लागि विभिन्न खेलकुद सामाग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने, सामुदायिक रूपमा समन्वय गरी चिल्ड्रेनपार्कको व्यवस्था हुनपर्ने, खेलकुद प्याराफिट सहित खेलमैदान, वडा स्तरिय खेल मैदानमा आवश्यक चारैतिर पक्की नाली सहित माटो भरान, वडाका सबै क्लवहरूलाई खेलकुद सामाग्री उपलब्ध गराउने आदि जस्ता कार्यहरू खेलकुद विकासको लागि गर्नुपर्ने देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा रहेका बालबालिका तथा युवाहरूमा रहेको खेलकुदप्रतिको रुचि मध्यनजर गर्दै उप-महानगरपालिकामा रहेका संभावना पहिचान गरेको खण्डमा राष्ट्रिय खेलकुदमा टेवा पुग्ने देखिन्छ।

यस उप-महानगरपालिकामा व्यवस्थित रूपमा कुनै पनि खेल मैदानको स्थापना भएको पाइँदैन। तर उप-महानगरपालिकामा रहेका माथि उल्लेखित खुल्ला सार्वजनिक स्थाहरूको सहि सदुपयोग गर्न सके खेलकुद विकासमा ठूलो योगदान पग्ने देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकाको प्रमुख खेल भलिबल र फुटबल रहेको छ।

१.६ प्राकृतिक श्रोत (खानी/खनिज आदि)

यस उप-महानगरपालिकाको चुरे पर्वतमालामा ठुलो मात्रामा चुनढुंगा उपलब्ध हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ। त्यसैले वातावरणीय र पर्यावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरेर उक्त क्षेत्रमा उत्खनन् सम्बन्धी काम हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। नगरमा उपलब्ध हुने अन्य कच्चा पदार्थमा रोडा, ढुंगा, बालुवा आदि प्रसस्त मात्रामा पाइन्छ। नगरमा रहेको संभावना पहिल्याएर विभिन्न प्राकृतिक श्रोतको प्रशोधन गरी उद्योगको विकास तथा अर्थतन्त्र बलियो संभावना देखिन्छ।

१.७ पर्यटन

१.७.१ पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरू

एउटा विशिष्ट भौगोलिक संरचनाले श्रृजना गरेको हावापानी, जनजीवन, वन वनस्पति र वन्यजन्तु तथा साँस्कृतिक विविधताको कारण नेपाल विश्वमा नै एउटा पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रूपमा परिचित छ। पर्यटन हाम्रो लागि प्रकृतिले प्रदान गरेको वरदान हो। अत्यन्त रमणीय विश्वकै उच्च हिमश्रृंखलाहरू, अनवरत बग्ने कञ्चन हिमनदीहरू, झरना, तालतलैया, प्राकृतिक गुफा, विविधतायुक्त वन जंगल यहाँको प्राकृतिक निधिहरू हुन भने यहाँको संस्कृति, जाति तथा रहनसहन समेत पर्यटनका आकर्षक पक्षहरू हुन्। यी सम्पूर्ण पर्यटकीय सम्पत्तिको पूर्ण सदुपयोग गरेमा देशको आर्थिक सम्वृद्धिमा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याई देशको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन सकिने निश्चित छ। तसर्थ पर्यटन नीति २०६५ ले मुलभूतरूपमा पर्यटन मार्फत स्वरोजगार श्रृजना, गरिबी निवारण, मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाको खोज अनुसन्धान, हवाई तथा स्थलमार्गको थप विकास र विस्तार गर्ने र पर्यटन पूर्वाधारलाई दिगो विकासको अवधारणा अनुरूप अगाडि बढाउने उद्देश्य लिएको छ।

कलैया उप-महानगरपालिकाको प्राकृतिक सौन्दर्यता, नदीहरू र हरियाली, अत्यन्तै नजिकबाट अवलोकन गर्न सकिने हिमश्रृंखलाहरूको रमणीयतामा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूको आकर्षण हुने गर्दछ। कलैया उप-महानगरपालिकामा रहेको साँस्कृतिक विविधता र प्राकृतिक सौन्दर्यता पर्यटक आकर्षण हो। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण निम्नानुसार रहेका छन्।

तालिका नं. ६ : धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक स्थलहरूको विवरण

क्र. सं.	स्थलको नाम	बडा नं.	भौतिक पूर्वाधार		स्वामित्व	विशेषता
			सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी		
१	महादेव मन्दिर	१	पुगेको	१ कि.मी.	सरकारी	धार्मिक
२	राजदेवी मन्दिर	१				
३	हनुमान मन्दिर	१				
४	मुक्तेश्वर नाथ मन्दिर	२				
५	सिद्धेश्वर मन्दिर	३				
६	राधाकृष्ण, बद्रीनाथ, शंकरनाथ मन्दिर	३				
७	बरेवा मस्जिद २	५	पुगेको	१ कि.मी.	निजी	ऐतिहासिक
८	चिनिमाइ मन्दिर , बरम्बावा मन्दिर	५				
९	श्री महामालेश्वर	६				

क्र. सं.	स्थलको नाम	वडा नं.	भौतिक पूर्वाधार		स्वामित्व	विशेषता
			सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी		
१०	बेलपाती मन्दिर, जामे मस्जिद	६				
११	श्री महामानेश्वर मन्दिर	६				
१२	रामपुर मन्दिर	९	पुगेको	६ कि.मी.	सरकारी	धार्मिक
१३	बरेवा पोखरी	७	पुगेको	२ कि.मी.	सरकारी	धार्मिक
१४	शिवालय मन्दिर	७				
१५	वरम मन्दिर	७				
१६	सातोमाई मन्दिर	८				
१७	शिव मन्दिर	८				
१८	रामजानकी मठ, मस्जिद २	८				
१९	शंकर देव र हनुमान मन्दिर	९				
२०	रामजानकी मन्दिर	१०	पुगेको	१ कि.मी.	सरकारी	धार्मिक
२१	हनुमान मन्दिर	१३				
२२	विश्वम्भरनाथ मन्दिर हनुमान मन्दिर, हनुमान मन्दिर, जामे मस्जिद	११				
२३	वरमस्थान मन्दिर					
२४	रामेश्वर नाथ मन्दिर	२१				
२५	रामजानकी मठ, मस्जिद ३	१५				
२७	रामजानकी मठ	१६				
२८	शिव र हनुमान मन्दिर	१७				
२९	दुर्गा मन्दिर	५				
३०	गढीमाई मन्दिर	१८				
३१	रामजानकी मठ ५, शिवपार्वती मन्दिर २ वटा, मस्जिद १	१८				
३२	रामजानकी मन्दिर ४, जामे मस्जिद ४	१९				
३३	रामजानकी मन्दिर ३ वटा, जामा मस्जिद ३ वटा	२०				
३४	हनुमान मन्दिर, अलिफन जामे मस्जिद, रामेश्वर नाथ मन्दिर	२१				
३५	हनुमान मन्दिर र मस्जिद	२२				
३६	रामजानकी मन्दिर ३ वटा संसारी माई मन्दिर, गढीमाई मन्दिर, मस्जिद २, चौतारा सहितको राम मन्दिर	२३				
३७	रामजानकी मठ १, रामजानकी मठ र हनुमान मन्दिर, मस्जिद १	२४				
३८	रामजानकी र शिव मन्दिर	२५				
३९	काश्मीरी र जामा मस्जिद, रामजानकी मन्दिर, वटा संसारी माई, राधाकृष्ण मन्दिर	२६				
४०	बडनिया माई, सामाजिक भुमा मस्जिद, मंकाेश्वर नाथ, मदरशा १	२७				

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

१.७.२ होटेल, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट र होमस्टे

तालिका नं. ७ : होटेल, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट तथा होमस्टे सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	होटलको नाम	बडा नं.	स्थान	होटलको प्रकार	होटलको स्तर
१	कलैया इन	६	कलैया चौक	आवासीय	ननस्टार
२	ऐभरेष्ट लज	१	कलैया बजार		ननस्टार
३	पुजा लज	६	खसि बजार		ननस्टार
४	देउकीलाल धर्मशाला	१	कलैया चौक		ननस्टार
५	साह लज	४	कलैया बजार		ननस्टार
६	दाश लज	६	कलैया बजार		ननस्टार

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

१.८ स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरू

यस कलैया उप-महानगरपालिकामा विभिन्न जाती, धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरू बसोबास गर्दछन् । यहाँ अधिकांश हिन्दू धर्म मान्ने पहाडी मूलका मानिसहरू रहेका छन् भने बौद्ध, इस्लाम र क्रिस्चियन धर्म मान्ने मानिसहरू पनि छन् । सबै जातजाती र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति र चालचलनहरू छन् । जसमा बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी, होली, चैते दशैं, साउने र माघे संक्रान्ति, मातातीर्थ औंसी, अक्षय तृतीया, हरिशयनी-हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन (जनैपूर्णमा), कुशे औंसी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत पूर्णिमा, श्री स्वस्थानी पूर्णिमा, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, कर्कट संक्रान्ति, बुद्धजयन्ती, विभिन्न ल्होसार पर्वहरू, ईद, वकरईद, इदुलफितर, क्रिशमस डे, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, असारे १५ आदि चाडपर्वहरू रहेका छन् । यस उप-महानगरपालिकामा मनाईने जात्रा मेलासम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

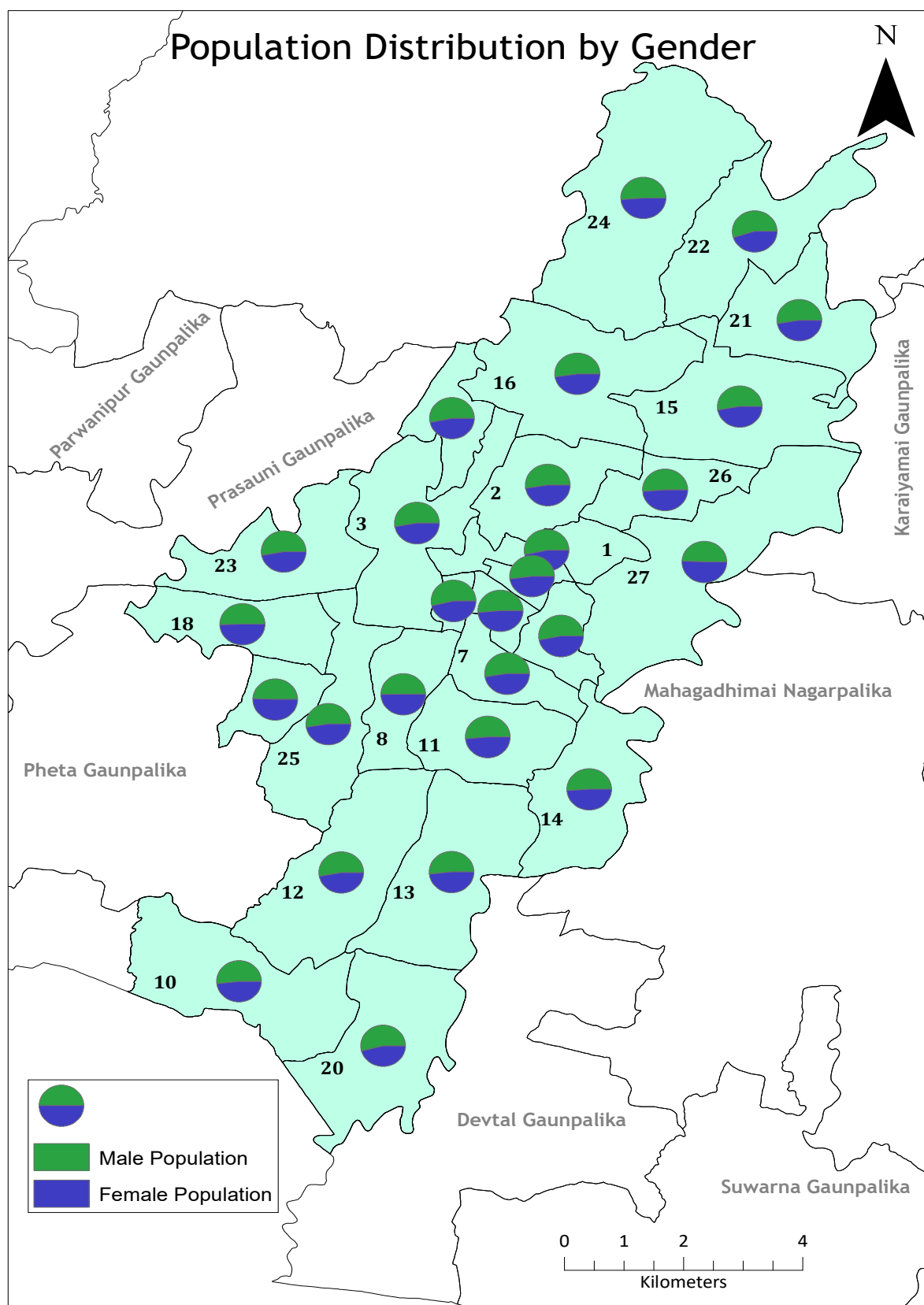
तालिका नं. ८ : जात्रा तथा मेलासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	महिना	मनाउने जातजाति
१	बडा दशैं	असोज	हिन्दु
२	तिज	भाद्र	हिन्दु
३	छठ	कार्तिक	हिन्दु
४	होली	फागुन	हिन्दु
५	शिवरात्री	फागुन	हिन्दु
६	ईद,	जेठ	मुस्लिम
७	कुरबानी	साउन	मुस्लिम
८	दाहा, बहरम, वैदहा		
९	माघे संक्रान्ति	माघ	हिन्दु
१०	संसारी माई मेला	नवमी बडादशैं	
११	गढीमाईमेला		
१२	भिक्षिया		

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका, २०७४

खण्ड २ : जनसाङ्खिक विवरण

२.१ वडागत परिवार संख्या तथा लिंगको आधारमा जनसंख्या

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२०७५ सालमा कलैया उप-महानगरपालिकामा सम्पन्न गरिएको घरपरिवार तथ्याङ्क संकलनबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार २७ वटा वडाबीच कूल १०८.९४ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस उप-महानगरपालिकाको १६,२८५ घरपरिवारमा कुल १,००,२३४ जनसंख्या रहेको छ। तथ्याङ्कलाई हेर्दा लैङ्गिक अनुपात प्रति १०० जना महिलाहरूमा पुरुषको जनसंख्या १०८.६ जना रहेको देखिन्छ। अर्कोतर्फ प्रति वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा ९२० जनाको दरमा जनघनत्व रहेको देखिन्छ। अर्थात् उप-महानगरपालिकाको कूल क्षेत्रफलले कुल जनसंख्यालाई भाग गर्दा प्रति वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा ९२० जनसंख्या पर्न आउँछ। त्यसैगरी सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको वडा नं. ५ रहेको छ जसको कूल क्षेत्रफल ०.५६ वर्ग कि.मि रहेको छ भने सबै भन्दा कम जनघनत्व भएको वडा नं. १६ रहेको छ जसको कूल क्षेत्रफल ६.४९ वर्ग कि.मि रहेको छ। विशेषत तराई भेग भएकाले यस उप-महानगरपालिकाको जनघनत्व बढी भएको हो। सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको वडाहरू क्रमश वडा नं. ५, ६ र ४ रहेका छन्। यी वडाहरूको जनघनत्व बढी हुनुका अन्य कारण लगायत विभिन्न मानवीय सुविधाहरू जस्तै : सडक, कृषि उपयोगी क्षेत्र, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार, आवास, सुरक्षा, व्यापार आदीको सघनता हो। अन्य वडाहरूमा समेत पहाडी क्षेत्रको भन्दा तुलनात्मक रूपमा धेरै नै देखिन्छ तसर्थ योजना निर्माणमा जनघनत्व र त्यसलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने तत्वहरूको अध्ययन गर्नु अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। सामान्यतया देशका अन्य नगरपालिकाहरूको भन्दा फरक यस उप-महानगरपालिकाको लैङ्गिक अनुपात हेर्दा महिलाको भन्दा पुरुषको जनसंख्या उल्लेख्य रूपमा बढी देखिन्छ। शिक्षा तथा सामाजिक सचेतनाको कमी तथा पितृसत्तात्मक सामाजिक संरचनाका कारण विशेषत नेपालको तराई भागमा महिलाहरूको सामाजिक हैसियत पुरुषको भन्दा निकै तल रहेको पाइन्छ। परम्परागत सामाजिक प्रचलन जस्तै दाइजो प्रथाले व्यापक रूपमा महिला हिंसाका कारण शारीरिक तथा मानसिक यातना भेल्लुपर्ने हुँदा बाध्यतावश छोरीको जन्मलाई सकारात्मक रूपमा नलिने अवस्था रहेको देखिन्छ। यसप्रकारको सामाजिक मनोविज्ञानका कारण छोरा वा छोरी जन्मनु एउटा विशुद्ध जैविक कृया भएतापनि छोरीको संख्या घट्न गई लैङ्गिक अनुपातमा फराकिलो अन्तर परेको हुनसक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ। यसप्रकारको जनसांख्यिक प्रकृतिले कालान्तरमा सामाजिक संरचना र प्रकृतिमा नै लैङ्गिक र अन्य परिवर्तन ल्याउँदा महिलाको स्थिति मजबुद बनाउने महिला सशक्तिकरण र व्यापक सामाजिक जागरणका कृयाकलाप सञ्चालन गर्नु अनिवार्य छ। हालका दिनहरूमा तराईका यस्ता क्षेत्रहरूमा “बेटी बचाउ” अभियानहरू संचालनमा आउनु एउटा सकारात्मक संकेत हो।

तालिका नं. ९ : वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिंगको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोवास गर्ने जनसंख्या				लैंगिक अनुपात	औषत परिवार आकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)	जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मि)
		पुरुष	महिला	उ.न.	जम्मा				
१	१,०७४	३,२५४	२,८३१		६,०८५	११४.९	५.७	२.१६	२८१७.१३
२	७४५	२,३८४	२,१५१	२	४,५३७	११०.८	६.१	३.४१	१३३०.५
३	५७९	१,८४१	१,६४८		३,४८९	१११.७	६.०	५.६३	६१९.७१६
४	६०६	१,७२३	१,५८७		३,३१०	१०८.६	५.५	०.८२	४०३६.४२
५	६४८	१,९४६	१,६६७		३,६१३	११६.७	५.६	०.५६	६४५१.७९
६	७६९	२,३७९	२,२४८		४,६२७	१०५.८	६.०	०.८७	५३१८.३९
७	५४२	१,७०६	१,५३१		३,२३७	१११.४	५.८	२.०३	१४२४.५८
८	४०७	१,३७६	१,३५५		२,७३१	१०१.५	६.७	२.५७	१०६२.६५
९	५०८	१,७७५	१,५७१		३,३४६	११३.०	६.६	१.६६	२०१५.६६
१०	६८०	२,५२८	२,३६५	२३	४,९१६	१०६.९	७.२	६.०६	८११.२२१

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोवास गर्ने जनसंख्या				लैंगिक अनुपात	औषत परिवार आकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)	जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मि)
		पुरुष	महिला	उ.न.	जम्मा				
११	६५३	१,९९२	३५०२	७	३,५५१	१०५.८	५.९	३.५८	१०८४.०८
१२	५७३	२,१०२	१,८७५		३,९७७	११२.१	६.९	६.१	६५१.९६७
१३	७२२	२,३४२	२,१९९	१	४,५४२	१०६.५	६.३	६.०७	७४८.२७
१४	७७१	२,४४९	२,३४२		४,८०८	१०३.८	६.२	४.६	१०४५.२२
१५	४१०	१,९९२	१,०६६	४	२,२६२	१११.८	५.५	५.८१	३८९.३२९
१६	९०१	३०४०	२९९९		६०३९	११०.३	५.५	६.४९	३६०.५५५
१७	५३०	१,६६९	१,४६०		३,१२९	११४.३	६.७	२.०७	१५११.४२
१८	७३७	२,३२७	२,२७९		४,६०६	१०२.१	६.२	३.२५	१४१७.२३
१९	४२३	१,९३६	१,९९४		३,९३०	९७.१	६.६	१.८	२१८३.३३
२०	१०२७	३५०२	३३३०	१२	३,४८९	११८.०	६.३	५.८१	६००.५१६
२१	५०४	१,६८२	१,५०३		३,१८५	१११.९	६.३	३.९९	७९८.२४६
२२	४१९	१,३२५	१,०८८		२,४१३	१२१.८	५.८	५.३३	४५२.७२
२३	९०१	१,४८१	१,३१७		२,७९८	११२.५	६.६	४.३३	६४६.१८९
२४	५१०	१,६४८	१,५७८		३,२२६	१०४.४	६.३	८.७५	३६८.६८६
२५	५८०	१,९६६	१,७७९		३,७४५	११०.५	६.५	४.३६	८५८.९४५
२६	५३८	१,७७१	१,६९५	२	३,४६८	१०४.५	६.४	२.३३	१४८८.४१
२७	७७०	२,२४७	२,२९७		४,५४४	९७.८	५.९	८.५	५३४.५८८
जम्मा	१६,२८५	५२,१४६	४८,०२९	४२	१००,२३४	१०८.६	६.२	१०८.९४	९२०.०८४

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

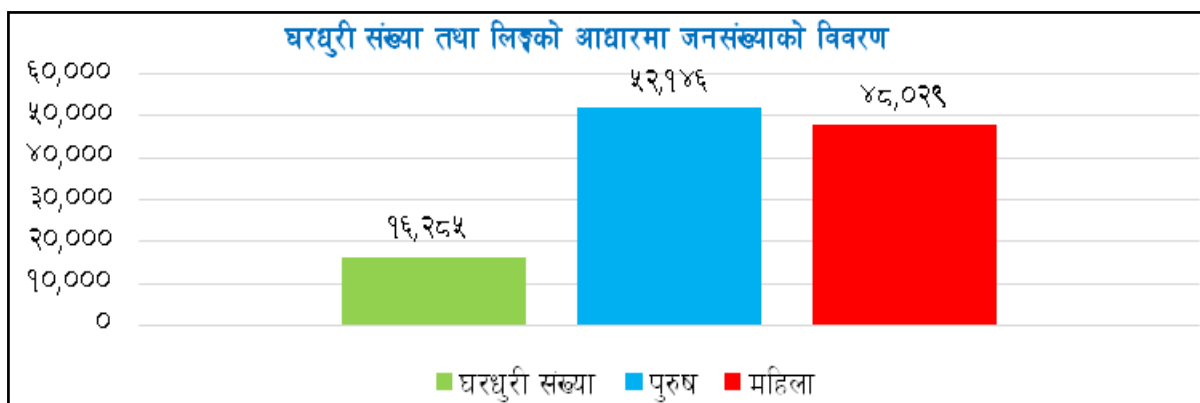
उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरूमा ५२,१४६ पुरुष र ४८,०२९ महिलाहरू गरी कुल १,००,२३४ जनसंख्या रहेको छ। वडागत विवरण अनुसार सबैभन्दा धेरै घरपरिवारहरू वडा नं. १ मा १०७४ घरपरिवार र सबैभन्दा कम वडा नं. ८ मा ४०७ घरपरिवारहरू रहेका छन्। वडागत जनसंख्याको महिला/पुरुषको अनुपात अर्थात् लैङ्गिक अनुपात विवरण असमान किसिमको देखिन्छ। सामान्यतया पुरुष भन्दा महिलाको जनसंख्या बढी देखिने गरेकोमा यस उप-महानगरपालिकामा महिलाको जनसंख्या भन्दा पुरुषको जनसंख्या नै बढी रहेको देखिन्छ।

लैङ्गिक अनुपातलाई हेर्दा प्रति १०० जना महिलामा १०८.६ पुरुषको संख्या रहेको पाइन्छ। अर्थात्

$$\text{लैङ्गिक अनुपात} = \frac{\text{पुरुषको सङ्ख्या}}{\text{महिलाको सङ्ख्या}} \times १०० = \frac{५२१४६}{४८०२९} \times १०० = १०८.६ \text{ जना पुरुष}$$

लैङ्गिक अनुपात १०० : १०९

यसको अर्थ उप-महानगरपालिकामा प्रति १०० जना महिलाको जनसंख्यामा पुरुषको जनसंख्याको आँकडा मिलाउँदा महिलाको भन्दा बढी १०९ जना पुरुषहरू पर्दछन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

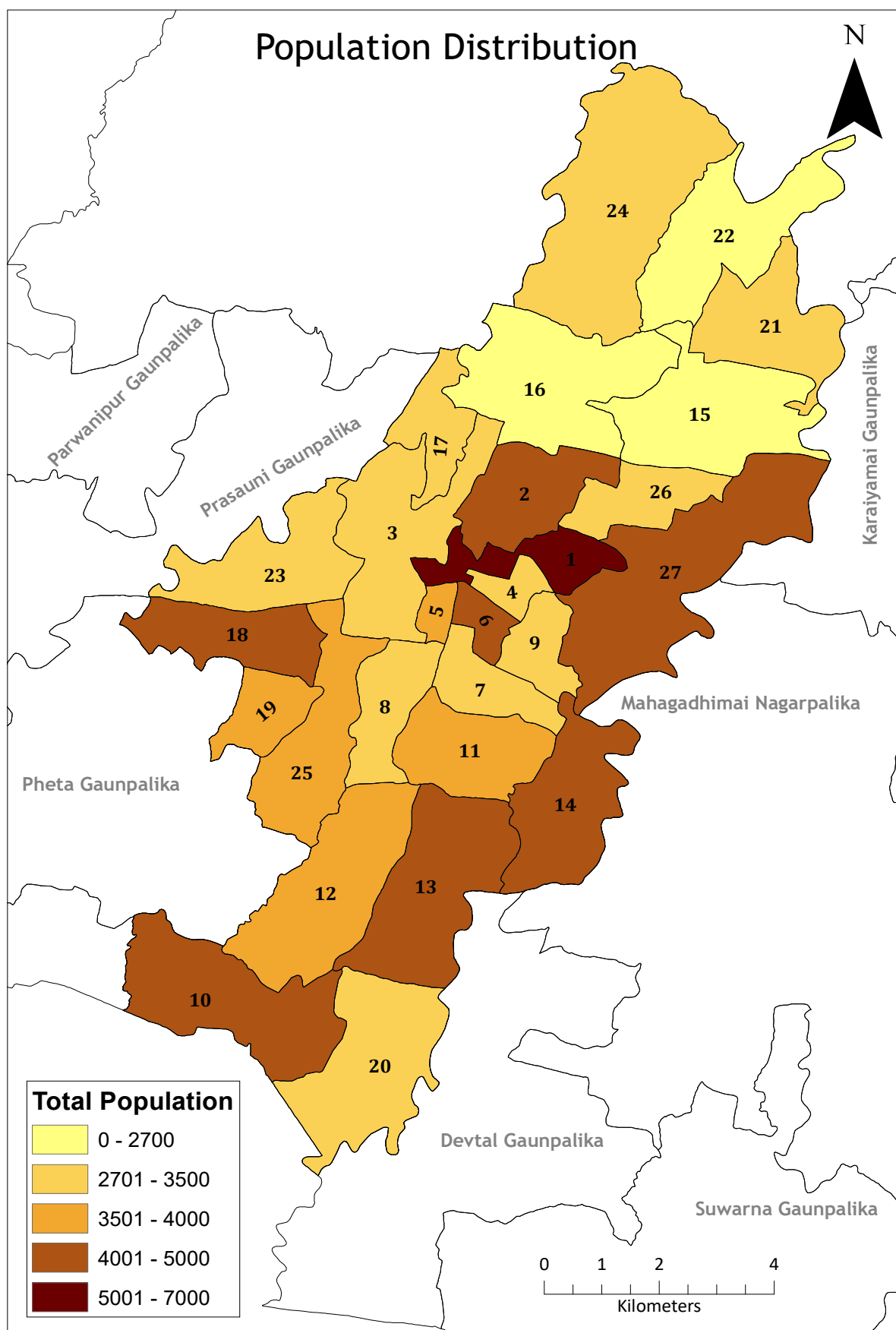
तालिका नं. १० : लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विस्तृत विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोबास गर्ने जनसंख्या				अनुपस्थित जनसंख्या			जम्मा जनसंख्या			
		पुरुष	महिला	उ.न.	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	उ.न.	जम्मा
१	१,०७४	३,२५४	२,८३१		६,०८५	६०	६	६६	३,३१४	२,८३७		६,१५१
२	७४५	२,३८४	२,१५१	२	४,५३७	४२	०	४२	२,४२६	२,१५१	२	४,५७९
३	५७९	१,८४१	१,६४८		३,४८९	१९७	१	१९८	२,०३८	१,६४९		३,६८७
४	६०६	१,७२३	१,५८७		३,३१०	६२	१७	७९	१,७८५	१,६०४		३,३८९
५	६४८	१,९४६	१,६६७		३,६१३	५६	४	६०	२,००२	१,६७१		३,६७३
६	७६९	२,३७९	२,२४८		४,६२७	२१२	४६	२५८	२,४२१	२,२९४		४,७१५
७	५४२	१,७०६	१,५३१		३,२३७	१०४	१	१०५	१,८१०	१,५३२		३,३४२
८	४०७	१,३७६	१,३५५		२,७३१	७०	०	७०	१,४४६	१,३५५		२,८०१
९	५०८	१,७७५	१,५७१		३,३४६	१८७	१६	२०३	१,९६२	१,५८७		३,५४९
१०	६८०	२,५२८	२,३६५	२३	४,९१६	८५	१२	९७	२,६१३	२,३७७	२३	५,०१३
११	६५३	१,९९२	३,५०२	७	३,८८१	१७३	३	१७६	२,१६५	१,८८५	७	४,०५७
१२	५७३	२,१०२	१,८७५		३,९७७	८६	१	८७	२,१८८	१,८७६		४,०६४
१३	७२२	२,३४२	२,१९९	१	४,५४२	६७	४	७१	२,४०९	२,२०३	१	४,६१३
१४	७७१	२,४४९	२,३४२		४,८०८	१६४	५	१६९	२,६१३	२,३६४		४,९७७
१५	४१०	१,१९२	१,०६६	४	२,२६२	२	०	२	१,१९४	१,०६६	४	२,२६४
१६	९०१	३,०४०	२,९९९		६,०३९	३९	५	४४	१,२६२	१,१९४		२,४५६
१७	५३०	१,६६९	१,४६०		३,१२९	३९	०	३९	१,७०८	१,४६०		३,१६८
१८	७३७	२,३२७	२,२७९		४,६०६	२१९	३४	२५३	२,५४६	२,३१३		४,८५९
१९	४२३	१,९३६	१,९९४		३,९३०	२८०	९	२८९	२,२१६	२,००३		४,२१९
२०	१०२७	३,५०२	३,३३०		६,८३२	१२	०	१२	१,८९४	३,३३०		५,२२६
२१	५०४	१,६८२	१,५०३		३,१८५	४७	३	५०	१,७२९	१,५०६		३,२३५
२२	४१९	१,३२५	१,०८८		२,४१३	१५	०	१५	१,३४०	१,०८८		२,४२८
२३	९०१	१,४८१	१,३१७		२,७९८	१०८	५	११३	१,५८९	१,३२२		२,९११
२४	५१०	१,६४८	१,५७८		३,२२६	१२३	२६	१४९	१,७७१	१,६०४		३,३७५
२५	५८०	१,९६६	१,७७९		३,७४५	१०६	६	११२	२,०७२	१,७८५		३,८५७
२६	५३८	१,७७१	१,६९५	२	३,४६८	९९	४	१०३	१,८७०	१,६९९	२	३,५७१
२७	७७०	२,२४७	२,२९७		४,५४४	२७३	१२	२८५	२,५२०	२,३०९		४,८२९
जम्मा	१६,२८५	५२,१४६	४८,०२९	४२	१००,२३४	२,९२७	२२०	३,१४७	५५,०७३	४८,२४९	४२	१०३,५६४
प्रतिशत		५२.०२	४७.९२	०.०६	१००	९३.०१	६.९९	१००	५३.२७	४६.६७	०.०६	१००

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.२ उमेर र लिंगानुसार वडागत जनसंख्या

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

कलैया उप-महानगरपालिकामा १०-१४ वर्षका बालबालिकाको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा उच्च अर्थात् १२,८४९ (१२.८२ प्रतिशत) देखिन्छ। अर्कोतर्फ कूल जनसंख्याको सबैभन्दा ठुलो हिस्सा अर्थात् ५० प्रतिशत भन्दा बढी ० वर्ष देखि २४ वर्ष सम्मको उमेर समूह रहेकोले बालबालिका, महिला र युवा लक्षित कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतासाथ जोड दिनु जरुरी हुन्छ। अर्को तर्फ यो उमेर समूहको जनसंख्या आत्मनिर्भर भैसकेको र अध्ययन वा वृत्तिविकासमा केन्द्रित हुनुपर्ने उमेर समूह भएकाले राज्यले व्यापक लगानी गरी शिक्षा, स्वास्थ्य तथा बाल र युवा मनोविज्ञानमा आधारित योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। युवा उमेरको जनसंख्या बढी हुनु राम्रो भएतापनि राज्यले उनीहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा मानव संसाधन विकासमा व्यापक लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ। अर्कोतर्फ युवाहरूको संख्या कमहुनुले गराउनु र रोजगारीका अवसरहरू श्रृजनागरी राष्ट्र निर्माणमा सरिक बनाउनु समाज र राज्यको दायित्व हुन आउँछ। बालबालिका तथा शिशुहरूको संख्या कमहुनुले क्रमश प्रजनन दर घट्दै गएको संकेत गर्दछ भने बृद्धहरूको संख्या कम हुनुले औषत आयू अन्य देशहरूको तुलनामा कम हुनु र प्रौढावस्थामा लाग्ने रोगका कारण पाका उमेरको जनसंख्याको मृत्युदर बढी हुनु भन्ने जनाउँछ। यद्यपि बढ्दो उमेरको जनसंख्या कम हुनु स्वाभाविक हो। उमेर अनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा राज्यले प्रत्येक उमेर समूहका आवश्यक सामाजिक सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा र स्याहार राज्यले निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्वहरू भित्र आउँछन्। उप-तथा शिक्षा, युवालाई उचित रोजगारी र बृद्धहरूलाई आवश्यक सामाजिक सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा र स्याहार राज्यले निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्वहरू भित्र आउँछन्। उप-महानगरपालिकाले यसतर्फ ध्यान पुर्‍याउन आवश्यक छ। वडागत उमेर समूह अनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ११ : उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको विवरण

क्र.सं.	लिंग	उमेर समूह																जम्मा	
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५५-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६५-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष भन्दा माथि		उ.न.
१	पुरुष	२२८	३७०	३५६	३८६	२६५	२४०	२४१	२५६	२१६	१८३	१५३	९५	९७	७६	६९	२३		३,२५४
	महिला	२३२	२७१	३२०	२६३	२६२	२६८	२४१	२७३	१७१	१४५	९८	१०२	७७	४२	२८	२१		२,८३१
	जम्मा	४६०	६४१	६७६	६४९	५२७	५०८	४८२	५२९	३८७	३२८	२५१	१९७	१७४	१३५	९७	४४		६,०८५
२	पुरुष	२३२	३०२	२९३	२७५	२२२	१६९	१३६	१६५	१५५	११७	७८	७७	५३	३६	४५	२९		२,३८४
	महिला	२२६	२८५	२८७	१७४	१८०	१५१	१९२	१४८	१४३	६०	१०७	४७	४५	४२	४८	१६		२,१५१
	उ.न.																	२	२
	जम्मा	४५८	५८७	५८०	४४९	४०२	३२०	३२८	३१३	२९८	१७७	१८५	१२४	९८	७८	९३	४५	२	४,५३७

क्र.सं.		लिंग	उमेर समूह															जम्मा
			०-४	५-९	१०-१४	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५०-५४	५५-५९	६०-६४	६५-६९	७०-७४	
३	पुरुष	१६०	२३०	२२३	२५३	१४८	११९	१३७	१४८	१४८	१४८	१४८	१४८	१४८	३२	२४	२२	१,८४१
	महिला	११८	१८१	२२१	१८४	९६	१५६	१८६	१४२	९२	७७	४८	३३	५०	२९	२४	११	१,६४८
	जम्मा	२७८	४११	४४४	४३७	२४४	२७५	३२३	२९०	२१०	१४७	१२८	७७	८३	६१	४८	३३	३,४८९
४	पुरुष	९६	१९४	२६८	२१७	१०९	१००	१२४	१७४	११६	९५	६५	४९	४५	३०	२४	१७	१,७२३
	महिला	९९	१८१	२३८	१७३	१२०	१३९	१६४	१२३	९५	६१	५०	४४	३७	२८	२०	१५	१,५८७
	जम्मा	१९५	३७५	५०६	३९०	२२९	२३९	२८८	२९७	२०५	१५६	११५	९३	८२	५८	४४	३२	३,३१०
५	पुरुष	१५७	२१०	२२५	२००	१८९	१३७	१३५	१४६	१३३	१४४	७७	४२	५७	५०	४२	२३	१,९४६
	महिला	११२	१७२	२०४	१७५	१२८	१३७	१५१	१३८	१३५	९९	५०	४७	४४	५०	१९	६	१,६६७
	जम्मा	२६९	३८२	४२९	३७५	३१७	२७४	२८६	२८४	२६८	२४३	१२७	८९	१०१	७९	६१	२९	३,६१३
६	पुरुष	२१८	२९५	३२६	२९९	१८३	१४५	१५२	१४२	१२५	१३०	८०	६७	४९	७१	५१	२९	२,३७९
	महिला	१९१	२६४	२९४	२३७	१५१	१७७	१५२	१७६	१४८	१०९	७६	६३	४२	४२	६२	३०	२,२४८
	जम्मा	४०९	५५९	६२०	५३६	३३४	३२२	३०४	३१८	२७३	२३९	१५६	१३०	१०८	१३०	११३	४२	४,६२७
७	पुरुष	१७२	१८७	२०२	१९२	१५३	१३४	१०८	१३७	९१	८५	६९	५३	३९	३७	२५	२२	१,७०६
	महिला	१५०	१८७	१७९	१३९	११८	१६४	१४०	१०१	८७	६४	६८	३९	३२	२५	२३	२५	१,५३१
	जम्मा	३२२	३७४	३८१	३३१	२७१	२९८	२४८	२३८	१७८	१४९	१३७	९२	७१	६२	४८	४७	३,२३७
८	पुरुष	१२९	१७४	१८३	१७९	१०२	७८	८२	११३	७८	७१	३८	३७	१९	५६	१२	२५	१,३७६
	महिला	१०२	१८७	१९०	१६०	९६	११७	११८	१०१	६२	४९	३८	३३	२४	३९	२०	१९	१,३५५
	जम्मा	२३१	३६१	३७३	३३९	१९८	१९५	२००	२१४	१४०	१२०	७६	७०	४३	९५	३२	४४	२,७३१
९	पुरुष	१९१	२३५	२४१	१६६	१४४	१५३	११७	१२२	१०२	६७	५३	३९	५१	४४	३०	२०	१,७७५
	महिला	१२२	१७९	२०९	११५	१६४	१७६	१३६	१३२	७५	५५	५०	४०	४२	३४	२१	२१	१,५७१
	जम्मा	३१३	४१४	४५०	२८१	३०८	३२९	२५३	२५४	१७७	१२२	१०३	७९	९३	७८	५१	४१	३,३४६

क्र.सं.	लिंग	उमेर समूह															उ.न.	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५५-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६५-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष भन्दा माथि	
१०	पुरुष	२६६	४१२	३२१	२८८	१७७	१७२	१६२	१५०	११३	११७	७३	७२	६६	५७	४८	३२	२,५२८
	महिला	२६३	३७१	३२१	२२४	१४२	१९८	१६३	१५२	११४	९०	७०	६४	५६	४२	३५	२६	२,३६५
	उ.न.																२३	२३
११	जम्मा	५२९	७८३	६४२	५१२	३३६	३७०	३२५	३०२	२२७	२०७	१४३	१३६	१२२	११६	८३	५८	४,९१६
	पुरुष	१८०	२४२	२६३	२४४	१५३	१५५	११९	१२२	१११	७८	९७	४३	४८	२८	५६	३३	१,९९२
	महिला	१८३	२६१	२३५	२०९	१४१	१८७	१४८	१३७	८७	५७	६५	३६	४०	३२	३१	३३	३,५०२
१२	उ.न.																७	७
	जम्मा	३६३	५२०	४९८	४५३	२९४	३४२	२६७	२४२	१९८	१३५	१६२	७९	८८	६०	८७	६९	३,८८१
	पुरुष	२२३	३०५	२६३	२३९	१६३	१५२	१३५	१२७	९०	८३	६६	६७	७३	४०	४३	३३	२,१०२
१३	महिला	२२४	२४९	२३८	१५४	१४७	१७५	१४२	१११	८३	८१	६३	६९	३६	५५	२२	२६	१,८७५
	जम्मा	४४७	५५४	५०१	३९३	३१०	३२७	२७७	२३८	१७३	१६४	१२९	१३६	१०९	९५	६५	४२	३,९७७
	पुरुष	२३३	३२५	३२७	२६६	१७२	१५२	११७	१८६	११०	१२५	८०	५०	५०	५२	५०	४७	२,३४२
१४	महिला	२२६	३३४	३१५	१९०	१७३	१३५	१६२	१५२	१३२	९५	५७	४७	५३	५६	४५	२७	२,१९९
	उ.न.																१	१
	जम्मा	४४२	६४२	६४२	४५६	३४५	२८७	२७९	३३८	२४२	२२०	१३७	९७	१०३	१०८	९५	७४	५,५४२
१५	पुरुष	२७५	३२१	२६५	३२१	२१७	१७६	११८	१६४	१२१	१२६	७७	६८	५१	६५	४८	३६	२,४४९
	महिला	२५१	३१६	२८१	२३२	२०१	१७९	१५०	१९६	१३०	७३	७८	६५	५६	५७	५६	३८	२,३४२
	जम्मा	५२६	६३७	५४६	५५३	४१८	३५५	२६८	३६०	२५१	१९९	१५५	१३३	१०७	१२२	१०४	७४	४,८०८
१६	पुरुष	६३	८२	१५५	१९६	१२३	११०	८३	१०१	६५	४४	३६	६१	२४	२३	७	१९	१,१९२
	महिला	६७	९०	१५८	१६३	१०५	९२	८९	८६	४८	५०	३०	२७	१६	१३	१७	१५	१,०६६
	उ.न.																४	४
१७	जम्मा	१३०	१७२	३१३	३४२	२२८	२०२	१७२	१८७	११३	९४	६६	८८	४०	३६	२४	३४	२,२६२

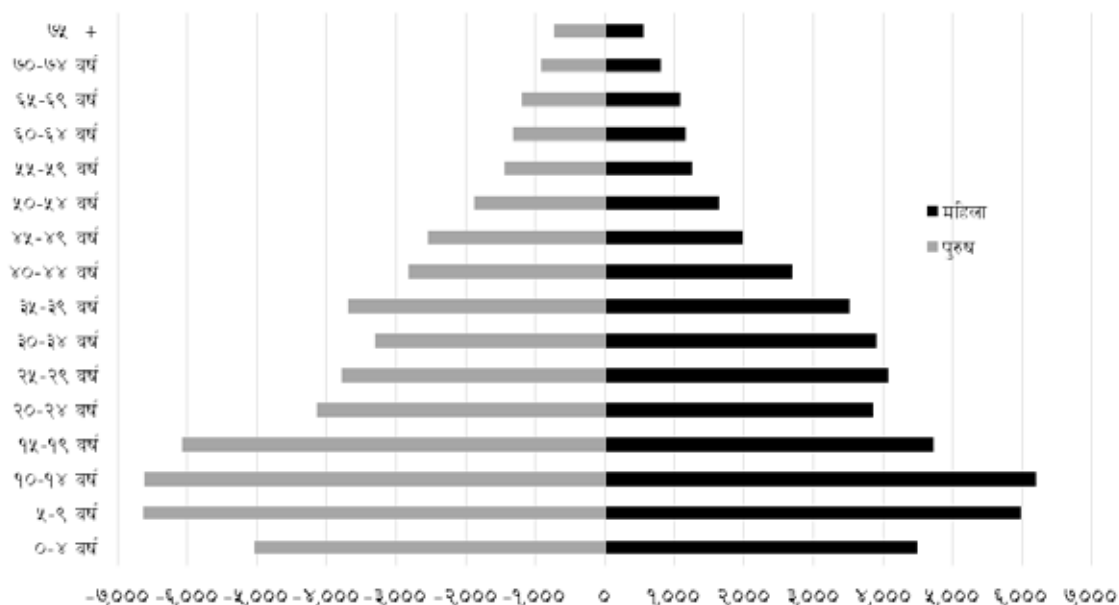
क्र.सं.	लिंग	उमेर समूह															उ.न.	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५५-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६५-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष भन्दा माथि	
१६	पुरुष	८६	१२७	१९०	१३५	८९	१०२	७३	८७	८०	९४	४०	४२	३२	२५	१४	७	३०४०
	महिला	४९	१४१	१७७	१३४	७६	८१	९३	९८	९१	४९	४०	३०	२१	१७	९	३	२९९९
	उ.न.																८	८
१७	जम्मा	१३५	२६८	३६७	२६९	१६५	१८३	१६६	१८५	१७१	१४३	८०	७२	५३	४२	२३	१०	२,३४०
	पुरुष	१७६	१७६	१७५	१९८	१४२	१३७	१३०	११०	१०१	९१	५४	४०	६४	३६	२६	१३	१,६६९
	महिला	११८	१९३	१७६	१५४	११६	१४४	११३	१०८	९७	५४	५४	३९	४९	२७	११	७	१,४६०
१८	जम्मा	२९४	३६९	३५१	३५२	२५८	२८१	२४३	२१८	१९८	१४५	१०८	७९	११३	६३	३७	२०	३,१२९
	पुरुष	२५५	३२२	२९५	२४६	१८१	१६४	१५७	१६५	१२६	८३	८८	६२	५६	४२	३९	२९	२,३२७
	महिला	२२९	२९३	३०८	२१४	१७८	१८४	१८२	१५३	११६	९९	६८	६२	६५	४२	३६	३३	२,२७९
१९	जम्मा	४८४	६१५	६०३	४६०	३४२	३४८	३३९	३१८	२४२	१८२	१५६	१२४	१२१	११८	७५	६२	४,६०६
	पुरुष	२७६	३२५	२५४	१९९	१३९	१३३	११६	९५	७४	६७	५४	३१	५४	४२	३९	३८	१,९३६
	महिला	२६८	२९१	२४०	१८३	१९५	१६२	१४३	१३०	८५	६१	५०	३४	५०	३०	५४	१८	१,९९४
२०	जम्मा	५४४	६१६	४९४	३८२	३३४	२९५	२४२	२२५	१४२	१२८	१०४	६५	१०४	७२	९३	५६	३,९३०
	पुरुष	१२७	२३४	२७४	२५६	१४१	१३६	१२१	१३१	९८	९३	६८	६४	४१	५६	१९	२२	३,५०२
	महिला	१३५	२०७	२२४	१४२	१२६	१३४	१३८	११९	८४	७४	६७	४२	३२	३५	२२	१४	३,३३०
२१	जम्मा	२६२	४४१	४९८	३९८	२६७	२७०	२४२	२५०	१८२	१६७	१३५	१०६	७३	९१	४१	३६	३,४८९
	पुरुष	१८५	१९९	१९६	१७२	१४०	१४०	११०	१२४	७४	८६	५७	३९	५०	५३	२९	२८	१,६८२
	महिला	१४८	१६५	१८३	१५७	१३५	११२	१३०	९७	६७	७५	५२	४२	५३	३८	३०	१९	१,५०३
२२	जम्मा	३३३	३६४	३७९	३२९	२७५	२५२	२४०	२२१	१४१	१६१	१०९	८१	१०३	९१	४२	४७	३,१८५
	पुरुष	१०८	१५१	१५१	१३३	१३०	११४	८९	१०४	६७	६८	५१	५१	३५	१९	१८	१९	१,३२५
	महिला	८५	११७	११०	११४	७६	१०४	१०२	८३	५८	४७	८०	३६	२१	२०	१४	२१	१,०८८
२३	जम्मा	१९३	२६८	२६१	२४७	२०६	२१८	१९१	१८७	१२५	११५	१४८	८७	५६	३९	३२	४०	२,४१३

लिङ्ग		उमेर समूह																जम्मा	
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५४-५९ वर्ष	६०-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष भन्दा माथि	उ.न.		
२३	पुरुष	१८७	२१७	१९८	१५३	८७	१०२	१०६	१००	६०	६२	४५	४०	३५	४१	३०	१८	१,४८१	
	महिला	१३४	१६८	१७५	११२	१०५	११३	१२६	८८	६५	४८	४५	३९	३५	४२	१६	६	१,३१७	
	जम्मा	३२१	३८५	३७३	२६५	१९२	२१५	२३२	१८८	१२५	११०	९०	७९	७०	८३	४६	२४	२,७९८	
२४	पुरुष	१४५	१९९	२०६	२०२	१३८	१२३	१०७	१२७	८५	७८	७२	५७	४०	३०	१७	२२	१,६४८	
	महिला	१४३	१६९	१८६	१७७	१५४	१४४	१२४	१००	८८	८२	४८	४७	३८	३४	३१	१३	१,५७८	
	जम्मा	२८८	३६८	३९२	३७९	२९२	२६७	२३१	२२७	१७३	१६०	१२०	१०४	७८	६४	४८	३५	३,२२६	
२५	पुरुष	२२४	२६२	२५८	१९९	१६५	१४९	१२१	११०	११९	९१	५६	५०	६०	४९	२३	३०	१,९६६	
	महिला	१९८	२०९	२४५	१४२	१३५	१४०	१३०	१३८	१०२	६१	६२	५३	४९	४२	२९	२७	१,७७९	
	जम्मा	४२२	४७१	५०३	३४१	३००	२८९	२५१	२४८	२२१	१५२	११८	१०३	१०९	९१	५२	५७	३,७४५	
२६	पुरुष	२०५	२२७	२१३	२११	१२९	१२५	९८	१२७	९१	९६	४९	४७	३३	४५	३३	४२	१,७७१	
	महिला	१९४	२४२	१९७	१४१	१४०	१२१	१४१	१०२	११९	५१	६२	३४	३९	५०	२३	२३	१,६९५	
	उ.न.																	२	२
२७	जम्मा	३९९	४६९	४१०	३५२	२६९	२४६	२३९	२२९	२१०	१४७	१११	८१	७२	८४	८३	६५	३,४६८	
	पुरुष	२४९	३०२	३१३	२४२	१३९	१६३	११५	१३८	१०७	९७	१००	५१	५७	६१	४८	४८	२,२४७	
	महिला	२३२	२७४	३०४	२५२	१३०	१९९	१४२	१४१	१२०	११५	६५	५०	४७	७०	३२	५०	२,२२१	
२८	जम्मा	४८१	५७६	६१७	५११	३२६	३६२	२७४	२७९	२२७	२१२	१६५	१०१	१०४	१३१	८०	९८	४,५४४	
	पुरुष	५,०४६	६,६४२	६,६३४	६,०८४	४,१४०	३,७८०	३,३०९	३,६८८	२,८२६	२,५४१	१,८७३	१,४३८	१,३१२	१,१९२	९०९	७२९	५,२१,४६६	३
	महिला	४,४९९	५,९८७	६,२१५	४,७३१	३,८६४	४,०८९	३,९१५	३,५२५	२,६९४	१,९८१	१,६४१	१,२६४	१,१६६	१,०९०	८०५	५६३	४,८०,२९९	
२९	उ.न.																	४२	४२
	जम्मा	९,५४५	१२,६२९	१२,८४९	१०,८१५	८,००४	७,८६९	७,२२४	७,२१३	५,५२०	४,५२२	३,५१४	२,७०२	२,४७८	२,२८२	१,७५४	१,२९२	१,०५,४७३	६२
	प्रतिशत	९.५२	१२.६०	१२.८२	१०.७९	७.९९	७.८५	७.२१	७.२०	५.५१	४.५१	३.५१	२.७०	२.४७	२.२८	१.७५	१.२९	०.०६	१००.००

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उमेर र लिंगानुसार जनसंख्याको विवरण

२.३ परिवारको आकारको आधारमा परिवार

तालिका नं. १२ : परिवारमा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

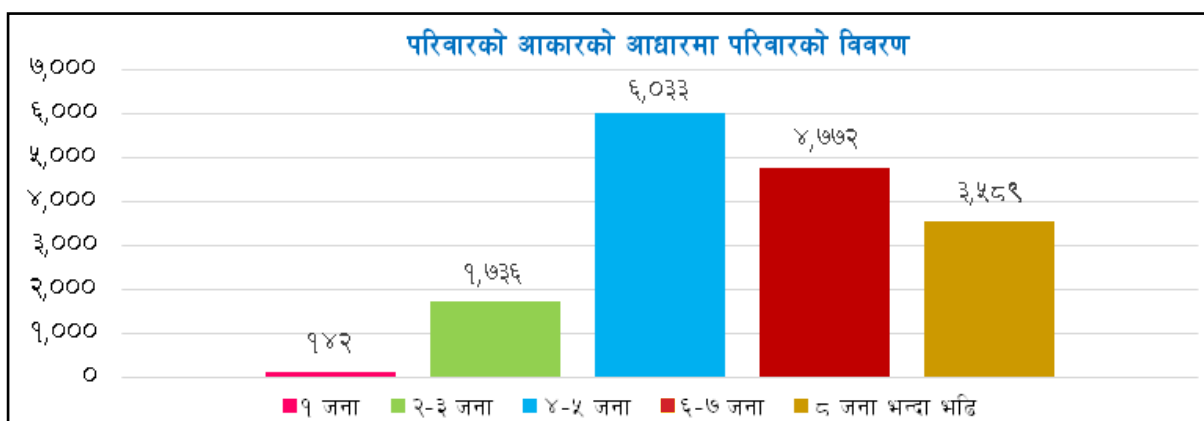
वडा नं.	परिवार संख्या						जम्मा संख्या
	१ जना	२-३ जना	४-५ जना	६-७ जना	८ जनाभन्दा बढी	उ.न.	
१	४	१३८	४९२	२६२	१७८	०	१,०७४
२	८	८४	२८६	२१६	१५१	०	७४५
३	२	७८	२११	१६९	११९	०	५७९
४	२	७४	२९६	१४३	९१	०	६०६
५	६	५५	३०७	१९१	८८	१	६४८
६	७	९२	२९१	२२२	१५६	१	७६९
७	३	८१	२२६	१४८	१००	१	५४२
८	४	३८	१३८	११२	११५	०	४०७
९	९	६७	१४९	१३३	१५०	०	५०८
१०	८	३७	१९९	१९६	२३८	२	६८०
११	९	७२	२५६	१८५	१३१	०	६५३
१२	३	४५	१७८	१६१	१८५	१	५७३
१३		४२	२३९	२७२	१६८	१	७२२
१४	१८	१०४	२३६	२२६	१८७	०	७७१
१५	७	५२	१८७	९९	६३	२	४१०
१६	५	३०	२०१	१३०	५६	०	९०१
१७	२	४२	१८८	२०९	८९	०	५३०
१८	७	७९	२४४	२३७	१७०	०	७३७
१९	१०	७५	१७०	१७२	१६६	०	४२३
२०	३	५८	१६७	१९१	१३७	०	१०२७

वडा नं.	परिवार संख्या						जम्मा संख्या
	१ जना	२-३ जना	४-५ जना	६-७ जना	८ जनाभन्दा बढी	उ.न.	
२१	४	६१	१६९	१४९	१२०	१	५०४
२२	१	५८	१६७	१२६	६७	०	४१९
२३	७	३९	१४९	१११	११६	०	९०१
२४		३८	२०६	१३९	१२७	०	५१०
२५		४५	१८७	२११	१३६	१	५८०
२६	६	५८	१८७	१४५	१४०	२	५३८
२७	७	९४	३०७	२१७	१४५	०	७७०
जम्मा	१४२	१,७३६	६,०३३	४,७७२	३,५८९	१३	१६,२८५
प्रतिशत	०.८७	१०.६६	३७.०५	२९.३०	२२.०४	०.०८	१००.००

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कूल १६,२८५ परिवार मध्ये ४ देखि ५ जना सदस्य संख्या भएको परिवार सबैभन्दा धेरै ६,०३३ अर्थात् ३७.०५ प्रतिशत रहेको छ। दोस्रोमा ६ देखि ७ जना सदस्य संख्या भएको परिवार ४,७७२ अर्थात् २९.३० प्रतिशत र तेस्रोमा ८ जना भन्दा बढी सदस्य संख्या भएको परिवार ३,५८९ अर्थात् २२.०४ प्रतिशत रहेका छन्। त्यस्तै २-३ जना सदस्य संख्या भएको परिवार १,७३६ अर्थात् १०.६६ प्रतिशत रहेका छन् भने १ जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवारको समेत रेकर्ड गरिएको छ। जसको संख्या १४२ रहेको छ। समग्र तथ्याङ्कलाई हेर्दा परम्परागत संयुक्त परिवारमा रहने परिपाटी वर्तमान समयमा पनि यथावत रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ जसमा ६ जना भन्दा बढी सदस्य भएको परिवार ५१.३४ प्रतिशत रहेको छ। ४ देखि ५ जना मात्र सदस्य भएको परिवारको संख्या समेत ३७.०५ प्रतिशत हुनुले यो क्रम अर्थात् एकल परिवारको संख्या बढी हुँदै जाने तथ्य स्पष्ट छ। अर्कोतर्फ एक जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवार भने अविवाहित एकल, विवाहित तर विधवा वा विधुर भएको कारणले हुनसक्छ। यस बाहेक विवाहित तर पारपाचुके गर्ने वा नगरी छुट्टिएर एक्ला एकलै बस्ने गरेको समेत पाइन्छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। सामान्यतया: बाबु-आमा र तिनका अविवाहित छोरा छोरी रहेको सानो परिवारको प्रतिशत बढी देखिएतापनि ५ जना भन्दा बढी वा ८ जनाभन्दा बढी सदस्यहरू भएको परिवार संख्या क्रमशः दोस्रो र तेस्रो हुनुले यस उप-महानगरपालिकामा संयुक्त परिवार वा धेरै सन्तानहरू भएको परिवारको संख्या थप आगामी वर्षहरूसम्म रहिरहने देखिन्छ। यसलाई सन्तुलनमा राख्न परिवार नियोजन कार्यक्रमको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गरी संयुक्त परिवारमा रहनुका कठिनाई वा धेरै सन्तान जन्माउँदा हुने जटिलताका बारेमा थप जनजागरण गर्नुपर्ने देखिन्छ।

२.४ जातजातिको आधारमा वडागत जनसंख्या

तालिका नं. १३ : जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण

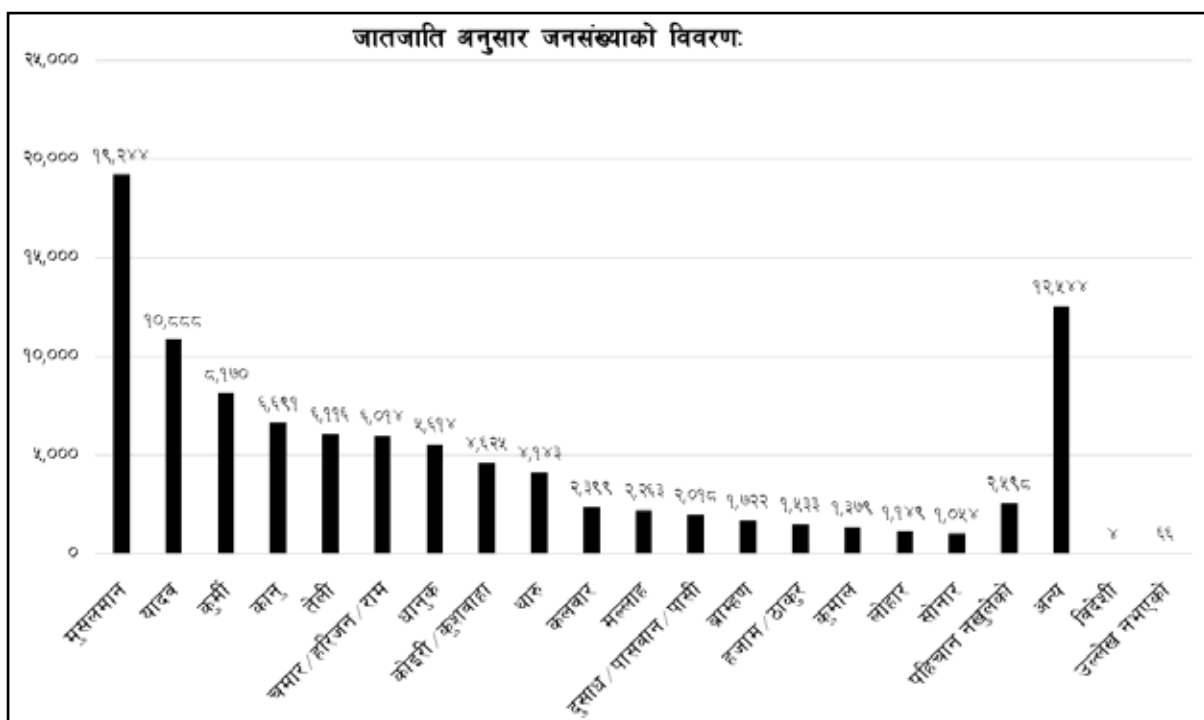
[illegible]

प्रतिशत	जम्मा	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००	१०१	१०२	१०३	१०४	१०५	१०६	१०७	१०८	१०९	११०	१११	११२	११३	११४	११५	११६	११७	११८	११९	१२०	१२१	१२२	१२३	१२४	१२५	१२६	१२७	१२८	१२९	१३०	१३१	१३२	१३३	१३४	१३५	१३६	१३७	१३८	१३९	१४०	१४१	१४२	१४३	१४४	१४५	१४६	१४७	१४८	१४९	१५०	१५१	१५२	१५३	१५४	१५५	१५६	१५७	१५८	१५९	१६०	१६१	१६२	१६३	१६४	१६५	१६६	१६७	१६८	१६९	१७०	१७१	१७२	१७३	१७४	१७५	१७६	१७७	१७८	१७९	१८०	१८१	१८२	१८३	१८४	१८५	१८६	१८७	१८८	१८९	१९०	१९१	१९२	१९३	१९४	१९५	१९६	१९७	१९८	१९९	२००	२०१	२०२	२०३	२०४	२०५	२०६	२०७	२०८	२०९	२१०	२११	२१२	२१३	२१४	२१५	२१६	२१७	२१८	२१९	२२०	२२१	२२२	२२३	२२४	२२५	२२६	२२७	२२८	२२९	२३०	२३१	२३२	२३३	२३४	२३५	२३६	२३७	२३८	२३९	२४०	२४१	२४२	२४३	२४४	२४५	२४६	२४७	२४८	२४९	२५०	२५१	२५२	२५३	२५४	२५५	२५६	२५७	२५८	२५९	२६०	२६१	२६२	२६३	२६४	२६५	२६६	२६७	२६८	२६९	२७०	२७१	२७२	२७३	२७४	२७५	२७६	२७७	२७८	२७९	२८०	२८१	२८२	२८३	२८४	२८५	२८६	२८७	२८८	२८९	२९०	२९१	२९२	२९३	२९४	२९५	२९६	२९७	२९८	२९९	३००	३०१	३०२	३०३	३०४	३०५	३०६	३०७	३०८	३०९	३१०	३११	३१२	३१३	३१४	३१५	३१६	३१७	३१८	३१९	३२०	३२१	३२२	३२३	३२४	३२५	३२६	३२७	३२८	३२९	३३०	३३१	३३२	३३३	३३४	३३५	३३६	३३७	३३८	३३९	३४०	३४१	३४२	३४३	३४४	३४५	३४६	३४७	३४८	३४९	३५०	३५१	३५२	३५३	३५४	३५५	३५६	३५७	३५८	३५९	३६०	३६१	३६२	३६३	३६४	३६५	३६६	३६७	३६८	३६९	३७०	३७१	३७२	३७३	३७४	३७५	३७६	३७७	३७८	३७९	३८०	३८१	३८२	३८३	३८४	३८५	३८६	३८७	३८८	३८९	३९०	३९१	३९२	३९३	३९४	३९५	३९६	३९७	३९८	३९९	४००	४०१	४०२	४०३	४०४	४०५	४०६	४०७	४०८	४०९	४१०	४११	४१२	४१३	४१४	४१५	४१६	४१७	४१८	४१९	४२०	४२१	४२२	४२३	४२४	४२५	४२६	४२७	४२८	४२९	४३०	४३१	४३२	४३३	४३४	४३५	४३६	४३७	४३८	४३९	४४०	४४१	४४२	४४३	४४४	४४५	४४६	४४७	४४८	४४९	४५०	४५१	४५२	४५३	४५४	४५५	४५६	४५७	४५८	४५९	४६०	४६१	४६२	४६३	४६४	४६५	४६६	४६७	४६८	४६९	४७०	४७१	४७२	४७३	४७४	४७५	४७६	४७७	४७८	४७९	४८०	४८१	४८२	४८३	४८४	४८५	४८६	४८७	४८८	४८९	४९०	४९१	४९२	४९३	४९४	४९५	४९६	४९७	४९८	४९९	५००	५०१	५०२	५०३	५०४	५०५	५०६	५०७	५०८	५०९	५१०	५११	५१२	५१३	५१४	५१५	५१६	५१७	५१८	५१९	५२०	५२१	५२२	५२३	५२४	५२५	५२६	५२७	५२८	५२९	५३०	५३१	५३२	५३३	५३४	५३५	५३६	५३७	५३८	५३९	५४०	५४१	५४२	५४३	५४४	५४५	५४६	५४७	५४८	५४९	५५०	५५१	५५२	५५३	५५४	५५५	५५६	५५७	५५८	५५९	५६०	५६१	५६२	५६३	५६४	५६५	५६६	५६७	५६८	५६९	५७०	५७१	५७२	५७३	५७४	५७५	५७६	५७७	५७८	५७९	५८०	५८१	५८२	५८३	५८४	५८५	५८६	५८७	५८८	५८९	५९०	५९१	५९२	५९३	५९४	५९५	५९६	५९७	५९८	५९९	६००	६०१	६०२	६०३	६०४	६०५	६०६	६०७	६०८	६०९	६१०	६११	६१२	६१३	६१४	६१५	६१६	६१७	६१८	६१९	६२०	६२१	६२२	६२३	६२४	६२५	६२६	६२७	६२८	६२९	६३०	६३१	६३२	६३३	६३४	६३५	६३६	६३७	६३८	६३९	६४०	६४१	६४२	६४३	६४४	६४५	६४६	६४७	६४८	६४९	६५०	६५१	६५२	६५३	६५४	६५५	६५६	६५७	६५८	६५९	६६०	६६१	६६२	६६३	६६४	६६५	६६६	६६७	६६८	६६९	६७०	६७१	६७२	६७३	६७४	६७५	६७६	६७७	६७८	६७९	६८०	६८१	६८२	६८३	६८४	६८५	६८६	६८७	६८८	६८९	६९०	६९१	६९२	६९३	६९४	६९५	६९६	६९७	६९८	६९९	७००	७०१	७०२	७०३	७०४	७०५	७०६	७०७	७०८	७०९	७१०	७११	७१२	७१३	७१४	७१५	७१६	७१७	७१८	७१९	७२०	७२१	७२२	७२३	७२४	७२५	७२६	७२७	७२८	७२९	७३०	७३१	७३२	७३३	७३४	७३५	७३६	७३७	७३८	७३९	७४०	७४१	७४२	७४३	७४४	७४५	७४६	७४७	७४८	७४९	७५०	७५१	७५२	७५३	७५४	७५५	७५६	७५७	७५८	७५९	७६०	७६१	७६२	७६३	७६४	७६५	७६६	७६७	७६८	७६९	७७०	७७१	७७२	७७३	७७४	७७५	७७६	७७७	७७८	७७९	७८०	७८१	७८२	७८३	७८४	७८५	७८६	७८७	७८८	७८९	७९०	७९१	७९२	७९३	७९४	७९५	७९६	७९७	७९८	७९९	८००	८०१	८०२	८०३	८०४	८०५	८०६	८०७	८०८	८०९	८१०	८११	८१२	८१३	८१४	८१५	८१६	८१७	८१८	८१९	८२०	८२१	८२२	८२३	८२४	८२५	८२६	८२७	८२८	८२९	८३०	८३१	८३२	८३३	८३४	८३५	८३६	८३७	८३८	८३९	८४०	८४१	८४२	८४३	८४४	८४५	८४६	८४७	८४८	८४९	८५०	८५१	८५२	८५३	८५४	८५५	८५६	८५७	८५८	८५९	८६०	८६१	८६२	८६३	८६४	८६५	८६६	८६७	८६८	८६९	८७०	८७१	८७२	८७३	८७४	८७५	८७६	८७७	८७८	८७९	८८०	८८१	८८२	८८३	८८४	८८५	८८६	८८७	८८८	८८९	८९०	८९१	८९२	८९३	८९४	८९५	८९६	८९७	८९८	८९९	९००	९०१	९०२	९०३	९०४	९०५	९०६	९०७	९०८	९०९	९१०	९११	९१२	९१३
---------	-------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

* अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित जातबाहेक अन्य जाती जनाउँछ ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै १९,२४४ अर्थात् १९.२० प्रतिशत मुसलमान, दोस्रोमा १०,८८८ अर्थात् १०.८६ प्रतिशत यादव, तेस्रोमा ८,१७० अर्थात् ८.१५ प्रतिशत कुर्मी रहेका छन् । त्यसैगरी कानु ६.६८ प्रतिशत, तेली ६.१० प्रतिशत, चमार/हरिजन/राम ६ प्रतिशत र धानुक, कोइरी/कुशवाहा, थारु, कलवार, मल्लाह, दुसाध/पासवान/पासी, ब्राम्हण, हजाम/ठाकुर, कुमाल, लोहार, सोनार पनि उल्लेख्य संख्या रहेको छ । उप-महानगरपालिकामा पहिचान नखुलेको तथा अन्य जातजातिको संख्या पनि उल्लेख्य रहेको छ । यसरी जातिय हिसाबले विविधतायुक्त समाजमा स्थानीयहरू सामाजिक सहिष्णुताका साथ वसेको पाइन्छ । विस्तृत विवरण वडागत रूपमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । सबै जातजातीको मौलिक संस्कृति, परम्परा, भाषा र रहनसहनलाई संरक्षण गरी उनीहरूको पहिचान कायम राख्ने कार्यक्रमहरूको निर्माण गर्नु आवश्यक छ ।

२.५ उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्या

तालिका नं. १४ : उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	भोजपुरी	नेपाली	थारु	मैथिली	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	५,६८६	२५५	४२	६	९६		६,०८५
२	४,५१४	१५	२	२	१	३	४,५३७
३	३,४६६	९	५	३	६		३,४८९
४	३,००६	१५१	१२६		२७		३,३१०
५	३,२७९	३०७	१९		८		३,६१३
६	४,४५६	१३५		३३	३		४,६२७
७	२,९८२	२४०		३	१२		३,२३७
८	२,७११	१५		१	४		२,७३१
९	१,९४५	१,३८७		१३	१		३,३४६
१०	४,८७४	१२			३	२७	४,९१६
११	३,७८३	७७	५	१	७	८	३,८८१
१२	३,९७३			१	३		३,९७७
१३	४,५२४	१०		२	५	१	४,५४२
१४	४,५४८	२२	२२६		१२		४,८०८
१५	२,२४८	५	१		३	५	२,२६२
१६	२,२७१	४२			२	८	२,३४०
१७	२,९९२			१३३	४		३,१२९
१८	४,५६०	२७		१९			४,६०६
१९	३,९२१	५	१		३		३,९३०

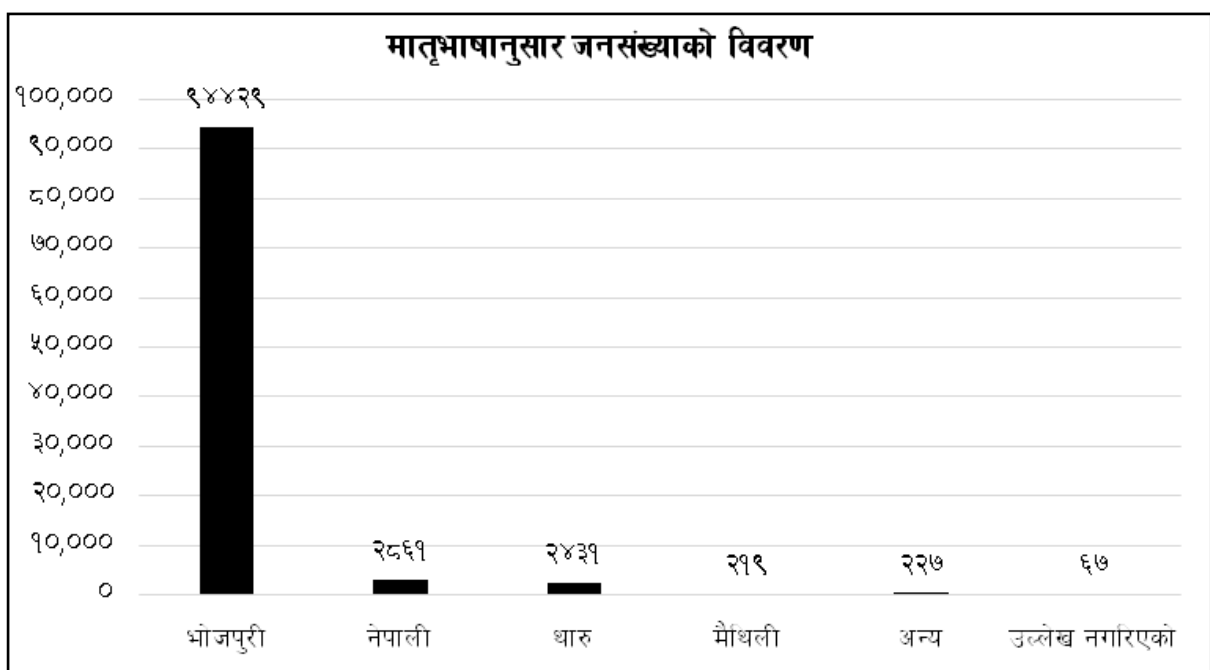
वडा नं.	भोजपुरी	नेपाली	थारु	मैथिली	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
२०	३,४६६	१			९	१३	३,४८९
२१	२,८९२	१	२९१		१		३,१८५
२२	२,३८०	२८			५		२,४१३
२३	२,७९५	३					२,७९८
२४	१,५६६	१९	१,६३९		२		३,२२६
२५	३,७३३	६		२	४		३,७४५
२६	३,४०९	५२			५	२	३,४६८
२७	४,४४९	२०	७४		१		४,५४४
जम्मा	९४,४२९	२,८६१	२,४३१	२१९	२२७	६७	१००,२३४
प्रतिशत	९४.२१	२.८५	२.४३	०.२२	०.२३	०.०७	१००.००

* माथि उल्लेखित भाषाबाहेक अन्य जस्तै शेर्पा, बंगाली, हिन्दी आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १००,२३४ जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा बढी ९४,४२९ जना अर्थात् ९४.२१ प्रतिशतले भोजपुरी भाषा, दोस्रोमा २८६१ जना अर्थात् २.८५ प्रतिशतले नेपाली भाषा, तेस्रोमा २,४३१ जना अर्थात् २.४३ प्रतिशत थारु भाषा र अन्य नगन्य संख्यामा रहेकोले अन्य भाषा प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । यस उप-महानगरपालिकामा भोजपुरी भाषी उल्लेख्य भएकोले उनीहरूको कला, संस्कृति तथा भाषालाई जर्गेना गर्ने खालका विशेष कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नेपालको संविधानको धारा ३२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको र धारा ३१ को शिक्षासम्बन्धी हकको उपधारा ५ बमोजिम “नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र संचालन गर्ने हक हुनेछ” भनि स्पष्ट किटान गरेको छ । तसर्थ यस उप-महानगरपालिकामा भोजपुरी भाषामा आधारभूत शिक्षा लिन चाहने विद्यार्थीहरूलाई उप-महानगरपालिकाले विशेष व्यवस्था गर्न सक्ने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । वडा अनुसार विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

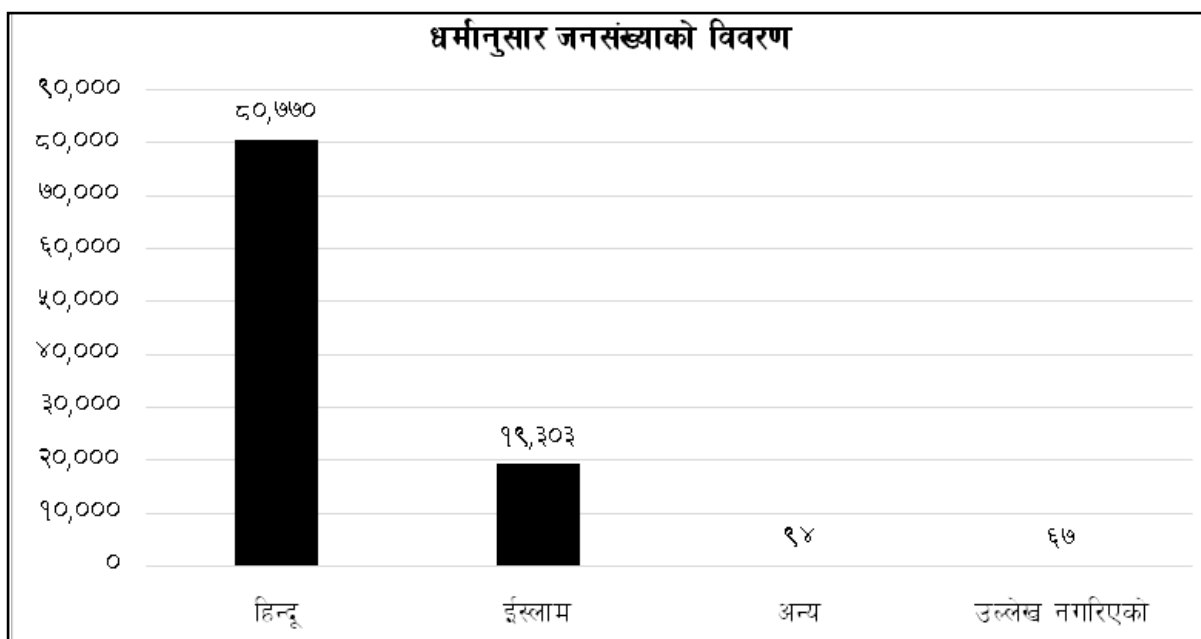

२.६ धर्मानुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १५ : धर्मानुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हिन्दु	ईस्लाम	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	५,८०७	२६८	१०		६,०८५
२	४,४४२	६६	९	३	४,५३७
३	२,२४४	१,२३१	१४		३,४८९
४	३,१५७	१४३	१०		३,३१०
५	२,८४०	७७२	१		३,६१३
६	३,६०२	१,०२५	०		४,६२७
७	१,७२६	१,५१०	१		३,२३७
८	१,८५४	८७७	०		२,७३१
९	१,९१५	१,४३१	०		३,३४६
१०	३,५२४	१,३६५	०	२७	४,९१६
११	२,८४८	१,०१९	६	८	३,८८१
१२	३,४४९	५२६	२		३,९७७
१३	३,९९५	५४६	०	१	४,५४२
१४	३,८१९	९८६	३		४,८०८
१५	२,०८९	१६६	२	५	२,२६२
१६	२,३१६	१२	४	८	२,३४०
१७	२,४२२	५३५	२		३,१२९
१८	४,३८६	२२०	०		४,६०६
१९	२,२९८	१,६३१	१		३,९३०
२०	१,८७०	१,६०५	१	१३	३,४८९
२१	२,५२४	६६०	१		३,१८५
२२	२,०६२	३३५	१६		२,४१३
२३	२,४१४	३८०	४		२,७९८
२४	३,११४	११०	२		३,२२६
२५	३,५११	२३२	२		३,७४५
२६	२,४८५	९८१	०	२	३,४६८
२७	३,८७०	६७१	३		४,५४४
जम्मा	८०,७७०	१९,३०३	९४	६७	१००,२३४
प्रतिशत	८०.५८	१९.२६	०.०९	०.०७	१००.००

* माथि उल्लेखित धर्मबाहेक अन्य धर्म जस्तै क्रिश्चियन, जैन, शिख, बोन, प्रकृति आदि । स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५
उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १,००,२३४ जनसंख्या मध्ये ८०,७७० अर्थात् ८०.५८ प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्दछन् । दोस्रोमा ईस्लाम धर्म मान्नेको संख्या १९,३०३ अर्थात् १९.२६ प्रतिशत र अन्य धर्म मान्नेको संख्या ९४ अर्थात् ०.०९ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा विभिन्न धर्मावलम्बीहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । केही मात्रामा धार्मिक विविधता रहे पनि उप-महानगरपालिकामा हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको प्रधानता रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । नेपालमा सदियौं देखि रहि आएको धार्मिक सहिष्णुता भने यस उप-महानगरपालिकामा कायमै रहेको देखिन्छ ।

२.७ घरको प्रयोगको आधारमा परिवार

परिवारले प्रयोग गरेको आफ्नो स्वामित्वमा रहेको घरको प्रयोगको आधारमा उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा ९१.५२ प्रतिशत परिवारहरूले आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र घरको प्रयोग गरेको पाइयो । ०.३६ प्रतिशत घरहरू आवासीय र व्यवसायिक वा कार्यालय दुवै प्रयोजनमा प्रयोग भएका छन् भने ०.१२ प्रतिशत घरहरू व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनको लागि मात्र प्रयोग भएका छन् । आवासीय प्रयोजन बेगर अन्य प्रयोजनका लागि घर निर्माण गर्न परिवारको आर्थिक हैसियत राम्रो हुनु पर्दछ भने अर्कोतर्फ व्यवसाय वा कार्यालय प्रयोजनको लागि आवश्यक घर वा भवनहरूको माग हुने शहरी क्षेत्र हुनुपर्दछ । यस हिसाबले हेर्दा अत्यधिक संख्या अर्थात् ९० प्रतिशत भन्दा बढी परिवारहरूले घरलाई आधारभूत आवासकोरूपमा मात्र प्रयोग गरेको र सिमित संख्यामा रहेका घरहरू मात्र प्रायजसो उप-महानगरपालिकाको शहरी इलाकामा व्यवसायिक र कार्यालय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको देखिन्छ । तसर्थ उप-महानगरपालिकाको अन्य भाग ग्रामीण परिवेशको र परिवारहरू आर्थिक हिसाबले निम्न वा निम्न मध्यम आर्थिक स्थितिका रहेको स्पष्ट हुन्छ । वडागत तथ्याङ्क हेर्दा व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयुक्त घरहरू सबैभन्दा बढी वडा नं. १८ मा रहेको छ । अन्य वडाहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

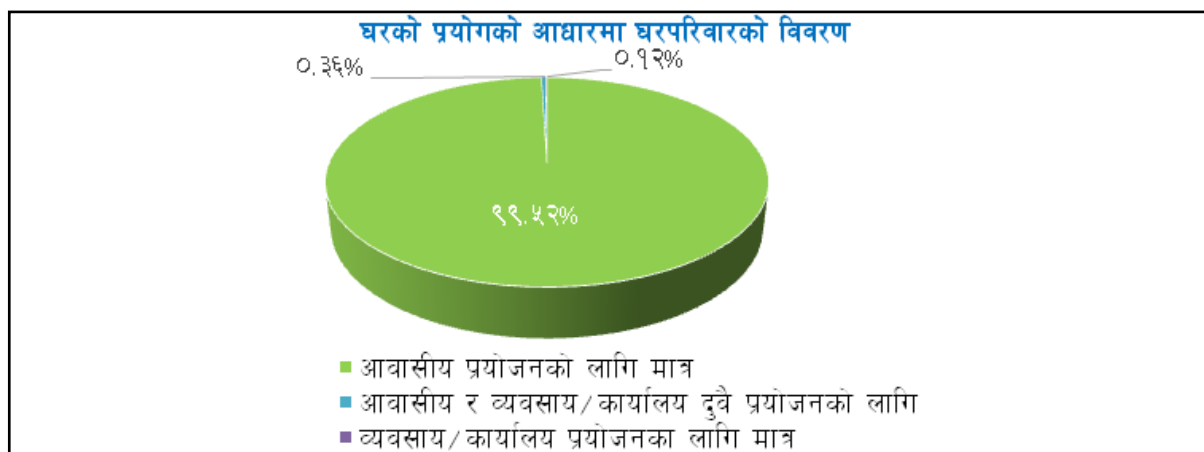
तालिका नं. १६ : घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण

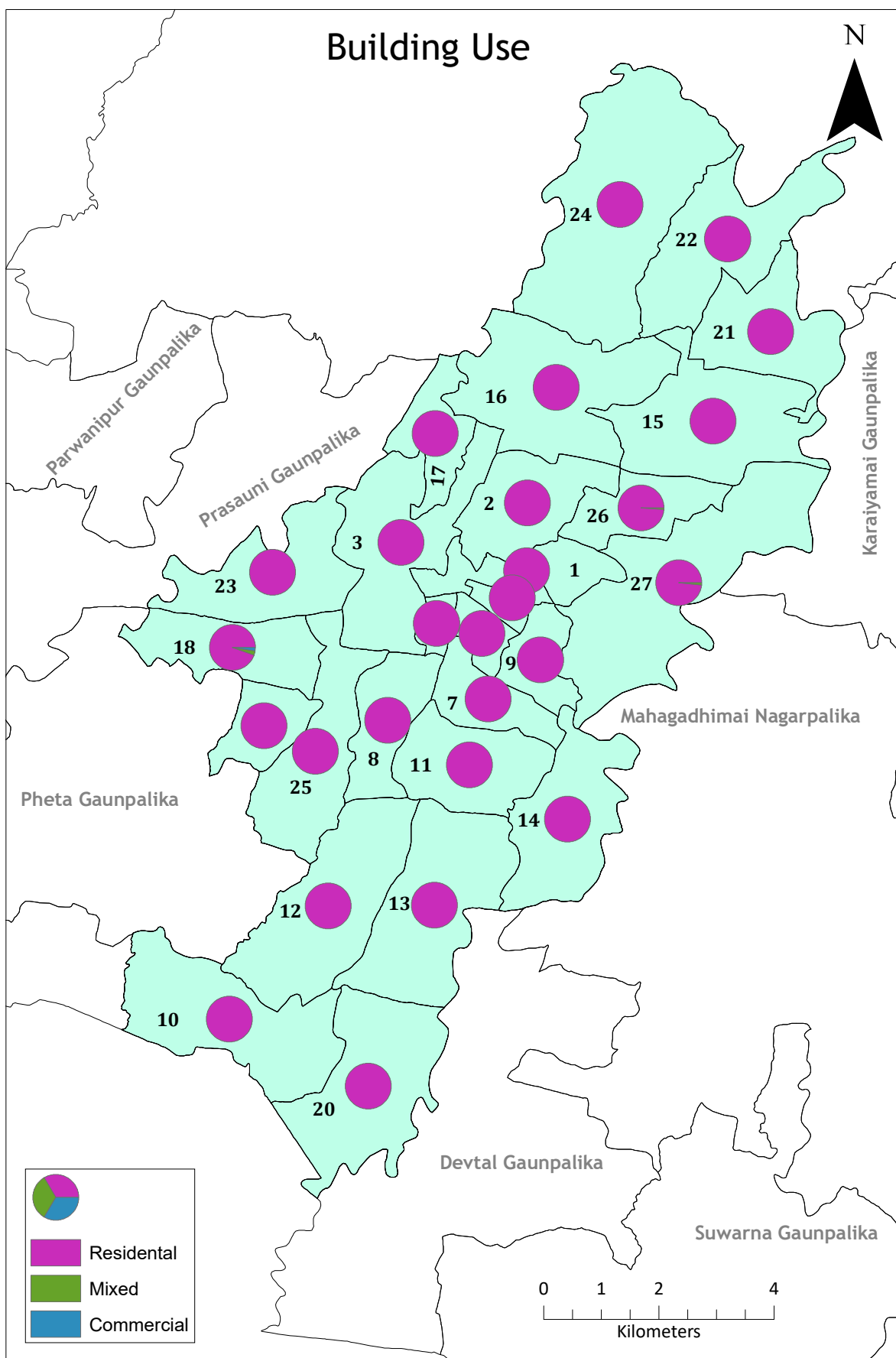
वडा नं.	आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र	आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि	व्यवसाय/कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र	जम्मा
१	१,०७२	२		१,०७४
२	७४५			७४५
३	५७९			५७९
४	६०६			६०६
५	६४७	१		६४८
६	७६३	६		७६९
७	५४२			५४२
८	४०७			४०७

वडा नं.	आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र	आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि	व्यवसाय/कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र	जम्मा
९	५०८		१	५०९
१०	६८०			६८०
११	६५३			६५३
१२	५७३			५७३
१३	७२१	१		७२२
१४	७७०	१		७७१
१५	४०८	२		४१०
१६	४२०	२		९०१
१७	५३०			५३०
१८	७१४	२३	१८	७५५
१९	४२३			४२३
२०	१०२७			१०२७
२१	५०४			५०४
२२	४१७	२		४१९
२३	४२१	१		९०१
२४	५०९	१		५१०
२५	५८०			५८०
२६	५३२	६		५३८
२७	७४२	११		७५०
जम्मा	१६,२२६	४२	१९	१६,३०४
प्रतिशत	९९.५२	०.३६	०.१२	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस कलैया उप-महानगरपालिकामा घरको प्रयोगको विवरण हेर्दा नगरमा रहेका कुल १६,३०४ परिवारमा १६,२२६ घरपरिवार आवासीय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको छ भने ५९ घर आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि उपयोग भएको र १९ घर व्यवसाय/कार्यालय दुवैको लागि उपयोग भएको छ। कलैया उप-महानगरपालिकाको केन्द्रमा भने व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनको लागि प्रयोग हुने घरहरू धेरै रहेका छन् किनकि यो तीव्र रूपमा शहरीकरण भई रहेको क्षेत्र हो।

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.८ घरको किसिमको आधारमा परिवार संख्या

तालिका नं. १७ : घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरको प्रकार					जम्मा परिवार संख्या
	पक्की	अर्धपक्की	कच्ची	भुप्रो/छाप्रा/टहरा	*अन्य	
१	७६५	३६	२७०	३		१,०७४
२	१९६	९५	४१९	३५		७४५
३	३२१	११०	५१	९७		५७९
४	४९१	४५	२०	५०		६०६
५	५४२	३५	५२	२		६४८
६	४८८	१४२	१३७	२		७६९
७	३४५	८९	५५	७०		५४२
८	१९६	१०२	९४	१५		४०७
९	२९५	९३	९५	२५		५०८
१०	१९६	८१	१६१	२४२		६८०
११	२२०	११६	२३६	८०	१	६५३
१२	२५५	८३	१०९	१२६		५७३
१३	२९०	१२५	१९४	११३		७२२
१४	२२३	२४२	७६	२३०		७७१
१५	३६	४२	२४२	७३		४१०
१६	१३०	६१	१६८	६३		९०१
१७	२४१	४३	२४२	४		५३०
१८	३३८	११३	२८१	५		७३७
१९	२४६	२३८	८९	२०		४२३
२०	१४०	६०	२४५	१११		१०२७
२१	९२	३२	३६६	१४		५०४
२२	९८	६८	२२६	२७		४१९
२३	२३४	४२	९८	३१		९०१
२४	९८	४९	३६०	३		५१०
२५	३४१	१६६	६५	८		५८०
२६	८७	११४	२८८	४९		५३८
२७	१९८	१२५	४२४	२२	१	७७०
जम्मा	७,११९	२,५६४	५,०८०	१,५२०	२	१६,२८५
प्रतिशत	४३.७२	१५.७४	३१.१९	९.३३	०.०१	१००.००

* माथि उल्लेखित घरको किसिमबाहेक अन्य घर जस्तै कुटी, त्रिपाल, काठे आदि ।

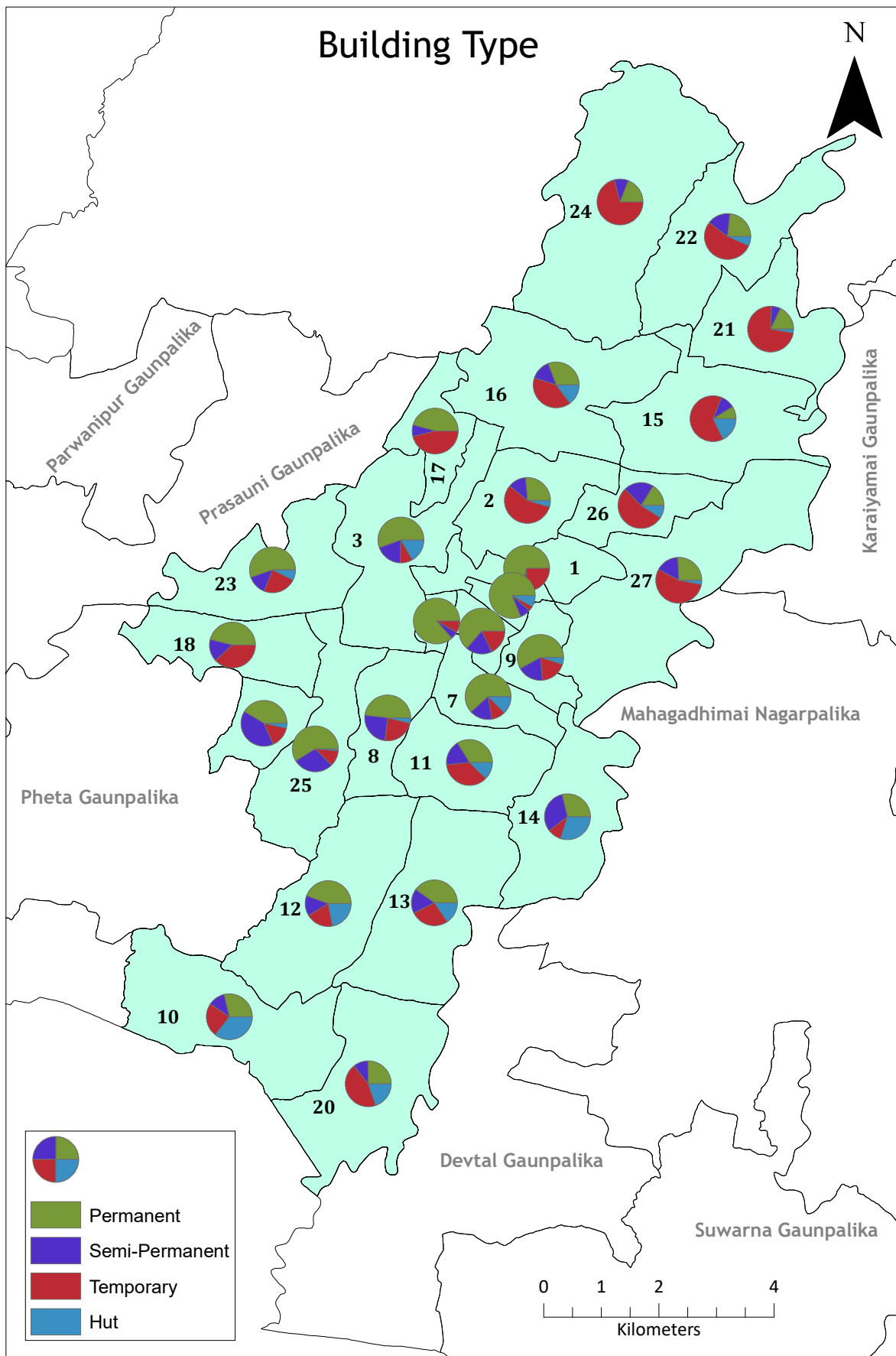
स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

पक्की : ढुंगा, ईटा र सिमेन्ट प्रयोग गरिएको गाह्रो भएको तथा कर्कट पाता, जस्ता, ढुंगाको छानो वा ढलान गरिएको घरलाई बुझाउँछ ।

अर्धपक्की : ढुंगा, ईटा र सिमेन्ट प्रयोग गरिएको गाह्रो भएको तथा छानो माटोको टायल वा खर, छ्वाली आदि प्रयोग गरिएको घरलाई बुझाउँछ ।

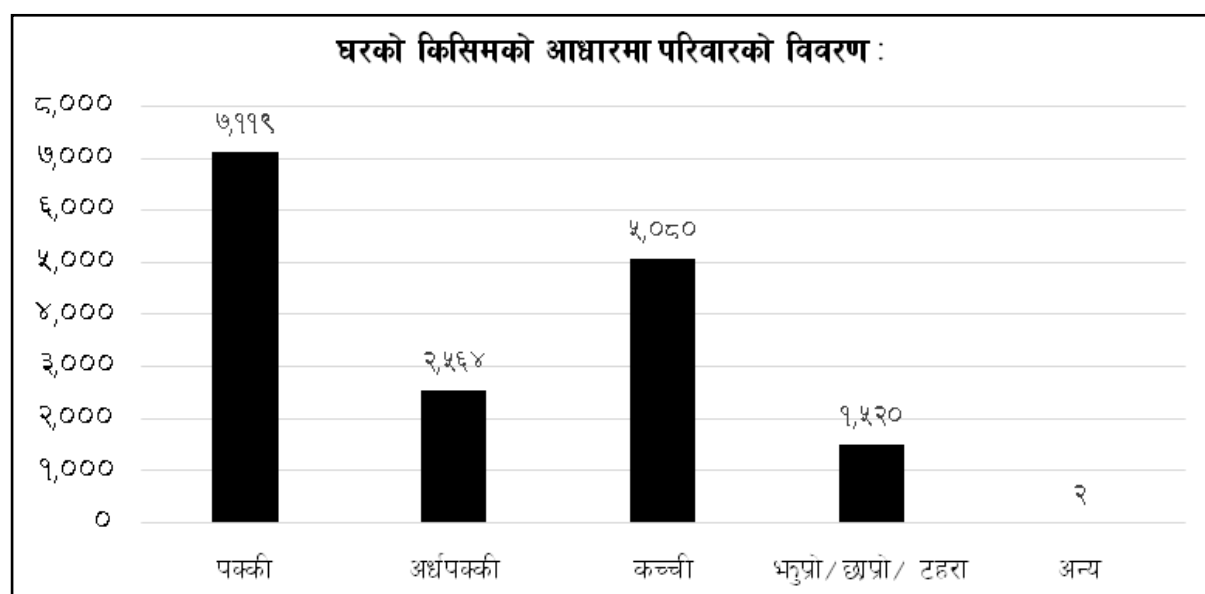
कच्ची : फलेक, माटोको गाह्रो वा त्यस्तै कच्ची प्रकारको गाह्रो र छानो पनि माटोको टायल वा खर, छ्वाली आदि प्रयोग गरिएको घरलाई बुझाउँछ ।

भुप्रो/छाप्रा/टहरा : फुसको घर, भुप्रो, छाप्रा वा टहरालाई बुझाउँछ ।

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकाका कुल १६,२८५ घरपरिवार मध्ये सबैभन्दा बढी ७,१९९ अर्थात् ४३.७२ प्रतिशत परिवार बस्ने घरहरू पक्की, दोस्रोमा ५,०८० अर्थात् ३१.१९ प्रतिशत कच्ची, २,५६४ अर्थात् १५.७४ प्रतिशत अर्ध पक्की, १,५२० अर्थात् ९.३३ प्रतिशत घरपरिवारहरू टहरा र २ घरपरिवार वा ०.०१ प्रतिशत परिवारहरू अन्य प्रकारको घरमा बसोबास गरेको पाइयो । उप-महानगरपालिकामा ३१.१९ प्रतिशत घरहरू कच्ची हुनुले भूकम्पीय जोखिमको हिसाबले जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेको स्पष्ट हुन्छ र यी घरहरू कच्ची रहनु आर्थिक विपन्नताको सूचक समेत रहेकोले सुरक्षित आवासका दिर्घकालिन योजना निर्माण गर्नु अनिवार्य देखिन्छ । शहरी क्षेत्र भएकाले उप-महानगरपालिकाको वडा नं. १ मा पक्की घर हुने परिवार संख्या अन्य वडाहरूको तुलनामा अत्यधिक धेरै छ । अर्कोतर्फ ९.३३ प्रतिशत परिवारहरू विपन्न अवस्थामा भुप्रोमा बस्ने गरेको देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

२.९ परिवार बसोबास गर्ने घरको तल्लाको आधारमा परिवार

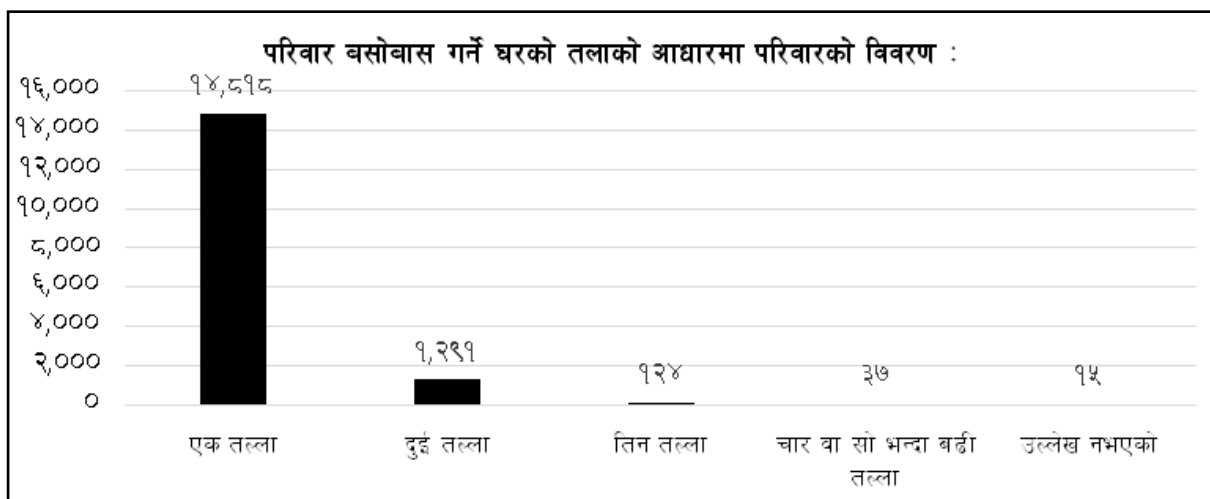
तालिका नं. १८ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको तल्लाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरको तल्ला संख्या					जम्मा
	एक तल्ला	दुई तल्ला	तिन तल्ला	चार तल्ला	पाँच वा सो भन्दा बढी तल्ला	
१	८३४	२०७	२९	४		१,०७४
२	७२९	७	६	३		७४५
३	५०७	६१	८	२	१	५७९
४	४४७	१२९	२७	२	१	६०६
५	५४१	९९	७	१		६४८
६	६४८	११४	७			७६९
७	४९६	६०	३			५४२
८	३७०	३५	१		१	४०७
९	४७९	२५	१	२	१	५०८
१०	६७२	३	१	२	२	६८०
११	६२१	२९	२		१	६५३
१२	५४८	२२	२	१		५७३

वडा नं.	घरको तल्ला संख्या					जम्मा
	एक तल्ला	दुई तल्ला	तिन तल्ला	चार तल्ला	पाँच वा सो भन्दा बढी तल्ला	
१३	७००	१८	४			७२२
१४	७२४	४५	१	१		७७१
१५	३९३	११		३	३	४१०
१६	४०३	१२	३	३	१	९०१
१७	५१८	६		५	१	५३०
१८	६७३	६३			१	७३७
१९	५६३	२४	५	१		४२३
२०	५५२	२	१	१		१०२७
२१	४२७	७५	१		१	५०४
२२	३९९	१९		१		४१९
२३	३८५	२७	७	२	१	९०१
२४	३९६	११२	१	१		५१०
२५	५४२	३२	५	१		५८०
२६	५३०	७	१			५३८
२७	७२१	४७	१	१		७७०
जम्मा	१४,८१८	१,२९१	१२४	३७	१५	१६,२८५
प्रतिशत	९०.९९	७.९३	०.७६	०.२३	०.०९	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकाका कुल १६,२८५ घर परिवार मध्ये १४,८१८ अर्थात् ९०.९९ प्रतिशत १ तल्ले, १,२९१ अर्थात् ७.९३ प्रतिशत दुई तल्ले, १२४ अर्थात् ०.७६ प्रतिशत ३ तल्ले, ३७ अर्थात् ०.२३ प्रतिशत घर परिवार ४ तल्ला र १५ अर्थात् ०.०९ प्रतिशत ५ वा सो तल्ला भन्दा बढीको घरमा बसेको पाइयो। कुल घर परिवारहरूको ९०.९९ प्रतिशत घरहरू एक तल्ले र अधिकांश घरहरू कच्ची अवस्थामा रहेकोले नदी किनारमा क्षेत्र डुबान, बाढी, भुकम्प, सर्प दंश लगायत अन्य सुरक्षाका हिसाबले एक तल्ले कच्ची घरमा रहेका परिवारहरू संवेदनशील अवस्थामा रहेका छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरीएको छ। भुम्रो र कच्ची एकतले घरमा रहेका जोखिमपूर्ण आवासमा गुजारा गर्ने परिवारहरूलाई दिर्घकालिन एकिकृत आवास निर्माण गरी क्रमशः स्थानान्तरण गर्न सकिन्छ।

२.१० परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवार

तालिका नं. १९ : परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवारको विवरण

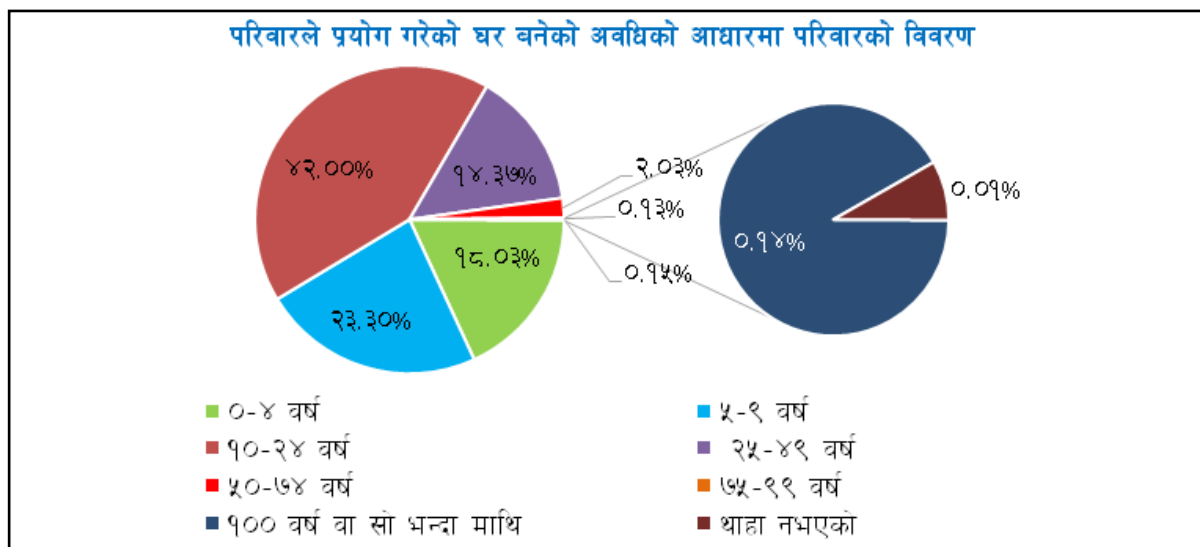
वडा नं.	घर बनेको अवधि								जम्मा
	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-२४ वर्ष	२५-४९ वर्ष	५०-७४ वर्ष	७५-९९ वर्ष	१०० वर्ष वा सो भन्दा माथि	था.न.	
१	१०५	१७४	६७९	१०६	१०				१,०७४
२	१४७	१२०	४०७	५२	१८	१			७४५
३	८५	१४४	२७३	७५	२				५७९
४	११४	१४२	२७१	६१	१				६०६
५	८१	१८६	२३५	१३०	१५	१			६४८
६	१४६	१४१	२९२	१५३	२७		१०		७६९
७	४९	६९	१५१	२६८	२२				५४२
८	६९	७७	१७२	८०	९				४०७
९	१२१	११०	२५७	१६	४				५०८
१०	१७०	१०६	२६०	११५	२४	१	२	२	६८०
११	१३०	११६	२४१	१११	४१	११	३		६५३
१२	१०९	९२	२४९	९०	३२		१		५७३
१३	११७	१३१	३३१	१४१	२				७२२
१४	१८६	१९८	२६४	११६	६	१			७७१
१५	७०	१३	२५२	७५					४१०
१६	७४	९७	२१३	३८					९०१
१७	१३७	३५०	३९	२	२				५३०
१८	१४७	१५२	३२६	१०४	६		२		७३७
१९	११३	९९	२४६	१२३	१०	२			४२३
२०	४७	३१९	१८१	८	१				१०२७
२१	१२८	१६४	१३३	६६	१३				५०४
२२	२९	८१	२७०	३९					४१९
२३	११४	६८	१६२	६६	१२				९०१
२४	१०६	८३	२६१	५१	९				५१०
२५	९१	१५५	२६३	४८	२१	१	१		५८०
२६	१०८	११७	१८०	१०५	२७	१			५३८
२७	१४३	२७३	२३२	१०१	१६	२	३		७७०
जम्मा	२,९३६	३,७९४	६,८४०	२,३४०	३३०	२१	२२	२	१६,२८५
प्रतिशत	१८.०३	२३.३०	४२.००	१४.३७	२.०३	०.१३	०.१४	०.०१	१००.००

था.न. = थाहा नभएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा बसोबास गर्ने घरपरिवारले प्रयोग गर्ने घर निर्माण भएको समय अवधिलाई हेर्दा ६,८४० अर्थात् ४२ प्रतिशत घरहरू १० देखि २४ वर्षको अन्तरालमा, ३,७९४ अर्थात् २३.३० प्रतिशत घरहरू ५ देखि ९ वर्ष अगाडि, २,९३६ अर्थात् १८.०३ प्रतिशत ० देखि ४ वर्ष अगाडि, २,३४० अर्थात्

१४.३७ प्रतिशत २५ देखि ४९ वर्ष अगाडि, ३३० अर्थात् २.०३ प्रतिशत घरहरू ५० देखि ७४ वर्ष अगाडि, २१ अर्थात् ०.१३ प्रतिशत ७५ वर्षदेखि ९९ वर्ष अगाडि र २२ अर्थात् ०.१४ प्रतिशत १०० वर्ष वा सो भन्दा अगाडि निर्माण भएको देखिन्छ। सबैभन्दा बढी घरहरू १० देखि २४ वर्षको अवधिमा बनेको देखिन्छ। यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा पछिल्ला दशकहरूमा बस्ती विस्तारको क्रम निकै तीव्र भएको पाइन्छ। तराईको सुगम र पुरानो केन्द्र तथा साविकको जिल्ला सदरमुकाम भएका कारण जनसंख्या वृद्धि, बसाइसराइ र उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध मानविय सुविधा जस्तै खेतीयोग्य जमिन, सडक, सिंचाई, सुगमता जस्ता पक्षले उप-महानगरपालिकाको तीव्र बस्ती विस्तारमा भूमिका खेलेका छन्। १०० वर्ष भन्दा अगाडि बनेका घरहरू समेत उल्लेख्य हुनुले कलैया एक पुरानो केन्द्र भएको पुष्टि हुन्छ। वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

२.११ परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवार

तालिका नं. २० : परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	१-२ कोठा	३-४ कोठा	५-६ कोठा	७-९ कोठा	१०-१९ कोठा	२० कोठा भन्दा बढी	उ.न.	जम्मा घर परिवार संख्या	औसत कोठा संख्या
१	२८३	४४६	२५४	७१	१८	२		१,०७४	३.९६
२	३१८	३४८	६५	१२	२			७४५	३.००
३	१६३	३०७	९१	१४	४			५७९	३.४६
४	५७	२९५	२०१	४१	१२			६०६	४.३९
५	११०	३३३	१२०	५६	२७	२		६४८	४.३८
६	२९४	३२८	९४	३५	१८			७६९	३.४२
७	२४७	२४३	५५	१०	४			५४२	३.०२
८	१४१	१९७	५६	१३				४०७	३.३२
९	१७७	२४९	६८	१३	१			५०८	३.१७
१०	३३२	२५४	७२	१८	२		२	६८०	५.८६
११	३३५	२५३	५६	८	१			६५३	२.७७
१२	२९३	२११	५४	१०	५			५७३	२.९०
१३	३१२	३७०	३८	१	१			७२२	२.८९
१४	३०९	३७८	६५	१७	२			७७१	३.०४

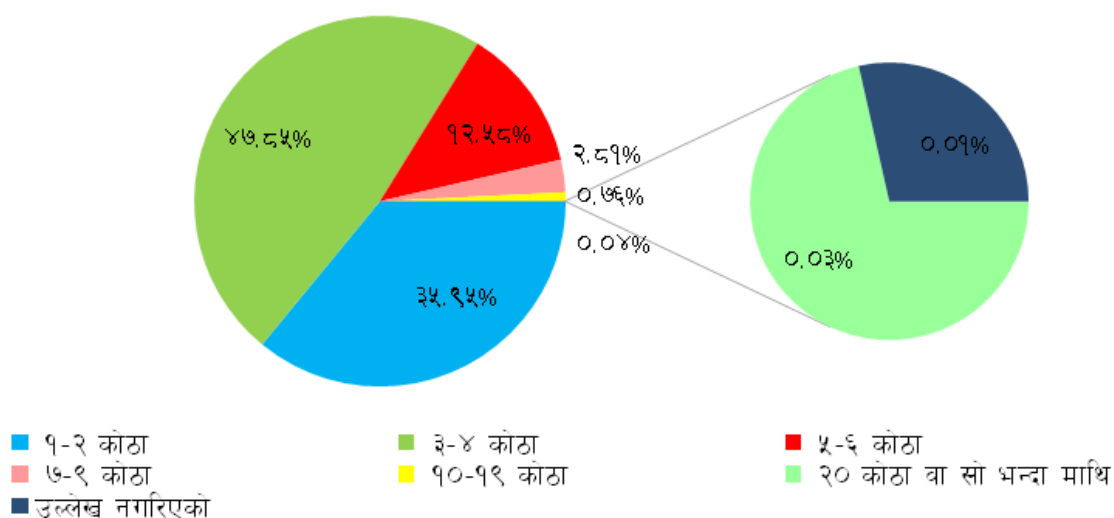
वडा नं.	१-२ कोठा	३-४ कोठा	५-६ कोठा	७-९ कोठा	१०-१९ कोठा	२० कोठा भन्दा बढी	उ.न.	जम्मा घर परिवार संख्या	औसत कोठा संख्या
१५	५८	२७२	६६	१४				४१०	३.९२
१६	९४	२४७	७२	८	१			९०१	३.४९
१७	३६	४२६	६७	१				५३०	३.५८
१८	३७१	२८२	६६	१७	१			७३७	२.८३
१९	२७१	२३२	६८	१९	३			४२३	३.०४
२०	१०२	४३७	१५	२				१०२७	३.२१
२१	२४६	२०७	४५	६				५०४	२.७८
२२	१५२	२१४	४९	४				४१९	३.१३
२३	१७७	१७३	४४	१३	१५			९०१	३.३८
२४	१६०	२४४	८६	१८	१	१		५१०	३.५१
२५	२२०	३१५	३८	७				५८०	३.०१
२६	१६८	२७४	७७	१८	१			५३८	३.३८
२७	४२९	२५८	६७	१२	४			७७०	२.८४
जम्मा	५,८५५	७,७९३	२,०४९	४५८	१२३	५	२	१६,२८५	३.४१
प्रतिशत	३५.९५	४७.८५	१२.५८	२.८१	०.७६	०.०३	०.०१	१००.००	

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा बसोबास गर्ने कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये सबै भन्दा बढी ७,७९३ अर्थात् ४७.८५ प्रतिशत परिवारले बसोबासका लागि ३-४ वटा कोठा प्रयोग गरेको देखिन्छ भने दोस्रोमा ५,८५५ अर्थात् ३५.९५ प्रतिशतले १ देखि २ वटा कोठा प्रयोग गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी २,०४९ अर्थात् १२.५८ प्रतिशतले ५ देखि ६ वटा कोठाहरू, ४५८ अर्थात् २.८१ प्रतिशतले ७-९ कोठा, १२३ अर्थात् ०.७६ प्रतिशतले १०-१९ कोठा र ५ अर्थात् ०.०३ परिवारले २० वा सो भन्दा बढी कोठा प्रयोग गरेको देखिन्छ । कुल घर परिवार संख्याको ६४.०५ प्रतिशत परिवारले ३ देखि बढि कोठा प्रयोग गरेको तथ्याङ्कले नगरका अधिकांश परिवारहरू आवासका हिसाबले सहज तरिकाले जीवन निर्वाह गरेको स्पष्ट हुन्छ । त्यस्तै कुल घर परिवारको ३५.९५ प्रतिशत घरपरिवारमा १ देखि २ कोठाको भरमा निर्वाह गर्नुपर्दा विद्यार्थीहरूलाई पढ्न शान्त वातावरणको कमी, सबै घरेलु क्रियाकलाप जस्तै खाना पकाउने, सुत्ने र केहि स्थानहरूमा त घरपालुवा पशु चौपाया वा पक्षीहरू समेत सँगै राख्नुपर्ने वाध्यताका कारण व्यक्तिगत, पारिवारीक तथा सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईका दृष्टिले समेत अत्यन्त जटिल र जोखिमपूर्ण अवस्था रहेको देखिन्छ । साथै परिवारको औषत आकार समेत बढी भएकाले थोरै कोठामा धेरै जनाले गुजारा गर्नुपर्ने देखिन्छ । उप-महानगरपालिकाका रहेका यस्ता घरपरिवारको गुणस्तरीय जीवनको तह ऋणात्मक रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । आफ्ना नागरिकहरूलाई विपन्न अवस्थाबाट आधारभूत आवास जस्तो मानविय आवश्यकता परिपूर्ति हुने अवस्थामा पुर्‍याउन स्थानिय, प्रदेश तथा संघीय सरकारहरूले गरीबी निवारण साथै एकिकृत आवास निर्माण तथा वितरण गर्ने प्रभावकारी कार्यक्रमहरूलाई सघन रूपमा संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

परिवारले प्रयोग गरेको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

२.१२ सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवार

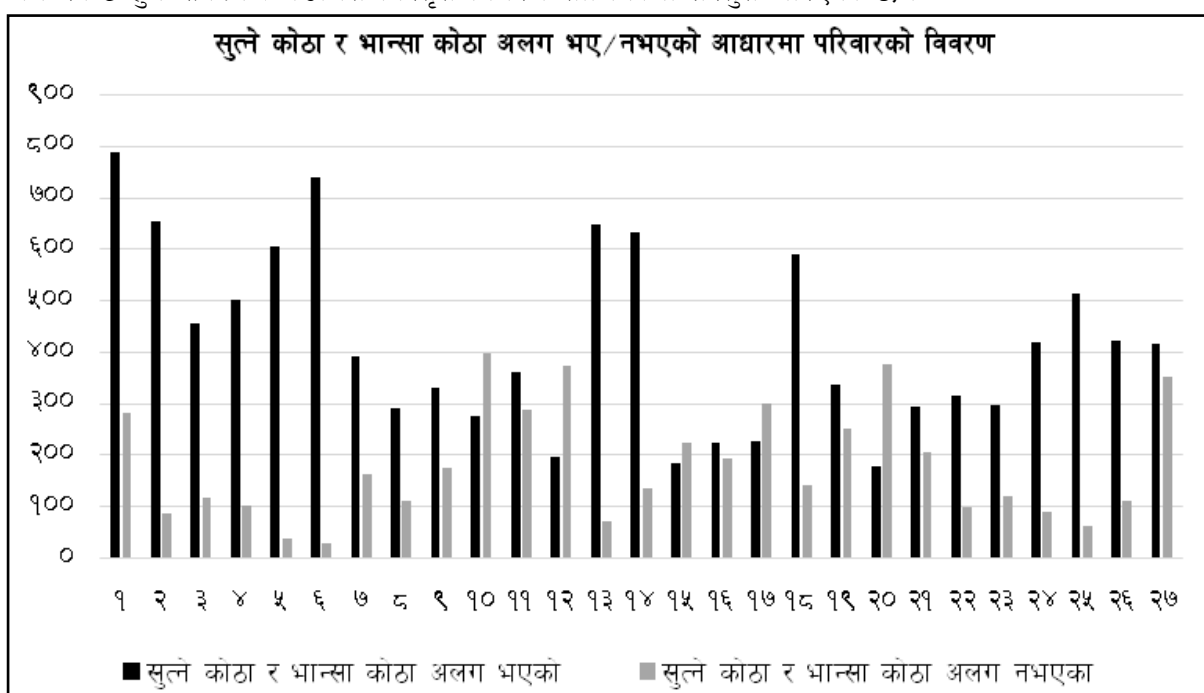
तालिका नं. २१ : सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	सुत्ने र भान्सा कोठा अलग भएको		सुत्ने र भान्सा कोठा अलग नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	७९१	७३.६	२८३	२६.४			१,०७४
२	६५६	८८.१	८९	११.९			७४५
३	४४२	७९.३	१२०	२०.७			५७९
४	५०२	८२.८	१०४	१७.२			६०६
५	६०८	९३.८	४०	६.२			६४८
६	७४०	९६.२	२९	३.८			७६९
७	३९५	७०.७	१६४	२९.३			५४२
८	२९३	७२.०	११४	२८.०			४०७
९	३३२	६५.४	१७६	३४.६			५०८
१०	२७९	४१.०	३९९	५८.७	२	०.३	६८०
११	३६३	५५.६	२९०	४४.४			६५३
१२	१९८	३४.६	३७५	६५.४			५७३
१३	६५०	९०.०	७२	१०.०			७२२
१४	६३५	८२.४	१३६	१७.६			७७१
१५	१८५	४५.१	२२५	५४.९			४१०
१६	२२६	५३.६	१९६	४६.४			४२२
१७	२२९	४३.२	३०१	५६.८			५३०
१८	४२३	८०.५	१४४	१९.५			५६७
१९	३४०	५७.३	२५३	४२.७			५९३
२०	१७९	३२.२	३७७	६७.८			५५६
२१	२९६	५८.७	२०८	४१.३			५०४
२२	३१८	७५.९	१०१	२४.१			४१९

वडा नं.	सुत्ने र भान्सा कोठा अलग भएको		सुत्ने र भान्सा कोठा अलग नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
२३	३००	७१.१	१२२	२८.९			९०१
२४	४२०	८२.४	९०	१७.६			५१०
२५	५१७	८९.१	६३	१०.९			५८०
२६	४२४	७८.८	११४	२१.२			५३८
२७	४१७	५४.२	३५३	४५.८			७७०
जम्मा	११,३४५	६९.७	४,९३८	३०.३	२	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ परिवारहरू मध्ये ४,९३८ अर्थात् ३०.३ प्रतिशत परिवारहरूको भान्सा कोठा र सुत्ने कोठा एउटै रहेको तथ्याङ्क छ। यस तथ्याङ्कले ती परिवारहरूको पारिवारिक जीवनको गुणस्तर अत्यन्त न्यून रहेको संकेत गर्दछ। सुत्ने र खाना पकाउने कोठा एउटै हुँदा पारिवारिक र व्यक्तिगत सरसफाई र स्वास्थ्यका दृष्टिकोणले नकारात्मक तथा जोखिमको स्थिति रहन्छ। त्यस माथि ग्याँस चुलो, विद्युतीय माध्यम बाहेक दाउरा र गुइँठा लाई घरेलु इन्धनको रूपमा प्रयोग गर्ने र विद्युतीय उज्यालोको पहुँच नभएका यस्ता परिवारहरूमा एउटै कोठामा भान्सा र सुत्नुपर्ने हुँदा स्थिति थप जटिल बन्दछ। यस्ता परिवारहरूमा सहजै ढंगले बालबालिकाहरूले पढ्ने वातावरण हुँदैन भने पारिवारिक र व्यक्तिगत स्वास्थ्य जोखिममा पर्नुका साथै आवश्यक व्यक्तिगत गोपनीयता समेत रहँदैन। तसर्थ यस प्रकारको निम्न गुणस्तरीय जीवन भएका परिवारको जीवनस्तर उकास्ने प्रभावकारी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नु राज्यको विशेषतः स्थानीय सरकारको दायित्व रहन्छ। तथ्याङ्कलाई हेर्दा उप-महानगरपालिकाको कुल घरपरिवार संख्याले कुल जनसंख्यालाई भाग गर्दा आउने औषत परिवारको आकार ६.२ जना प्रति परिवार रहेकाले यसरी एउटै कोठामा गुजारा गर्नुपर्ने परिवार सदस्य संख्या औषतमा ६ जना हुन आउँछ। तसर्थ यो स्थिति गम्भीर स्थिति हो। उप-महानगरपालिकामा ३ देखि ४ वा सो भन्दा माथी कोठा प्रयोग गर्ने घर परिवार भन्दा ६४.०५ प्रतिशत भन्दा बढी हुनुले आवासको अवस्था ठिकै रहेको देखिन्छ, यद्यपि यो तथ्याङ्कबाट बस्ने कोठाको स्तर भने स्पष्ट हुन सक्दैन। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

२.१३ अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्या

उप-महानगरपालिकाका कूल १६,२८५ घर परिवारहरू मध्ये अध्ययन, रोजगार तथा अन्य कामका शिलसिलामा ६ महिना भन्दा लामो समय आफ्नो घरमा उपस्थित नभएका सदस्यहरू हुने परिवार संख्या २,२९४ अर्थात् १४.१ प्रतिशत छ । यसरी झण्डै १५ प्रतिशत परिवारका सदस्यहरू अध्ययन, रोजगार तथा अन्य काम वा अवसरका कारण बाहिरिएको देखिन्छ । उप-महानगरपालिका भित्र नै सबै प्रकारका सेवा, सुविधा र अवसरहरू सुनिश्चित भएको खण्डमा यसरी अनुपस्थित हुनेको संख्या स्वतः न्यून हुन जान्छ । अर्कोतर्फ उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध सेवा र अवसरको स्तरले समेत यस प्रकारको अनुपस्थित जनसंख्यालाई कम वा बढी बनाउँछ । अर्थात् शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार जस्ता सुविधा उपलब्ध भएतापनि उपलब्ध सेवाहरूको गुणस्तर र थप संभावनालाई हेरेर त्यसको कमी हुँदा अन्य स्थानमा विकल्पको खोजी गर्न तर्फ जनसंख्या आकर्षित हुन जान्छ । यसरी अनुपस्थित जनसंख्या बढ्न सक्दछ । विशेष काम वा अन्य जरुरी सेवा सुविधाको लागि बाहिरिने जनसंख्या भने स्वाभाविक जनसंख्या हो । सामान्यतया दक्ष र उर्जावान जनशक्ति नै बढी अनुपस्थित हुने प्रवृत्तिका कारण यसले उप-महानगरपालिकाको दिगो विकासमा दिर्घकालीन असर पर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २२ : अनुपस्थित भएका सदस्य तथा परिवारको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित भएका परिवार		अनुपस्थित नभएका परिवार		थाहा नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा परिवार संख्या	अनुपस्थित संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१	५३	४.९	१,०१९	९४.९	२	०.२			१,०७४	६६
२	३८	५.१	७०७	९४.९					७४५	४२
३	१३४	२३.१	४२६	७३.६	१९	३.३			५७९	१९८
४	४४	७.३	५६२	९२.७					६०६	७९
५	५२	८.०	४२५	९१.८			१	०.२	६४८	६०
६	१६२	२१.१	६०६	७८.८			१	०.१	७६९	२५८
७	८७	१५.६	४७२	८४.४					५४२	१०५
८	५५	१३.५	३५२	८६.५					४०७	७०
९	१३१	२५.८	३७७	७४.२					५०८	२०३
१०	७६	११.२	६०२	८८.५			२	०.३	६८०	९७
११	१३९	२१.३	५१३	७८.६	१	०.२			६५३	१७६
१२	७७	१३.४	४९६	८६.६					५७३	९२
१३	४२	८.२	६६३	९१.८					७२२	७१
१४	१३८	१७.९	६३३	८२.१					७७१	१६९
१५	२	०.५	४०६	९९.०			२	०.५	४१०	२
१६	२१	५.०	३९३	९३.१	८	१.९			९०१	४४
१७	३६	६.८	४९४	९३.२					५३०	३९
१८	१७३	२३.५	५६४	७६.५					७३७	२५३
१९	२२५	३७.९	३६८	६२.१					४२३	२८९
२०	१२	२.२	५४४	९७.८					१०२७	१२
२१	३९	७.७	४६५	९२.३					५०४	५०

वडा नं.	अनुपस्थित भएका परिवार		अनुपस्थित नभएका परिवार		थाहा नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा परिवार संख्या	अनुपस्थित संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
२२	१४	३.३	४०५	९६.७					४१९	१५
२३	८६	२०.४	३३६	७९.६					९०१	११३
२४	७४	१४.५	४३६	८५.५					५१०	१४९
२५	८७	१५.०	४९१	८४.७	१	०.२	१	०.२	५८०	११२
२६	७९	१४.७	४५७	८४.९	१	०.२	१	०.२	५३८	१०३
२७	२०१	२६.१	५६९	७३.९					७७०	२८५
जम्मा	२,२९४	१४.१	१३,९५१	८५.७	३२	०.२	८	०.०	१६,२८५	३,१५२

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.१३.१ उमेर र लिंगका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका नं. २३ : उमेर र लिंगका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	पुरुष					महिला					जम्मा अनुस्थित जनसंख्या
उमेर समूह	०-४ वर्ष	५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	जम्मा अनुपस्थित	०-४ वर्ष	५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	जम्मा अनुपस्थित	
वडा नं.											
१	१	९	५०		६०	१	२	२	१	६	६६
२		२	४०		४२					०	४२
३	४	३४	१५८	१	१९७			१		१	१९८
४	४	११	४७		६२	१	८	८		१७	७९
५	१	८	४७		५६			४		४	६०
६	६	३५	१६५	६	२१२	९	१३	२४		४६	२५८
७	१	१२	९०	१	१०४		१			१	१०५
८		७	६३		७०					०	७०
९		२०	१६५	२	१८७	२	४	९	१	१६	२०३
१०	१	२४	५८	२	८५		२	१०		१२	९७
११	२	३६	१३२	३	१७३	२	१			३	१७६
१२		१५	७१		८६			१		१	८७
१३	२	२०	४५		६७		१	३		४	७१
१४		२९	१३२	३	१६४		३	२		५	१६९
१५		१	१		२					०	२
१६	१	११	२५	२	३९	१	१	३		५	४४
१७	२	९	२७	१	३९					०	३९
१८	४	७३	१३८	४	२१९	२	२१	११		३४	२५३
१९	२	२९	२४४	५	२८०	१	४	४		९	२८९
२०		२	९	१	१२					०	१२
२१		५	४२		४७			३		३	५०

लिङ्ग	पुरुष					महिला					जम्मा अनुस्थित जनसंख्या
उमेर समूह	०-४ वर्ष	५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	जम्मा अनुस्थित	०-४ वर्ष	५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	जम्मा अनुस्थित	
वडा नं.											
२२		४	११		१५					०	१५
२३		२३	८२	३	१०८	१	१	३		५	११३
२४	९	४८	६६		१२३	४	१२	१०		२६	१४९
२५	४	१७	८५		१०६	१		५		६	११२
२६	२	२१	७३	३	९९			३	१	४	१०३
२७	४	८१	१८४	४	२७३	२	३	७		१२	२८५
जम्मा	५०	५८६	२,२५०	४१	२,९२७	२७	७७	११३	३	२२०	३,१४७
प्रतिशत	१.४२	१८.६२	७१.५०	१.३०	९३.०१	०.८६	२.४५	३.४२	०.१०	६.९९	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी २०-४९ वर्षका पुरुषहरू घरमा अनुपस्थित भएको पाइयो भने सबैभन्दा कम अनुपस्थित जनसंख्याको उमेर समूहमा ५० वर्ष भन्दा माथिका महिलाहरू रहेका छन्। २०-४९ वर्षका २,२५० अर्थात् कूल अनुपस्थित जनसंख्या ३,१४७ को ७१.५० प्रतिशत पुरुषहरू उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित भएको पाइयो। दोस्रो उमेर समूहमा ५ देखि १९ वर्षको पुरुष रहेको छ। यो समूहको अनुपस्थितहरूको संख्या ५८६ अर्थात् कूल अनुपस्थित जनसंख्याको १८.६२ प्रतिशत रहेको छ। यस तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट शसक्त युवा अवस्थाको पुरुष जनसंख्या काम, रोजगारी, अध्ययन वा अन्य कारणले उप-महानगरपालिका बाहिर हुनु भनेको उप-महानगरपालिका भित्र ती सबैखाले अवसरहरू न्यून वा कम गुणस्तरको हुनु हो। अर्कोतर्फ महिलाको अनुपस्थित जनसंख्या उल्लेख्य रूपमा कम हुनुले लैङ्गिक रूपमा असमानता रहेको स्पष्ट हुन्छ। यसको अर्को अर्थ उप-महानगरपालिकामा महिला, वृद्धहरू र केटाकेटीको जनसंख्याको बाहुल्यता रहेको समेत स्पष्ट हुन्छ। यसरी सक्षम र जुभार युवा जनशक्तिको ठूलो हिस्सा उप-महानगरपालिकाबाट बाहिर रहँदा उप-महानगरपालिकाको समग्र विकासमा दिर्घकालिन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

२.१३.२ शैक्षिक स्तरको आधारमा उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका नं. २४ : अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	आधारभूत शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा (९-१२)	उच्च शिक्षा	*अन्य	अशिक्षित	जम्मा
१		१३	४४	५	१	१	६४
२		२७	११	१	१	२	४२
३		११४	७०	५	३	२	१९४
४		१४	३२	२१		७	७४
५		२०	१४	८	१	१६	४२
६	४	८९	७५	४८		२७	२४३
७		६९	१८	५	४	८	१०४
८	१	२१	१६	१		३१	७०

वडा नं	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	आधारभूत शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा (९-१२)	उच्च शिक्षा	*अन्य	अशिक्षित	जम्मा
९	१	१०४	५८	३२	३	३	२०१
१०	३	४३	२२	१	९	१८	९६
११	२	६८	३७	४	२	४२	१७२
१२		३४	२४	२	१८	९	८७
१३	५	३९	१९	२		४	६९
१४		११०	४६	४	४	५	१६९
१५		१				१	२
१६	३	६	२८	४		१	४२
१७		१२	१०		७	८	३७
१८	५	१०७	८९	२३		२३	२४७
१९	२	१७३	४१	७	१२	५१	२८६
२०		११	१				१२
२१		२१	९	८	१	११	५०
२२		१	१२	२			१५
२३	१	६०	२७	२	९	१३	११२
२४	६	५३	५५	११	५	६	१३६
२५		४०	२९	५	२	३१	१०७
२६		६१	१३		३	२४	१०१
२७	२	१९२	३४	७	२	४२	२७९
जम्मा	३५	१,५०३	८३४	२०८	८७	४०३	३,०७०
प्रतिशत	१.१४	४८.९६	२७.१७	६.७८	२.८३	१३.१३	१००.००

* माथि उल्लेखित शैक्षिक स्तरबाहेक अन्य जस्तै विश्वविद्यालय शिक्षा, विषय विशेषज्ञ आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका जनसंख्या मध्ये ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्यालाई लक्षित गरी सोधिएको प्रश्नमा शैक्षिक स्तरको आधारमा हेर्दा कुल उत्तरदाता ३,०७० जना रहेका मध्ये, ३५ अर्थात् १.१४ प्रतिशत पूर्व-प्राथमिक शिक्षा गरेका, १,५०३ अर्थात् ४८.९६ प्रतिशत आधारभूत शिक्षा अर्थात् १ देखि ८ कक्षा अध्ययन गरेका, ८३४ अर्थात् २७.१७ प्रतिशत माध्यमिक अर्थात् ९-१२ कक्षा अध्ययन गरेका, २०८ अर्थात् ६.७८ प्रतिशत उच्च शिक्षा अध्ययन गरेका, ८७ अर्थात् जम्मा २.८३ प्रतिशत जनसंख्या काम तथा रोजगारी वा अन्य कारणले अनुपस्थित भएको पाइयो । तथ्याङ्कलाई हेर्दा माध्यमिक स्तरसम्मका अध्ययन पूरा गरी काम वा रोजगारमा बाहिरिने जनसंख्या र पढ्दा पढ्दै काम वा रोजगारीका लागि पढाइ छोड्नेको जनसंख्या उल्लेख्य रहेको पाइयो । यस हिसाबले शिक्षित र दक्ष जनशक्ति भन्दा अर्धशिक्षित र अदक्ष वा अर्धदक्ष जनसंख्याले आफ्नो शैक्षिक स्तर भन्दा सामान्य स्तरको वा स्तरभन्दा न्यून खालको रोजगारी वा काममा बाहिरिएको संकेत गर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१३.३ लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका नं. २५ : लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	उमेर समूह	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	साधारण शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा (९-१२)	उच्च शिक्षा	* अन्य	अशिक्षित	जम्मा
पुरुष	५-१९ वर्ष	१६	३१८	१९६	८	५	४३	५८६
	२०-४९ वर्ष	६	१,११४	५७२	१४२	७७	३२२	२,२५०
	५० वर्ष माथि	३	१५	८	२	३	१०	४१
	सबै	२५	१,४४७	७७६	१६९	८५	३७५	२,८७७
महिला	५-१९ वर्ष	९	३२	३०	२	१	३	७७
	२०-४९ वर्ष	१	२३	२७	३७	१	२४	११३
	५० वर्ष माथि		१	१			१	३
	सबै	१०	५६	५८	३९	२	२८	१९३
कुल	५-१९ वर्ष	२५	३५०	२२६	१०	६	४६	६६३
	२०-४९ वर्ष	७	१,१३७	४२९	१९६	७८	३४६	२,३६३
	५० वर्ष माथि	३	१६	९	२	३	११	४४
	सबै	३५	१,५०३	८६४	२०८	८७	४०३	३,०७०

* माथि उल्लेखित कारणबाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्या मध्ये २० देखि ४९ वर्ष उमेर समूहको, आधारभूत र माध्यमिक स्तरसम्मको शैक्षिक स्तर भएको, पुरुषको जनसंख्या नै अत्यधिक संख्यामा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । अनुपस्थित मध्ये उच्च शिक्षा हासिल गरेको जनसंख्या तथा महिला र पाको उमेरको जनसंख्या भने अर्ध शिक्षित पुरुष युवा समूहको तुलनामा निकै कम देखिन्छ । तसर्थ साधारणतया जल्दोबल्दो युवा अवस्थाको पुरुष अर्ध शिक्षित स्तरको जनसंख्या नै काम वा रोजगारीको सिलसिलामा अत्यधिक संख्यामा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१३.४ अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका नं. २६ : अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	जम्मा अनुपस्थित जनसंख्या
१	५५	९	२		६६
२	३९	३			४२
३	१४०	३७	१९	२	१९८
४	४०	३१	४	४	७९
५	१७	१९	२१	३	६०
६	२३१	१५	१०	२	२५८
७	६२	१३	२३	७	१०५
८	६७	३			७०

वडा नं	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	जम्मा अनुपस्थित जनसंख्या
९	२०२	१			२०३
१०	६९	१२	११	५	९७
११	१३९	१५	१०	१२	१७६
१२	८१	५	१		८७
१३	६४	५	२		७१
१४	१४५	१४	८	२	१६९
१५	२				२
१६	३४	७	३		४४
१७	३७	१		१	३९
१८	२०४	३३	८	८	२५३
१९	२५३	१९	१२	५	२८९
२०	९	२		१	१२
२१	४५	२	३		५०
२२	१०	५			१५
२३	८७	१९	७		११३
२४	९५	३६	१२	६	१४९
२५	१०१	५	४	२	११२
२६	८७	१०	३	३	१०३
२७	२४७	२८	७	३	२८५
जम्मा	२,५६२	३४९	१७०	६६	३,१४७
प्रतिशत	८१.४१	११.०९	५.४०	२.१०	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कूल ३,१४७ जनसंख्या मध्ये ०-४ वर्ष सम्म अनुपस्थित रहेको जनसंख्या सबैभन्दा बढी २,५६२ अर्थात् ८१.४१ प्रतिशत रहेका छन्। दोस्रो ५-९ वर्षसम्म अनुपस्थित रहनेको संख्या ३४९ अर्थात् ११.०९ प्रतिशत रहेको छ। यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा छोटो समय अनुपस्थित भई पुनः घर फर्कने र पुनः अनुपस्थित हुनेको संख्या अत्यधिक बढी देखिन्छ, यसर्थ काम, अध्ययन तथा रोजगारीले गर्दा छोटो अवधिका लागि वाध्यता बाहिरिने अनुपस्थित जनसंख्या बढी रहेको देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१३.५ अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका नं. २७ : अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित हुनुको कारण						जम्मा
	व्यापार/व्यवसाय	नोकरी	अध्ययन/तालिम	आश्रित	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	
१	७	२२	१५	१	१७	४	६६
२					४२		४२
३	३	१११	१२	७	५८	७	१९८
४	३	३९	६	४	१७	१०	७९
५	२	५	३		५०		६०

वडा नं.	अनुपस्थित हुनुको कारण						जम्मा
	व्यापार/व्यवसाय	नोकरी	अध्ययन/तालिम	आश्रित	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	
६	१	५	३९	३४	१७८	१	२५८
७	१	२	१		१००	१	१०५
८	१२		१	१	५४	२	७०
९	१	५	३७	१	१५८	१	२०३
१०	३	४	९		४२	३९	९७
११		२६	६	६	१२८	१०	१७६
१२					७६	११	८७
१३	१		२	५	६३		७१
१४	२६	२५	२०		९८		१६९
१५					२		२
१६	२	१५	१२	३	६	६	४४
१७	१	२	२		३३	१	३९
१८	९	९८	४०	८४	२१	१	२५३
१९	१	१२९	१३	८	१२९	९	२८९
२०			१		११		१२
२१		३४	७		९		५०
२२	८	२	३		२		१५
२३		३	४	४	१०२		११३
२४	४	३४	३९	२१	५१		१४९
२५	२	५		४०	६०	५	११२
२६			४	४	९३	२	१०३
२७	५	५	१४	११	२४७	३	२८५
जम्मा	९२	५७१	२९०	२३४	१,८४७	११३	३,१४७
प्रतिशत	२.९२	१८.१४	९.२२	७.४४	५८.६९	३.४२	१००.००

* माथि उल्लेखित कारणबाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कुल ३,१४७ जनसंख्या मध्ये १,८४७ जनाको भने अन्य कारणमा उत्तर आएकोले त्यो संख्या के कारणले अनुपस्थित भएको भन्ने समेत अस्पष्ट छ । बाँकी जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा धेरै नोकरीको सिलसिलामा ५७१ अर्थात् १८.१४ प्रतिशत, अध्ययन/तालिममा २९० अर्थात् ९.२२ प्रतिशत, आश्रित अनुपस्थित जनसंख्या २३४ अर्थात् ७.४४ प्रतिशत र व्यापार/व्यवसायमा ९२ अर्थात् २.९२ प्रतिशत देखिन्छ । अनुपस्थित हुने जनसंख्याको कारणहरू हेर्दा उप-महानगरपालिका भित्र शिक्षा तथा रोजगारको पर्याप्त र राम्रो अवसरहरू नभएर उपयुक्त अवसरको खोजीमा बाहिरिएको तथ्य देखिन्छ । १,८४७ अनुपस्थित जनसंख्याको अनुपस्थित रहने कारण नखुलेपनि अधिकांश बाहिरिनेहरूमा काम, रोजगारी तथा शिक्षाको खोजीमा नै परिवार सहित अनुपस्थित रहने हुँदा उनीहरूसँग आश्रित सदस्यहरू विशेषगरी विद्यालय जाने बालबालिका साथमा गएको कारणले हो । वडा अनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

२.१३.६ अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका नं. २८ : अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

गन्तव्य स्थल	अनुपस्थित हुनुको कारण									जम्मा
	व्यापार/ व्यवसाय	निजी नोकरी	संस्थागत नोकरी	अध्ययन/ तालिम	काम ढुङ्गा	निर्भर	विवाद	* अन्य	थाहा नभएको	
नेपाल (अन्य जिल्ला)	४८	८४	३८	१७१	२८९	१४१	२	४०	३५	८४८
भारत	२	९	६	६३	४६	९	१	३	७	१४६
सार्क राष्ट्र				४	१	१		१		७
मध्य पूर्वी राष्ट्र	५	८१	४६	४	५५८	११		५	१७	७२७
अन्य एसियन राष्ट्र	२६	८४	१४६	४	६८४	५२	२	५	२७	१,०३०
अष्ट्रेलिया/न्युजल्याण्ड		१	२	९				२		१४
युरोपियन राष्ट्र		२		४	१८	३				२७
क्यानडा/अमेरिका		३		७		१			१	१२
अन्य	८	३५	८	१३	१३८	११		१७	५	२३५
थाहा/उल्लेख नभएको	३	१५	११	११	३२	५	१	२	२१	१०१
जम्मा	९२	३१४	२५७	२९०	१,७६६	२३४	६	७५	११३	३,१४७

* माथि उल्लेखित कारणबाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेको कुल ३,१४७ जनसंख्यामध्ये जागिर अर्थात् कामको खोजीमा भारत जानेको संख्या १४६ रहेका छन् र देशभित्र अन्य जिल्लामा रहेका कुल अनुपस्थित ३,१४७ जना मध्ये ३,१४७ जना रहेको पाइयो भने यस अनुपस्थित हुने जनसंख्या मध्ये कामको खोजीमा मध्य पूर्वी राष्ट्र र अन्य एसियन राष्ट्र जानेको संख्या सबैभन्दा धेरै पाइयो । समग्रमा हेर्दा अनुपस्थित जनसंख्याको कुल अनुपातमा १,७६६ अर्थात् आधा भन्दा बढि जनसंख्या कामको खोजीमा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । यसरी ठूलो हिस्सा जनसंख्या कामको लागि बाहिरिदाँ विप्रेषणले मात्र कालान्तरमा उप-महानगरपालिकाको विकास संभव हुँदैन । यसका लागि दूरदृष्टि सहित दिगो सोच र विकासको लक्ष्य लिएर अगाडि बढ्ने युवा जमातको उपस्थिति उप-महानगरपालिकामै हुनु अनिवार्य छ । यसरी युवा शक्तिलाई उप-महानगरपालिकाकै विकासका लागि परिचालन गरी अनुपस्थित जनसंख्यालाई कम गर्ने प्रभावकारी योजना र त्यसको कार्यान्वयन गर्नु स्थानीय सरकारको लक्ष्य हुन जरुरी छ । अन्य गन्तव्य स्थल र कारणहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१४ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदत्ताको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. २९ : पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदत्ताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	जन्मदत्ता भएको		जन्मदत्ता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२७६	६०.०	१८४	४०.०			४६०
२	१७९	३९.१	२७९	६०.९			४५८
३	६	२.२	२७२	९७.८			२७८
४	४२	२१.५	१५३	७८.५			१९५

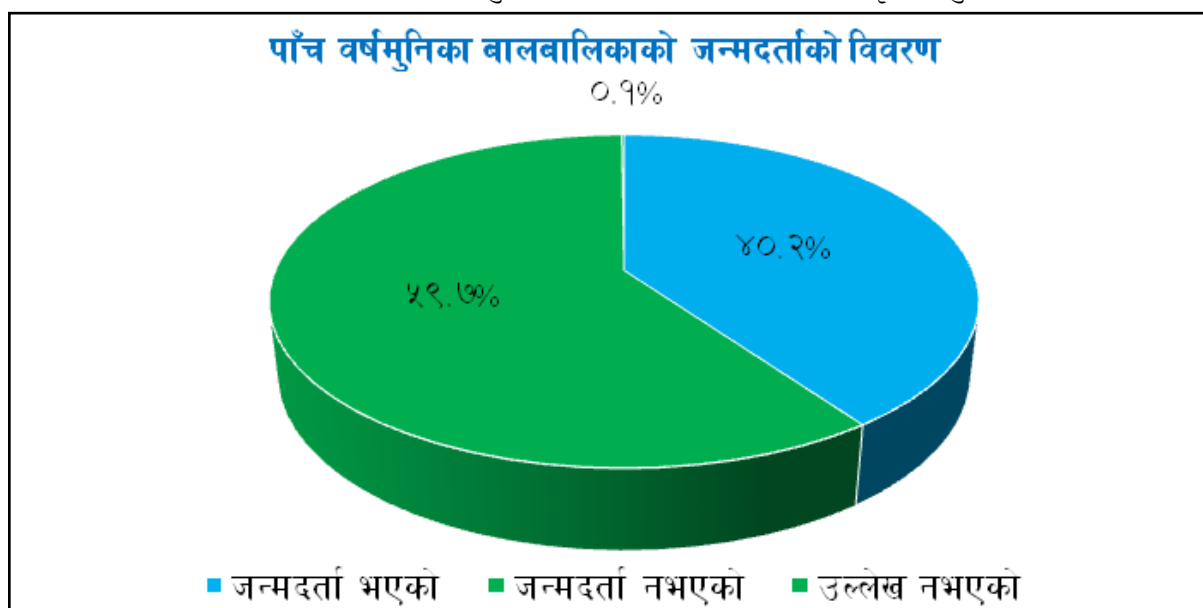
वडा नं.	जन्मदर्ता भएको		जन्मदर्ता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
५	२५०	९२.९	१९	७.१			२६९
६	११२	२७.४	२९७	७२.६			४०९
७	१४२	४९.४	१६३	५०.६			३२२
८	१००	४३.३	१३१	५६.७			२३१
९	९३	२९.७	२१३	६८.१	७	२.२	३१३
१०	२२३	४२.२	३०६	५७.८			५२९
११	२८	७.७	३३५	९२.३			३६३
१२	१६१	३६.०	२८६	६४.०			४४७
१३	२५७	५६.०	२०२	४४.०			४४२
१४	३२७	६२.२	१९९	३७.८			५२६
१५	३३	२५.४	९७	७४.६			१३०
१६	१७	१२.६	११८	८७.४			१३५
१७	१५८	५३.७	१३६	४६.३			२९४
१८	२०२	४१.७	२८२	५८.३			४८४
१९	१५२	२७.९	३९२	७२.१			५४४
२०	६४	२४.४	१९३	७३.७	५	१.९	२६२
२१	१९७	४२.२	१३६	४०.८			३३३
२२	८९	४६.१	१०४	५३.९			१९३
२३	६५	२०.२	२५६	७९.८			३२१
२४	१३२	४५.८	१५६	५४.२			२८८
२५	४२	१०.०	३८०	९०.०			९०१
२६	२४६	६१.७	१५३	३८.३			३९९
२७	२२३	४६.४	२५८	५३.६			४८१
जम्मा	३,८३३	४०.२	५,७००	४२.७	१२	०.१	९,५४५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा जन्म भएका पाँच वर्ष मुनीका ९,५४५ बालबालिकाहरू मध्ये ३,८३३ अर्थात् ४०.२ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरिएको र ५,७०० अर्थात् ५९.७ प्रतिशतको जन्मदर्ता नगरिएको तथ्याङ्क रहेको छ । जन्म, मृत्यु, बसाइँ-सराइ र विवाह जस्ता जीवनका प्रमुख व्यक्तिगत घटनाको अनिवार्य र समयमै दर्ता गर्नुपर्दछ । यसबाट स्थानीय सरकारलाई यकिन तथ्याङ्कको अभिलेख तयार पार्न सहयोग पुग्दछ भने अर्को तर्फ नागरिकहरूले राज्यबाट प्राप्त गर्ने सेवा सुविधाका लागि नागरिकको पहिचान कायम गर्न र अन्य कानूनी क्रियाकलापहरूमा यसको आवश्यकता पर्दछ तसर्थ जन्मदर्तालाई समयमै अनिवार्य रूपमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने कार्य स्थानिय सरकारले गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

नागरिकले आफ्नो व्यक्तिगत अधिकार उपयोग गर्न कानूनी प्रक्रियाहरू पालना गर्नु पर्ने हुन्छ । नागरिकता, राहादानी, वा अन्य परिचयपत्र लिन, रोजगारी वा उद्यम गर्न, विदेश जान निश्चित कानूनी प्रक्रिया पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि सरकारले आधिकारीक प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउँछ । जन्म, मृत्यु, बसाइँ, सराई विवाह र सम्बन्ध विच्छेद जस्ता घटना समयमा नै दर्ता गर्नु पर्ने हुन्छ । संविधानले नागरिकलाई विभिन्न

अधिकारको प्रत्याभूत गरेको छ । यस प्रकारको सेवा सुविधा र अधिकार प्राप्तीको प्रस्थान बिन्दु भनेकै व्यक्तिगत घटना दर्ता हो । राष्ट्रिय तथ्याङ्क बनाउने यसको विश्वव्यापी मान्यता हो । कहाँ कति जन्मे, कतिको मृत्यु भयो कतिले बसाइँसराइ गरे, कतिको सम्बन्ध विच्छेद भयो भन्ने कुराको जानकारी राज्यले पाउनु पर्छ । यसको आधारमा सरकारले नीति बनाउने हुँदा यस विषयमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१५ घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्वको आधारमा परिवार

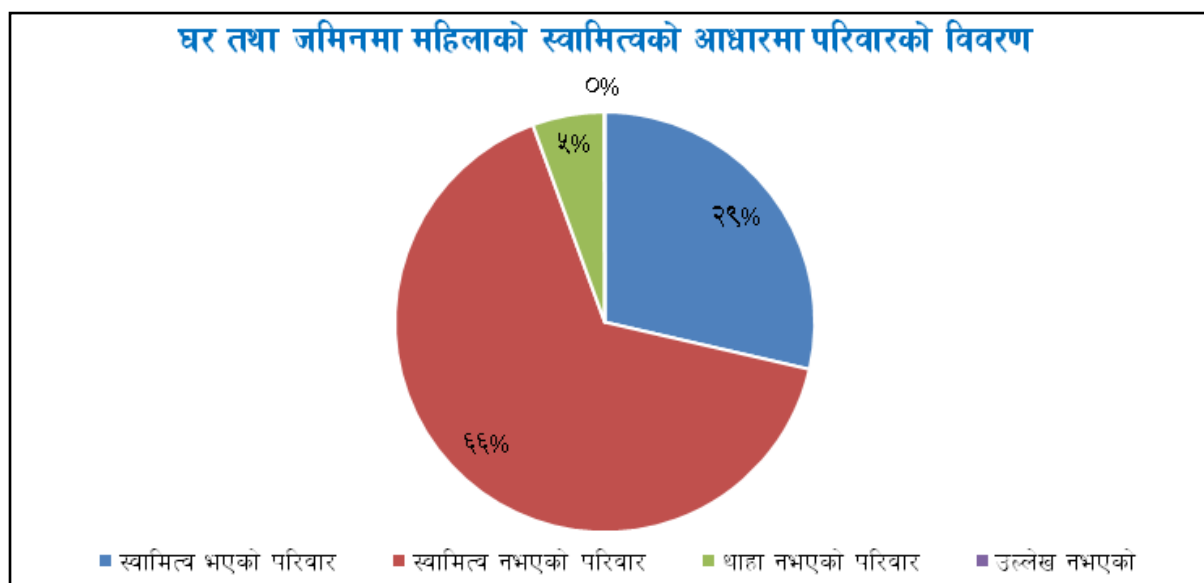
तालिका नं. ३० : घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व हुने घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	स्वामित्व भएको परिवार		स्वामित्व नभएको परिवार		थाहा नभएको परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	५६२	५२.३	४३७	४०.७	७५	७.०			१,०७४
२	६०	८.१	६८३	९१.७	२	०.३			७४५
३	१७१	२९.५	१७३	२९.९	२३५	४०.६			५७९
४	९५	१५.७	४४४	७३.३	६७	११.१			६०६
५	३६८	५६.८	२७४	४२.३	५	०.८	१	०.२	६४८
६	१८८	२४.४	५७८	७५.२	२	०.३	१	०.१	७६९
७	९४	१६.८	४४९	८०.३	१६	२.९			५४२
८	११८	२९.०	२८२	६९.३	७	१.७			४०७
९	१६३	३२.१	३३२	६५.४	१३	२.६			५०८
१०	१८३	२६.९	४९१	७२.२	४	०.६	२	०.३	६८०
११	२३२	३५.५	४०३	६१.७	१८	२.८			६५३
१२	१९३	३३.७	३७३	६५.१	७	१.२			५७३
१३	११०	१५.२	४२२	८२.०	२०	२.८			७२२
१४	३२७	४२.४	३७९	४९.२	६५	८.४			७७१
१५	२३	५.६	३७९	९२.४	६	१.५	२	०.५	४१०
१६	४३	१०.२	३०३	७१.८	७६	१८.०			९०१
१७	७१	१३.४	४५८	८६.४	१	०.२			५३०

वडा नं.	स्वामित्व भएको परिवार		स्वामित्व नभएको परिवार		थाहा नभएको परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१८	२४७	३३.५	४८६	६५.९	४	०.५			७३७
१९	२८१	४७.४	३०७	५१.८	५	०.८			४२३
२०	१२	२.२	५०९	९१.५	३५	६.३			१०२७
२१	१८४	३६.५	३१६	६२.७	४	०.८			५०४
२२	६३	१५.०	२७४	६५.४	८२	१९.६			४१९
२३	१२४	२९.४	२८६	६७.८	१२	२.८			९०१
२४	१६१	३१.६	३३५	६५.७	१४	२.७			५१०
२५	३३३	५७.४	२२३	३८.४	२३	४.०	१	०.२	५८०
२६	११२	२०.८	३४६	६४.३	७९	१४.७	१	०.२	५३८
२७	१३९	१८.१	६०८	७९.०	२३	३.०			७७०
जम्मा	४,६५७	२८.६	१०,७२०	६५.८	९००	५.५	८	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ परिवारहरू मध्ये ४,६५७ अर्थात् २८.६ प्रतिशत परिवारहरूको घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व रहेको छ भने १०,७२० अर्थात् ६५.८ प्रतिशत परिवारहरूमा पुरुषको नै स्वामित्व रहेको देखिन्छ । ९०० परिवारहरूबाट भने स्पष्ट उत्तर प्राप्त भएन भने ८ परिवारबाट केही पनि उल्लेख नगरेको देखिन्छ । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा जम्मा ३ भागको करिब १ भाग भन्दा कम घरपरिवारहरूमा मात्र जमिन र घरमा महिलाको स्वामित्व रहेको देखिन्छ । हालका वर्षहरूमा शिक्षाको सकारात्मक प्रभाव, सञ्चार माध्यमको विकास र त्यसको प्रचारात्मक प्रभाव, प्रमुख राजनैतिक तथा सामाजिक परिवर्तन जस्ता कारणले लैङ्गिक भेदभाव क्रमशः कम हुँदै गएतापनि उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा जम्मा १/३ भाग भन्दा कम महिलाहरूमा नाम मात्रको जग्गा जमिनको स्वामित्व रहेको छ । यस तथ्यले लैङ्गिक भेदभाव हटाउन राज्यले प्रभावकारी कदमहरू कडाइका साथ चाल्नु अनिवार्य छ । तथ्याङ्कको वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१६ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवार

तालिका नं. ३१ : विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको संख्या	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको प्रतिशत	उल्लेख नभएको	मृतकको संख्या
१	१,०७४	१	०.१		१
२	७४५				.
३	५७९	३	०.५		३
४	६०६	६	१.०		६
५	६४८	३	०.५	१	३
६	७६९	६	०.८	१	६
७	५४२	१	०.२		१
८	४०७	७	१.७		७
९	५०८	९	१.८		१०
१०	६८०	१२	१.८	२	१२
११	६५३	१४	२.१		१६
१२	५७३	११	१.९		११
१३	७२२	२१	२.९		२१
१४	७७१	६	०.८		६
१५	४१०	४	१.०	२	४
१६	९०१	३	०.७		३
१७	५३०	१	०.२		१
१८	७३७	१५	२.०		१५
१९	४२३	७	१.२		७
२०	१०२७	३	०.५		३
२१	५०४	४	०.८		४
२२	४१९	१	०.२		१
२३	९०१	२	०.५		२
२४	५१०	४	०.८		४
२५	५८०	७	१.२	१	७
२६	५३८	२	०.४	१	३
२७	७७०	१५	१.९		१५
जम्मा	१६,२८५	१६८	१.०	८	१७२

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये १६८ परिवारहरूमा परिवारका सदस्यहरू मध्येबाट कुनै न कुनै कारणले मृत्यु भएको पाईयो । उप-महानगरपालिकामा विगत १२ महिनामा कुल १७२ जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ । वडागत विस्तृत तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । उप-

महानगरपालिकामा बसोवास गर्ने कुल १,००,२३४ जनसंख्यालाई मध्य वर्षको जनसंख्या मानेर कोरा मृत्युदर हिसाब गर्दा प्रति हजार जनसंख्यामा वार्षिक १.७ अर्थात् औषतमा २ जनाको मृत्यु हुने गरेको तथ्याङ्क छ (कोरा मृत्यु दर = मृत्यु संख्या / मध्यवर्षको जनसंख्या * १०००)

२.१७ उमेर र लिंग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

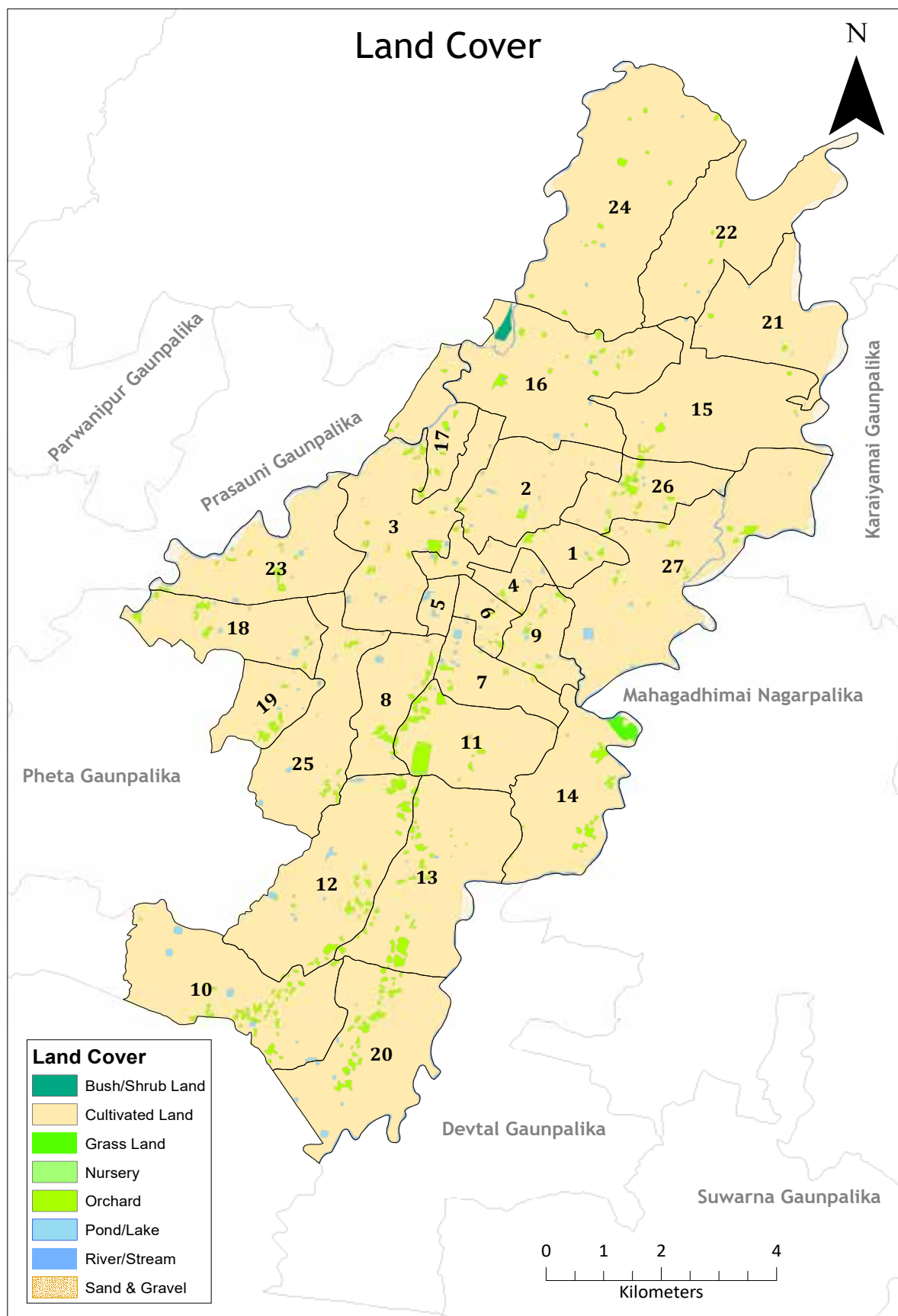
तालिका नं. ३२ : उमेर र लिंग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

मृतकको उमेर समूह	मृतक पुरुष		मृतक महिला		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
०-४ वर्ष	१	२५.०	३	७५.०	४
५-९ वर्ष	१	५०.०	१	५०.०	२
१०-१४ वर्ष	२	१००.०			२
१५-१९ वर्ष	१	३३.३	२	६६.७	३
२०-२४ वर्ष	३	३७.५	५	६२.५	८
२५-२९ वर्ष	३	४२.९	४	५७.१	७
३०-३४ वर्ष	४	६६.७	२	३३.३	६
३५-३९ वर्ष	४	४४.४	५	५५.६	९
४०-४४ वर्ष	४	५०.०	४	५०.०	८
४५-४९ वर्ष	६	८५.७	१	१४.३	७
५०-५४ वर्ष	७	७७.८	२	२२.२	९
५५-५९ वर्ष	८	८८.९	१	११.१	९
६०-६४ वर्ष	३	३७.५	५	६२.५	८
६५-६९ वर्ष	१०	६२.५	६	३७.५	१६
७०-७४ वर्ष	११	५५.०	९	४५.०	२०
७५+वर्ष	२६	४८.१	२८	५१.९	५४
जम्मा	९४	५४.७	७८	४५.३	१७२

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा विगत १२ महिनामा मृत्यु हुनेहरूको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा बढी मृत्यु संख्या ७५ वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहको देखिन्छ जसमा पुरुष २६ र महिला २८ रहेका छन् भने दोस्रोमा ७० देखि ७४ वर्षका उमेर समूहका देखिन्छन् जसमा पुरुष ११ र महिला ९ जना रहेका छन्। सबैभन्दा कम मृत्यु हुने उमेर समूह भने ५ देखि ९ र १० देखि १४ वर्षको उमेर समूह देखिन्छ। चौधौं आवधिक योजना (२०७३-२०७६) का अनुसार नेपालमा जन्मदाको बखत आम नेपालीको औषत आयु ६९ वर्ष उल्लेख गरिएको छ। सामान्यतया उमेर पुगेर हुने मृत्युलाई स्वाभाविक मान्न सकिन्छ तसर्थ यस उप-महानगरपालिकामा बढी मृत्यु हुने उमेर समूह हेर्दा ६० वर्ष माथिको नै देखिन्छ। यद्यपी पछिल्लो समय औषधी विज्ञान र चिकित्सा पद्धतिमा भएको उच्च विकास र आधुनिक औषधि उपचारमा वृद्धि भएको पहुँच र क्रमिक रूपमा स्वास्थ्य चेतनाको वृद्धिका कारण नेपालको औषत आयु समेत विगतका वर्ष भन्दा बढ्दै गई रहेको छ।

खण्ड ३ : भू-उपयोग

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ । ५३

३.१ घर बनेको जमिनको लालपुर्जाको आधारमा घरपरिवारहरू

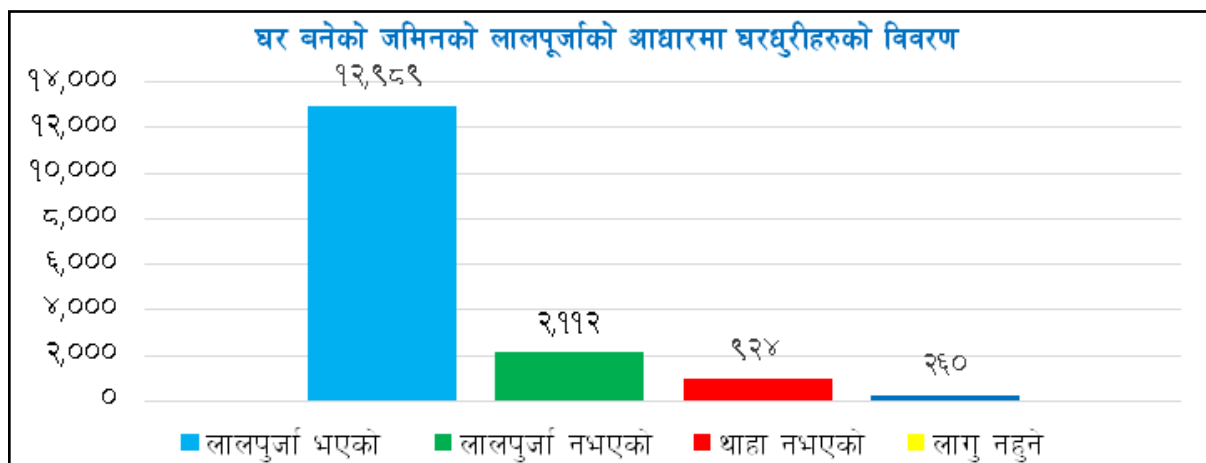
उप-महानगरपालिकामा रहेका कूल १६,२८५ परिवारहरू मध्ये आफ्नै स्वामित्वमा लालपुर्जा भएको जमिनमा घर बनाउने परिवारको संख्या १२,९८९ अर्थात् ७९.७६ प्रतिशत, लालपुर्जा नभएको जमिनमा घर बनाउने परिवारको संख्या २,११२ अर्थात् १२.९७ प्रतिशत रहेका छन् भने बाँकि थाहा नभएको र लागु नहुने अर्थात् आफ्नो घर नहुने परिवारहरू रहेका छन् । यसरी लालपुर्जा विहिन परिवारहरू सुकुम्बासी भएकोले राज्यले यस्ता परिवारहरूको सुनिश्चित आवासको लागि न्यून लगानीमा सुरक्षित एकिकृत आवास निर्माण गरी हस्तान्तरण गर्न सकिन्छ । तसर्थ यस्ता भूमिहिन वर्गको समुचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने दायित्व उप-महानगरपालिकामा रहेको छ । थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ३३ : घर बनेको जमिनको लालपुर्जा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	लालपुर्जा भएको	लालपुर्जा नभएको	थाहा नभएको	लागु नहुने	जम्मा परिवार संख्या
१	१,००९	४४	२१		१,०७४
२	६७७	५९	९		७४५
३	२२३	११	३४४	१	५७९
४	३८२	१८६	३७	१	६०६
५	४७३	९९	४७	२९	६४८
६	६९५	६८	६		७६९
७	५२१	१७	१४	७	५५९
८	३८५	१८	३	१	४०७
९	४६१	३९	८		५०८
१०	६०८	६१	११		६८०
११	४३७	२०६	१०		६५३
१२	५५१	१९	३		५७३
१३	६९८	७	१०	७	७२२
१४	६०२	८७	५३	२९	७७१
१५	२१९	१७७	१४		४१०
१६	२०३	१४४	७५		४२२
१७	५१४	१४	१	१	५३०
१८	६९४	३१	१२		७३७
१९	३४६	१११	११	१२५	५९३
२०	४६४	७७	११	४	५५६
२१	३०१	१७४	२९		५०४
२२	३६८	४१	१०		४१९
२३	३४४	२५	१३	४०	४२२
२४	३५९	१०२	४९		५१०
२५	३९९	१२५	५२	४	५८०
२६	४५८	४३	३७		५३८

वडा नं.	लालपुर्जा भएको	लालपुर्जा नभएको	थाहा नभएको	लागु नहुने	जम्मा परिवार संख्या
२७	५९८	१२७	३४	११	७७०
जम्मा	१२,९८९	२,११२	९२४	२६०	१६,२८५
प्रतिशत	७९.७६	१२.९७	५.६७	१.६०	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

३.२ घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिए/नलिएको आधारमा परिवार

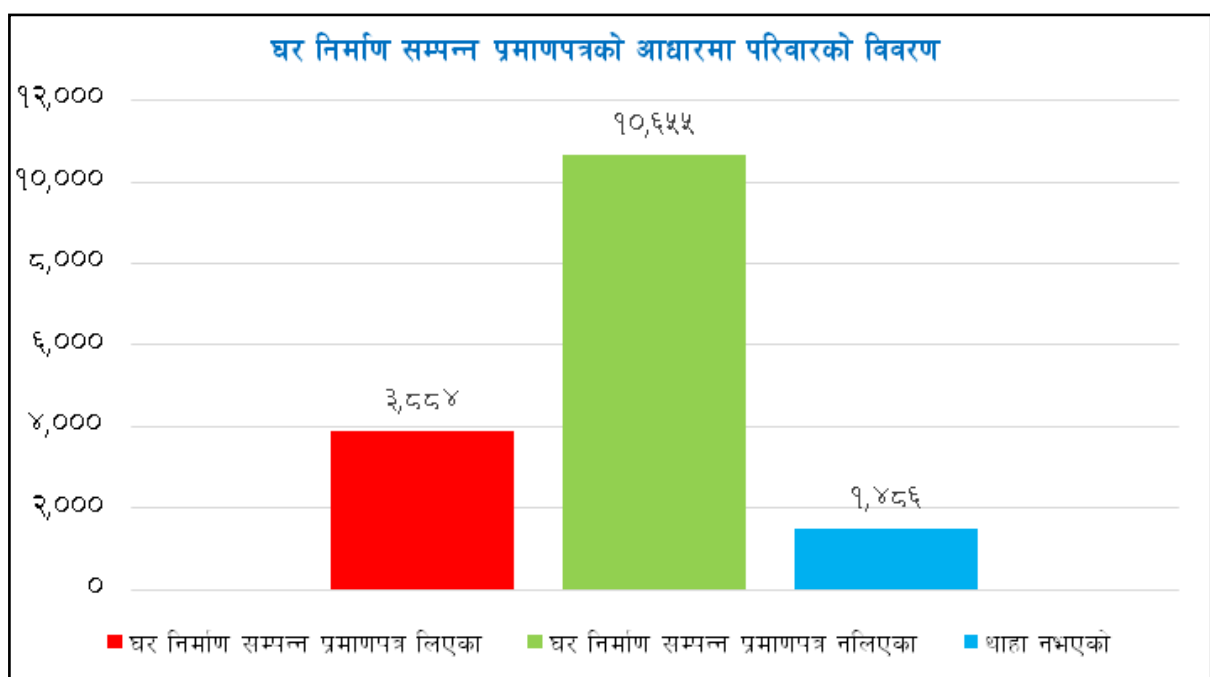
उप-महानगरपालिकामा कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये जम्मा ३,८८४ अर्थात् २४.२४ प्रतिशत परिवारहरू सँग मात्र घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र रहेको छ । बाँँकि १०,६५५ घरपरिवार अर्थात् ६६.४९ प्रतिशत परिवारहरूसँग घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र छैन । यस अवस्थालाई हेर्दा उप-महानगरपालिकाका ६५ प्रतिशत बढि घरपरिवारहरू कच्ची र भवन निर्माणका सुरक्षित विधिहरू नअपनाइ बनाइएका हुन सक्ने संभावना रहेकाले भूकम्प, बाढी तथा नदी तथा खोला किनारका भागहरू डुबानको जोखिममा पर्ने भएका कारण राष्ट्रिय भवन निर्माण संहिताको पालना गरी उप-महानगरपालिकाले भवन निर्माण मापदण्ड लागु गरी भवन सुरक्षा संवेदनशिलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ । साथै भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नलिएका घरहरूलाई निश्चित मापदण्डका आधारमा प्रमाणपत्र लिने अवस्था मिलाई अभिलेखिकरण गर्न जरुरी छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ३४ : घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र भएको	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नभएको	थाहा नभएको	जम्मा परिवार संख्या
१	५०५	४४१	१२८	१,०७४
२	२८	७०३	१४	७४५
३	१२३	१५२	३०३	५७८
४	३४४	२३४	२७	६०५
५	४३५	१४६	३८	६१९
६	३००	४६२	७	७६९
७	५१२	२५	१५	५५२
८	२६७	९५	४४	४०६
९	३९५	१०२	११	५०८

बडा नं.	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र भएको	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नभएको	थाहा नभएको	जम्मा परिवार संख्या
१०	३३	६३८	९	६८०
११	३४	४४०	१७९	६५३
१२	३	५६८	२	५७३
१३	१६०	४३९	११६	७१५
१४	११	५१३	२१८	७४२
१५	३२	३७४	४	४१०
१६	७५	२९४	५३	४२२
१७	२१	४९५	१३	५२९
१८	९८	६३९		७३७
१९	८	४४८	१२	४६८
२०	२५३	२५६	४३	५५२
२१	९	४९०	५	५०४
२२	२०	३३९	६०	४१९
२३	४	३७०	८	३८२
२४	९१	३९५	२४	५१०
२५	३९	४७१	६६	५७६
२६	४७	४२३	६८	५३८
२७	३७	७०३	१९	७५९
जम्मा	३,८८४	१०,६५५	१,४८६	१६,०२५
प्रतिशत	२४.२४	६६.४९	९.२७	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

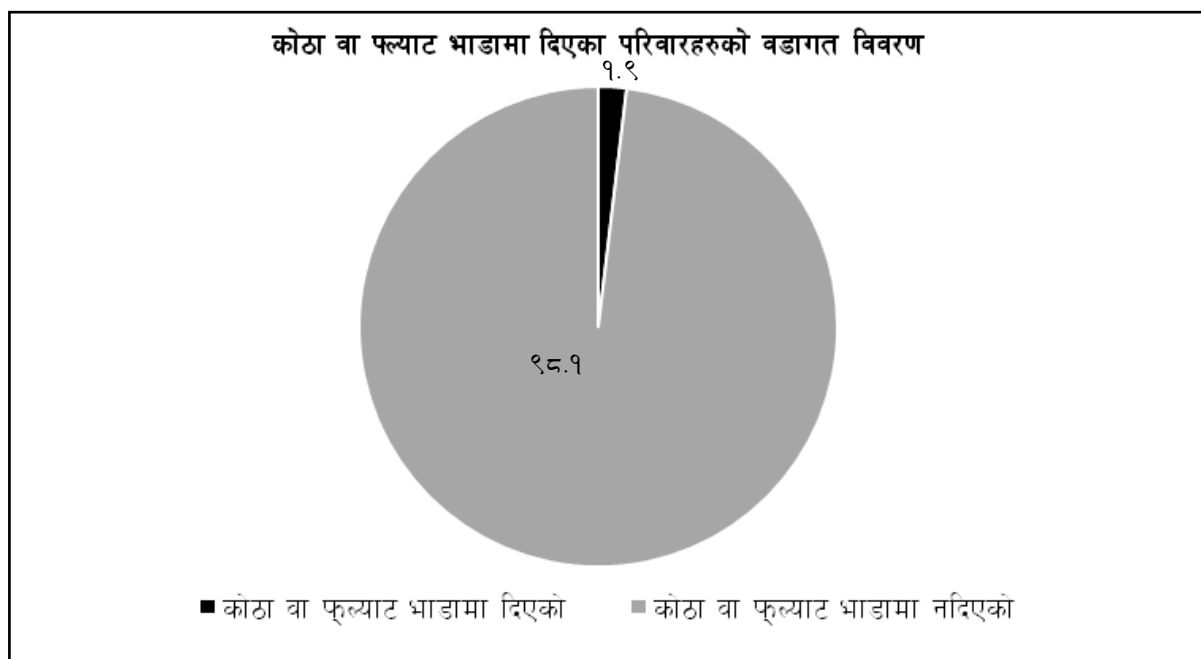
३.३ कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण

तालिका नं. ३५ : कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण

वडा नं.	भाडामा दिएको		भाडामा नदिएको		जम्मा संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	११०	१०.२	९६४	८९.८	१,०७४
२			७४५	१००.०	७४५
३	३	०.५	५७५	९९.५	५७८
४	९१	१५.०	५१४	८५.०	६०५
५	७७	१२.४	५४२	८७.६	६१९
६	८	१.०	७६१	९९.०	७६९
७			५५२	१००.०	५५२
८	१	०.२	४०५	९९.८	४०६
९	२	०.४	५०६	९९.६	५०८
१०	१	०.१	६७९	९९.९	६८०
११			६५३	१००.०	६५३
१२			५७३	१००.०	५७३
१३			७१५	१००.०	७१५
१४	३	०.४	७३९	९९.६	७४२
१५			४१०	१००.०	४१०
१६			४२२	१००.०	४२२
१७			५२९	१००.०	५२९
१८	३	०.४	७३४	९९.६	७३७
१९			४६८	१००.०	४६८
२०			५५२	१००.०	५५२
२१			५०४	१००.०	५०४
२२			४१९	१००.०	४१९
२३			३८२	१००.०	३८२
२४	४	०.८	५०६	९९.२	५१०
२५			५७६	१००.०	५७६
२६			५३८	१००.०	५३८
२७			७५९	१००.०	७५९
जम्मा	३०३	१.९	१५,७२२	९८.१	१६,०२५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा उल्लेख भएका १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये ९८.१ प्रतिशत परिवारहरूले कोठा भाडामा लगाएका छैनन् भने ३०३ अर्थात् १.९ प्रतिशत घरपरिवारहरूले मात्र कोठा भाडामा लगाएको पाइन्छ । शहरी केन्द्र बाहेक ग्रामीण परिवेशमा रहेको यो उप-महानगरपालिकामा भाडामा बस्नेको संख्या निकै कम रहेको छ । यो अत्यन्त नगण्य संख्या हो । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

खण्ड ४ : आर्थिक क्षेत्र तथा रोजगार स्थिति

४.१ उप-महानगरपालिकाको वित्तीय स्थिति

कलैया एक ऐतिहासिक, धार्मिक र पर्यटकीय महत्वको क्षेत्र भएकोले उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतया: व्यापार, व्यवसाय, नोकरी, कृषि, वन, कुखुरापालन, बाख्रापालन, थोक, खुद्रा बजार, होटल, रेस्टुरेन्ट, पर्यटन तथा सेवाजस्ता क्षेत्रमा भएको देखिन्छ। उपयुक्त हावापानी, माटोको बनोट भएको यस उप-महानगरपालिका कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटो भएको मध्य पहाडी क्षेत्र भएको हुँदा उप-महानगरपालिकामा अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका छन्। उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा क्रमिक रूपमा सडक सञ्जालको विस्तार भई रहेका कारण उप-महानगरपालिकाको पूर्वाधार विकासमा थप सहज भएको छ। कृषि, व्यापार, सेवामूलक व्यवसाय साथै यस उप-महानगरपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू यहाँका आर्थिक क्रियाकलापहरू हुन्। यस उप-महानगरपालिकाको वैकल्पिक आर्थिक आधार वैदेशिक रोजगार समेत रहेको देखिन्छ।

प्राकृतिक सौन्दर्यको धनी, जैविक विविधता एवं साँस्कृतिक विविधताले भरीपूर्ण रहेका कारण नेपालको आकर्षक गन्तव्यहरू मध्ये बारा जिल्ला र विशेषतः कलैया उप-महानगरपालिका महत्वपूर्ण स्थान रहेको छ। विभिन्न किसिमका जातजातिको विभिन्न किसिमका संस्कृति, रहनसहन तथा चाडपर्वलगायत उल्लेख्य संख्यामा रहेका धार्मिक, पौराणिक महत्वका स्थलहरू उप-महानगरपालिकाको प्रमुख पर्यटकीय आकर्षणको रूपमा रहेका छन्।

यस उप-महानगरपालिकामा आधुनिक कृषि तथा पशुपालनलाई बढि जोड दिनुको साथै विभिन्न जडिबुटीहरू अमला, चुत्रो, सुगन्धवाल, सजिवन, दालचिनी, राजवृक्ष, हरो, बरो, कुरिलो जस्ता विभिन्न अमूल्य जडीबुटीहरू पाईने भएको हुँदा प्राकृतिक स्रोत र उपलब्ध कच्चा पदार्थको उपयोग गरी साना उद्योगमा लगानी गरी पर्यटकीय स्थान लाई व्यवस्थित बनाई पर्यटक भित्र्याउन सकेको खण्डमा उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र मजबुद हुने सुनिश्चित देखिन्छ।

४.१.१ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन

तालिका नं. ३६ : सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन

क्र.सं.	पोखरी रहेको स्थान	वडा नं.	पोखरी क्षेत्रफल	वार्षिक माछा	स्वामित्व	वार्षिक आम्दानी (रु.)	नगरपालिकामा वार्षिक शुल्क (रु.)
१	पोखरी	१		५००	क.उ.न.पा.	१०००००	३३०००
२	पोखरी	२			क.उ.न.पा.		११००००
३	पोखरी	३			क.उ.न.पा.		६०२००
४	पोखरी	६			क.उ.न.पा.		३१११०
५	छटिया पोखरी	७			क.उ.न.पा.		१३१४२००
६	सरैया पोखरी	७			क.उ.न.पा.		६०२००
७	पोखरी	८			क.उ.न.पा.		७१७००
८	पोखरी	९			क.उ.न.पा.		१४२१९११
९	पोखरी	१०			क.उ.न.पा.		११५५०००
१०	पोखरी	१२			क.उ.न.पा.		५२६२००

क्र.सं.	पोखरी रहेको स्थान	वडा नं.	पोखरी क्षेत्रफल	वार्षिक माछा	स्वामित्व	वार्षिक आम्दानी (रु.)	नगरपालिकामा वार्षिक शुल्क (रु.)
११	पोखरी	१९			क.उ.न.पा.		६००००
१२	पोखरी	२०			क.उ.न.पा.		२८००००
१३	पोखरी	१८			क.उ.न.पा.		३६००००
१४	पोखरी	२३			क.उ.न.पा.		४२००००

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

४.१.२ उप-महानगरपालिकाको आय

तालिका नं. ३७ : उप-महानगरपालिकाको आय विवरण

ब.शि.नं	आय शीर्षक	गत वर्ष (रु हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
शुरु मौज्दात				
	घरजग्गा कर			
	मालपोत वा भूमिकर	३५१५०००	५३४८६०६	
	हाटवजार पसल कर	२००००००	१७२३०५०	
	सवारी साधन कर	२२५००००	२४९४२२६	
	मनोरञ्जन कर			
	वहाल विटौरी	२५०००००	१७६०१६५	
	विज्ञापन कर	५००००	३९८७७	
	व्यवसाय कर	२०००००	२२६५८०	
	व्यवसायिक भिडियो कर			
	प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर			
	सेवा शुल्क	२०००००	७५३११५	
	दस्तुर	१६५०००	२५७६७८३	
	विक्री आय	७५०००	२४५५००	
	दण्ड जरिवाना	१२५०००	१७८९१६	
	अन्य आय			७१२८२
(क) कुल आन्तरिक स्रोत जम्मा				
	संघीय राजश्व बाँडफाँड	१०००००००	४१५९४०९	४१५९४०९
	१)			
	२)			
	प्रदेशतहबाट राजश्व बाँडफाँड			
	१)			
	२)			
(ख) कुल राजश्व बाँडफाँट				
	प्रदेश अनुदान			

ब.शि.नं	आय शीर्षक	गत वर्ष (रु हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
	वित्तीय समानीकरण अनुदान			
	सशर्त अनुदान			
	विशेष अनुदान			
	समपुरक अनुदान			
	संघीय अनुदान			
	वित्तीय समानीकरण अनुदान			
	सशर्त अनुदान			
	विशेष अनुदान			
	समपुरक अनुदान			
(ग) कुल अनुदान				
(घ) ऋण रकम				
(ङ) जनसहभागिता र उपभोक्ता समितिबाट प्राप्त आय				
च) अन्य बाह्य आय				
जम्मा आय				

स्रोत : राजश्व शाखा, कलैया, २०७५

४.१.३ उप-महानगरपालिकाको खर्च

तालिका नं. ३८ : उप-महानगरपालिकाको खर्च विवरण

ब.शि.नं	आय शीर्षक	गत वर्ष (रु हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
	तलव	१२००००००	१९२२३४६७	
	भत्ता	२००००००	४२२४४९०	
(क) कुल चालु खर्च				
	सवारी साधन			
	भवन निर्माण तथा जग्गा खरिद	३०००००		
	मेशीनरी तथा औजार			
(ख) साधारण पुँजीगत खर्च				
	(क) सडक			
	(ख) सिचाई			
	(ग) खानेपानी			
(ग) कुल सार्वजनिक निर्माण तथा पुँजीगत खर्च		३००००००	१४५६७९०	१४५६७९०
	सावाँ भुक्तानी	१००००००		
	ब्याज भुक्तानी			

ब.शि.नं	आय शीर्षक	गत वर्ष (रु हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
(घ) कुल वित्तीय व्यवस्थापन खर्च				
	अन्तिम मौज्दात			
	कुल खर्च			

स्रोत : राजश्व शाखा, कलैया, २०७५

४.१.४ उप-महानगरपालिकाको विगत ३ वर्षको आय-व्यय

तालिका नं. ३९ : उप-महानगरपालिकाको विगत ३ वर्षको आयव्ययको विवरण

आर्थिक वर्ष	आय (आम्दानी)			व्यय (खर्च)		
	आन्तरिक	चालु	पूँजीगत	आन्तरिक	चालु	पूँजीगत
२०७१/७२	१३४७८९६५					
२०७२/७३	९०८५५७५					
२०७३/७४	९०४२७२					

स्रोत : राजश्व शाखा, कलैया, २०७५

४.२ उप-महानगरपालिकाको रोजगारी र आम्दानीको अवस्था

४.२.१ वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था

प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उप-महानगरपालिकामा १७,९३१ जना रोजगार, १३,०६० जना बेरोजगार र थप ४६,८५३ जना स्वेच्छिक बेरोजगार रहेको पाइयो । यसरी हेर्दा उप-महानगरपालिकामा बेरोजगार हुने र बेरोजगार बस्नेको संख्याका हिसाबले रोजगारीको अवस्था विकराल रहेको छ । सामान्यतया काम गर्ने उमेर १५ देखि ५९ वर्षका कुल ५७,३८३ जनसंख्या मध्ये १७,९३१ जनसंख्या मात्र रोजगार रहेको देखिन्छ । यद्यपि नेपालमा कानूनले तोकेको १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको उमेर बाहेक समेत बालबालिकालाई काममा लगाउने र जेष्ठ नागरिकहरूले बाध्यतावश काम गर्नु परिरहेको यथार्थ छ । माथि उल्लेखित १७,९३१ जनसंख्या काम गर्न सक्ने उमेर समूहको जनसंख्याको आधारमा निकालिएको हो । ठुलो संख्यामा रहेको बेरोजगारको कारण उप-महानगरपालिकामा उत्पादनशील कार्यमा लागेको जनसंख्या माथि ठुलो आर्थिक दबाव पर्ने र बेरोजगारीका कारण उत्पन्न हुने थप सामाजिक, आर्थिक र मनोवैज्ञानिक असरहरू निकै संवेदनशील हुने गर्दछन् । अर्धदक्ष, अदक्ष र बेरोजगारको जनसंख्या उच्च हुँदा उप-महानगरपालिकाको विकासमा दिर्घकालिन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ । यसर्थ दिगो विकासको लागि रोजगारी श्रृजना, दक्ष जनशक्ति उत्पादन र उत्पादन र सेवामुखी उद्योग व्यवसायको विकास गर्न दिर्घकालिन कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । तसर्थ यस तर्फ सम्बन्धित सरोकारवालहरूको ध्यान जानु अत्यन्त जरुरी छ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ४० : वडागतरूपमा रोजगारीको विवरण

वडा नं.	रोजगारी	रोजगार नभएको			छुटेको /उल्लेख नगरिएको	जम्मा
		बेरोजगार	*स्वेच्छिक बेरोजगार	उल्लेख नगरिएको		
१	९६४	९०३	३,११६	१		४,९८४
२	१६	९४	३,३७८		४	३,४९२
३	८४९	६९	१,८८२			२,८००

वडा नं.	रोजगारी	रोजगार नभएको			छुटेको /उल्लेख नगरिएको	जम्मा
		बेरोजगार	*स्वेच्छिक बेरोजगार	उल्लेख नगरिएको		
४	१,२००	९७२	५६४	४		२,७४०
५	४८६	२५६	२,२२०			२,९६२
६	१,११३	१३३	२,४१२	१		३,६५९
७	१,२००	८	१,३४२	१		२,५५१
८	१६६	१६	१,९५५	२		२,१३९
९	१,०५२	५४	१,४६५	१	४७	२,६१९
१०	१,४५०	१,६८३	४३३	४	३४	३,६०४
११	८८७	१९७	१,९०६		८	२,९९८
१२	४९३	१,८६५	६१३	२	३	२,९७६
१३	९८९	६९६	१,७३७	१	१	३,४२४
१४	१,५६४	८५७	१,२२४			३,६४५
१५	१५	५३१	१,४०९		५	१,९६०
१६	४४१	४९५	९८६	२	१३	१,९३७
१७	३४३	४११	१,७१२			२,४६६
१८	९४०	१३६	२,४३१			३,५०७
१९	५६५	३७३	१,८३१	१		२,७७०
२०	२३०	५४९	१,९५५		५२	२,७८६
२१	७५२	४६५	१,२५५		१६	२,४८८
२२	२२७	३३०	१,३९१	१	३	१,९५२
२३	४२८	२६३	१,३९७	४		२,०९२
२४	५३६	५०७	१,५२६	१		२,५७०
२५	८७६	१,००७	९६९			२,८५२
२६	८१	७१	२,४४४	२	२	२,६००
२७	६८	११९	३,३००			३,४८७
जम्मा	१७,९३१	१३,०६०	४६,८५३	२८	१८८	७८,०६०
प्रतिशत	२२.९७%	१६.७३%	६०%	०.०३%	०.२४%	१००%

*स्वेच्छिक बेरोजगार भन्नाले रोजगारीको अवसर मिलेपनि कामगर्ने इच्छा नभएर वा सोचेजस्तो पेशा, व्यवसाय वा रोजगारको अवसर नपाएर स्वयंको इच्छाले बेरोजगार बस्ने व्यक्ति वा समूहलाई भनिन्छ ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.२.२ वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवार

उप-महानगरपालिका वा उप-महानगरपालिका बाहिरबाट हुने विभिन्न श्रोतहरूबाट प्राप्त आम्दानी रकमलाई सो आम्दानीमा संलग्न घरपरिवारको संख्याले भाग गर्दा आउने औषत वार्षिक रकमको आधारमा उप-महानगरपालिकामा भईरहेका प्रमुख आर्थिक गतिविधिहरूको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ । तथ्याङ्क हेर्दा सबैभन्दा धेरै घरपरिवार अर्थात् ९,३०६ दैनिक ज्यालाबाट प्राप्त भएको आम्दानी बताएका छन् । त्यस पश्चात् दोस्रो, तेस्रो र चौथो क्रमशः सेवाबाट प्राप्त आम्दानी, व्यापार व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानी र खेतीबाट प्राप्त आम्दानीहरू पर्दछन् । यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने उद्योग र बढी आम्दानी हुने खालका उत्पादनशील क्षेत्रमा संलग्न परिवारहरूको संख्या न्युन छ भने ज्यालादारी र सेवामा संलग्न परिवारहरूको संख्या उच्च रहेको छ ।

दीर्घकालीन विकास र सम्वृद्धिका हिसाबले विप्रेषणको लागि आफ्नो स्थान छाडेर बाहिरिने युवा जनसंख्याको अनुपस्थितिले स्थानीय स्तरमा विकास असम्भव प्रायः हुन्छ । जल्दो बल्दो उमेरको उत्पादनशील जनशक्ति उर्जावान समयमा बाहिरिने र शिथिल हुँदा फर्किने वा पलायन हुने परिस्थिति श्रृजना हुँदा विकास निर्माण कार्य अपेक्षाकृत अगाडि बढ्न सक्दैन । अर्कोतर्फ ज्यालादारी कामबाट आम्दानी गर्ने परिवारको संख्या समेत उच्च हुनुले निम्न आयस्तर भएका परिवारहरूको संख्या धेरै रहेको संकेत मिल्दछ । वार्षिक औषत आम्दानी मध्ये सबै भन्दा उच्च अर्थात् व्यापार व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानीलाई रु ३६६,१४५।- मासिक आम्दानीमा परिणत गर्दा रु ३०,५१२।- हुन आउँछ । यस बाहेक अन्य सबै क्षेत्रबाट प्राप्त औसत आम्दानी कम रहेको देखिन्छ । कम आम्दानी र धेरै श्रम गर्नुपर्ने क्षेत्रमा धेरै जनसंख्या संलग्न हुनु आर्थिक सम्वृद्धिका दृष्टिले उचित होइन । तसर्थ उप-महानगरपालिकाले रोजगारीका अवसरहरू श्रृजना गरी युवाहरूलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा आकर्षण गर्दै दिगो विकासको अवधारणा अनुरूप कार्ययोजना बनाई अगाडि बढ्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ४१ : वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैयाँमा)

समस्त		०२२'८	१३०'०८६'८३८	४०१'४११
वडा नं.	२७	८२१	००१'१६२'०१	६३२'६१
	२६	३३	०००'४८८'२१	०६४'४१८
	२५	२२	००८'८३३'८	१४१'०३
	२४	२१८	१११'०२८'१२	११४'०४१
	२३	१४	०४२'६६३'१	०११'८६१
	२२	८११	१६२'०२१'८६	१४६'०११
	२१	१६१	००४'११६'८१	१२२'०१
	२०	४१	००६'४८३	१३३'१२
	१९	११	००८'४३२'३	३६३'१३
	१८	८६१	००१'६२१'८१	३४०'३१
	१७	४३	००१'२४३'१	३०२'८१
	१६	४४१	१६६'११४'१८	८८३'३६१
	१५	०८१	००६'६०१'६१	२११'१०१
	१४	६२१	०६४'१११'१८	१३१'६११
	१३	३३६	०००'८१४'४६	१११'११
	१२	८१	००३'१०१'६	२१२'१४
	११	१३	०००'३३८'२	४२१'८३
	१०	१११	००१'८३८'३	३१३'६४
	९	२१	००६'१६१'१	११६'१३
	८	०१	०००'१३४	००१'३४
	७	१	०००'०३०'१	०००'०८१
	६	११	०००'८०१'८	१२३'६८१
	५	०	.	.
	४	१८	००२'०३१'१	००३'१३
	३	८६	०००'४११'८	२१०'११
२	११	००४'११८'४	३१३'३१८	
१	६३	००१'३८३'४	३२६'१३	
विवरण	१	खेतीबाट आम्दानी भएको परिवार	खेतीबाट जम्मा आम्दानी	खेतीबाट आम्दानी भएको परिवार
		खेतीबाट आम्दानी भएको		

क्रम		होत्र	अक्षर/संख्या	संख्या	अक्षर
वडा नं.	२७	अ	००१'अ	००१'अ	३
	२६	अ	००२'अ	००२'अ	३
	२५	ब	०००'ब	०००'ब	अ
	२४	ब	००१'ब	००१'ब	अ
	२३	ब	०००'ब	०००'ब	अ
	२२	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	२१	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	२०	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१९	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१८	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१७	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१६	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१५	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१४	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१३	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१२	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	११	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१०	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	९	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	८	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	७	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	६	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	५	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	४	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	३	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	२	अ	०००'अ	०००'अ	अ
	१	अ	०००'अ	०००'अ	अ
विवरण	१	अक्षर/संख्या	अक्षर/संख्या	अक्षर/संख्या	अक्षर/संख्या
	२	अक्षर/संख्या	अक्षर/संख्या	अक्षर/संख्या	अक्षर/संख्या

क्रम	दिनांक	विवरण	प्रमाण	प्रमाण	प्रमाण
वडा नं.	२७	०	.	.	८८
	२६	६	०००'८८६	०००'८८६	०३
	२५	०	.	.	०३
	२४	७	०००'३६३'३	६६६'६६६	३५
	२३	६	०००'००७	०००'००६	७७
	२२	७७	०००'३६७'८	५५५'००८	०५
	२१	३७	०००'३३६'५	०५८'७७८	६५
	२०	७	०००'५३५'८	०००'३६८	५७
	१९	५	०००'५५५	०००'७७७	३५
	१८	६	०००'०८३'७	०००'०५५	५०७
	१७	५७	०००'०३६'६	०००'००८	३३
	१६	६५	००३'५५०'८७	३८६'७७८	३५
	१५	६	०००'००७	०००'००६	६५
	१४	५	०००'५००'३	००३'००३'७	८६७
	१३	७६	०००'८७५'५	८७३'५७७	६३
	१२	६	०००'०८६	०००'०५८	७५
	११	८७	००३'०३६'७	००५'६७७	६८
	१०	६	००५'०८३'५	००३'३०३'७	५५
	९	३८	०००'३५८'५८	६५६'३३३	६५
	८	६	००३'६७३	७८८'३८७	७८
	७	६७	०००'३६८'७	६५३'५५५	५३
	६	७७	०००'०३६'६	३६३'६५६	७७८
	५	०७	०००'०३६'३	०००'३६३	५३८
	४	६०७	०००'५०७'५८	३८६'६५८	५६८
	३	७८	०००'३७७'३	३३८'०७६	६८८
	२	६	००५'३८६	००३'३०७	०८
	१	७८	०००'३५७'७	५८६'५७६	८५५
विवरण	१	राष्ट्रिय प्रमुख प्रशासनिक सेवा प्रदाता/सुदूरपश्चिम प्रदेश	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित/प्रमाणित
	१	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित	प्रमाणित प्रमाणित प्रमाणित/प्रमाणित

क्रम		०००'०१०'८'२७	१२६'३३६	२७३'८	००३'६६२'६८३	०२७'७०६
वडा नं.	२७	०००'३६३'१	६७८'११८	०६	०००'३६२'१	००३'०३६
	२६	०००'२३८'३६	००२'७७८	२२	०००'०७८'०६	२३३'६६८
	२५	००३'०२३'८८	०६१'१३८	८२	००२'३७७'०६	६२६'६३८
	२४	०००'८७३'२६	७८७'१३८	१६६	००८'७३३'६६	६१०'३६८
	२३	०००'३१३'१	६६८'३०६	३१	०००'३२७'६६	२३२'१२८
	२२	००३'७२७'०६	०२७'६१८	६२	०००'३३८'८६	७३७'१३८
	२१	०००'८७७'६६	६६६'८८८	१३	०००'०७०'१६	२१६'८६८
	२०	०००'२६७'७	३३८'१३१	०६	०००'२२१'८	००२'२१८
	१९	०००'३०६'६६	२०६'७३८	३१	०००'८६३'६६	२६०'१६८
	१८	०००'०८७'२८	८७३'७६८	८१६	००३'६७१'७६	३६६'३२८
	१७	०००'२०६'०८	३३१'३७८	३३६	०००'३८६'८१	२३२'६६६
	१६	०००'२२२'८६	२६८'८८८	०२६	००३'३७६'३६	०८२'३१८
	१५	०००'३७१'६६	३३६'३६६	६६	०००'३३३'३	३१८'०३८
	१४	०००'२०८'८२	७८७'७६६	६८६	०००'२३१'६६	२२८'३१८
	१३	०००'३०३'६६	७६६'३३६	३६	०००'०३२'३	८६३'८८८
	१२	०००'०००'७	८६१'७६८	७३	०००'२३१'३६	७१७'८२८
	११	००३'६७१'२	६६६'०७६	१६६	००३'०७१'०८	०१०'७७६
	१०	०००'३३१'६६	८८८'२६८	६३	०००'३८२'६६	६२६'६६८
	९	०००'०३३'१३	०००'०८३'६	७८	०००'२१३'३६	८८८'२८३
	८	००२'८०२'३	३६७'७३८	३२	०००'२६८'८६	१७३'२१८
	७	०००'३६१'३८	१७३'१२२	७७	०००'३६६'७८	६६६'०६२
	६	००२'८६८'७१	७२६'७७८	१७६	००३'१८३'६१	६००'१७८
	५	०००'०८०'७६६	७७७'७३२	१८८	०००'०८७'७८६	६६१'३७१
	४	०००'२८१'३६६	६६१'३०१	८६८	००२'३०८'३३	२७८'८६६
	३	०००'३०६'२३	८७६'७७६	७२६	०००'२६६'३२	६३०'१६६
	२	००३'७७१'६	०३३'७७६	०६	००२'३२७'३	०३३'२८८
	१	००३'६७१'११६	०६३'२२६	७६६	००२'३२७'०८६	६०३'३१६
विवरण	१	प्राथमिक शैक्षिक संस्था/विद्यालय	प्राथमिक शैक्षिक संस्था/विद्यालय	प्राथमिक शैक्षिक संस्था/विद्यालय	प्राथमिक शैक्षिक संस्था/विद्यालय	प्राथमिक शैक्षिक संस्था/विद्यालय
		प्राथमिक शैक्षिक संस्था/विद्यालय				

[illegible]

[illegible]

क्रम		००३'खरउ'खरउ'ब	बब'उ'ब	उ'ख	०००'उ'ब'ख
वडा नं.	२७	००३'उ'ख'उ	खरउ'उ'ब	ख	०००'ख'उ'ब
	२६	०००'००३'०३	उ'ख'उ'उ'उ	०	०००'उ'ब'ख
	२५	०००'००३'०३	खरउ'उ'उ'उ	०	००३'उ'उ'उ
	२४	००३'उ'उ'उ'उ	००३'उ'उ'उ	उ'ब	०००'उ'उ'उ'उ
	२३	००३'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	ख	०००'उ'उ'उ'उ'उ
	२२	००३'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	ख	००३'उ'उ'उ
	२१	००३'उ'उ'उ'उ	ब'उ'उ'उ'उ	उ	०००'उ'उ'उ
	२०	००३'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	उ	००३'उ'उ'उ'उ
	१९	०००'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	१८	०००'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	०	.
	१७	०००'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	१६	००३'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	ख	०००'उ'उ'उ'उ
	१५	०००'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	०	.
	१४	००३'उ'उ'उ'उ	ब'उ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	१३	०००'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	१२	०००'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	११	००३'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	१०	००३'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	ख	०००'उ'उ'उ'उ
	९	०००'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	उ'उ	०००'उ'उ'उ'उ
	८	००३'उ'उ'उ'उ	००३'उ'उ'उ'उ	उ	००३'उ'उ'उ'उ
	७	०००'उ'उ'उ'उ	ब'उ'उ'उ'उ	उ'उ	००३'उ'उ'उ'उ
	६	०००'उ'उ'उ'उ	ब'उ'उ'उ'उ	ख	०००'उ'उ'उ'उ
	५	००३'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	ख	००३'उ'उ'उ'उ
	४	०००'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	०	०००'उ'उ'उ'उ
	३	०००'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	उ	०००'उ'उ'उ'उ
	२	०००'उ'उ'उ'उ	खरउ'उ'उ'उ	०	०००'उ'उ'उ'उ
	१	००३'उ'उ'उ'उ	उ'उ'उ'उ'उ	उ	०००'उ'उ'उ'उ
विवरण	१	प्रमाणित कृत प्रमाणित कृत	प्रमाणित कृत प्रमाणित कृत	प्रमाणित कृत प्रमाणित कृत	प्रमाणित कृत प्रमाणित कृत
		प्रमाणित कृत प्रमाणित कृत		प्रमाणित कृत प्रमाणित कृत	

वडा नं.		०००'६६६	२६३'४६	८३६'६६६'६०६'४	६६६'६६६
विवरण	२७	००३'४८	८०६	०३६'४८६'६६६	६६०'६६६
	२६	००८'४६	६६४	००६'६६६'८६६	६६८'६६६
	२५	०४३'६६६	०६४	००६'६६६'४६६	०३६'६६६
	२४	४६३'८६६	०६२	०६६'६६६'६६६	३०६'६६६
	२३	०६६'६६६	६०२	०४६'६६६'६६६	००६'०६६
	२२	०६६'६६६	६०२	०६६'६६६'६६६	२६६'६६६
	२१	०००'६६६	२६२	००३'६६६'६६६	३६०'६६६
	२०	००३'६६६	०४४	००३'६६६'६६६	६६६'६६६
	१९	०३३'६६६	६६४	०४६'६६६'६६६	२६६'०६६
	१८		८६६	००६'६६६'६६६	३६६'६६६
	१७	३६३'६६६	३६२	४०६'६६६'०६६	६६६'६६६
	१६	२६६'६६६	२६२	०४६'६६६'६६६	०३६'६६६
	१५		०३६	००४'६६६'६६६	६६६'६६६
	१४	४६६'६६६	६६६	०६६'६६६'६६६	८६६'६६६
	१३	०४६'६६६	६६६	००६'६६६'६६६	६६६'६६६
	१२	८०६'०६६	८६६	००६'६६६'६६६	८६६'६६६
	११	००६'६६६	०६२	०६६'६६६'६६६	६६६'६६६
	१०	०४६'६६६	६६६	०४६'६६६'६६६	८६६'६६६
	९	६६६'६६६	६६२	०६६'६६६'६६६	३६६'६६६
	८	००३'६६६	२०२	६०६'६६६'६६६	६६६'६६६
	७	६६०'६६६	०६२	००६'०६६'६६६	०६६'६६६
	६	६६६'६६६	६६६	००३'६०३'६६६	६६६'६६६
	५	०६६'६६६	३६६	००६'६६६'०६६	६०६'०६६
	४	००६'६६६	६०३	००६'६६६'६६६	२६६'०६६
	३	०००'०६६	०६४	८०६'६०६'६६६	६६६'६६६
	२	००६'०६६	४६६	००६'६०६'६६६	०६६'६६६
	१	०००'६६६	६००'६	००६'६६६'६६६	०६६'६६६
विवरण	१	अन्य स्रोतबाट प्राप्त आम्दानी	आम्दानी गर्ने परिवार संख्या	कुल आम्दानी	प्रति परिवार वार्षिक आम्दानी
	१	एक वा सो भन्दा बढी स्रोतबाट आम्दानी गर्ने जम्मा परिवार			

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

*माथि उल्लेखित आम्दानीको श्रोतबाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी ।

४.२.३ वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवार

उप-महानगरपालिकामा घरपरिवारले वार्षिकरूपमा गर्ने खर्चका प्रमुख शिर्षकहरू मध्ये खाद्यवस्तु खरिद पश्चात चाडबाड/विवाह/ब्रतबन्ध खर्च र मासु/माछा/अण्डा खरिदमा सबैभन्दा बढी खर्च गरेको पाइन्छ। औषत खर्चमा पनि सबैभन्दा उच्च खाद्यवस्तु खरिद नै रहेको देखिन्छ। त्यस पश्चात दोस्रोमा चाडबाड/विवाह/ब्रतबन्ध खर्च र शैक्षिक खर्चसमेत गरी औषत खर्चका हिसाबले यी तीन क्षेत्र यस नगरपालिकाका प्रमुख खर्च मध्येमा पर्दछ। यसरी तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा कल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप संघीय संविधानले आधारभूत मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेका खाद्य सम्प्रभुता, निशुल्क आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच जस्ता हकहरूको सुनिश्चिता गर्ने समग्र राज्य तथा स्थानीय सरकारले यी क्षेत्रहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी काम गर्नुपर्ने देखिन्छ। राज्यको दायित्वमा पर्ने क्षेत्रहरूमा साधारण नागरिकहरूले ठुलो रकम खर्च गर्नुपर्ने अवस्था हुनु सकारात्मक होइन। खर्चको विस्तृत वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४२ : वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण (खर्च रकम रूपैयाँमा)

विवरण	क्र.सं.	वडा नं.																कुल
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
वार्षिक औषत खर्च	परिवार	१३३९	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५
	औषत खर्च	१३३९	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५
वार्षिक औषत खर्च	औषत खर्च	१३३९	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५
	औषत खर्च	१३३९	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५	१०९८	१३४५

संज्ञा		०००'५५४'३३८	५५३'५६	८५५'५६	०००'३५६'३५६	०५५'५८	६६६'०६
वडा नं.	२७	००८'६६८'०६	३५३'५६	५०६	००३'६५३'६६	५५५'५८	५५६
	२६	००३'५६८'३	६६६'६६	५६५	०००'५५८'५	५५५'५६	६६
	२५	००५'५५६'०६	५५३'५६	६३५	००५'३५६'५६	६५६'३८	५०५
	२४	००५'३६५'५	६६६'०६	६०५	००५'०५६'०६	६६६'६८	५५६
	२३	००३'६६५'५	५५६'५८	५५६	००५'५६५'५	५८६'८८	६८६
	२२	०००'८५५'५	५३५'६६	५६६	००५'५५६'३	५५५'६६	८६८
	२१	००५'३५६'६	५५३'८६	५५५	००८'६८६'५	६०६'५६	५०६
	२०	००३'५६६'५	६६०'६६	३५५	०००'००५'६६	५६८'५८	६५६
	१९	००५'३६५'६	६५८'६६	५५५	००३'६८५'०६	०६५'५६	५३६
	१८	०००'८८५'८६	०५५'६६	५६६	००५'०५५'५६	६६५'५८	५३५
	१७	००५'५५५'६६	६३५'५६	५६५	००५'८८८'८८	५६५'८५	०५५
	१६	००५'८६५'५	५५८'६८	८६५	००५'८०६'५६	८५६'६६	५६८
	१५	००८'६६८'५	६६३'८६	५५६	००८'५६८'५	६०५'८६	६३८
	१४	००३'६६६'६६	५६६'८८	०५६	००५'०६६'५६	६०५'५८	०८५
	१३	००५'०८६'५	०६०'५६	५५३	००५'८५५'५	८३६'५६	५५५
	१२	००८'५८६'६६	५५५'०८	६६५	००८'६५५'६६	५५५'५८	५५५
	११	००८'६६५'५	५५३'६८	८६३	००५'८६६'६६	६८६'५५	५५५
	१०	००८'६६५'०६	८८०'३६	५६३	००८'६०५'५६	६६५'६८	३६५
	९	००८'६६५'०६	५५५'८८	५५५	००३'५३०'६६	५५६'३८	८०८
	८	००५'०८६'५	६६५'८८	६०५	०००'८३६'६६	८८६'६६	६५६
	७	००५'८५५'३	५६५'६६	५६५	००३'५६५'५६	३०५'६८	५६६
	६	००८'६६६'५६	६६३'०८	३५६	००५'५३५'६८	६८५'५८	५५५
	५	००५'५६६'५६	६५८'५८	६५३	००८'५५५'६६	८८८'६८	८५५
	४	००३'६६६'६६	५५५'६८	५५५	००५'५६६'३६	६८५'५८	६५५
	३	००८'५५०'५	६०५'६८	३५५	००३'६६५'६८	८६५'६६	६६६
	२	००५'८०६'३	०६५'०६	६८३	००५'८०६'६	६३६'६६	५६५
	१	००५'५६६'५६	६६५'५६	०५५	००८'६६६'०८	५५५'६८	६६६
विवरण	१	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.
	१	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.	वडा नं.

क्रम		००३'६३२'१०६	०२८'३६	६०१'६६	०००'२१६'०३६	६२६'६६	३०६'६	००२'२१६'३०६
वडा नं.	२७	०००'२६३'३	१०१'२२	१२८	००३'६०६'३८	१०१'१०६	१३६	००८'१३८'१६
	२६	००२'३२३'२	८२२'१३	३६	००८'६६३'६	१००'६६	६३	००३'२६६'६
	२५	००३'६०६'८६	१६१'६६	६६२	००२'३२६'२६	३६८'३०	१६८	००३'६३६'०६
	२४	००३'०६३'३६	१०६'८२	८१२	००८'६१२'१८	६१६'३१	३३६	००३'१६३'६८
	२३	००८'१६३'३	८३६'६८	१२६	००३'८००'१	६०१'२६	३३८	०००'२६१'६
	२२	०००'८३०'२	८६३'०८	१०८	००८'१६६'६	६३०'१६	६३६	००३'३२१'३
	२१	०००'०८३'६६	१०६'३६	०३२	००८'६३८'६	६१६'६६	६०८	०००'८६०'३६
	२०	००३'६०६'६	३२३'३६	०१८	००२'८१३'२	६६८'१६	०१६	००२'३१६'६६
	१९	००३'२११'३	६३०'३६	६८१	००३'०८३'६६	१३६'६८	३१८	००३'३३६'३
	१८	००८'६१३'६८	३६६'६२	६१३	००२'२२३'३६	६०१'१८	८२२	००२'०२३'३१
	१७	०००'२३२'१८	१३६'६१	६०१	००३'०३६'८८	३२३'१२	३३२	००३'१६३'६८
	१६	००८'१६६'१६	६०८'६३	१६६	००८'१३६'१६	१३३'६१	१६८	००३'३३३'६६
	१५	०००'२०१'३	०८६'२८	३८६	००२'३८८'१	०२६'१६	२०६	००८'१३३'१
	१४	०००'२६३'२६	६०८'१६	१६३	००२'३३६'१६	२१३'६८	२१३	००३'६६३'०६
	१३	००८'१६८'६	३२१'०८	०३१	००३'६३३'१८	२३३'१२	६१६	००२'०६३'३६
	१२	००३'६६१'३	६२१'१६	६३१	००३'६६६'६	६३१'३६	१३१	०००'३३३'१६
	११	००३'३६८'०६	६६३'६३	०३२	००३'००६'१८	०६०'८१	८१२	००३'१३३'६१
	१०	००३'६८६'३६	१२३'६६	३३३	०००'८८६'६६	२२३'६६	३१३	००३'११६'३२
	९	००३'६०६'६६	६१३'२३	६३८	००२'८१०'१	६०२'२८	१०२	००२'२३६'३६
	८	००३'६१०'१	१८६'२२	६६६	००८'११३'६	८१६'६८	३२६	००२'०१६'८६
	७	००२'३२१'६६	३६६'३६	०६२	००३'११६'३	६२३'६८	६२२	००३'०८६'१२
	६	००२'०३०'०८	८११'६६	६२३	००२'३२३'६६	८१६'३६	६१६	०००'३३२'६
	५	००८'६६६'६८	१६२'६१	८६३	०००'२६६'८६	२६१'६६	०११	००२'०६८'१६
	४	०००'२३६'२८	६२०'११	६६६	००३'१३६'३	१०६'६८	२२	००३'००८'८
	३	००२'०८३'८६	१६३'६६	११२	००३'३३०'१६	३३१'६६	६६६	००३'१६१'३६
	२	००८'६०३'१	६६३'६६	१८८	००३'१३०'३	३१०'१८	१०६	०००'३८६'८
	१	००३'३६८'१६	२६६'०१	१११	००२'०२०'८६	१३३'०८	१६३	००३'१०६'६६
विवरण	१	वामा खर्च	आय	परिवार	वामा खर्च	आय	परिवार	वामा खर्च
				खर्च			वामा/विवार/आय	

ਸਿਰਲੇਖ		ਅੰਕ	ਅੰਕ	ਅੰਕ	ਅੰਕ	ਅੰਕ	ਅੰਕ
ਵਡਾ ਨੰ.	੨੭	੬੮੬	੦੦੬'੨੨੮'੬	੦੬੨'੦੮	੨੬	੦੦੦'੩੮੬'੬	੦੮੨'੮੬
	੨੮	੦੬੬	੦੦੬'੩੮੬'੬	੬੨੬'੦੮	੨੬	੦੦੮'੮੮੬'੬	੦੮੮'੬੬
	੨੯	੨੦੨	੦੦੮'੦੮੬'੬	੬੮੬'੦੮	੩੦੬	੦੦੩'੨੮੬'੬	੬੮੬'੩੬
	੩੦	੬੬੨	੦੦੦'੮੮੬'੬	੮੨੬'੦੮	੨੬੮	੦੦੦'੨੬੬'੬	੬੬੬'੮੮
	੩੧	੬੮੮	੦੦੨'੩੮੬'੮	੬੮੮'੮੬	੬੮੮	੦੦੦'੮੨੬'੮	੦੮੬'੮
	੩੨	੩੬੬	੦੦੬'੮੮੬'੮	੮੬੬'੨੬	੬੨	੦੦੨'੨੬੮	੦੦੩'੨੬
	੩੩	੬੮੮	੦੦੨'੮੦੨'੨	੨੬੬'੬੬	੬੬੬	੦੦੮'੮੨੮'੨	੦੩੨'੨੬
	੩੪	੬੮੨	੦੦੬'੬੬੬'੬	੦੩੨'੨	੨੬੬	੦੦੨'੨੮੬'੬	੮੬੮'੬੬
	੩੫	੨੦੬	੦੦੦'੩੬੮'੬	੮੨੮'੦੬	੨੬੬	੦੦੮'੮੬੬'੨	੦੨੬'੮੬
	੩੬	੮੦੨	੦੦੮'੬੮੬'੮	੮੮੨'੮੬	੩੬੬	੦੦੮'੮੮੬'੮੬	੦੦੮'੬੬
	੩੭	੨੮੬	੦੦੮'੬੮੨'੮	੬੬੬'੬	੮੮੬	੦੦੮'੬੨੦'੨੬	੨੨੨'੦੨
	੩੮	੬੮੮	੦੦੨'੨੮੬'੮	੨੨੨'੮	੩੬੮	੦੦੩'੨੮੨'੬	੬੬੬'੮੬
	੩੯	੬੬੮	੦੦੮'੬੮੮'੬	੦੩੨'੮	੬੮੮	੦੦੮'੨੨੬'੮	੨੨੨'੬੮
	੪੦	੨੮੬	੦੦੬'੦੮੮'੨	੬੬੨'੮	੦੨੨	੦੦੦'੩੮੬'੬	੨੮੬'੬੬
	੪੧	੮੬੬	੦੦੮'੬੮੮'੬	੬੬੬'੬	੦੨੨	੦੦੦'੦੮੬'੬	੬੮੬'੬
	੪੨	੨੬੬	੦੦੨'੨੮੬'੬	੬੬੬'੬	੨੨੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੨੮੨'੮੬
	੪੩	੮੬੬	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੪੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੪੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੪੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੪੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੪੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੪੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
	੫੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬
੫੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੫੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੬੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੭੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੮੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੯੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੦੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੧੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੨੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੧	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੨	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੩	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੪	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੫	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੭	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੮	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੩੯	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੪੦	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੬੬'੬	੬੮੮	੦੦੮'੬੮੬'੬	੬੮੬'੬੬	
੧੪੧							

समिति		खेब'उब	०७'
-------	--	--------	---

*माथि उल्लेखित खर्च शिर्षकबाहेक अन्य खर्च जस्तै मनोरञ्जन, भ्रमण, परामर्श, मुद्दामामिला आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

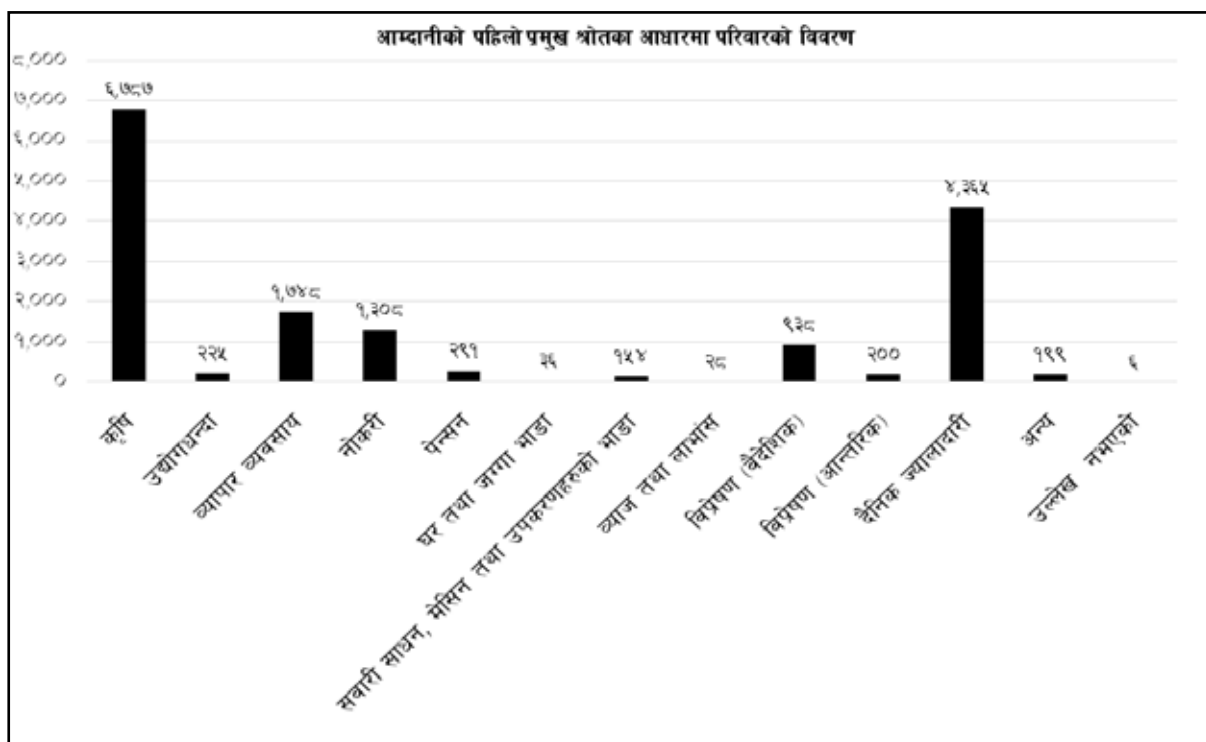
४.२.४ आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवार

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ परिवारहरू मध्ये आम्दानीको प्रमुख स्रोत कृषि हुने परिवारको संख्या ६,७८७ अर्थात् ४१.६८ प्रतिशत, दोस्रोमा प्रमुख स्रोत दैनिक ज्यालादारी हुनेको संख्या ४,३६५ अर्थात् २६.८० प्रतिशत, तेस्रोमा प्रमुख स्रोत व्यापार व्यवसाय हुनेको संख्या १,७४८ अर्थात् १०.७३ प्रतिशत, क्रमश आम्दानीको प्रमुख स्रोत नोकरी हुने परिवार संख्या १,३०८ अर्थात् ८.०३ प्रतिशत, त्यसैगरी विप्रेषण (वैदेशिक) हुने परिवार संख्या ९३८ अर्थात् ५.७६ प्रतिशत र उद्योग, पेन्सन, घरभाडा, ब्याज आदि परिवारको आम्दानीको प्रमुख स्रोत भएको परिवार संख्या न्यून रहेको देखिन्छ । तथ्याङ्कबाट अत्यन्त ठूलो संख्यामा रहेका घरपरिवारहरू अर्थात् ४९.१९ प्रतिशतको आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोतको रूपमा कृषि रहेको देखिन्छ । ठूलो संख्यामा जनसंख्या कृषिमा आधारित देखिएतापनि आम्दानी र उत्पादनका हिसाबले भने अपर्याप्त रहेको छ । सबैभन्दा महत्वपूर्ण पक्ष भनेको आम्दानीको मुख्य स्रोत परम्परागत कृषि हुनुले यहाँ ठूलो संख्याको अदृष्य बेरोजगारी रहेको र अन्य उत्पादनशील क्षेत्रमा मानिसको संलग्नता कम देखिन्छ । अर्कोतर्फ दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने जनसंख्या समेत २६.८० प्रतिशत हुनुले जनसंख्याको ठूलो हिस्सा चरम गरीबीमा रहेको स्पष्ट हुन्छ । यसतर्फ राज्यको गम्भिर ध्यान जानु जरुरी छ । यस प्रकारको आर्थिक स्थितिलाई सुधार र आम्दानीका स्रोतहरूको विविधीकरण र विद्यमान स्रोतहरूको सुदृढिकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ४३ : आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवारको विवरण

बडा नं.	कृषि	उद्योगधन्दा	व्यापार व्यवसाय	नोकरी	पेन्सन	घर तथा जग्गा भाडा	उपकरणहरूको भाडा	व्याज तथा लाभांश	विप्रेषण (वैदेशिक)	विप्रेषण (आन्तरिक)	वैयक्तिक ज्यालादारी	*अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	८०	१५	४२९	२५९	९	९	७	२	२४		२३८	२		१,०७४
२	२४३		९	८	२		१		२६	६	४४८	२		७४५
३	२६८	१३	११७	४८	११	१	४		४३	२	७१	१		५७९
४	५०	८२	२२८	१३३	७	१०	३		२०	१	५४	१८		६०६
५	३७	१०	२७४	१७५	१३	७	५		३८		६३	२५	१	६४८
६	१४०	६	१७६	१३६	३५	५	२३	२	३६		२०५	४	१	७६९
७	८१	१४	५४	६१	१६		१५	४	९१	४	१६४	५५		५५९
८	५०	२	२८	४०	३५				३६		२१६			४०७
९	१३८	१६	३२	१०	१		१०		१०९	४४	१४५	३		५०८
१०	५००		१८	११	१०		४		९	७	१०८	११	२	६८०
११	५०४	२	५	२	४	१	३		३३	३	९५	१		६५३
१२	५४५		१	६	१				२		१२	६		५७३
१३	४१३	१६	३५	८	५		२२	१५	५	६	१९७			७२२
१४	३८३	३	५९	४८	३९				३८	८	१६८	२५		७७१
१५	१४६	१	३०	२१	१६		३		५२	११	१२९		१	४१०
१६	२९१	२१	१९	३१		१	४		९		४६			४२२
१७	२५७	६	२३	१०६	७		१६	३	१८	५	८९			५३०
१८	३३६	१	५८	५९	२०	१	४		३८	१	२१९			७३७
१९	२०६	३	२६	१५	२७		५	१	११२	५	१८८	५		५९३
२०	१६८	१	४	२	२१				२६		३३४			५५६
२१	२६६	३	२०	१६	६		१		१५		१७७			५०४
२२	१६८	५	८	१५	१				७	८	२०५	२		४१९
२३	२५२	२	११	१३	१		३		२७	५	९४	१४		४२२
२४	३०९	२	२५	४०			४		१६	१	१०८	५		५१०
२५	४०७		२०	१२	१				८	१	१३०		१	५८०
२६	२९६	१	२३	१७	३	१	६		१८	५	१५३	१५		५३८
२७	२५३		१६	१६			११	१	८२	७७	३०९	५		७७०
जम्मा	६,७८७	२२५	१,७४८	१,३०८	२९१	३६	१५४	२८	९३८	२००	४,३६५	१९९	६	१६,२८५
प्रतिशत	४१.६८	१.३८	१०.७३	८.०३	१.७९	०.२२	०.९५	०.१७	५.७६	१.२३	२६.८०	१.२२	०.०४	१००.००

*माथि उल्लेखित आम्दानीको श्रोतबाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी ।
स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.२.५ परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवार

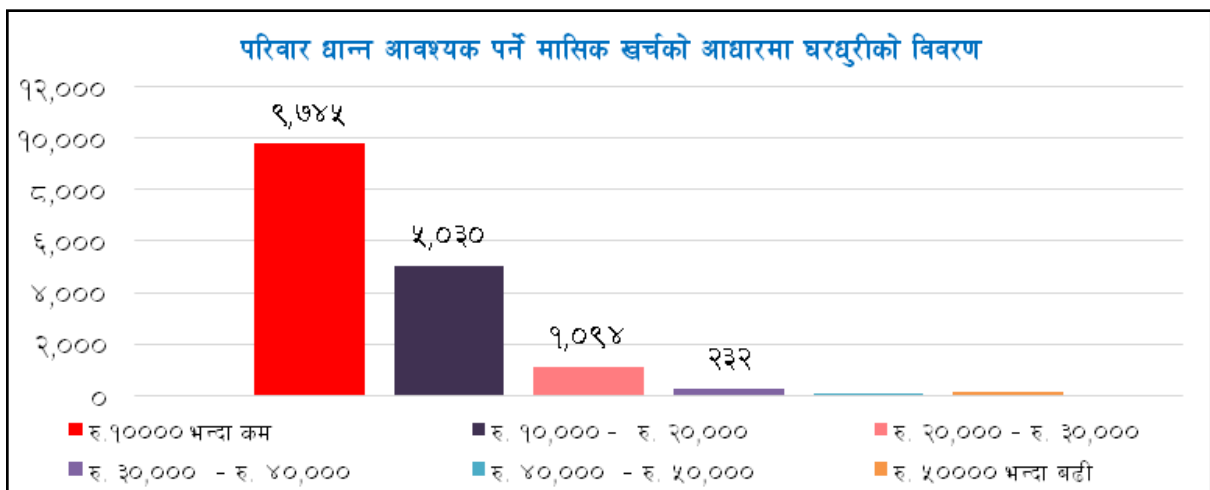
तालिका नं. ४४ : परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	रु. १०००० भन्दा कम	रु. १०,००० - रु. २०,०००	रु. २०,००० - रु. ३०,०००	रु. ३०,००० - रु. ४०,०००	रु. ४०,००० - रु. ५०,०००	रु. ५०००० भन्दा बढी	जम्मा	मासिक रूपमा आवश्यक पर्ने औषत रकम रु.
१	६१५	१५१	१८५	७०	२४	२९	१,०७४	१४,५४२
२	७३२	१३					७४५	५,५७९
३	३२१	१८०	५१	१४	११	२	५७९	१४,०६७
४	४०४	१८७	११	१		३	६०६	८,२६९
५	१११	२६५	१९९	५३	९	११	६४८	२०,६२१
६	४१४	२९७	३८	१३	६	१	७६९	१२,६९९
७	५०	४१९	८५	३	२		५५९	१६,६७३
८	२३४	१४०	३०	१		२	४०७	९,५७८
९	४३२	६२	६	३	२	३	५०८	६,७०७
१०	५८४	९३	१	१		१	६८०	४,३४६
११	३८६	१९०	६१	९	३	४	६५३	११,२३३
१२	४२०	१४०	१२		१		५७३	६,०८४
१३	३०२	३८६	२२	३	२	७	७२२	१३,१८७
१४	११०	५०७	११८	२९	१	६	७७१	१७,८५५
१५	३६२	२५	२१	१	१		४१०	४,९३०
१६	२५९	१५२	१	१	३	६	४२२	९,२५१

वडा नं.	रु. १०००० भन्दा कम	रु. १०,००० - रु. २०,०००	रु. २०,००० - रु. ३०,०००	रु. ३०,००० - रु. ४०,०००	रु. ४०,००० - रु. ५०,०००	रु. ५०००० भन्दा बढी	जम्मा	मासिक रूपमा आवश्यक पर्ने औषत रकम रु.
१७	४६२	५८	४		२	४	५३०	६,७३२
१८	१६५	५१७	४१	७	२	५	७३७	१५,०५६
१९	३५७	१९९	३२	२	३		५९३	१०,३७४
२०	४९९	५४	१			२	५५६	३,३५८
२१	२१७	१९९	५८	१५	६	९	५०४	१५,६०५
२२	३३८	६९	९	१	१	१	४१९	८,१०९
२३	१६८	१९१	५९	३		१	४२२	१२,७९४
२४	४१८	७८	१२	१	१		५१०	७,२४५
२५	४०३	१६७	९			१	५८०	६,७८९
२६	५००	३७				१	५३८	६,१०९
२७	४८२	२५४	२८	१	२	३	७७०	१०,०२८
जम्मा	९,७४५	५,०३०	१,०९४	२३२	८२	१०२	१६,२८५	१०,६६५
प्रतिशत	५९.८४	३०.८९	६.७२	१.४२	०.५०	०.६३	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवार मध्ये मासिक रु. १०,००० भन्दा कम खर्चमै परिवार धान्ने घरपरिवारको संख्या ९,७४५ अर्थात् ५९.८४ प्रतिशत, रु. १०,००० देखि रु. २०,००० सम्ममा परिवारको मासिक खर्च धान्नेको संख्या ५,०३० अर्थात् ३०.८९ प्रतिशत, रु. २०,००० देखि रु. ३०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या १,०९४ अर्थात् ६.७२ प्रतिशत, रु. ३०,००० देखि रु. ४०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या २३२ अर्थात् १.४२ प्रतिशत, रु. ४०,००० देखि रु. ५०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ८२ अर्थात् ०.५० प्रतिशत र रु. ५०,००० भन्दा माथि खर्च गर्नेको संख्या १०२ अर्थात् ०.६३ प्रतिशत देखिन्छ। यस तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा रु. १०,००० वा सो भन्दा कम रकममै मासिक गुजारा गर्नेको संख्या आधा भन्दा बढी अर्थात् कूल घरपरिवारको ५९.८४ प्रतिशत हुनुले यस उप-महानगरपालिकाका अधिकांश बासिन्दाहरूको जीवनस्तर अत्यन्त न्यून भएकोले आधारभूत आवश्यकता जस्तै खाद्यान्न, आवास, लत्ता कपडा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी आदिमा अत्यन्त न्यून स्तरको पहुँच रहेको स्पष्ट हुन्छ। चरम महंगी र मुद्रास्फिती बढिरहेको हालको अवस्थामा ५९.८४ प्रतिशत परिवारहरूले प्रति परिवार प्रति दिन मात्र रु. ३३३.३३ मा गुजारा गर्नुपर्ने तथ्याङ्कले देखाउँछ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

४.२.६ आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवार

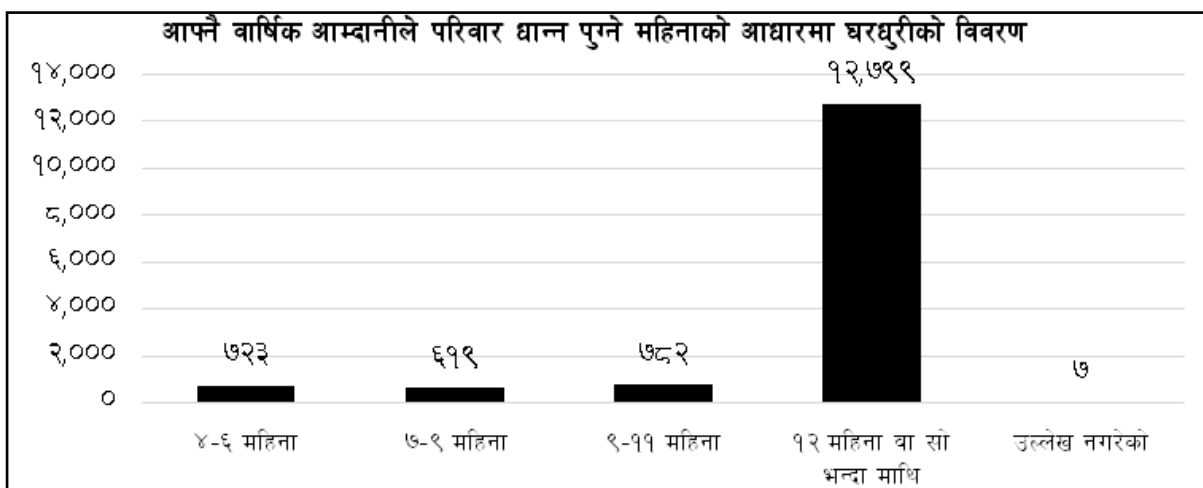
यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये आफ्नै वार्षिक आम्दानीले बाह्र महिनाभन्दा माथि धान्नेको संख्या १२,७९९ अर्थात् ७८.५९ प्रतिशत देखिन्छ । त्यसैगरी ९ देखि ११ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरपरिवार संख्या ७८२ अर्थात् ४.८० प्रतिशत, ७ देखि ९ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरपरिवारको संख्या ६१९ अर्थात् ३.८० प्रतिशत, ४ देखि ६ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरपरिवारको संख्या ७२३ अर्थात् ४.४४ प्रतिशत र ० देखि ३ महिना मात्र धान्न पुग्नेको संख्या १,३५५ अर्थात् ८.३२ प्रतिशत रहेको छ । यस पूर्वको मासिक खर्चको आधारमा तयार पारिएको तथ्याङ्क र यस तथ्याङ्कलाई संयुक्त रूपमा हेर्दा अधिकांश जनसंख्याले वार्षिकरूपमा गर्ने अत्यन्त सिमित आम्दानीले बाह्र महिना गुजारा गरी खर्च धान्ने गरेको स्पष्ट हुन्छ । तर वार्षिक आम्दानीले वर्षभरी धान्न नसक्ने घरपरिवारहरू पूर्ण गरीबीको अवस्थामा रहेको पुष्टि हुन्छ । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था लागु भैसकेको र स्थानिय सरकारमा धेरै हक अधिकारहरू प्रत्याभूत भैसकेको अवस्थामा यस्ता गरीबीको रेखामूनी रहेको जनसंख्यालाई लोककल्याणकारी राज्यको मूल मर्म अनुसार सबलिकरण र संरक्षण गर्नु आवश्यक देखिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ४५ : आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	०-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	९-११ महिना	१२ महिना वा सो भन्दा माथि	उल्लेख नगरिएको	जम्मा	आम्दानीले धान्न पुग्ने औषत महिना
१	१२	१२	२७	१७४	८४९		१,०७४	११.४७
२	१०	७	५५	३६	६३७		७४५	११.४०
३	१४	१			५६४		५७९	११.७३
४		२	८	१	५९५		६०६	११.९३
५		३	१०	१३	६२१	१	६४८	१२.०२
६		१			७६७	१	७६९	१२.११
७	१३३	५७	५	२	३६२		५५९	८.९८
८	२६३	९३	२९	१	२१		४०७	३.३०
९	३०	८		२	४६८		५०८	११.१९
१०	१६८	७५	५९	२३	३५३	२	६८०	८.२४
११	३४७	१५	९	९	२७३		६५३	५.४०
१२	१००	५३	२४	८	३८८		५७३	९.२१
१३	३	२२	४१	४२	६१४		७२२	११.४७
१४	८	१	१३	१८९	५६०		७७१	११.४५
१५	४	१३	५	१	३८६	१	४१०	११.८४
१६	१३	४३	५४	२१	२९१		४२२	१०.४६
१७	८	५७	६८	२३	३७४		५३०	१०.६२
१८	१	११	१४	९	७०२		७३७	११.७९
१९	८२	२६	२४	१७	४४४		५९३	९.८८
२०	९९	१५३	५३	२६	२२५		५५६	७.८१
२१	४	१४	४२	३४	४१०		५०४	११.२९
२२	५	११	२१	१४	३६८		४१९	११.४५
२३	१९	२	४	४	३९३		४२२	११.३८

वडा नं.	०-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	१०-११ महिना	१२ महिना वा सो भन्दा माथि	उल्लेख नगरिएको	जम्मा	आम्दानीले धान्न पुग्ने औषत महिना
२४	४	८	१५	२२	४६१		५१०	११.६०
२५	६	१०	१०		५५३	१	५८०	११.८५
२६	१९	७	१०	५४	४४७	१	५३८	११.३८
२७	३	१८	१९	५७	६७३		७७०	११.५७
जम्मा	१,३५५	७२३	६१९	७८२	१२,७९९	७	१६,२८५	१०.५९
प्रतिशत	८.३२	४.४४	३.८०	४.८०	७८.५९	०.०४	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.२.७ कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग्ने परिवारले नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवार (बहुउत्तरमा आधारित)

उप-महानगरपालिकामा पहिचान भएका ३,४८६ घरपरिवारहरूको वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग्ने देखिन्छ। यसरी आम्दानी अपुग हुँदा उनीहरूले अन्य विभिन्न माध्यमबाट त्यसको गर्जो टार्ने गरेको पाइयो। जस मध्ये सबै भन्दा बढी १,४५२ परिवार अर्थात् ४१.६५ प्रतिशतले उधारो चलाउने गरेको, १,३५६ अर्थात् ३८.९० प्रतिशत परिवारले सञ्चित सम्पत्ति प्रयोग गरेको, १,२९९ अर्थात् ३७.२६ प्रतिशतले ऋण लिने गरेका र बाँकीले स्थिर सम्पत्ती बिक्री तथा अन्यबाट घर धान्ने गरेको पाइयो। यस तथ्याङ्कले यसरी गरिबीमा रहेका परिवारहरू क्रमशः सुधारतर्फ उन्मुख हुनु भन्दा थप ऋणको भार थपिँदै जाने र स्थिर सम्पत्ती समेत प्रयोग हुँदै जाँदा थप गरिबीतर्फ धकेलिने स्थिति रहेको पाइयो। उप-महानगरपालिकामा रहेको यो स्थिति लोक कल्याणकारी संवैधानिक व्यवस्थाको मर्मसँग मेल नखाने देखिन्छ। तसर्थ राज्य तथा स्थानीय सरकारले गरिबी निवारण र रोजगारी श्रृजनाका प्रभावकारी उपायहरूको अवलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

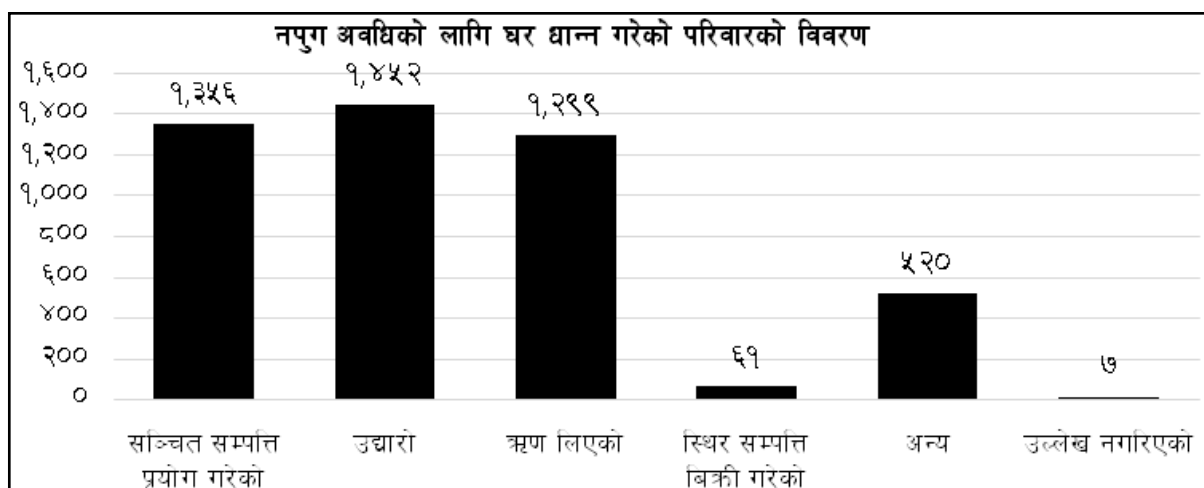
तालिका नं. ४६ : नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	सञ्चित सम्पत्ति प्रयोग गरेको	उधारो	ऋण लिएको	स्थिर सम्पत्ति बिक्री गरेको	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	९	२०८	६		२		२२५
२	२०	४८	४४	१	४		१०८
३	१	३			११		१५
४		१	६	१	३		११

बडा नं.	सञ्चित सम्पत्ति प्रयोग गरेको	उद्धारो	ऋण लिएको	स्थिर सम्पत्ति बिक्री गरेको	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
५			२५		१	१	२७
६			१			१	२
७	१८९	३	५		२		१९७
८	३७९	५	४				३८८
९	३७	१			३		४०
१०	१२६	३०५	२५८	९	१२९	२	३२७
११	६	३०	२८५	५	७४		३८०
१२	१३५	१५	३	४	१७६		१८५
१३	१८	८०	७८		१		१०८
१४	१२७	१६९	४२	२	१		२९१
१५		१५	७		१	१	२४
१६	८८	३०	४७	५	१		१३१
१७	६३	७१	९६	२	२		१५६
१८	१	९	३३	९			३५
१९	५५	४४	८१	११	२		१४९
२०	४	२५२	१०	१	७०		३३१
२१	१	३६	७९	१	२		९४
२२	३३	१६	६				५१
२३	१३	६	७	७	१		२९
२४		२७	४३	१	१		४९
२५	९	१		१	१५	१	२७
२६	३४	४०	५०	१	१५	१	९१
२७	८	३७	८३		३		९७
जम्मा	१,३५६	१,४५२	१,२९९	६१	५२०	७	३,४८६
प्रतिशत	३८.९०	४१.६५	३७.२६	१.७५	१४.९२	०.२०	१००.००

*माथि उल्लेखित व्यवस्थाबाहेक अन्य व्यवस्था जस्तै सहयोग लिएको, दान लिएको, मागेर चलाएको आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

वडा नं.	०-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	१०-११ महिना	१२ महिना वा सो भन्दा माथि	उल्लेख नगरिएको	जम्मा	आम्दानीले धान्न पुग्ने औषत महिना
२४	४	८	१५	२२	४६१		५१०	११.६०
२५	६	१०	१०		५५३	१	५८०	११.८५
२६	१९	७	१०	५४	४४७	१	५३८	११.३८
२७	३	१८	१९	५७	६७३		७७०	११.५७
जम्मा	१,३५५	७२३	६१९	७८२	१२,७९९	७	१६,२८५	१०.५९
प्रतिशत	८.३२	४.४४	३.८०	४.८०	७८.५९	०.०४	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.२.८ परिवारका सदस्यका लागि सामान्य बिरामी खर्च, न्यानो कपडा र भुलको व्यवस्था गर्ने क्षमताको आधारमा परिवार

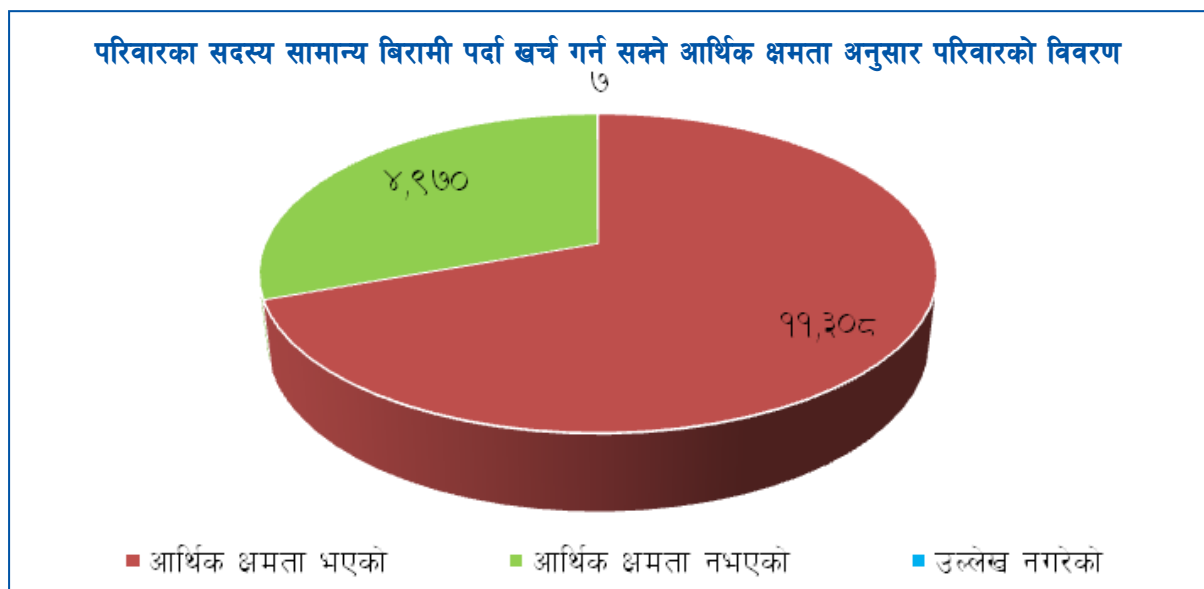
उप-महानगरपालिकामा रहेका १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये ४,९७० अर्थात् ३०.५ प्रतिशत परिवारहरूले बिरामी हुँदा उपचार खर्च व्यवस्था गर्न नसक्ने देखिन्छ। यो एक गम्भीर अवस्था हो। नेपालको संविधानको धारा ३५ को उपधारा १ मा “प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट बञ्चित गरिने छैन।” भनी स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ। यस तथ्याङ्कले उप-महानगरपालिकाका गरिवीको रेखामुनि रहेका नागरिकहरू माथि राज्यको दायित्व रहेको स्पष्ट गर्दछ। अर्कोतर्फ गाँस, बास र कपास जस्ता आधारभूत आवश्यकताहरू मध्ये जाडोयाममा न्यानो कपडाको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवारको संख्या समेत २,१५९ अर्थात् १३.३ प्रतिशत र गर्मीयाममा भुलको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवारको संख्या २,२७५ अर्थात् १४ प्रतिशत रहेको देखाउँछ। यी तथ्याङ्कहरूले जाडोयाममा तराईमा चल्ने शीतलहर र गर्मीयाममा लामखुट्टे तथा भुसुनाको टोकाईबाट लाग्ने इन्सेफ्लाइटिस, मलेरिया, डेंगु, कालाजार जस्ता प्राणघातक रोगहरूको उच्च जोखिममा ती परिवारहरू रहेको स्पष्ट हुन्छ। राज्यको यसतर्फ ध्यान जानु आवश्यक छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ४७ : परिवारका सदस्य सामान्य बिरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमता अनुसार परिवारको विवरण

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	६५९	६१.४	४१५	३८.६			१,०७४
२	६३३	८५.०	११२	१५.०			७४५
३	५०८	८७.७	७१	१२.३			५७९
४	४२२	६९.६	१८४	३०.४			६०६
५	५५५	८५.६	९२	१४.२	१	०.२	६४८
६	७५०	९७.५	१८	२.३	१	०.१	७६९
७	३६५	६५.३	१९४	३४.७			५५९
८	१४४	३५.४	२६३	६४.६			४०७
९	३६०	७०.९	१४८	२९.१			५०८
१०	३३६	४९.४	३४२	५०.३	२	०.३	६८०
११	५६५	८६.५	८८	१३.५			६५३
१२	३९३	६८.६	१८०	३१.४			५७३

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१३	५९१	८१.९	१३१	१८.१			७२२
१४	६४४	८३.५	१२७	१६.५			७७१
१५	२०९	५१.०	२००	४८.८	१	०.२	४१०
१६	२३९	५६.६	१८३	४३.४			४२२
१७	४४९	८४.७	८१	१५.३			५३०
१८	३७६	५१.०	३६१	४९.०			७३७
१९	२६४	४४.५	३२९	५५.५			५९३
२०	१८२	३२.७	३७४	६७.३			५५६
२१	३४९	६९.२	१५५	३०.८			५०४
२२	३५६	८५.०	६३	१५.०			४१९
२३	२९६	७०.१	१२६	२९.९			४२२
२४	३७९	७४.३	१३१	२५.७			५१०
२५	४०२	६९.३	१७७	३०.५	१	०.२	५८०
२६	४५८	८५.१	७९	१४.७	१	०.२	५३८
२७	४२४	५५.१	३४६	४४.९			७७०
जम्मा	११,३०८	६९.४	४,९७०	३०.५	७	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

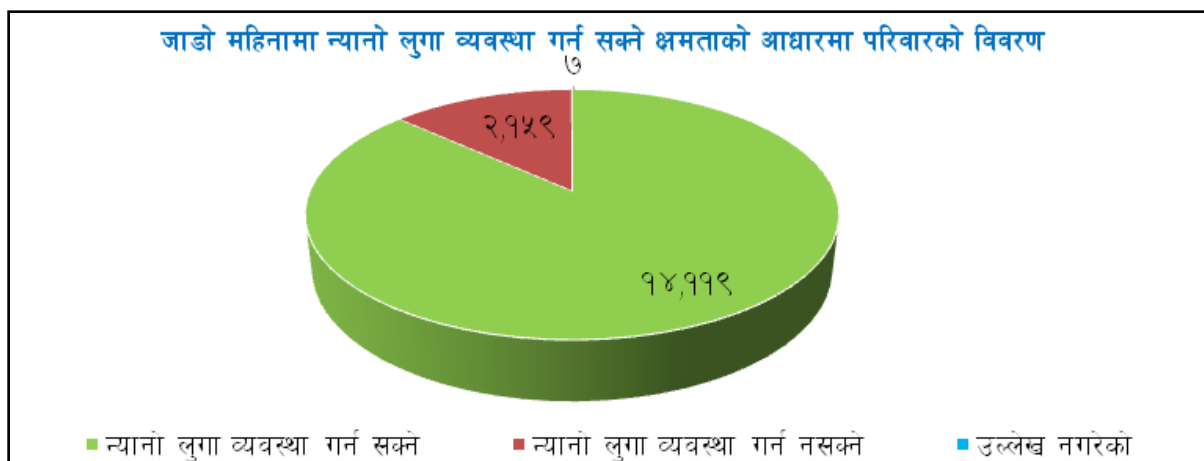

तालिका नं. ४८ : जाडो महिनामा न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९७४	९०.७	१००	९.३			१,०७४
२	६०६	८१.३	१३९	१८.७			७४५
३	५७६	९९.५	३	०.५			५७९

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
४	४४७	७३.८	१५९	२६.२			६०६
५	६०८	९३.८	३९	६.०	१	०.२	६४८
६	७५३	९७.९	१५	२.०	१	०.१	७६९
७	४६९	८३.९	९०	१६.१			५५९
८	३३३	८१.८	७४	१८.२			४०७
९	३९२	७७.२	११६	२२.८			५०८
१०	५८१	८५.४	९७	१४.३	२	०.३	६८०
११	५१८	७९.३	१३५	२०.७			६५३
१२	५४०	९४.२	३३	५.८			५७३
१३	६९२	९५.८	३०	४.२			७२२
१४	७४२	९६.२	२९	३.८			७७१
१५	३१३	७६.३	९६	२३.४	१	०.२	४१०
१६	२८६	६७.८	१३६	३२.२			४२२
१७	४८२	९०.९	४८	९.१			५३०
१८	७२७	९८.६	१०	१.४			७३७
१९	३९०	६५.८	२०३	३४.२			५९३
२०	२२०	३९.६	३३६	६०.४			५५६
२१	४३०	८५.३	७४	१४.७			५०४
२२	४०१	९५.७	१८	४.३			४१९
२३	३५१	८३.२	७१	१६.८			४२२
२४	५०३	९८.६	७	१.४			५१०
२५	५६६	९७.६	१३	२.२	१	०.२	५८०
२६	४७०	८७.४	६७	१२.५	१	०.२	५३८
२७	७४९	९७.३	२१	२.७			७७०
जम्मा	१४,११९	८६.७	२,१५९	१३.३	७	०.०	१६,२८५

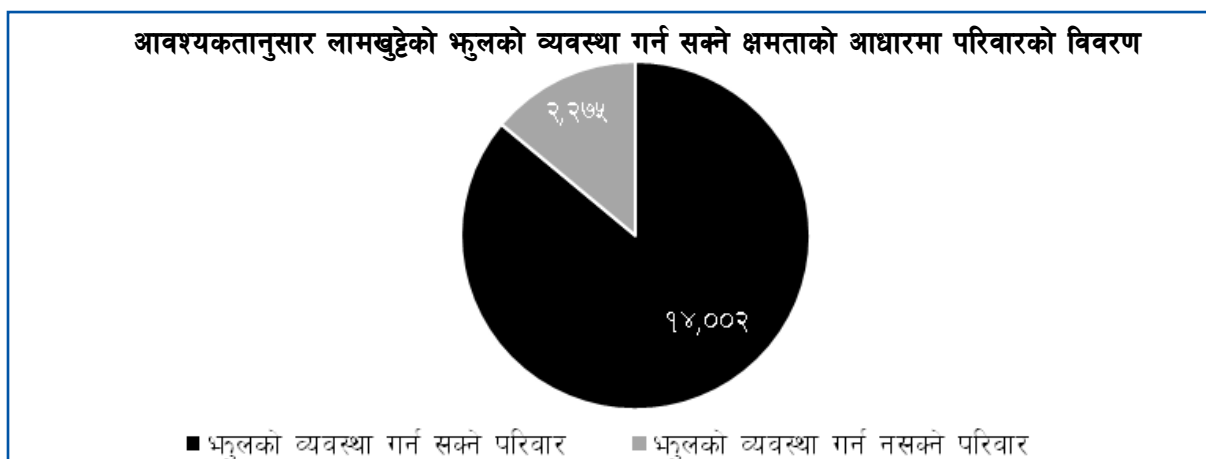
स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. ४९ : आवश्यकता अनुसार लामखुटेको भुलको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	भुलको व्यवस्था गर्न सक्ने परिवार		भुलको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९९७	९२.८	७७	७.२			१,०७४
२	२९९	४०.१	४४६	५९.९			७४५
३	५७७	९९.७	२	०.३			५७९
४	४४२	७२.९	१६४	२७.१			६०६
५	६३२	९७.५	१५	२.३	१	०.२	६४८
६	७४७	९७.१	२१	२.७	१	०.१	७६९
७	४८८	८७.३	७१	१२.७			५५९
८	३७१	९१.२	३६	८.८			४०७
९	४६७	९१.९	४१	८.१			५०८
१०	६०३	८८.७	७५	११.०	२	०.३	६८०
११	६१९	९४.८	३४	५.२			६५३
१२	५५४	९६.७	१९	३.३			५७३
१३	७११	९८.५	११	१.५			७२२
१४	७५८	९८.३	१३	१.७			७७१
१५	२६९	६५.६	१३९	३३.९	२	०.५	४१०
१६	२९९	७०.९	१२३	२९.१			४२२
१७	४७३	८९.२	५७	१०.८			५३०
१८	७२९	९८.९	८	१.१			७३७
१९	४४०	७४.२	१५३	२५.८			५९३
२०	२०७	३७.२	३४९	६२.८			५५६
२१	४४९	८९.१	५५	१०.९			५०४
२२	३०७	७३.३	११२	२६.७			४१९
२३	३२३	७६.५	९९	२३.५			४२२
२४	५०२	९८.४	८	१.६			५१०
२५	५६८	९७.९	११	१.९	१	०.२	५८०
२६	४५०	८३.६	८७	१६.२	१	०.२	५३८
२७	७२१	९३.६	४९	६.४			७७०
जम्मा	१४,००२	८६.०	२,२७५	१४.०	८	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

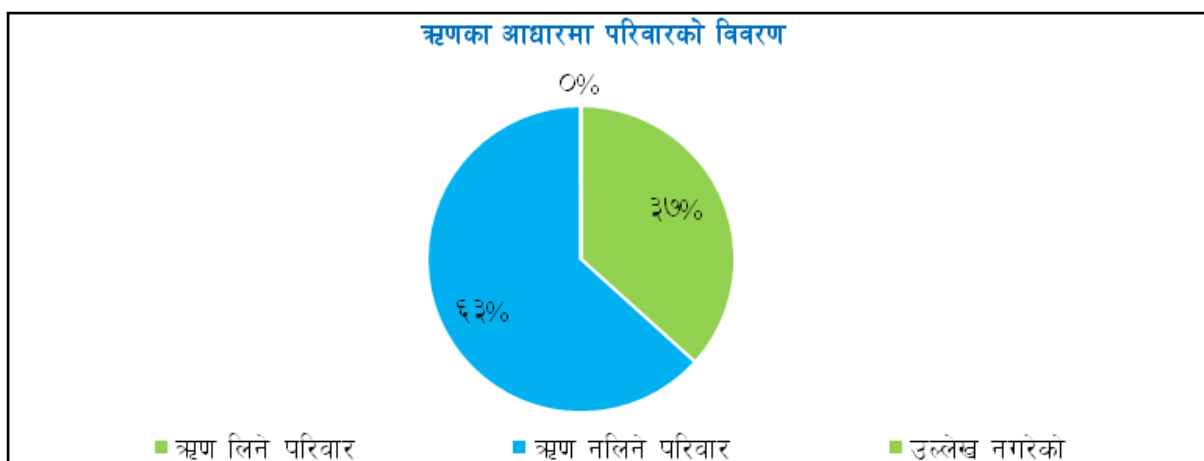
४.२.९ ऋणका आधारमा परिवार

तालिका नं. ५० : ऋण लिने र नलिने परिवारको विवरण

वडा नं.	ऋण लिने परिवार		ऋण नलिने परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१६	१.५	१,०५८	९८.५			१,०७४
२	६५	८.७	६८०	९१.३			७४५
३	४५	७.८	५३४	९२.२			५७९
४	५६	९.२	५५०	९०.८			६०६
५	२०१	३१.०	४४६	६८.८	१	०.२	६४८
६	३९८	५१.८	३७०	४८.१	१	०.१	७६९
७	५९	१०.६	५००	८९.४			५५९
८	१३९	३४.२	२६८	६५.८			४०७
९	५२	१०.२	४५६	८९.८			५०८
१०	४५०	६६.२	२२८	३३.५	२	०.३	६८०
११	४१२	६३.१	२४१	३६.९			६५३
१२	४०४	७०.५	१६९	२९.५			५७३
१३	२६७	३७.०	४५५	६३.०			७२२
१४	२३३	३०.२	५३८	६९.८			७७१
१५	११५	२८.०	२९३	७१.५	२	०.५	४१०
१६	१२१	२८.७	३०१	७१.३			४२२
१७	१३८	२६.०	३९२	७४.०			५३०
१८	५८०	७८.७	१५७	२१.३			७३७
१९	२४७	४१.७	३४६	५८.३			५९३
२०	५४	९.७	५०२	९०.३			५५६
२१	२९३	५८.१	२११	४१.९			५०४
२२	५९	१४.१	३६०	८५.९			४१९
२३	१६३	३८.६	२५९	६१.४			४२२
२४	३९८	७८.०	११२	२२.०			५१०
२५	२९६	५१.०	२८३	४८.८	१	०.२	५८०
२६	२८०	५२.०	२५७	४७.८	१	०.२	५३८
२७	४२८	५५.६	३४२	४४.४			७७०
जम्मा	५,९६९	३६.७	१०,३०८	६३.३	८	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये विभिन्न वित्तिय संस्था सहकारी वा अन्य तवरले आफ्ना विभिन्न क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न वा लगानी गर्न ऋण लिने परिवारहरूको संख्या ५,९६९ अर्थात् ३६.७ प्रतिशत र ऋण नलिने परिवारहरूको संख्या १०,३०८ अर्थात् ६३.३ प्रतिशत रहेका छन्। ऋण लिनुका उद्देश्यहरू मध्ये अत्यावश्यक आवश्यकता परिपूर्ती गर्न ऋण लिनेको संख्या लगानी वा उत्पादनमूलक व्यवसाय गर्न ऋण लिनेको संख्याभन्दा बढी भएको अनुमान सजिलै लगाउन सकिन्छ किनकी मासिक १०,००० भन्दा कम रकममा परिवारको गुजारा गर्नुपर्ने परिवार ५९.८४ प्रतिशत छ। वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

४.२.१० परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवार

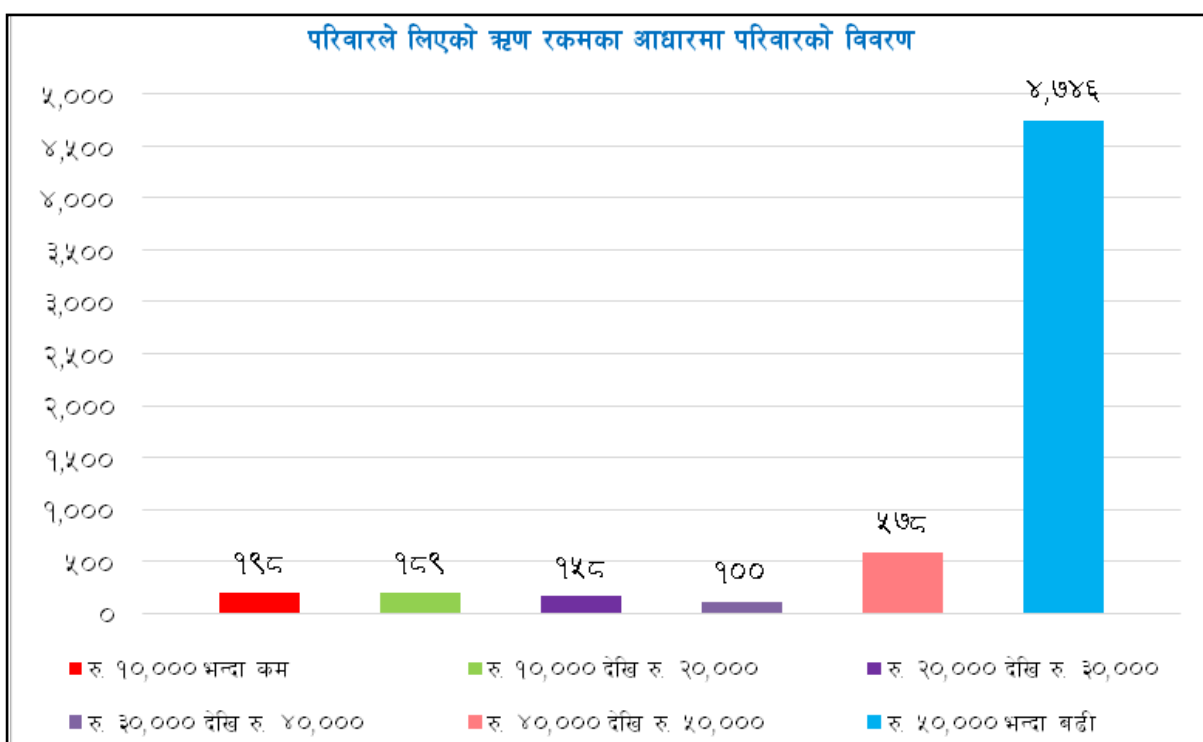
तालिका नं. ५१ : परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	रु. १०,००० भन्दा कम	रु. १०,००० देखि रु. २०,०००	रु. २०,००० देखि रु. ३०,०००	रु. ३०,००० देखि रु. ४०,०००	रु. ४०,००० देखि रु. ५०,०००	रु. ५०,००० भन्दा बढी	जम्मा	औषत ऋण रकम
१		२	१	१	३	९	१६	३४६,५६३
२	१				३	६१	६५	३६९,२६२
३	१	२	१		४	३७	४५	२१३,८८९
४	२	२	१	१	११	३९	५६	५८६,१६१
५	२	१		१	१२	१८५	२०१	५६५,१६९
६	२	७	१	२	३३	३५३	३९८	४६१,६२१
७	२	४	५	२	१०	३६	५९	२२५,७६८
८	३	८	३	१	४	१२०	१३९	६०७,८२७
९	३		१		७	४१	५२	५५२,०१९
१०	५	१५	१३	१८	३९	३६०	४५०	२९२,९४७
११	८८	३१	१८	१४	३६	२२५	४१२	३०४,९७९
१२	२	१०	११	५	२४	३५२	४०४	३४३,४२१
१३	२२	३२	८	१	३२	१७२	२६७	१८२,६९३
१४	३	८	१७	१२	४३	१५०	२३३	३३२,४०८
१५	३				११	१०१	११५	१७१,५२२
१६	५	७	१०	७	२५	६७	१२१	७४९,९३४
१७	४	४	४		४७	७९	१३८	१७७,६१६
१८	३	७	१३	४	४४	५०९	५८०	३१४,९९१
१९	३	५		२	९	२२८	२४७	३१८,०७३
२०	८	१	३	१	१३	२८	५४	११३,२५९
२१	८	५	२	३	२४	२५१	२९३	३११,८२६
२२		३	१९	७	१३	१७	५९	७०,२०३
२३	३	३	२	१	९	१४५	१६३	३७९,१६६

वडा नं.	रु. १०,००० भन्दा कम	रु. १०,००० देखि रु. २०,०००	रु. २०,००० देखि रु. ३०,०००	रु. ३०,००० देखि रु. ४०,०००	रु. ४०,००० देखि रु. ५०,०००	रु. ५०,००० भन्दा बढी	जम्मा	औषत ऋण रकम
२४	११	९	१०	८	४२	३१८	३९८	३२३,९३०
२५	६	८	८	३	२९	२४२	२९६	२३९,१४९
२६	२	२	२	३	९	२६२	२८०	३३९,१३२
२७	६	१३	५	३	४२	३५९	४२८	३०५,९३७
जम्मा	१९८	१८९	१५८	१००	५७८	४,७४६	५,९६९	३३५,६६१
प्रतिशत	३.३२	३.१७	२.६५	१.६८	९.६८	७९.५१	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा ऋण लिने कुल ५,९६९ परिवारहरू मध्ये ४,७४६ अर्थात् ७९.५१ प्रतिशत परिवारहरूले रु. ५०,००० भन्दा बढी ऋण लिएको देखिन्छ। त्यसै गरी रु. ४०,००० देखि रु. ५०,००० सम्म ऋण लिने परिवार संख्या ५७८ अर्थात् ९.६८ प्रतिशत, रु. ३०,००० देखि रु. ४०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या १०० अर्थात् १.६८ प्रतिशत, रु. २०,००० देखि ३०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या १५८ अर्थात् २.६५ प्रतिशत, रु. १०,००० देखि २०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या १८९ अर्थात् ३.१७ प्रतिशत र रु. १०,००० भन्दा कम ऋण लिनेको संख्या १९८ अर्थात् ३.३२ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ। ऋण रकमको विवरण हेर्दा सानो रकमको ऋण व्यवसायिक लगानी प्रयोजनका लागि भन्दा घरायसी प्रयोजन र अत्यावश्यक आवश्यकता पूर्ती गर्नलाई हुनसक्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ। ऋण लिनु नकारात्मक नभएपनि ऋण लिनुको प्रयोजन दैनिक आवश्यकता गुजारा गर्ने मात्र हुँदा त्यसले न्यून गुणस्तरको जीवनयापन र गरीबीलाईनै संकेत गर्दछ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

४.२.११ ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवार (बहुउत्तरमा आधारित)

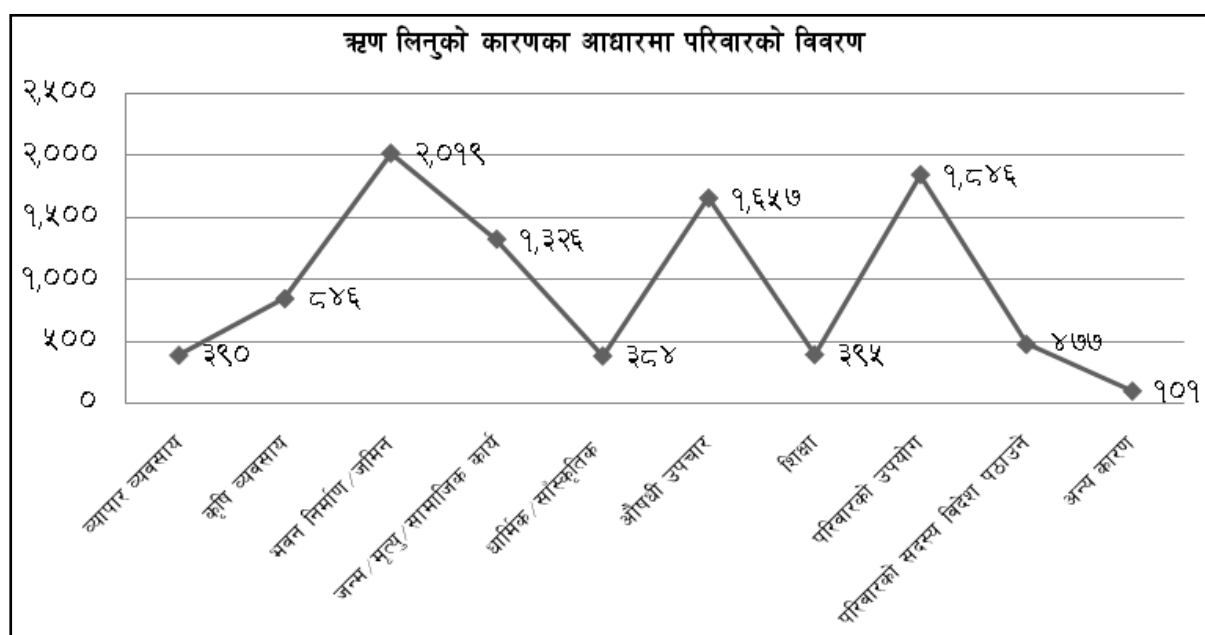
तालिका नं. ५२ : ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	ब्यापार व्यवसाय	कृषि व्यवसाय	भवन निर्माण/जमिन	जन्म/मृत्यु/सामाजिक कार्य	धार्मिक/सांस्कृतिक	औषधी उपचार	शिक्षा	परिवारको उपयोग	परिवारको सदस्य विदेश पठाउने	*अन्य कारण	जम्मा
१	८	२	१	१	१	४	१	२	१		१६
२	१	६	२३	१४	४	४	१	२३	४	२	६५
३	७		७	३	२	४	१	७	१८		४५
४	११	४	२१	२		४	४	६	११	१	५६
५	३८		१०१	१४	१	७	१३	२८	९	७	२०१
६	४७	४	१७१	६९	३	५१	१३	११९	१०	५	३९८
७	७	६	१४	१२	३	१०		७	१	१	५९
८	१५	८	५३	२४	६	३५	१८	१४	६	१	१३९
९	७	३	१९	१०	२	५		१०			५२
१०	२६	२१	१२५	१५२	१६	१११	१४	५५	२८	४	४५०
११	१२	१०३	१०२	७४	१४१	२५०	२९	१७०	२३	५	४१२
१२	२४	५७	११७	११२		१०५	९	४३	२६	२	४०४
१३	१२	७१	५६	५८	१९	११८	२०	१२२	२६		२६७
१४	१९	१०	४५	३१	१	४८	१०	८४	३३	१०	२३३
१५	२	५	६७	२२		६		४४	४०		११५
१६	१४	५१	४१	१५	२१	१८	१९	२६	८	४	१२१
१७	४	३७	२७	२१	४	३५	१	८९	३	२	१३८
१८	२१	४९	२४४	१७८	२०	२०८	८३	२४१	६१	९	५८०
१९	१८	१०	७३	४८	४०	१०२	१२	९६	३१	७	२४७
२०	३	६	१४	१०	७	२९	१	२४	५		५४
२१	१२	२७	१४६	७१	३२	१०५	६५	१३७	६		२९३
२२	१०	४०	१			१	२	३	७	१	५९
२३	१०	२०	३४	३७		२८	१	३६	१७	१६	१६३
२४	१६	११०	१४२	७४	४	११७	३१	७४	११	११	३९८
२५	२०	२७	९५	६१	२	४०	७	८६	१७		२९६
२६	१८	७४	११४	७५	२२	५३	२०	११३	२२	७	२८०
२७	८	९५	१६६	१३८	३३	१५९	२०	१८७	५३	६	४२८
जम्मा	३९०	८४६	२,०१९	१,३२६	३८४	१,६५७	३९५	१,८४६	४७७	१०१	५,९६९
प्रतिशत	६.५३	१४.१७	३३.८२	२२.२१	६.४३	२७.७६	६.६२	३०.९३	७.९९	१.६९	१००.००

*माथि उल्लेखित कारणबाहेक अन्य कारण जस्तै खेलकुद, भ्रमण आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा ऋण लिनेहरूको प्रवृत्तिलाई हेर्दा ऋण लिएका कुल ५,९६९ परिवारहरूमध्ये सबैभन्दा बढी घर निर्माण र जमिन खरिदको लागि ऋण लिने परिवारको संख्या ३३.८२ प्रतिशत रहेका छन्। त्यसैगरी दोस्रोमा घरायसी प्रयोजनका लागि ३०.९३ प्रतिशत, तेस्रोमा औषधी उपचार गर्नको लागि २७.७६ प्रतिशत, चौथोमा कृषि व्यवसायको लागि १४.१७ प्रतिशत रहेका छन् भने लगानी, उत्पादन प्रवर्द्धन र शिक्षा क्षेत्रमा निकै कम घरपरिवारले ऋण लिएको देखिन्छ। जसमध्ये ६.६२ प्रतिशतले शिक्षामा र ६.५३ प्रतिशतले व्यापार व्यवसायमा ऋण लिएको देखिन्छ। तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा घर निर्माण र जमिन खरिदका लागि र आधारभूत मानविय आवश्यकता पूर्ति गर्न जस्तै औषधोपचार तथा घरायसी गर्जो टार्न अधिकांशले ऋण लिएको तथ्य स्पष्ट हुन्छ। नागरिकका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने दायित्व राज्यको हुने संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधानले शिक्षा, स्वास्थ्य, खाद्यान्न जस्ता आवश्यकताहरूलाई मौलिक अधिकारको रूपमा स्थापित गरिसकेको सन्दर्भमा स्थानिय तथा संघिय सरकारले नागरिकका यी सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

४.२.१२ ऋण लिएको श्रोतको आधारमा घरपरिवार

तालिका नं. ५३ : ऋण लिएको श्रोतको आधारमा घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	व्यक्तिगत	बैंक	सहकारी संस्था	अन्य वित्तिय संस्था	*अन्य	जम्मा
१	१२	५	१			१६
२	५८	१७	२			६५
३	३४	३६	१			७१
४	१६	३३	११			५६
५	२९	१६९	६	१		२०५
६	२८२	२९३	८	२७		३९८
७	२६	३२	५	२		५९
८	४३	१०७	८			१५८
९	३२	२२	४			५८
१०	३९२	८९	५६	१		४५०

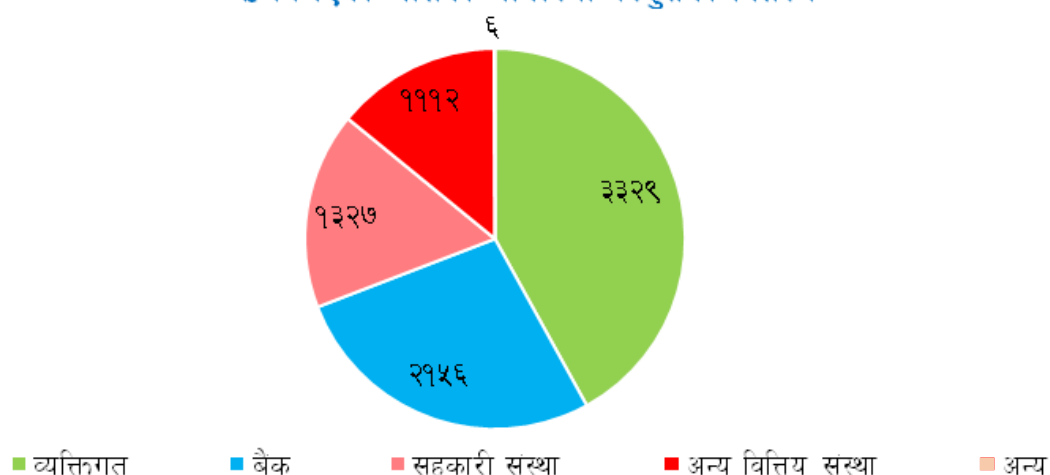
वडा नं.	व्यक्तिगत	बैंक	सहकारी संस्था	अन्य वित्तीय संस्था	*अन्य	जम्मा
११	२१९	२९३	५	८		४१२
१२	३३३	१०६	४५			४०४
१३	१५१	१५३	१६			२६७
१४	१३५	८२	३	८०		२३३
१५	६८	९१	२७	१		११५
१६	५७	४२	४३	३		१२१
१७	७२	७१	२१	२६		१३८
१८	३१२	८९	९०	३९८	१	५८०
१९	१७५	१०६	५४			२४७
२०	२८	२३	८	१		५४
२१	१०४	४२	१३९	१९९	५	२९३
२२	८	१६	१०	३०		५९
२३	८९	५८	४९	५		१६३
२४	१४	६३	३६७	४		३९८
२५	९०	३९	१३४	८१		२९६
२६	१९३	४४	५५	८८		२८०
२७	३५७	३५	१५९	१५७		४२८
जम्मा	३,३२९	२,१५६	१,३२७	१,११२	६	५,९६९
प्रतिशत	५५.७७	३६.१२	२२.२३	१८.६३	०.१०	१००.००

*माथि उल्लेखित स्रोतबाहेक अन्य स्रोत जस्तै सामुदायीक समूह, कार्यरत कार्यालय, विविध प्रकारका कोष आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

ऋण लिने ५,९६९ घरपरिवारहरूमा सबैभन्दा बढी ३,३२९ अर्थात् ५५.७७ प्रतिशत परिवारहरूले आन्तरिक व्यक्तिगत ऋण लिएको देखिन्छ । त्यसैगरी दोस्रोमा २,१५६ अर्थात् ३६.१२ प्रतिशत परिवारहरूले बैंक, १,३२७ अर्थात् २२.२३ प्रतिशत परिवारहरूले सहकारी संस्था, १,११२ अर्थात् १८.६३ प्रतिशत परिवारहरूले अन्य वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिएको र बाँकीले अन्यबाट ऋण लिएको तथ्याङ्क छ । सबैभन्दा धेरै घरपरिवारले व्यक्तिबाट ऋण लिएको यथार्थले के स्पष्ट गर्दछ भने नागरिकहरूको बैङ्क तथा ठूला वित्तीय संस्थाको पहुँच वृद्धि हुन सकेको छैन । अर्कोतर्फ बैङ्कबाट कर्जा लिँदा धितो तथा अन्य प्रशासनिक भन्कट हुने भएकोले चर्को व्याजको मारमा परेतापनि विना धितो व्यक्तिसँग ऋण लिन सहज हुने भएकोले, साधारण मानिसहरू यसतर्फ बढी आकर्षित देखिन्छन् । तर जनतालाई व्यक्तिगत ऋणको स्रोतले आर्थिक भार पर्नगर्दै नागरिकलाई गरीबीमा धकेल्न बाध्य पार्दछ । उप-महानगरपालिकामा ऋणको पहिलो स्रोत व्यक्तिगत ऋण भएता पनि दोस्रो स्रोत बैंक, तेस्रो सहकारी, चौथो वित्तीय संस्था हुनुले नगरमा क्रमशः बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट ऋण लिने प्रवृत्ति विगतमा भन्दा बढेको र सकारात्मक भएको देखिन्छ । हाल राष्ट्र बैङ्कले हरेक स्थानिय सरकार रहेको उप-महानगरपालिका, नगरपालिका वा स्थानीय निकायमा एक बैङ्क शाखा खोल्न गरेको निर्देशनले बैङ्कहरूमा ग्रामीण सर्वसाधारणको पहुँच अझ वृद्धि हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ऋण लिएको श्रोतको आधारमा घरघुरीको वितरण

४.३ व्यापार तथा उद्योग व्यवसाय

४.३.१ बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्या

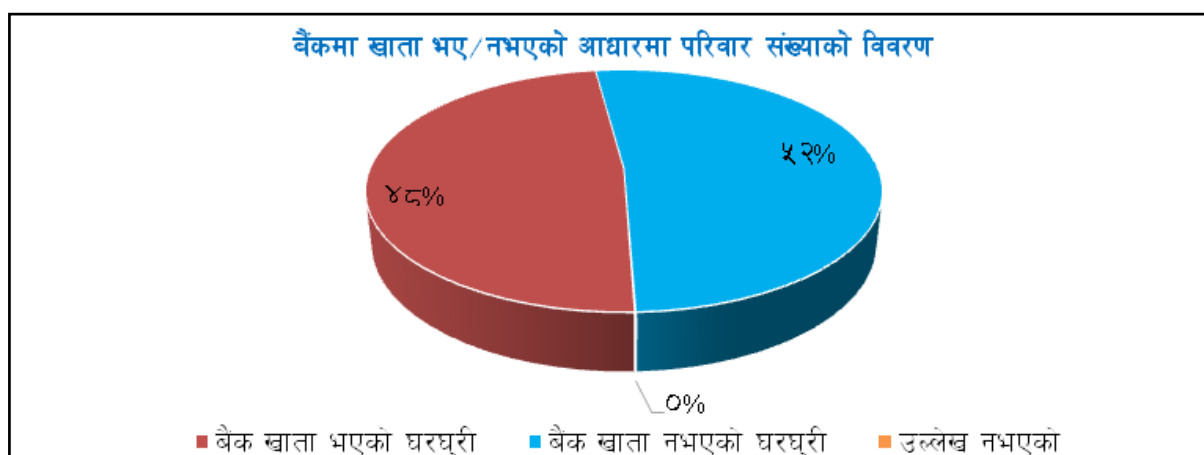
यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये ७,८९० अर्थात् ४८.४ प्रतिशत घरपरिवारको बैंक खाता रहेको र बाँकी अर्थात् ८,३९५ अर्थात् ५१.५ प्रतिशत घरपरिवारको बैंक खाता नरहेको देखिन्छ। ग्रामीण जनतालाई आधुनिक बैङ्किङ सुविधा प्रदान गर्न यसतर्फ आकर्षित र प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसो गर्दा नागरिकले गर्ने सबै आर्थिक कारोबारको पूर्ण अभिलेख रहन्छ र राज्यद्वारा प्राप्त हुने विभिन्न सुविधाहरू बैङ्किङ प्रणालीबाट गर्दा त्यो लक्षित वर्गमा पुग्ने सुनिश्चितता समेत हुन जान्छ। राज्यलाई वित्तीय व्यवस्थापन गरी सम्पूर्ण जन साधारणहरूमा बैङ्किङ प्रति सकारात्मक धारणा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। साथै यसले आर्थिक अपचलन गरी सामाजिक अपराध वा पैसाको प्रयोगले गलत क्रियाकलापहरू गर्ने कार्यमा नियन्त्रण गर्न सहज हुन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५४ : बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण

वडा नं.	बैंक खाता भएको घरपरिवार		बैंक खाता नभएको घरपरिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	७७८	७२.४	२९६	२७.६			१,०७४
२	५२	७.०	६९३	९३.०			७४५
३	४१५	७१.७	१६४	२८.३			५७९
४	३७७	६२.२	२२९	३७.८			६०६
५	५४६	८४.३	१०१	१५.६	१	०.२	६४८
६	६४०	८३.२	१२८	१६.६	१	०.१	७६९
७	२५७	४६.०	३०२	५४.०			५५९
८	१८९	४६.४	२१८	५३.६			४०७
९	१९५	३८.४	३१३	६१.६			५०८
१०	१५४	२२.६	५२४	७७.१	२	०.३	६८०
११	३२१	४९.२	३३२	५०.८			६५३
१२	१८४	३२.१	३८९	६७.९			५७३
१३	४७३	६५.५	२४९	३४.५			७२२

वडा नं.	बैंक खाता भएको घरपरिवार		बैंक खाता नभएको घरपरिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१४	४४९	५८.२	३२२	४१.८			७७१
१५	११८	२८.८	२९०	७०.७	२	०.५	४१०
१६	१८८	४४.५	२३४	५५.५			४२२
१७	३९०	७३.६	१४०	२६.४			५३०
१८	४४०	५९.७	२९७	४०.३			७३७
१९	२८४	४७.९	३०९	५२.१			५९३
२०	६०	१०.८	४९६	८९.२			५५६
२१	२१७	४३.१	२८७	५६.९			५०४
२२	१७१	४०.८	२४८	५९.२			४१९
२३	१७१	४०.५	२५१	५९.५			४२२
२४	३७३	७३.१	१३७	२६.९			५१०
२५	३१७	५४.७	२६२	४५.२	१	०.२	५८०
२६	८३	१५.४	४५४	८४.४	१	०.२	५३८
२७	४८	६.२	७२२	९३.८			७७०
जम्मा	७,८९०	४८.४	८,३८७	५१.५	८	०.०	१६,२८५

स्रोत : घरघुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

४.३.२ सञ्चालकको लिङ्ग अनुसार उद्योग तथा व्यवसायिक फर्म

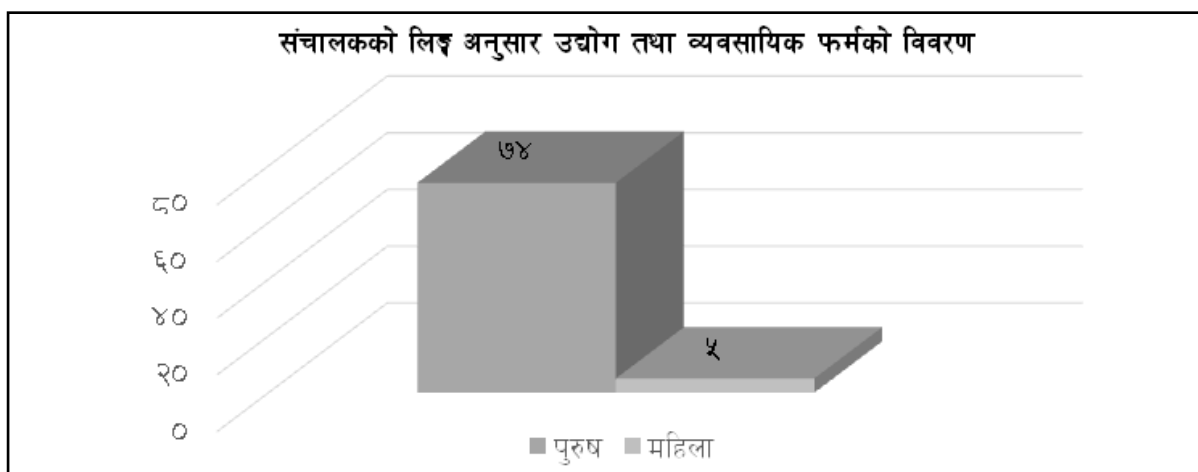
प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उप-महानगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका व्यापार, व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनी सञ्चालकको लिङ्गका आधारमा जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा पुरुषको तुलनामा महिलाको स्वामित्वमा रहेका फर्महरूको संख्या आधा भन्दा पनि कम रहेको छ। तथ्याङ्क अनुसार उप-महानगरपालिका भर सञ्चालनमा रहेका ७९ फर्महरू मध्ये ७४ अर्थात् ९३.७ प्रतिशत फर्ममा पुरुषको स्वामित्व र ५ अर्थात् ६.३ प्रतिशत फर्ममा महिलाको स्वामित्व रहेको देखिन्छ। त्यसो त महिलाका नाममा रहेका फर्महरूमा महिलाको नै भूमिका निर्णायक हुन्छ भन्ने सकिँदैन वा पुरुषको नाममा रहेका फर्महरूमा महिलाको भूमिका पनि निर्णायक हुन सक्दछ। यद्यपी लैङ्गिक हिसाबले तथ्याङ्कको तुलनात्मक अन्तरमा देखिएको फराकिलोपनले व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरू सञ्चालन गर्ने महिलाको संख्या पक्कै नै न्यून रहेको देखाउँछ। महिलालाई आर्थिक रूपले निर्णायक तहमा पुऱ्याउन सर्वप्रथम महिला उद्यमशीलता विकासका प्रभावकारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी महिला सशक्तिकरणलाई केन्द्रमा राख्नुपर्दछ। अर्कोतर्फ तथ्याङ्कले व्यापार-व्यवसाय सञ्चालकमा महिलाको

संलग्नता भने देखिएको सकारात्मक संकेत गरेपनि उनीहरूले संचालन गरेका फर्मको प्रकृति कस्तो प्रकारको हो भन्ने स्पष्ट नभएकोले उनीहरूको आर्थिक स्थिति कति बलियो छ भनेर आँकलन गर्न भने सकिँदैन । उदाहरणका लागि यदि महिलाले संचालन गरेका फर्महरू सामान्य सिलाइ-कटाई, तितौरा, अचार, बुनाई, बुटिक, पार्लर आदि खालका रहेछन् भने यस प्रकारका व्यापारिक फर्महरूले चरम गरिवीबाट माथि उठ्न सहयोग पुऱ्याएतापनि महिलालाई आर्थिक हिसाबले वास्तवमै सबल भने बनाउँदैनन् । यसका लागि महिलाको व्यवस्थापन र लगानीमा सफल ठूला उद्योग व्यवसायको उदाहरण प्रस्तुत गरी प्रोत्साहन गर्नुपर्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५५ : उद्योग व्यवसाय सञ्चालकको लिंग अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण

वडा नं.	पुरुष सञ्चालक भएको		महिला सञ्चालक भएको		जम्मा फर्म संख्या
	फर्मको संख्या	प्रतिशत	फर्मको संख्या	प्रतिशत	
१	१	५०.०	१	५०.०	२
५	१	१००.०			१
६	५	८३.३	१	१६.७	६
९	१	१००.०			१
१३	१	१००.०			१
१४	१	१००.०			१
१५	२	१००.०			२
१६	२	१००.०			२
१८	३९	९५.१	२	४.९	४१
२१	१	१००.०			१
२२	२	१००.०			२
२३	१	१००.०			१
२४	१	१००.०			१
२६	५	८३.३	१	१६.७	६
२७	११	१००.०			११
जम्मा	७४	९३.७	५	६.३	७९

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

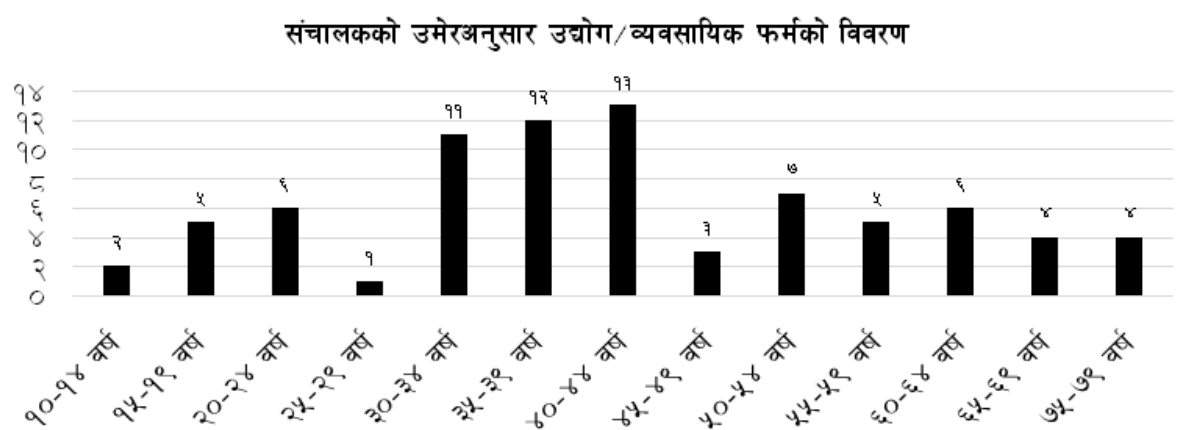
४.३.३ सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्म

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका ७९ व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरू मध्ये सञ्चालकको उमेर समूह अनुसार वर्गीकरण गर्दा सबैभन्दा बढी ४०-४४ वर्षको उमेर समूहका सञ्चालकहरूको स्वामित्वमा १३ अर्थात् १६.४६ प्रतिशत फर्महरू रहेका छन्। त्यसैगरी ३० देखि ४४ वर्षको उमेर समूह बीचमा मात्र ३६ अर्थात् ४५.५७ प्रतिशत फर्महरू रहेका छन्। ३० देखि ४४ वर्षको उमेर समूह उर्जावान उमेर समूह भएकोले स्वाभाविक रूपमा यस उमेर समूहका सञ्चालकहरू बढी देखिएका छन्। महत्वपूर्ण पक्ष भनेको यो उमेर समूहका कति जनसंख्या यसप्रकारको उद्यमशिलतामा संलग्न छन् भन्ने हो। सम्पन्नता सूचकाङ्क र बेरोजगारीको तथ्याङ्क हेर्दा उप-महानगरपालिकामा व्यापक ढंगले उद्यमशिलता विकास, युवा स्वरोजगार तथा रोजगारी श्रृजनाका कार्यान्वयन योग्य कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। वडागत हिसाबले हेर्दा वडा नं. २७ मा २ वटा फर्महरू बालबालिकाको नाममा रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. ५६ : सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण

उमेर समूह	वडा नं.																जम्मा	प्रतिशत
	१	५	६	९	१३	१४	१५	१६	१८	२१	२२	२३	२४	२६	२७			
१०-१४ वर्ष															२	२	२.५३	
१५-१९ वर्ष									३					१	१	५	६.३३	
२०-२४ वर्ष									५						१	६	७.५९	
२५-२९ वर्ष															१	१	१.२७	
३०-३४ वर्ष			२					१	५					१	२	११	१३.९२	
३५-३९ वर्ष			२						८				१	१		१२	१५.१९	
४०-४४ वर्ष	१		१		१		१	१	७		१					१३	१६.४६	
४५-४९ वर्ष		१					१							१		३	३.८०	
५०-५४ वर्ष				१		१			३	१		१				७	८.८६	
५५-५९ वर्ष	१		१					१						१	१	५	६.३३	
६०-६४ वर्ष									४		१				१	६	७.५९	
६५-६९ वर्ष								२						१	१	४	५.०६	
७०-७४ वर्ष									३						१	४	५.०६	
जम्मा	२	१	६	१	१	१	२	२	४१	१	२	१	१	६	११	७९	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

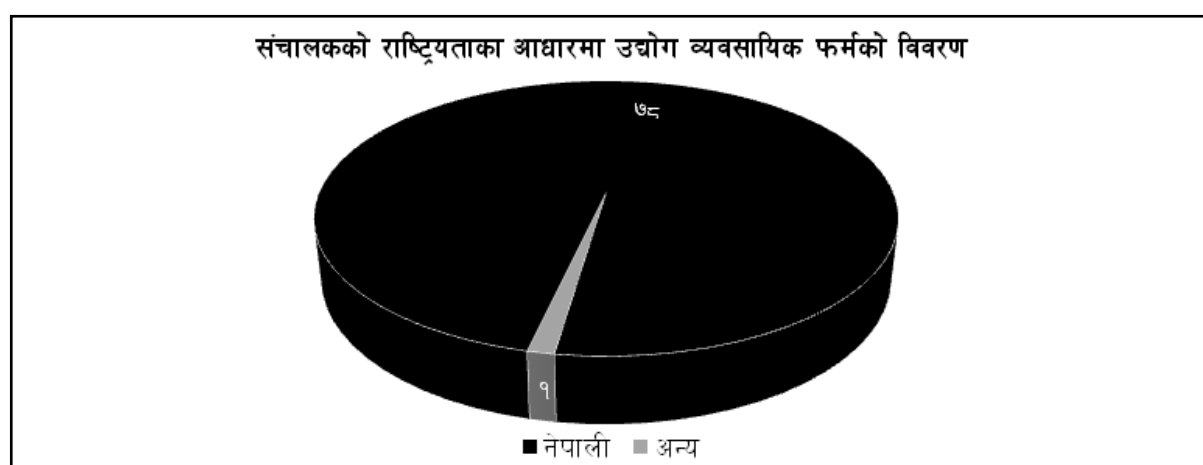

४.३.४ सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्म

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यापार-व्यवसायिक फर्महरूमध्ये राष्ट्रियताका आधारमा हेर्दा नेपालीको स्वामित्वमा ९८.७३ प्रतिशत र बाँकी अन्यमा छन्। यसर्थ कतिपय वडामा शुन्य संख्यामा वैदेशिक लगानीमा रहेका फर्महरू उप-महानगरपालिकामा नरहेको देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५७ : सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्मको विवरण

वडा नं.	नेपाली	अन्य	जम्मा	वडा नं.	नेपाली	अन्य	जम्मा
१	२		२	२१	१		१
५	१		१	२२	२		२
६	६		६	२३	१		१
९		१	१	२४	१		१
१३	१		१	२६	६		६
१४	१		१	२७	११		११
१५	२		२	जम्मा	७८	१	७९
१६	२		२	प्रतिशत	९८.७३	१.२७	१००.००
१८	४१		४१	स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५			

४.३.५ दर्ता भएका उद्योगहरूको वर्गीकरण (बहुउत्तरमा आधारित)

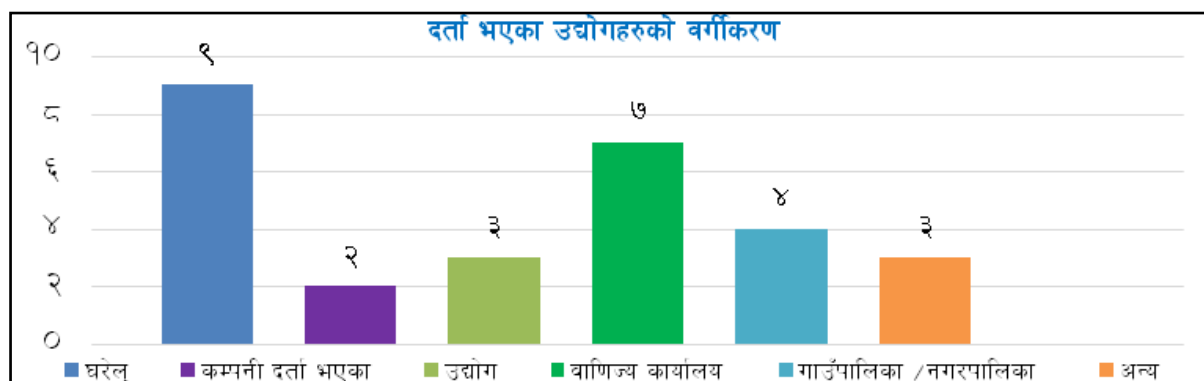
उप-महानगरपालिकामा दर्ता भएका व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरूमध्ये सबैभन्दा बढी घरेलुमा दर्ता भएका ९, उप-महानगरपालिकामा दर्ता भएका ४, वाणिज्य कार्यालयमा दर्ता भएका फर्महरू ७, उद्योगमा दर्ता भएका ३, कम्पनीमा दर्ता भएका २ र अन्यमा ३ रहेका छन्। उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र बलियो बनाउन उत्पादनलाई सबैभन्दा बढी जोड दिई उप-महानगरपालिकामा उत्पादित वस्तुहरू अन्यत्र निर्यात गर्ने वातावरण बनाउनुपर्दछ। यसका लागि लगानी मैत्री वातावरण, सार्वजनिक/ निजी साभेदारी, युवा उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम, अभिमुखीकरण, तालिम जस्ता क्रियाकलापहरू सम्पूर्ण सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा सञ्चालन गरिनुपर्दछ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। यति ठूलो उप-महानगरपालिका भएतापनि उद्योग दर्ताको अवस्थालाई हेर्दा संख्यात्मक हिसाबले नाजुक देखिन्छ। उद्योग तथा उत्पादन वृद्धि नभइकन आर्थिक सम्वृद्धि असंभव हुनेभएकोले यसतर्फ ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिन्छ।

तालिका नं. ५८ : दर्ता भएका उद्योग/व्यवसायिक फर्मको वर्गीकरण (बहुउत्तरमा आधारित)

वडा नं.	घरेलु	कम्पनी दर्ता भएका	उद्योग	वाणिज्य कार्यालय	उप-महानगरपालिका	*अन्य	जम्मा
५						१	१
६	१						१
१३					१		१
१४			१				१
१८	७	२	१	७	२		११
२१					१		१
२६						१	१
२७	१		१			१	३
जम्मा	९	२	३	७	४	३	२०
प्रतिशत	४५.००	१०.००	१५.००	३५.००	२०.००	१५.००	१००.००

*माथि उल्लेखित दर्ता भएका उद्योगबाहेक समिति तथा संगठन, समुदाय आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.३.६ उद्योग व्यवसाय र व्यापारिक फर्महरू संचालन भई रहेका घरहरूको स्वामित्वको प्रकार

उप-महानगरपालिकामा संचालित उद्योग व्यवसायहरू संचालन भई रहेका घरहरूमा स्वामित्वको प्रकारलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी आफ्नै घरमा ५९ अर्थात् ७४.६८ प्रतिशत, भाडाको घरमा १७ अर्थात् २१.५२ प्रतिशत र बाँकी फर्महरू भाडाको जमिनमा र अन्यमा संचालन रहेको पाइयो । उप-महानगरपालिकामा उद्योग र व्यवसायमा संलग्न धेरै परिवारको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको र अधिकांशले आफ्नै घरमा उद्योग र व्यवसायमा संचालन गरेको पाइयो । यस तथ्यबाट के स्पष्ट हुन्छ भने ठूलो लगानी गरेर उद्योग व्यवसाय गर्ने जोखिम उठाउनु भन्दा सानो लगानीमा आफ्नै घरमा जोखिममुक्त व्यवसाय संचालन गरेको पाइयो । आफ्नै घरमा व्यवसाय संचालन गर्नु राम्रो भएतापनि व्यापकरूपमा लगानी गरी वृहद स्वरूपमा भाडामा घर जग्गा लिई जोखिम मोलेर उद्योग व्यवसाय संचालन गर्ने प्रकृति कम रहेको देखिन्छ ।

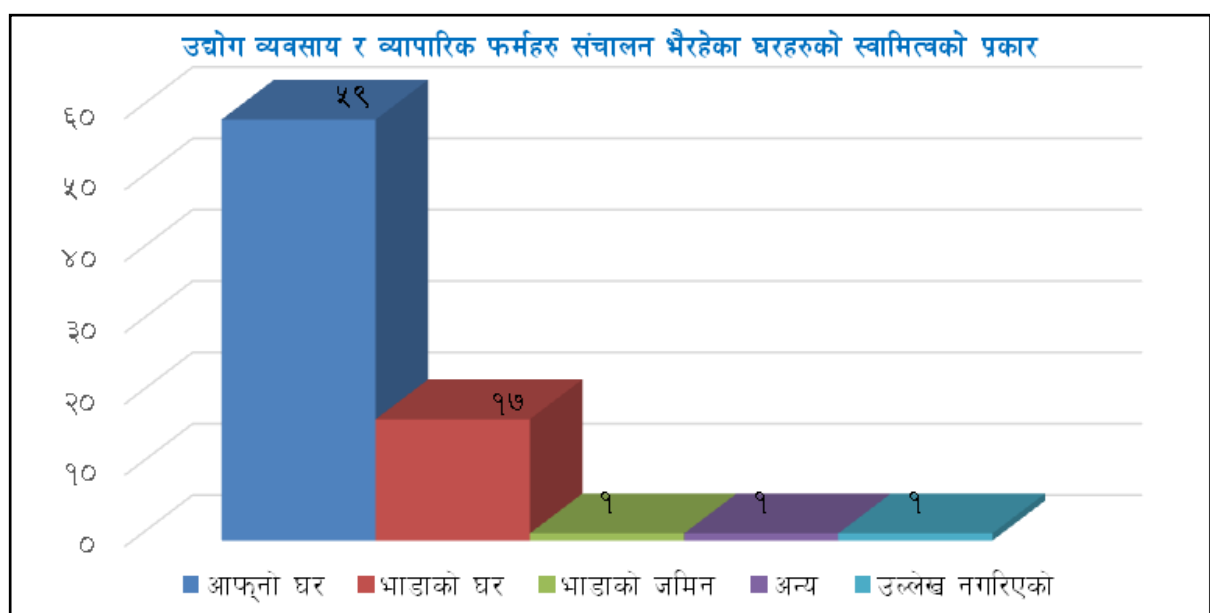
तालिका नं. ५९ : उद्योग/व्यवसायिक फर्म सञ्चालन भइरहेका घरको स्वामित्व

वडा नं.	आफ्नो घर	भाडाको घर	भाडाको जमिन	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	२					२
५		१				१
६	६					६
९					१	१

वडा नं.	आफ्नो घर	भाडाको घर	भाडाको जमिन	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१३	१					१
१४	१					१
१५	२					२
१६	२					२
१८	२४	१५	१	१		४१
२१	१					१
२२	२					२
२३	१					१
२४	१					१
२६	५	१				६
२७	११					११
जम्मा	५९	१७	१	१	१	७९
प्रतिशत	७४.६८	२१.५२	१.२७	१.२७	१.२७	१००.००

*माथि उल्लेखित घरको स्वामित्वबाहेक सरकारी जमिन, गुठी, अतिक्रमण आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

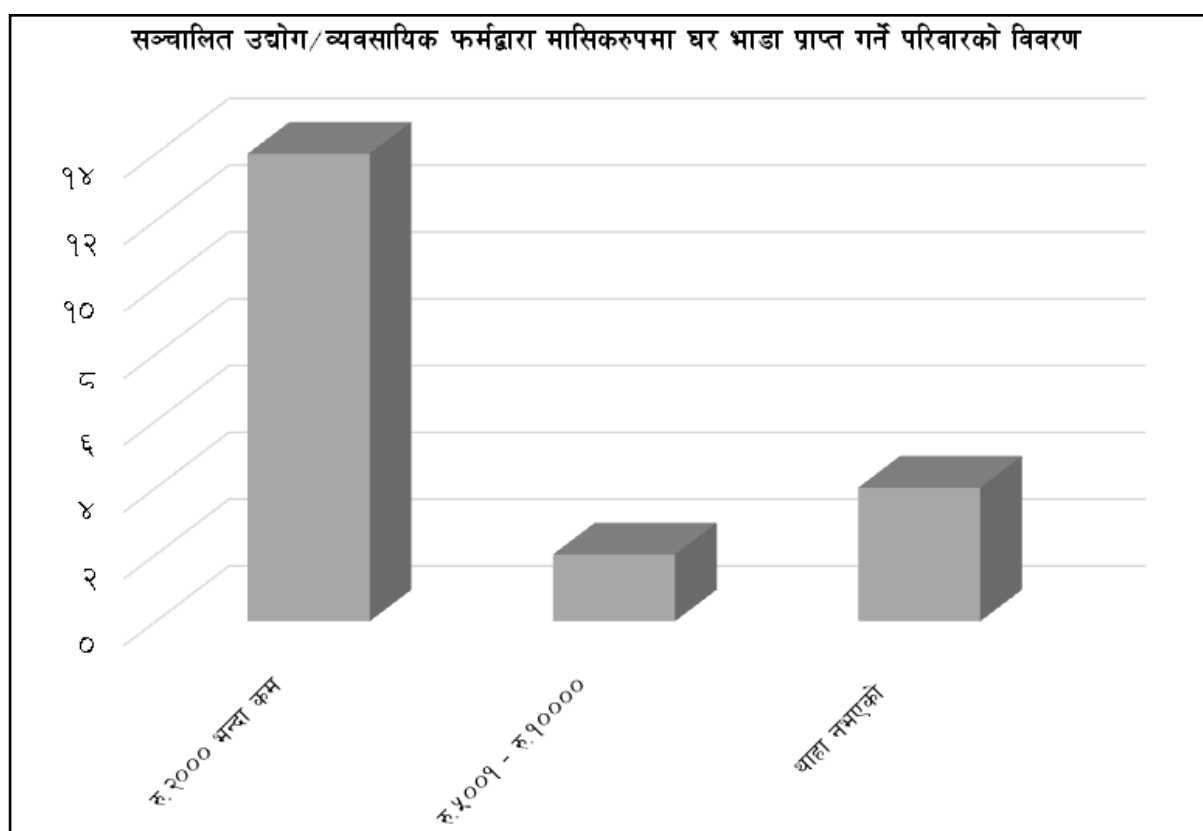
४.३.७ सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने घर परिवारहरूको विवरण

उप-महानगरपालिकामा उद्योग व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका २० घरहरू मध्ये १४ घरहरूले मासिक रु २,००० भन्दा कम भाडा प्राप्त गर्दछन्, २ घरहरू रु. ५,००१ देखि १०,००० सम्म भाडा प्राप्त गर्दछन् भने ४ घरहरूको विवरण थाहा नभएको देखिन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस प्रकारका व्यापार र व्यवसायिक फर्महरू वडा नं. १८ मा बाहेक अन्य वडामा अत्यन्त कम वा शून्यको अवस्थामा छन् भने सो वडाहरूमा समेत न्यून मासिक भाडामा बस्ने व्यापारिक तथा व्यवसायिक फर्मको संख्या धेरै भएकोले यस उप-महानगरपालिकामा ठूला स्तरका उद्योग व्यवसायहरू न्यून संख्यामा मात्र रहेको संकेत मिल्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ६० : सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने परिवारको विवरण

वडा नं.	रु.२००० भन्दा कम	रु.५००१ - रु.१००००	थाहा नभएको	जम्मा	औषत मासिक भाडा रकम
५			१	१	९९८.००
९			१	१	९९८.००
१८	१३	२	२	१७	१,७५२.७१
२६	१			१	१,२००.००
जम्मा	१४	२	४	२०	१,६४९.६०
प्रतिशत	७०.००	१०.००	२०.००	१००.००	८,२४८.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.३.८ उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्तिहरू

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरूमा जम्मा २०० व्यक्तिहरू संलग्न छन्। त्यसैगरी सञ्चालक र साभेदारहरूको संख्या ९७ रहेको छ भने यी फर्महरूमा योगदान गर्ने परिवार सदस्य संख्या ३२ रहेको छ। साथै यी फर्महरूमा काम गर्ने नियमित कर्मचारी संख्या ७१ रहेको छ। उप-महानगरपालिकामा काम गर्न सक्ने १५ देखि ५९ वर्षसम्मको उमेर समूहमा कूल ५७,३८३ जनाको जनसंख्या रहेपनि उद्योग, व्यवसाय आदिमा संलग्न व्यक्तिको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ। यस्तै स्थिती रही रहे उप-महानगरपालिकाका घरपरिवारहरू थप गरिवीतर्फ धकेलिने सम्भावना रहेकोले बेलैमा प्रभावकारी कार्यक्रमहरू संचालन गरी उद्यमशिलता विकासतर्फ उन्मुख हुनु जरुरी छ। विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ६१ : उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्तिहरूको विवरण

वडा नं.	जम्मा व्यवसायिक फर्म	जम्मा संलग्न व्यक्ति	जम्मा प्रोपाइटर/सक्रिय साझेदार	योगदान गर्ने परिवार सदस्य संख्या	जम्मा नियमित कर्मचारी संख्या
१	२	१५	२	१२	१
५	१	४	१	०	३
६	६	१०	७	०	३
९	१	-	-	-	-
१३	१	४	१	२	१
१४	१	७	१	३	३
१५	२	६	२	०	४
१६	२	९	४	०	५
१८	४१	१०२	५७	१०	३५
२१	१	४	१	०	३
२२	२	२	२	०	०
२३	१	१	१	०	०
२४	१	३	१	०	२
२६	६	१८	६	५	७
२७	११	१५	११	०	४
जम्मा	७९	२००	९७	३२	७१

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.३.९ व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति

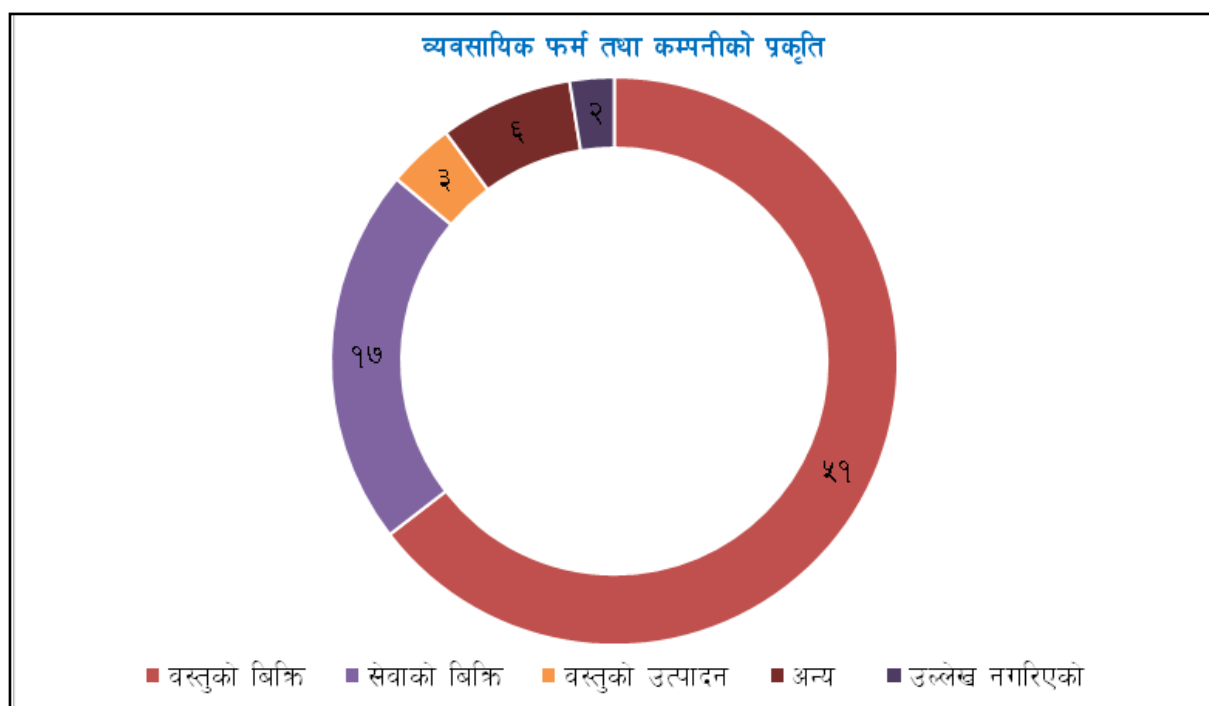
उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीहरू मध्ये वस्तुको बिक्री गर्ने ५१ अर्थात् ६४.५६ प्रतिशत, सेवाको बिक्री गर्ने १७ अर्थात् २१.५२ प्रतिशत, वस्तुको उत्पादन गर्ने ३ अर्थात् ३.८ प्रतिशत र अन्यमा ६ अर्थात् ७.५९ प्रतिशत रहेका छन् । तथ्याङ्कबाट के स्पष्ट हुन्छ भने व्यापारबाट मात्र आर्थिक सम्वृद्धि सम्भव हुँदैन किनकि व्यापारमा उप-महानगरपालिका भित्र बस्तुहरूको उत्पादन नहुँदा विदेशमा उत्पादित वा देशका अन्य भागमा उत्पादित वस्तुहरूको किनबेच मात्र हुन्छ । उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन उप-महानगरपालिकाभित्र नै उत्पादन हुने खालका वस्तुहरूको उत्पादन तथा त्यस्ता वस्तुहरूको निर्यातलाई विशेष जोड दिनुपर्दछ । तर वस्तुको उत्पादन गर्ने उद्योग मात्र ३ वटा हुनुले उत्पादनमुखी उद्योगहरू नगण्य रहेको स्पष्ट हुन्छ । उप-महानगरपालिकाले बाहिर उत्पादित सामान किनेर बेच्दा व्यापारघाटा वृद्धि हुँदै जान्छ । त्यस्ता वस्तुहरूको उत्पादन स्थानिय श्रोत र साधनमा आधारित हुनुपर्दछ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस प्रकारका वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगहरूको संख्या सबैभन्दा कम हुनुले उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र सबल हुने सम्भावना न्यून देखिएकोले यसतर्फ उप-महानगरपालिका र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूले ध्यान दिनु नितान्त जरुरी छ । विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ६२ : व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति

वडा नं.	वस्तुको बिक्रि	सेवाको बिक्रि	वस्तुको उत्पादन	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	२					२
५				१		१
६	६					६
९					१	१
१३	१					१
१४	१					१
१५		१	१			२
१६				२		२
१८	२४	१५	२			४१
२१					१	१
२२	२					२
२३	१					१
२४	१					१
२६	४	१		१		६
२७	९			२		११
जम्मा	५१	१७	३	६	२	७९
प्रतिशत	६४.५६	२१.५२	३.८०	७.५९	२.५३	१००.००

*माथि उल्लेखित व्यवसायिक फर्मबाहेक अन्य जस्तै वस्तुको ओसार-पसार, विज्ञापन, बजार विस्तार आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

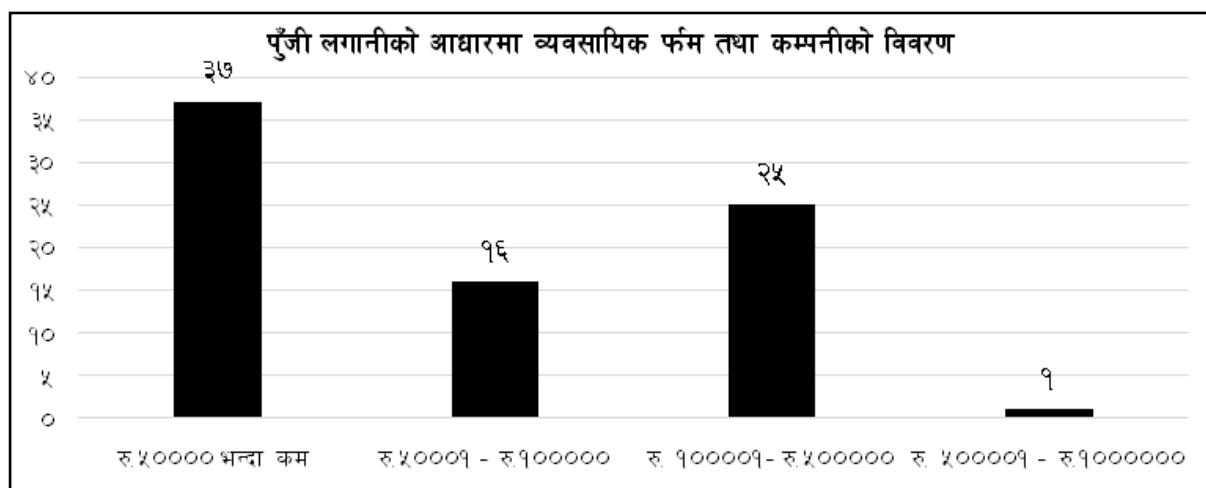
४.३.१० पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनी

तालिका नं. ६३ : पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण

वडा नं.	रु.५०००० भन्दा कम	रु.५०००१ - रु.१०००००	रु. १००००१- रु.५०००००	रु. ५००००१ - रु.१००००००	जम्मा	औषत लगानी रकम
१	१	१			२	७५,०००
५	१				१	२०,०००
६	६				६	२२,५००
९	१				१	९९८
१३			१		१	३००,०००
१४			१		१	२,५००,०००
१५			२		२	३१०,०००
१६	१		१		२	५२५,०००
१८	१८	७	१५	१	४१	५१४,७८०
२१	१				१	९९८
२२		१	१		२	११२,५००
२३	१				१	५०,०००
२४		१			१	१००,०००
२६	१	३	२		६	१३६,६६७
२७	६	३	२		११	७५,०००
जम्मा	३७	१६	२५	१	७९	३५३,२०२
प्रतिशत	४६.८४	२०.२५	३१.६५	१.२७	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

लगानीको आधारमा नगरपालिकामा रहेका व्यवसायिक फर्महरूको वर्गीकरण गर्दा रु. ५०,००० भन्दा कम लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू सबैभन्दा बढी २५ अर्थात् ३१.६५ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसपछि रु.१००,००१ देखि ५,००,००० लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू ४७७ अर्थात् १८.१० प्रतिशत, रु.५०,००१ देखि १,००,००० लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू १६ अर्थात् २०.२५ प्रतिशत रहेका छन् र रु.५०,००,००० भन्दा बढी लगानी गरेका १ अर्थात् १.२७ प्रतिशत रहेका छन् । यसरी हेर्दा नगरपालिकामा साना खालका व्यवसायिक फर्महरूको बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । साना व्यवसायीहरूलाई प्रोत्साहन गर्न ऋण सहूलियत, स्थानीय करहरूमा छुट तथा लगानी सुरक्षाका प्रभावकारी रणनीति अवलम्बन गर्न सके नगरपालिकाको आयस्तर वृद्धि गर्न सहयोग पुग्दछ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

४.४ उद्योग, बैंक तथा सहकारी

४.४.१ उद्योग

यस उप-महानगरपालिकामा ठुला उद्योगहरू नभएता पनि कृषि तथा वा पैदावारमा आधारित साना उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । जडीबुटीमा आधारित केही स-साना उद्योगहरूले व्यवसायिक उत्पादन सुरुवात गरेका छन् । परम्परागत उद्योगमा बाघमुखे चुलेसीजस्ता फलामका उत्पादनहरू बाहिरि जिल्लामा समेत प्रख्यात रहेका छन् । यस बाहेक मह, बेसार, अदुवा, भटमासजस्ता कृषिजन्य घरेलु उत्पादनमा पनि त्रमश व्यवसायिक हुँदै जान थालेको छ ।

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरूमा कलैया बजार, बरेवा बजार र बघन बाजर लगाएतका प्रमुख बजारहरू रहेका छन् । यस्ता बजारहरूबाट विशेषगरी खुद्रा व्यापार हुने गरेको छ। यसैगरी, कलैया उप-महानगरपालिकाबाट थोक व्यापार समेत हुने गरेको छ। थोक व्यापार अन्तर्गत खाद्य मिलबाट उत्पादित चामल, पिठो, तेल अन्य पहाडी तथा तराई जिल्लासँग हुने गरेको छ भने अन्य थोक व्यापारमा विस्कट, साबुन, चाउचाउ, चिया, चिनी आदिको हुने गरेको छ। यसका अतिरिक्त तेस्रो मुलुकमा निर्मित इलेक्ट्रीक र इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरूका साथै फरेन गुड्सको नाममा विभिन्न तेस्रो मुलुकहरूबाट उत्पादन भई आयत गरिएका घरेलु उपयोगका सामानहरूको समेत थोक र खुद्राविक्री यस उप-महानगरपालिका बाट हुने गरेको पाइन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका साना तथा घरेलु उद्योगहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६४ : साना तथा घरेलु उद्योगहरूको विवरण

उद्योगको नाम तथा ठेगाना	वडा नं.	उद्योगको स्थिति	उद्योगको प्रकार	लगानी	प्रत्यक्ष रोजगारी जना			उत्पादित वस्तु र सेवाको नाम	वार्षिक आयदानी
					म.	पु.	जम्मा		
रिलायन्स चिनी मिल	३	कृषि	उत्पादन	दश करोड	१०	१५०	१६०	चिनी, भेली मिठा	
नारायणी प्लाष्टिक उद्योग	८				१५	१३०	१४५	प्लाष्टिक वस्तु	
घरेलु									
शिवशक्ति राईस मिल	९				१	१०	११		
लक्की राईस मिल	९				१	७	८		
नेसा राईस मिल	४				१	८	९		
मैदा मिल	९				५	२०	२५		
कपास उद्योग	१				२	६	८		

स्रोत : उद्योग विभाग, कलैया २०७४

कृषि योग्य जमिनको उपलब्धता कृषि तथा वनजन्य कच्चा पदार्थहरूको उपलब्धता, परम्परागत तथा जातिगत सीप, कौशल, पर्यटकीय महत्वका स्थलहरूको उपलब्धता लगायतका विभिन्न कारणले उप-महानगरपालिकामा कृषि तथा स्थानिय परम्परा र सीपमा आधारित उद्योगहरूको विकासको राम्रो सम्भावना रहेको छ । विशेषगरी ग्रामीण क्षेत्रका मानिसहरू उल्लेखनीय रूपमा औद्योगिक विकासतर्फ लागीसकेका छैनन् । तथापी, स्थानीय माग कार्यमा केही मझौला, साना तथा घरेलु उद्योग भने संचालित छन् । त्यसैगरी साप्ताहिक रूपमा लाग्ने कलैया उप-महानगरपालिकामा विभिन्न हाट बजारमा स्थानीय उत्पादन तथा दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू चौपायाको किनबेच हुने गर्दछ । यसले पनि उप-महानगरपालिकामा आर्थिक कारोबारको मात्रामा वृद्धि गराएको छ ।

कलैया उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध प्राकृतिक कच्चा पदार्थ तथा विभिन्न स्रोत र साधनले उद्योगको संभावना प्रचुर देखिन्छ तर लगानी, व्यवसायिकता तथा विभिन्न पूर्वाधारको असुविधाको कारण उद्योगमा अपेक्षित विकास हुन सकेको देखिँदैन । केही साना साना उद्योगहरू सञ्चालित भएता पनि कलैया उप-महानगरपालिका लगायत आसपासका क्षेत्रसम्म मात्र आवश्यकता परिपूर्ति गर्न सफल छन् । ती उद्योगहरूले राष्ट्रिय माग तथा अर्थतन्त्रको हिस्सा भने खासै ओगट्न सकेको देखिँदैन ।

४.४.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू

उप-महानगरपालिकामा उद्योग व्यापार लगानी गर्न वित्तीय संस्थाहरूमा वाणिज्य बैंकहरू मार्फत कर्जा लगानी हुने गरेको देखिन्छ । यसबाहेक उप-महानगरपालिकामा संचालित अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले पनि कर्जा उपलब्ध गर्दै आएका छन् भने उप-महानगरपालिका बासीहरूसँग रहेको रकमलाई निक्षेपको रूपमा स्विकार गरी बचत पनि गर्दै आएका छन् । यस उप-महानगरपालिकामा निम्नअनुसारका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण तलको तालिमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६५ : बैंक सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	वित्तीय संस्था	बडा नं.
क वर्गको बैंक		
१	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	१
२	एन आइ सि एसीया	४
३	एन सि सि बैंक	४
४	प्रभु बैंक	६
५	कृषि विकास बैंक	३
६	सिद्धार्थ बैंक	६
७	नेपाल बैंक लिमिटेड	४
ख वर्गको बैंक		
१	महालक्ष्मी फाइनेन्स	१

स्रोत : सम्बन्धीत संस्थाबाट लिईएको, कलैया २०७४

४.४.३ व्यापारिक केन्द्रहरू

कृषिजन्य तथा उत्पादनमुलक उद्योग अन्तर्गत पर्ने खाद्य मिलबाट उत्पादन हुने वस्तु, दाल, चामल, तेल, पिठो, मसला, आदिले स्थानीय बजारको आवश्यकता पूर्ति गर्नुको साथै केहि मात्रामा यिनले अन्य उप-महानगरपालिका तथा छिमेकी जिल्लाहरूको बजारको रूपमा सेवा समेत पुर्‍याइरहेका छन् । स्थानिय उत्पादन तथा आयातित उत्पादनहरूको बजारीकरण हुने गरेका प्रमुख बजार केन्द्रहरू निम्नानुसार छन् ।

तालिका नं. ६६ : व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

क्र.सं.	बजार/व्यापारिक केन्द्रको नाम	बडा नं.	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरू
१	कलैया बजार	१	चमल, गहुँ, आलु, घ्यू, तरकारी, आदी
२	बरेवा बजार	७	आलु, खुर्सानी, तरकारी, आदी
३	बघवन बजार	१४	आलु, प्याज, टमाटर, चामल, आदी

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कलैया २०७४

खण्ड ५ : कृषि तथा पशु पालन

५.१ कृषि

राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ मा देशमा भौगोलिक विविधताले उपलब्ध गराएको अवसर, कृषकहरूको लामो समयदेखिको विशिष्ट अनुभव र आधुनिक कृषि प्रविधिको सदुपयोगबाट दिगो आर्थिक वृद्धि तथा खाद्य सुरक्षा कायम गर्न सकिने सम्भावना रहेको औल्याइएको छ । तथापि कृषि उर्वर भूमिको अवैज्ञानिक प्रयोग, प्राकृतिक प्रकोपहरूको भूमिमा पर्ने असरहरू, कृषि श्रम र सिप हुनेहरूमा कृषि योग्य भूमिको पहुँच नहुनु र पहुँच हुनेहरूले भूमिको प्रयोग गर्न नसक्नु, कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था हुन नसक्नु नेपालमा कृषि क्षेत्रका मुख्य समस्या र चुनौती रहेको राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ को पृष्ठभूमि मै स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । यो समग्र राष्ट्रको कृषि क्षेत्रको आम समस्या भएकोले यस उप-महानगरपालिकाको हकमा समेत लागु हुन्छ । नेपालमा कृषि क्षेत्र देशको प्रमुख रोजगार प्रदायक तथा कूल गार्हस्थ उत्पादनमा प्रमुख हिस्सेदार भै देशको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा रहेको छ । ग्रामीण जनताहरूको जीवनस्तरमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने कृषि क्षेत्रको आधारभूत कृषि तथ्याङ्कलाई ग्रामीण विकासको सूचकको रूपमा लिन सकिन्छ । खाद्यान्न तथा नगदे बालीहरू फलफूल, पशुपक्षी, मत्स्य सिँचाई साथै कृषि उत्पादन र क्षेत्रफल सम्बन्धी विविध सूचनाहरू कृषि तथ्याङ्कको क्षेत्रभित्र पर्ने भएतापनि नेपालमा सरकारी स्तरबाट राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरमा कृषि सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कको प्रमुख स्रोतको रूपमा कृषि विकास मन्त्रालय तथा सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग रहेका छन् । स्थानीय उत्पादनको वृद्धि र विकास गर्न बजारीकरणतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

आर्थिक सर्वेक्षण २०७३/७४ अनुसार नेपालको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान २९.३७ प्रतिशत रहेको छ । नेपालमा करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्या रोजगारी तथा जीविकाको लागि कृषिमा निर्भर रहेका छन् । वर्षेनी युवा जनशक्ति पलायनमा बढेको, अव्यवस्थित शहरीकरण, जग्गाको खण्डिकरण, घडेरीकरण, जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्ति, समग्र कृषि क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक सिँचाई, सडक, विजुली, संचार, उद्योग र बजार व्यवसाय तथा उन्नत प्रविधिहरूमा पर्याप्त लगानी आर्कषण गर्न नसक्नु कृषि क्षेत्रको मूलभूत समस्या हो भने कृषि पेशालाई प्रतिस्पर्धा, नाफामूलक, सम्मानजनक र व्यवसायिक रूपमा स्थापित गर्नु पनि चुनौतिको रूपमा रहेको छ ।

सामान्यतः कृषि प्रणालीमा मुख्य अन्न बालीहरू धान, मकै, गहुँ आदि हुन् । यस्तै दलहन बालीमा रहर, मास, मसुरो, केराउ, चना उत्पादन हुने गर्दछ । तेलहन बालीमा तोरी, अर्सी, तिल उत्पादन गरिन्छ भने तरकारी खेती आलु, प्याज, काउली, भिन्डी, लसुन लगायत प्रमुख खाद्य तथा नगदे बाली हुन् र यिनको उत्पादकत्व पनि बढी छ । उप-महानगरपालिकामा सबैभन्दा धेरै क्षेत्रमा खाद्यान्न, तरकारी र फलफूल बाली लगाइने गरेको छ भने तुलनात्मक रूपले न्यून क्षेत्रमा दलहन र मसला बाली लगाइने गरेको छ ।

हिउँदे बाली	वर्षे बाली
उप-महानगरपालिकामा उत्पादन गरिने प्रमुख हिउँदे बालीहरूमा कोदो, फापर, जौ, आलु, भटमास, तोरी, उखु, सुन्तला, मसला बाली आदि रहेका छन् ।	उप-महानगरपालिकाका प्रमुख वर्षे बालीहरूमा धान, मकै, कोदो, फापर, दलहन, भटमास, मास, मुग, आलु, कागती, अलैंची, केरा, मसला बाली, अदुवा आदि छन् ।

५.१.१ कृषिजन्य बाली

भौगोलिक असमानताले विभिन्न स्थानहरूमा लगाउने बाली तथा उत्पादन फरक फरक हुनुको साथै लगाउने समय पनि भिन्न रहेको छ । कलैया उप-महानगरपालिकामा पनि अधिकांश मानिसहरू कृषिमा संलग्न रहेका छन् । यस उ.म.न.पा. मा लगाईने बालीको क्षेत्रफल र उत्पादन सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ६७ : कृषिजन्य बाली सम्बन्धी विवरण

बाली	उत्पादन (मे ट)	खेती गरिएको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)
अन्नबाली		
धान	२५९८१०	६१६८०
मकै	१३४७८	८३५३८
गहुँ	२९१००	९८९४०
कोदो		
दलहन	११७५०	११७५०
मुसरो		
भटमास		
तेलहन		
तेलहन	१९२५	२४२६
तोरीरसस्यु		
तरकारी		
आलु		
बन्दा, काउली र रायो		
बोडी		
गोलभेंडा		
काँक्रो, लौका, फर्सी		
करेला, घिरौला, चिचिण्डो		
नगदे बाली		
अदुवारवेसार		
प्याजरलसुन		
फलफूल		
आँप र लिची		
(अमिलो जात)		
स्याउ र आरुवखडा		
किवी		

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, बारा २०७४

५.१.२ कृषिबालीमा लाग्ने रोग

उप-महानगरपालिकाको कृषि उत्पादनमा धान, गहुँ, मकै, दलहन, तेलहन, तरकारी, फलफूल आदि नै मुख्य रूपमा रहेको छ । सामान्यतया धानमा ब्लास्ट, खैरो थोप्ले, फेद कुहिने रोगहरू देखा परेको छ भने

गहुँमा कालो पोके र सिन्दुरेजस्ता रोगहरू देखिन्छन् । यसैगरी मकैमा डाँठ वा घोगा कुहिने र तरकारी आलु, सागपात आदिमा लेटव्लाइट, मोजाइक, ओइलाउने, खोस्टे, अल्टरनेरिया, कवरट, ड्याम्पिङ्ग अफ, जरा कुहिनेजस्ता रोगहरू मुख्य रूपमा देखा पर्दछन् । फलफूलमा विशेषगरी कोत्रे, सेतो धुले रोग, भोजक पात गुजुमुज्ज हुने, जरा कुहिने, ओइलाउने आदी रोगहरूको प्रकोपबाट कृषकहरू समस्यामा परेका छन् । मुख्य बालीहरूमा लाग्ने शत्रु जीव र रोगहरूको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा राखिएको छ :

तालिका नं. ६८ : बालीमा लाग्ने रोग विवरण

क्र.सं.	बाली	प्रमुख शत्रु जीव	प्रमुख रोग
१	Rice	<i>Pyricularia grisea</i>	Blast
२		<i>Xanthomonas oryzae</i>	BLB
३		<i>Helminthosporium spp.</i>	Brown spot
४		<i>Fusarium moniliformae</i>	Foot rot
५		<i>Scirpophaga insertulus</i>	Stem borer
६		<i>Canaphalocrosis medinalis</i>	Leaf folder
७		<i>Dicladispa armigera</i>	Hispa
८		<i>Hieroglyphus nigrореpletus</i>	Grass hopper
९	Maize	<i>Ustilago maidis</i>	Cob smut
१०		<i>Ustilago spp</i>	Loose smut
११		<i>Erwinia spp./Fusarium spp</i>	Stem rot
१२		<i>Fusarium spp.</i>	Cob rot
१३		<i>Chilo partellus</i>	Stem borer
१४		<i>Brachytrypes protentous</i>	Field cricket
१५		<i>Holotrichia consanguinae</i>	White grub
१६		<i>Odontotermis obesus</i>	Termite
१७	Wheat	<i>Ustilago nuda tritici</i>	Loose smut
१८		<i>Puccinia striiformis</i>	Yellow rust
१९		<i>Odontotermis obesus</i>	Termite
२०		<i>Mythimna separate</i>	Army worm
२१		<i>Phyllophaga spp.</i>	White grub
२२	Zinger	<i>Pythium aphanidermatum</i>	Rhizome rot
२३		<i>Phyllosticta zingiberi</i>	Leaf spot
२४	Cucumber	<i>Erysiphe spp.</i>	Powdery mildew
२५		<i>Pythium/Sclerotium</i>	Damping off
२६		<i>Cucumpkin virus</i>	Mosaic
२७		<i>Dacus cucurbitae</i>	Fruit fly
२८		<i>Rephidopalpa sp.</i>	Red p. beetle
२९		<i>Epilachna spp.</i>	Spotted beetle
३०	Potato, Tomato, Brinjal	<i>Phytophthora spp.</i>	Late blight

क्र.सं.	बाली	प्रमुख शत्रु जीव	प्रमुख रोग
३१		<i>Pseudomonas solanacearum</i>	Bacterial wilt
३२		<i>Meloidogyne spp.</i>	Root knot nematode
३३		<i>Alternaria solani</i>	Alternaria
३४		<i>Heliothis armigera</i>	Tomato fruit borer
३५		<i>Dorylus orientalis</i>	Red ant
३६		<i>Leucinoides orbonalis</i>	Brinjal stem borer
३७		<i>Gnorimoschema operculella</i>	Tuber moth
३८		<i>Bemisia tabaci</i>	Tomato white fly
३९	Mango	<i>Colletotrichum spp.</i>	Anthraxnose
४०		<i>Meliola mangiferae</i>	Sooty mould
४१		<i>Dacus dorsalis</i>	Fruit fly
४२		<i>Idioscopus clypealis</i>	Mango hopper
४३		<i>Droschia mangiferae</i>	Mealy bug
४४	Banana	<i>Fusarium oxysporum</i>	Panama wilt
४५		<i>Odioporus sordidus</i>	Stem weevil
४६	Litchi	<i>Aceria litchi</i>	Litchi mite

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, बारा २०७४

५.१.३ बाली पात्रो

नेपालको भौगोलिक विविधताको कारण विभिन्न क्षेत्रहरूमा लगाईने बालीहरू र लगाउने समय फरक फरक पाईन्छ । यस्तै एउटै ठाउँको माथिल्लो मध्य र तल्लो भागमा पनि बाली लगाउने र बालीको भिन्नता पाईन्छ । यस कलैया उप-महानगरपालिकाको बालीको समयअनुसार बाली पात्रोको विवरण तल तालिकामा देखाईएको छ :

तालिका नं. ६९ : बाली पात्रो

क्षेत्र	बाली	लगाउने समय		बाली लिने समय	
		खेत	पाखो	खेत	पाखो
उच्च भाग	मकै		फागुन-वैशाख		भदौ-असोज
	गहुँ		आश्विन-मंसिर		चैत-वैशाख
	कोदो		जेष्ठ-असार		कार्तिक-माघ
	वर्षे आलु		फागुन-चैत		जेठ-श्रावण
	सिमी		वैशाख-असार		भदौ-कार्तिक
	भटमास		जेष्ठ-असार		आश्विन-मंसिर
मध्य भाग	धान	वैशाख-श्रावण		आश्विन मंसिर	
	गहुँ	कार्तिक -मंसिर	आश्विन-मंसिर	चैत-वैशाख	चैत-वैशाख
	मकै	फागुन-चैत	फागुन-चैत	असार-श्रावण	श्रावण-भदौ
	आलु	कार्तिक -मंसिर	कार्तिक -मंसिर	फागुन -चैत	फागुन -चैत
	कोदो		जेष्ठ-असार		कार्तिक-मंसिर
	तोरी	असोज -कार्तिक	असोज -कार्तिक	मंसिर-चैत	फागुन -चैत
	भटमास	जेठ-असार	जेठ-असार	कार्तिक-मंसिर	मंसिर-चैत

क्षेत्र	वाली	लगाउने समय		बाली लिने समय	
		खेत	पाखो	खेत	पाखो
क्षेत्र	धान	वैशाख-श्रावण		आश्विन-मंसिर	
	गहुँ	कार्तिक -मंसिर	आश्विन-मंसिर	चैत-वैशाख	चैत-वैशाख
	मकै		चैत-वैशाख		श्रावण-भदौ
	आलु	कार्तिक -मंसिर	असोज -मंसिर	फागुन -चैत	पुस-माघ
	तोरी	असोज -कार्तिक	असोज -कार्तिक	मंसिर-चैत	फागुन -चैत

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, बारा २०७४

५.१.४ कृषि बजारीकरण

परम्परागत कृषि बजारीकरणमा उत्पादकहरूले असंगठित रूपमा आफ्नो उपजको आफैँ बजारीकरण गर्ने चलन थियो तर पछिल्ला दिनमा विविध खाले बजार श्रृंखला पार गर्दै कृषि उपजहरूको बजारीकरण प्रचलन विकास हुन थालेको छ। यद्यपि आजसम्म पनि व्यवस्थित कृषि बजार निर्माण भई नसके पनि बन्ने र बनाउने दिशामा भएका प्रयत्नहरूले कृषि बजारको क्रमिक विकासमा टेवा पुऱ्याएका छन्। कृषि उपज बजारीकरणका ढाँचाहरूले एकले अर्कोलाई विस्थापन गरेका छैनन्, तर एकले अर्कोको विकास गर्न परिस्थिति निर्माण गरेका छन्। उप-महानगरपालिकामा विभिन्न बजारहरूबाट कृषि लगायत अन्य वस्तुहरूको (तरकारी, आलु, फलफूल तथा दैनिक उपभोग्य अन्य वस्तुहरू) बजारीकरण हुने गरेको देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा लाग्ने कृषि बजारहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ७० : बजारको नाम र प्रकृति (थोक, हाट, संकलन केन्द्र)

कृषि बजार			हाट बजार (कृषि बजार बाहेक)			
कृषि बजार स्थलको नाम	वडा नं.	उपलब्ध प्रमुख पूर्वाधारहरू	हाट बजार स्थलको नाम	वडा नं.	हाट बजार लाग्ने दिन वा वार	उपलब्ध प्रमुख पूर्वाधार
थोक बजार	६	तरकारी	लहेरवा टोल कृषि बजार	६	सोमबार	
खुद्रा बजार	१	घरायसी तरकारी	कलैया बजार	१	अइतबार	

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, बारा २०७४

५.१.५ कृषि पकेट क्षेत्र

कलैया उप-महानगरपालिकामा कृषि पेशा अगाल्ने परिवारको संख्या उच्च रहेको छ। कृषि पेशामा संलग्न श्रम शक्ति उच्च रहेको यस उप-महानगरपालिकामा कृषि व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले उप-महानगरपालिकामा विभिन्न क्षेत्रलाई कृषि पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरी नगदे, तरकारी, फलफूल, खाद्यान्न, मौरी पालन, अलैचीजस्ता कृषि उत्पादनको वृद्धि गर्न सक्ने प्रसस्त संभावना देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका पकेट क्षेत्रको विवरण निम्नअनुसार रहेको छ :

तालिका नं. ७१ : कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण

क्र. सं.	व्यवसायिक पकेट क्षेत्र	ठेगाना
१	वजराज कृषक समूह	महेशपुर २६
२	सरस्वती कृषक समूह	मटिअर्वा १०
३	जय उपभेत्ता सस्था लि.	उत्तरभिटकैया १६

क्र. सं.	व्यवसायिक पकेट क्षेत्र	ठेगाना
४	बोद्धी माइ कृषी प्रा. लि.	महेशपुर २६
५	सातोमाइ कृषक समूह सस्था लि.	बलिरामपुर १३
६	मालती कृषक समूह	भोडाहा २२
७	सदाचार कृषक समूह	महेशपुर २७
८	धर्मनगर बहुउद्देशिय समूह सस्था लि.	धर्मनगर १२
९	मुस्कान कृषक समूह	मटिअर्वा १०
१०	महेशपुर कृषक समूह	महेशपुर २६

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, बारा २०७५

५.१.६ कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवार

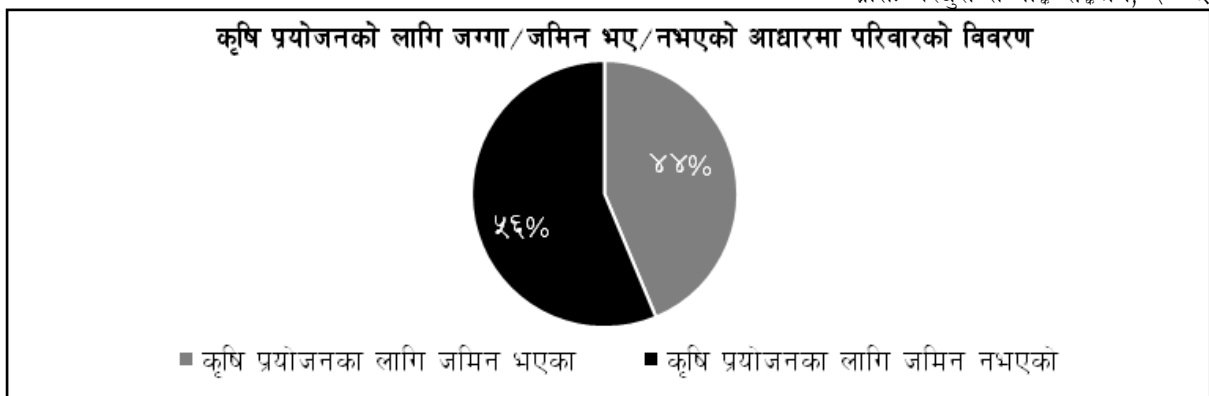
उप-महानगरपालिकामा कृषि प्रयोजनको जमिन भएका वा कृषि प्रयोजनको जमिन भोगचलन गर्ने परिवारको संख्या ७,११५ मध्ये सिँचाई सुविधा हुने परिवार संख्या ६,५६८ र सिँचाई सुविधा नभएको जमिन हुने परिवार संख्या १,९२१ रहेको छ। सबै कृषि प्रयोजनको जमिन हुने परिवारले कृषि कर्म गरेको छैनन् भने कृषि प्रयोजनको जमिन नहुने परिवारले पनि अरुको जमिनमा खेति गर्ने गरेका छन्। नेपालको संविधानको धारा ४३ को उपधारा ४ मा “प्रत्येक किसानलाई कानून बमोजिम कृषि कार्यमा लागि भूमिमा पहुँच, परम्परागत रूपमा प्रयोग र अवलम्बन गरिएको स्थानीय बीउ विजन र कृषि प्रजातिको छनौट र संरक्षणको हक हुनेछ” भनि उल्लेख गरेको छ। मूलतः यस तथ्याङ्कले कृषि प्रयोजनको जमिनको पूर्णरूपमा सदुपयोग भई दिगो उत्पादनशील काममा प्रयोग भएको छ कि छैन भन्ने कुरालाई झिझ्ति गर्दछ। पहिलो कुरा वास्तविक कृषि कर्ममा संलग्न परिवारले जमिनको सही सदुपयोग गर्न पाउनुपर्दछ भने दोस्रो कृषि योग्य जमिनलाई जमिनको स्तर अनुसार बालीनाली लगाई सदुपयोग गर्नुपर्दछ। असिंचित जमिनको क्षेत्रफल पनि बढी हुनु र सिंचित जमिनको सही र पुर्ण सदुपयोग नहुँदा खाद्यान्न, तरकारी र अन्य कृषिजन्य उपजहरू आयात गर्नुपर्ने हुन्छ। यसले परनिर्भरता बढाउँछ। तसर्थ उप-महानगरपालिकालाई कृषि र खाद्यान्न उत्पादनमा सबल बनाउन सके आर्थिक क्षेत्रमा उल्लेख्य सुधार भई निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ। अर्कोतर्फ सिँचाई सुविधा नपुगेको कृषि योग्य जमिनमा सुविधा पुऱ्याउन पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। सिँचाई सुविधा पुग्न नसक्ने स्थानहरूमा डालेघाँस, फलफुल खेति वा कृषिका कम सिँचाई वा सिँचाई आवश्यक नपर्ने वैकल्पिक उत्पादन हुने विधिहरू अपनाई जमिनको सदुपयोग गर्न सकिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७२ : कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएको		कृषि प्रयोजनका लागि जमिन नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	८४	७.८	९९०	९२.२			१,०७४
२	२४८	३३.३	४९७	६६.७			७४५
३	२६७	४६.१	३१२	५३.९			५७९
४	४७	७.८	५५९	९२.२			६०६
५			६४७	९९.८	१	०.२	६४८
६	६२१	८०.८	१४८	१९.२			७६९
७	४	०.७	५५५	९९.३			५५९
८			४०७	१००.०			४०७
९	१५१	२९.७	३५७	७०.३			५०८

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएको		कृषि प्रयोजनका लागि जमिन नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१०	२७४	४०.३	४०४	५९.४	२	०.३	६८०
११	२५७	३९.४	३९६	६०.६			६५३
१२	४०२	७०.२	१७१	२९.८			५७३
१३	४८०	६६.५	२४२	३३.५			७२२
१४	३६०	४६.७	४११	५३.३			७७१
१५	२७	६.६	३८३	९३.४			४१०
१६	१२९	३०.६	२९३	६९.४			४२२
१७	३००	५६.६	२३०	४३.४			५३०
१८	५२४	७१.१	२१३	२८.९			७३७
१९	३३४	५६.३	२५९	४३.७			५९३
२०	४२८	७७.०	१२८	२३.०			५५६
२१	२८३	५६.२	२२१	४३.८			५०४
२२	१६५	३९.४	२५४	६०.६			४१९
२३	२३१	५४.७	१९१	४५.३			४२२
२४	३९६	७७.६	११४	२२.४			५१०
२५	३९६	६८.३	१८३	३१.६	१	०.२	५८०
२६	३०६	५६.९	२३२	४३.१			५३८
२७	४०१	५२.१	३६९	४७.९			७७०
जम्मा	७,११५	४३.७	९,१६६	५६.३	४	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. ७३ : कृषि प्रयोजनमा भोगचलन भएको जमिनमा सिँचाई सुविधा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि भोगचलन गर्ने परिवार संख्या	सिँचाई सुविधा भएको जमिन			सिँचाई सुविधा नभएको जमिन		
		सिँचाई सुविधायुक्त जमिन हुने परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	प्रति परिवार औषत जमिनको क्षेत्रफल	सिँचाई सुविधा र हित जमिन हुने परिवार संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	प्रति परिवार औषत जमिनको क्षेत्रफल
१	८४	८०	८८.६७९	१.१०८	३	३.४२४	१.१४१
२	२४८	२४७	१८७.०७०	०.७५७	०	-	-

३	२६७	२६०	२२५.५२७	०.८६७	७४	७०.४९८	०.९५३
४	४७	४४	९४.०७०	२.१३८	३३	६१.४२४	१.८६१
६	६२१	६०८	९३.७३८	०.१५४	४८	०.९१९	०.०१९
७	४	४	४.४०४	१.१०१	२	१.७२९	०.८६४
९	१५१	१४६	१०७.९१३	०.७३९	९९	५५.९८९	०.५६६
१०	२७४	२६६	११३.६७५	०.४२७	१७४	६५.१४६	०.३७४
११	२५७	१९८	१०३.९७४	०.५२५	२२६	१०१.०६०	०.४४७
१२	४०२	३९६	२३६.५४४	०.५९७	२०४	१०४.३४७	०.५१२
१३	४८०	४६१	३४४.४०२	०.७४७	३७	४४.९००	१.२१४
१४	३६०	३१७	२३०.२५८	०.७२६	६०	८३.४८९	१.३९१
१५	२७	२७	३६.९८२	१.३७०	६	४.१५९	०.६९३
१६	१२९	१२६	१०८.९०५	०.८६४	८३	७१.४१६	०.८६०
१७	३००	२८५	१६१.६२६	०.५६७	१५१	५४.८८७	०.३६३
१८	५२४	३९१	२१५.१९३	०.५५०	९६	२२.८०३	०.२३८
१९	३३४	३२२	१८६.६७९	०.५८०	५२	१२.१६१	०.२३४
२०	४२८	४११	१६०.८४२	०.३९१	९०	७२.९५५	०.८११
२१	२८३	२२९	१६६.६०१	०.७२८	६८	३९.७७४	०.५८५
२२	१६५	१६२	१६६.६१४	१.०२८	५४	३५.१७४	०.६५१
२३	२३१	२०६	१५४.९८१	०.७५२	३७	१६.९४४	०.४५८
२४	३९६	३५५	३२६.३४३	०.९१९	२१	२१.४४५	१.०२१
२५	३९६	३६९	२०९.९४९	०.५६९	२९४	१७७.४२६	०.६०३
२६	३०६	२९७	२०८.४८१	०.७०२	२	१.७३६	०.८६८
२७	४०१	३६१	२३२.६४१	०.६४४	७	२.८४५	०.४०६
जम्मा	७,११५	६,५६८	४,१६६.०९३	०.६३४	१,९२१	१,१२६.६५०	०.५८६

* क्षेत्रफलाई हेक्टरमा मापन गरिएको छ ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

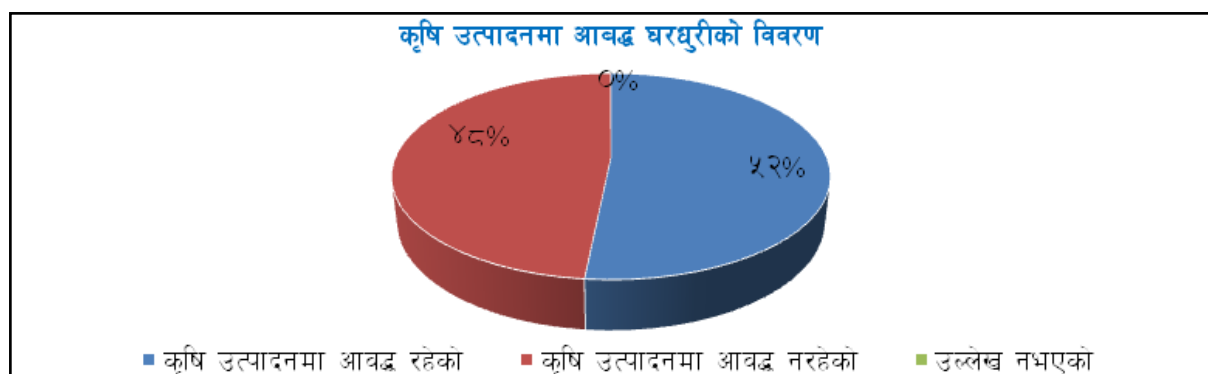
५.१.७ कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरपरिवार

उप-महानगरपालिकाका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये ८,४०२ अर्थात् ५१.६ प्रतिशत परिवारहरू कृषिमा आबद्ध रहेका छन् भने ७,८७८ अर्थात् ४८.४ प्रतिशत घरपरिवारहरू कृषिमा आबद्ध छैनन् । विशेषगरी वडा नं. १, ४, ५ र ७ मा विभिन्न स्थानबाट आई व्यापार, अध्ययन, रोजगार वा नोकरी गर्ने परिवारको संख्या धेरै रहेकाले कृषिमा आबद्ध नरहेको परिवार संख्या ८० प्रतिशत भन्दा बढी रहेको छ । त्यसैगरी उप-महानगरपालिकाका अन्य वडाहरूमा समेत कृषिमा आबद्ध परिवारको संख्या कम देखिन्छ । तथ्याङ्कले राष्ट्रियरूपमा अधिकांश जनसंख्या कृषिमा संलग्न भएको देखाए पनि यस उप-महानगरपालिकामा कृषि पेशामा संलग्नको संख्या कम देखाउँछ । कृषि प्रणालीमा रहेका समस्याहरू जस्तै निर्वाहमुखी खेती, मल विउ विजनको समस्या, प्रविधिको समस्या, तालिम, बजारीकरण भण्डारण तथा बजार मूल्यमा हुने अस्थिरता, कृषि बीमा, ऋण आदीमा भएका समस्याका कारण कृषिमा आकर्षण भन्दा विकर्षण बढी रहेकाले क्रमशः तथ्याङ्क घटेको छ । विगतमा भन्दा खेतीपातीमा संलग्न घरपरिवारको संख्या क्रमशः कम हुँदै गएको देखिन्छ । यसको कारण कृषिमा अपेक्षाकृत आम्दानी नहुनु र अन्य पेशा र रोजगारीका अवसरहरू समेत वृद्धि हुनु हुन् । तसर्थ वैज्ञानिक कृषि गुरुयोजना निर्माण गरी कृषि उत्पादन दिगोरूपमा वृद्धि गर्न स्थानीय सरकार अग्रसर हुनुपर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७४ : कृषि उत्पादनमा आवद्ध घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	कृषि उत्पादनमा आवद्ध रहेको		कृषि उत्पादनमा आवद्ध नरहेको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१६०	१४.९	९१४	८५.१			१,०७४
२	२५०	३३.६	४९५	६६.४			७४५
३	२६८	४६.३	३११	५३.७			५७९
४	६९	११.४	५३७	८८.६			६०६
५	१	०.२	६४६	९९.७	१	०.२	६४८
६	६३८	८३.०	१३०	१६.९	१	०.१	७६९
७	१०५	१८.८	४५४	८१.२			५५९
८	२०६	५०.६	२०१	४९.४			४०७
९	२०९	४१.१	२९९	५८.९			५०८
१०	४५०	६६.२	२२८	३३.५	२	०.३	६८०
११	३९३	६०.२	२६०	३९.८			६५३
१२	४११	७१.७	१६२	२८.३			५७३
१३	५३७	७४.४	१८५	२५.६			७२२
१४	३५९	४६.६	४१२	५३.४			७७१
१५	१८८	४५.९	२२२	५४.१			४१०
१६	२४४	५७.८	१७८	४२.२			४२२
१७	३२८	६१.९	२०२	३८.१			५३०
१८	५०८	६८.९	२२९	३१.१			७३७
१९	३३९	५७.२	२५४	४२.८			५९३
२०	४४८	८०.६	१०८	१९.४			५५६
२१	३००	५९.५	२०४	४०.५			५०४
२२	१९७	४७.०	२२२	५३.०			४१९
२३	२३८	५६.४	१८४	४३.६			४२२
२४	४११	८०.६	९९	१९.४			५१०
२५	४१९	७२.२	१६०	२७.६	१	०.२	५८०
२६	३२४	६०.२	२१४	३९.८			५३८
२७	४०२	५२.२	३६८	४७.८			७७०
जम्मा	८,४०२	५१.६	७,८७८	४८.४	५	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

५.१.८ कृषिबाली उत्पादनको आधारमा परिवार

तालिका नं. ७५ : कृषी बाली उत्पादनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.		३१'१	११'८३	००'००	६६'३७	११'६८	००'००	८१'१३	३१'१	००'००	८१'३३	३१'६६
वडा नं.		१८३	१११'१	८०१'३	६११'३	६८३'६	८०१'३	६६३'१	३३१	८०१'३	६८१'१	६१३
विवरण	२७	१	१३६	८०१	६६६	६३	८०१	८०१		८०१	६१६	३१
	२६	३	३६६	१८६	१०६	०८	१८६	१८६		१८६	१८६	
	२५	१	१६१	३६१	०१८	३१६	३६१	१०१	१६	३६१	१०१	१६
	२४	६१	३१६	६६१	६३६	३१	६६१	३१६	१६	६६१	६०६	३०६
	२३	१	१६८	३६८	०३६	३१	३६८	१३६	११	३६८	३६८	८
	२२	१	०३६	१३६	३१६	३१	१३६	११६	०८	१३६	०१६	११
	२१	०६	६३८	६०६	६१६	३८६	६०६	१३८	३	६०६	८३८	३
	२०	८	३११	३११	३०१	०१	३११	१११	६	३११	६११	१
	१९	८	१६६	३६६	६६८	३३६	३६६	३३८	०१	३६६	३०६	६६
	१८	६	१०१	३०१	११८	१३८	३०१	३३१	३६	३०१	१३१	६१
	१७	३८	८०६	३८६	८३८	३६	३८६	१८६	६	३८६	१८६	६
	१६	६६	६६८	११८	११६	०१	११८	३६८	१८	११८	३३६	३१
	१५		३३६	१३६	१६६	६१	१३६	१३६	८	१३६	३८६	३१
	१४	३६	६१६	३१६	१३८	१३	३१६	३१६	०६	३१६	६६६	३१
	१३	०३	१११	१६१	८११	१३	१६१	३८१	३	१६१	१८१	८६
	१२	१	१०१	६६१	६१६	०३	६६१	१३६	३८	६६१	८३६	३८
	११	६८	८१६	६३६	०६६	६३	६३६	३१६	१६	६३६	३१६	१६
	१०	१	६११	०११	८०६	३१६	०११	११६	६३	०११	६१६	३३
	९		३०८	३०८	१३६	८६	३०८	१०८	१	३०८	३०८	
	८	१	६०८	३०८	८०८	१	३०८	१०८	६	३०८	३३६	०६
	७	६	८०६	१०६	१०६		१०६	१०६	६	१०६	१०६	६
	६	३६६	३३८	३६३	०११	३३	३६३	१३१	११	३६३	६६६	१०६
	५		६	६		६	६	६		६	६	
	४	६	३३	३३	११	१८	३३	१३	१	३३	११	१६
	३	८	३३८	३३८	०३६	३३	३३८	३३८		३३८	१३८	१
	२		०१८	०१८	३६८	६६	०१८	०१८		०१८	०१८	
	१		०३६	०३६	३१६	८	०३६	३१६	६	०३६	०३६	
विवरण	१	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका	जम्मा	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका	जम्मा	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका	जम्मा	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका
		उत्पादन नगरेका			उत्पादन गरेका			उत्पादन नगरेका			उत्पादन गरेका	

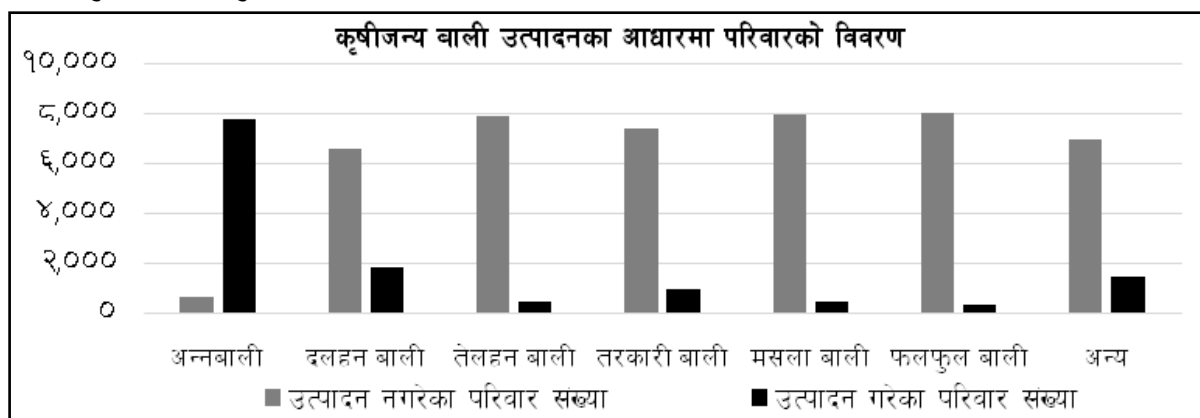
प्राथमिक		००'००६	८१'२१	८८'५	००'००६	१८'५१	६६'२	००'००६	६६'६८	१८'३६	००'००६
समाप्त		८०२'८	६३१'१	१६२	८०२'८	१५०'८	५२६	८०२'८	५३१'३	१६२'६	८०२'८
वडा नं.	२७	८०२	३१६	३	८०२	८०२		८०२	६२६	१५	८०२
	२६	२८६	६८६	६	२८६	२८६		२८६	८३८	३५	२८६
	२५	१६२	३०२	६६	१६२	३६२	६	१६२	१६२		१६२
	२४	६६२	८१८	१६६	६६२	१३६	८२	६६२	५३६	३२८	६६२
	२३	८६८	५६८	६	८६८	३६८	८	८६८	८०८	०६	८६८
	२२	११६	८१६	५८	११६	८८६	५६	११६	५१	८८६	११६
	२१	६०६	३१८	५	६०६	०१८	६६	६०६	८१६	१०६	६०६
	२०	८२२	१२२	६	८२२	०२२	८	८२२	२२२	२	८२२
	१९	१६६	१८८	८५	१६६	१६६	०८	१६६	१६६	८	१६६
	१८	८०५	१८२	६८	८०५	८३२	०२	८०५	२८२	२८	८०५
	१७	८८६	२८६	२	८८६	३८६	८	८८६	६२८	१८	८८६
	१६	२२८	६०८	६२	२२८	८६८	८६	२२८	०२६	२०६	२२८
	१५	१८६	३८६	६	१८६	५८६	८	१८६	६६६	३५	१८६
	१४	१५६	१२६	८६	१५६	६५६	३	१५६	३१८	६८	१५६
	१३	१६५	६८५	२६	१६५	१३२	०१	१६५	११६	०३६	१६५
	१२	६६२	८०२	१	६६२	१३६	८२	६६२	१०२	२	६६२
	११	६१६	२३६	१८	६१६	१८६	२	६१६	३५६	१६	६१६
	१०	०५२	८८२	८८	०५२	८६२	८६	०५२	३२२	२	०५२
	९	१०८	१०८	८	१०८	८०८	१	१०८	१०८		१०८
	८	३०८	८१६	२६	३०८	८०८	२	३०८	३०८		३०८
	७	५०६	२०६	६	५०६	६०६	८	५०६	६०६	२	५०६
	६	८६३	०६३	८८	८६३	५६३	६	८६३	८६३		८६३
	५	६	६		६	६		६	६		६
	४	१३	६५	३६	१३	२५	५६	१३	८३	६	१३
	३	८३८	८३८		८३८	३२८	८८	८३८	६३८	५	८३८
	२	०५८	०५८		०५८	०५८		०५८	०६८	०८	०५८
	१	०३६	०३६		०३६	१५६	६	०३६	०३६		०३६
विवरण	१	जम्मा	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका	जम्मा	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका	जम्मा	उत्पादन नगरेका	उत्पादन गरेका	जम्मा
			मसला बाली			फलफल बाली			अन्य*		

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

* माथि उल्लेखित बालीबाहेक जडिबुटी, चिया, कफी, अम्लीसो, आदि ।

यस उप-महानगरपालिकामा खेतीपातीमा संलग्न ८,४०२ परिवारहरू मध्ये ७,७७५ अर्थात् ९२.५४ प्रतिशतले अन्न बाली, १,८२९ अर्थात् २१.७७ प्रतिशतले दलहन बाली, ४६९ अर्थात् ५.५८ प्रतिशतले तेलहन बाली, ९७३ अर्थात् ११.५८ प्रतिशतले तरकारी बाली, ४३९ अर्थात् ५.२२ प्रतिशतले मसला बाली, ३४५ अर्थात् ४.११ प्रतिशतले फलफूल र बाँकिले अन्य बाली लगाउने गरेका छन्। समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा परम्परागत रूपमा अन्न बाली भने भण्डै सबै परिवारहरूले लगाउने गरेको देखियो र दोस्रोमा दलहन बाली लगाउने गरेको देखियो तर तेलहन, फलफूल र तरकारी, मसला जस्ता नगदेवालीको खेतीगर्ने घरपरिवारहरू भने उल्लेख्य रूपमा कम देखिन्छ। उष्ण क्षेत्रमा खेतीगर्न सकिने फलफूलहरू जस्तै आँप, मेवा, लिची, कटहर, नासपाती, केरा आदिको व्यवसायीक खेतीको प्रबल सम्भावना भएको यस उप-महानगरपालिकामा निकै न्यून संख्याका कृषकहरूले सिमित मात्रामा मात्र फलफूल खेतीगर्ने गरेको पाइयो। यसका लागि प्राविधिक ज्ञान दिलाउने तालिम, विउविजन, भण्डारण र बजारीकरणको प्रबन्ध मिलाउन सके व्यवसायिक फलफूल खेती र अन्य नगदे बालीको उत्पादन वृद्धि गर्न सकिन्छ।

यस तथ्याङ्कले परम्परागत निर्वाहमुखी खेतीपातीमा ग्रामीण अर्थतन्त्र सिमित रहेको देखिन्छ। फलफूल, मसला र अन्य नगदेवालीको वैज्ञानिक र व्यवसायीक खेतीबाट उर्वर जमिनको पूर्ण सदुपयोग गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकेमात्र उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र सबल हुने देखिन्छ। यसका लागि उप-महानगरपालिकाले बृहत कृषि विकास गुर्योजना निर्माण गरी युवा कृषक तथा अन्य कृषकहरूलाई व्यवसायीक ढंगले अधिक फाइदा हुने खालका नगदेवाली, फलफूल तथा तरकारी बालीमा आकर्षण गरी कृषि विमा, विउविजनमा सहूलियत, बजारीकरणको व्यवस्था, कोल्ड स्टोर, तालिम, किटनाशक औषधी तथा मलखादको उपलब्धता जस्ता विषयहरूमा स्थानिय सरकारले ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ। साथै आधारभूत कृषि पूर्वाधारको विकास मार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषिजन्य उपजहरूको व्यवसायीकरण र बजारीकरण, कृषि सूचना तथा सञ्चार, प्रसार र तालिम लगायत गुणस्तर नियमन, मानव तथा पशु रोग व्यवस्थापन एवं कृषि विपद व्यवस्थापन तथा सचेतना जस्ता ठोस कार्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत कृषि क्षेत्रको पुनःउत्थान गर्नुपर्ने आवश्यक छ :

५.१.९ कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा परिवार

उप-महानगरपालिकामा खेतीपातीमा संलग्न ८,४०२ परिवारहरू मध्ये ७,७७५ अर्थात् ९२.५४ प्रतिशतले अन्न बाली उत्पादन गर्ने गरेको र ती मध्येबाट आफूले प्रयोग गरी बढी भएको अन्न बेच्नेको संख्या जम्मा १,०९१ परिवार अर्थात् १४.०३ प्रतिशत रहेको छ। यसको अर्थ ६,६८४ अर्थात् ८५.९७ प्रतिशत घरपरिवार अन्न बालीको बिक्री गर्दैनन्। यसका कारण अवैज्ञानिक र परम्परागत कृषि प्रणाली निर्वाहमुखी खेती, उच्चमशिलता र व्यवसायीक सोचको न्यूनता साथसाथै सिमित जमिन र न्यून परिमाणको उत्पादन नै हो। उप-महानगरपालिकामा तरकारी बालीको खेतीगर्ने जम्मा ९७३ घरपरिवारहरू मध्ये मात्र ३०१ अर्थात् ३०.९४ प्रतिशत परिवारहरूले तरकारी बाली बेच्ने गरेको पाइयो। ६७२ अर्थात् ६९.०६ प्रतिशत परिवारले तरकारी बालीको बिक्री नगर्नुको कारण सिमीत परिमाणको उत्पादन भई घरायसी प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग

हुनु हो । त्यसैगरी उत्पादन गर्नेहरू मध्येबाट मसला बालीको बिक्रि गर्ने परिवार १४ प्रतिशत, दलहन बालीको बिक्रि गर्ने १२.७३ प्रतिशत, तेलहन बालीको बिक्रि गर्ने १.२८ प्रतिशत रहेका छन् । धेरै प्रतिशतले विक्री नगर्नु र ठूलो संख्यामा रहेका किसानहरूले मसलाबालीको खेती नगर्नुको कारण, प्राविधिक ज्ञानको कमी, बजारीकरण, विउविजन तथा परम्परागत सोचको खेती प्रणाली हुन सक्छन् । त्यसैगरी उप-महानगरपालिकामा २६.०९ प्रतिशतले फलफुल बालीको बिक्रि गर्ने गरेको देखिन्छ । उप-महानगरपालिकाले व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धनमा विशेष ध्यान दिई निर्यात वृद्धि गर्ने तर्फ योजना केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिन्छ । विस्तृत वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

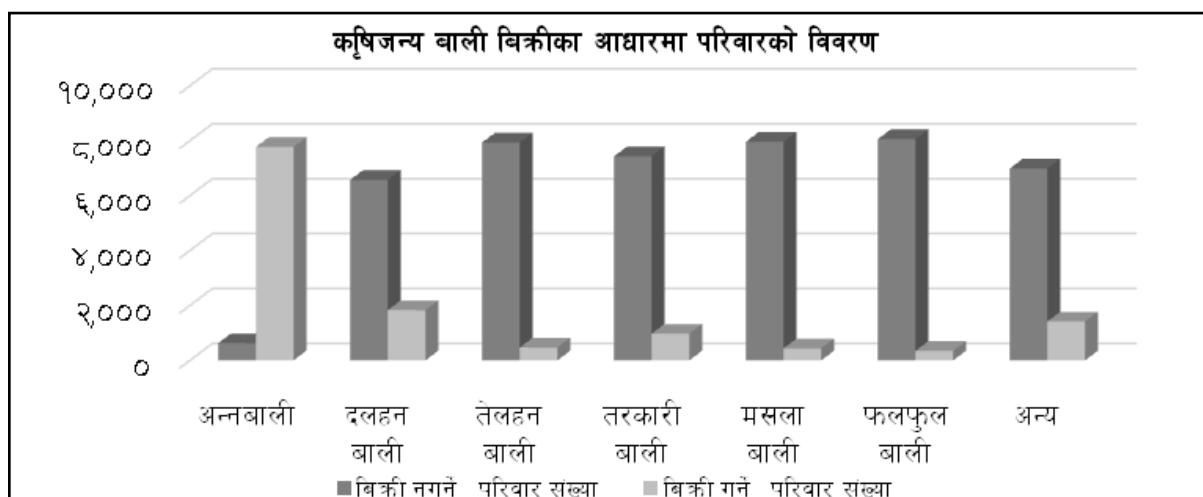
तालिका नं. ७६ : कृषीजन्य बाली बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण

विवरण	वडा नं.	वडा नं.									
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
		विक्री नगरेका	विक्री गरेका	जम्मा	विक्री नगरेका	विक्री गरेका	जम्मा	विक्री नगरेका	विक्री गरेका	जम्मा	विक्री नगरेका
अन्नबाली	१	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
	२	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
	३	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
दलहन बाली	१	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
	२	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
	३	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
तेलहन बाली	१	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
	२	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०
	३	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०	१०	२०	१०

३०'७३	२१'०६	००'००६	१८'१२	६१'८६	००'००६	६१'६१	१०'३८	००'००६	०८'६	०२'२१	००'००६
८१३	६०६	६११	२२६	३५	०२२	५५८	०१	५२६	१६	००२'६	१६२'६
८८	१८	१२	८	२	३					१५	१५
			६		६				६	५५	३५
८६	८	२६	६६		६६	६		६			
२०६		२०६	१६६	८	१६६	१६	६	८२	६	५२८	३२८
८		८	६		६	६	६	८	८	२८	०६
१६	०८	१५	६८	२	५८	२६	६	५६		८८६	८८६
१	८	१	५	६	३	०६	६	६६		१०६	१०६
६	८	५		६	६	३	८	२		२	२
३६	५६	६६	८५		८५	०८		०८		८	८
५	२६	६२	१	८६	६८	३६	२	०२		२८	२८
	६	६	२		२	६	६	८	६	२२	१२
८२	३६	२५	१८	२६	६२	१	६	८६	६	६०६	२०६
६	३५	१५	६		६	६	६	८		३५	३५
१८	६८	२२	८६		८६		३	३	६	८२	६२
३	३	८६	१	५	२६	२२	३८	०१	६	१५६	०३६
०६	१६	१८	१		१	२८	२६	८२		२	२
०६	५	५६	६८	३	१८	२		२	८	५६	१६
६६	२३	११	२६	२	८८	१	५	८६	२		२
			८		८	१		१			
०६		०६	६६	६	२६	२		२			
	६	६	६		६	८		८		२	२
५०६		५०६	२८		२८	६		६			
२६		२६	२६	८	३६	१	३	५६		६	६
८	८	२				६६	६६	८८		५	५
									६	१६	०८
							६	६			
विक्री नगरका	विक्री नगरका	जम्मा	विक्री नगरका	विक्री नगरका	जम्मा	विक्री नगरका	विक्री नगरका	जम्मा	विक्री नगरका	विक्री नगरका	जम्मा
नगरको बाली			मसला बाली			फलफूल बाली			अन्य		

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

* माथि उल्लेखित बालीबाहेक जडिबुटी, चिया, कफी, अम्लीसो, आदि ।

५.२ पशुपालन

उप-महानगरपालिकामा विशेष गरी गाई, भैँसी, बाख्रा, बँगुर नै यहाँका मुख्य घरपालुवा जनावर हुन । यसबाट उप-महानगरपालिकाबासीहरूको जीविकोपार्जनमा उल्लेख्य सुधार भई रहेको छ । पशुजन्य उत्पादनहरू जस्तै, दूध, दही, घ्यू तथा मासुका लागि कुखुरा, बँगुर, खसी, बोकाहरूको बिक्रीबाट आम्दानी बढेको देखिन्छ । यहाँ डेरी उद्योग, व्यापारिक फार्म, गाई, भैँसी, कुखुरा फार्महरू लगायतका कृषिजन्य उद्योगहरू रहेका छन् । त्यस्तै गरी भेटेनरी सेवा पनि उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध रहेको छ । उप-महानगरपालिकामा पशुपालन अधिक मात्रामा हुने गरेको देखिन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेका पशुधन सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ७७ : पशुधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
		स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
१	पशुधन						
क	गाई र गोरु	३१२१०	३५४१०	६६६२०	९४७९.९२		
ख	भैँसीरगाँगा	१८१४९	२३१७०	४०३१९	२०२६६.२९		
ग	बोका,खसी र बाख्रा	११७५९६	७२९९०	१९०५६		७५४५.५८	
घ	भेडा / च्यांग्रा		३३८	३३८			
घ	सुँगुर र बँगुर	१०५९५	४८५१	१५४४६			
२	पक्षी	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	अण्डा सख्या	मासु केजी	
क	कुखुरा						
३	माछा						
क	मौरी घर						
४	अन्य						

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, बारा २०७४

५.२.१ पशु नश्ल

उप-महानगरपालिकामा पालन गरिने मुख्य पशुपक्षीहरूमा गाई, भैँसी, बाख्रा, भेडा आदि रहेका छन् । सामान्यतया व्यवसायिक पशुपालनको विकाससँगै वर्णशंकर तथा उन्नत जातका पशुहरू पाल्ने गरेको पाइन्छ । गाई भैँसीमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा उपलब्ध हुनु तथा बाख्रा र बँगुरतर्फ उन्नत जातका भालेहरूसँग

प्रजनन गराउने परिपाटी बसेको हुँदा यी जातका जनावरहरूमा वर्णशंकरको संख्या बढ्दो छ । तथापि बँधुवा पशुपालन पद्धतिको कमी, कमजोर पशु स्वास्थ्य व्यवस्थापन, कुपोषण तथा पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान तथा चेतनाको अभावको कारण वर्ण शंकरबाट उत्पादनमा खासै उत्साह थपिएको अवस्था छैन । त्यसैगरी ठूलो संख्यामा रहेका कम उत्पादक जनावरहरूले अपेक्षाकृत बढी उत्पादक जनावरहरूको आहारा खाई दिने हुँदा सबै न्यून उत्पादक जनावरहरूलाई हटाएर उन्नत जातको जनावर किनेर पाल्दा उचित हुन्छ । तसर्थ नश्ल सुधारमार्फत् नयाँ जन्मिएका जनावरका बच्चाहरू भविष्यको राम्रो माउमा विकसित गर्ने कुरा मध्यनजर गरी थप कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु आवश्यक छ ।

सारांशमा, विगतका वर्षहरूमा उप-महानगरपालिकाको पशुपालन क्षेत्रले राम्रो फड्को मारेको छ जसले गर्दा पशुपक्षीजन्य उत्पादनमा परिमाणात्मक विकास सम्भव भएको छ । तर हालको परिमाणात्मक विकासको गति सुस्त छ । पशुपालन क्षेत्रमा क्रमिक रूपमा व्यवसायिकता थपिएको छ तर पशुपक्षीजन्य उत्पादन प्रशोधनका लागि उद्योग स्थापना खासै हुन सकेको पाइँदैन । त्यसैगरी पशुपालनतर्फ गुणात्मक विकासको खाँचो सर्वत्र महसुस गरिएको छ । पशुपालनसँग आवद्ध श्रमिक तथा महिला वर्गहरूको उत्पादकत्व अति न्यून हुनु, युवा वर्गहरू विदेश पलायन हुनु र सो अनुरूप पशुपालनमा यान्त्रिककरण हुन नसक्नु, पशु पालन क्षेत्रमा पूँजी लगानीको आकार धेरै सानो हुनु तथा जनमानसमा पशुपालनको कृषि अर्थतन्त्रमा योगदानको बारेमा अज्ञानता आदि कारणले गर्दा पशुपालन क्षेत्रबाट आशातीत उपलब्धि हासिल हुन सकिरहेको छैन ।

५.२.२ पशुपक्षीमा लाग्ने रोगहरू

कृषकहरूको मुख्य आम्दानीको स्रोतको रूपमा रहेको पशुपक्षीहरूको पालन यस उप-महानगरपालिकामा निकै बढी मात्रामा रहेको देखिन्छ । पशुमा लाग्ने रोगहरू पशुपालन व्यवसायको समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । पशुपालनको विशेष शिक्षाको कमीले यो व्यवसायलाई पछाडी पारिरहेको छ तर परम्परागत पशुपालन भन्दा केहि सुधार भएको छ । उप-महानगरपालिकामा देखिने पशु रोगहरूमा रेबिज, खोरेत, पिपिआर, स्वाइन फिवर, भ्यागुते, चरचरे, नाम्ले, माटे, थुनेलो, प्रजनन सम्बन्धी र जुका पर्दछन् । उप-महानगरपालिकाको वन जंगलसँग जोडिएका वडाहरूमा एन्टी रेबिज खोप लगाउनुपर्ने देखिन्छ भने खोरेत पिपिआर स्वाइन फिवरजस्ता अत्यन्त संक्रामक रोगको प्रकोप पनि यस उप-महानगरपालिकामा त्यत्तिकै रहेको पाइन्छ । यसका कारणहरूलाई हेर्दा, पशुको अवाञ्छित आवत जावत तथा आयात, दयनिय व्यवस्थापन, खोप लगाउनुपर्छ भन्ने चेतनाको कमी, आदि मान्न सकिन्छ । यी रोगको नियन्त्रणका लागि जिल्ला पशु सेवा कार्यालयबाट निरन्तर प्रयास भई रहेको देखिन्छ ।

जीवाणुबाट हुने रोगहरूमध्ये भ्यागुते, चरचरे विरुद्ध यस उप-महानगरपालिकाको किसानहरूले खोप लगाउने गरेको पाइन्छ । तथापि यी रोगहरू फाटफुट रूपमा देखिने गरेका छन् । उप-महानगरपालिकामा स्वाइन फिवर, खोरेत, रेबिज विरुद्धको खोपकार्य समेत उप-महानगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा समेत संचालन गर्न सकेमा धेरै हदसम्म रोग नियन्त्रण कार्य सफल हुने देखिन्छ । सामान्यतया पशुपक्षीमा ठूलो महामारी फैलिएको पाइँदैन । तथापी यहाँका पशुपक्षीहरूमा खोरेत, भ्यागुते, चरचरे, नाम्लेजुका, रेबीजजस्ता रोगहरूको प्रकोप रहेको छ भने पक्षीहरूमा मुलत रानीखेत, गम्बोरा, सिआरडी र बर्डफ्लू मुख्य रूपमा लाग्ने गरेको छ ।

तालिका नं. ७८ : पशुमा देखिएको रोगहरूको विवरण

क्र.सं.	रोगहरू	पशु				
१	Liver Fluke	Cattle	Buffalo	Goats		
२	HSABQ	Cattle	Buffalo	Goats		
३	Pramphistomom	Cattle	Buffalo	Goats		

क्र.सं.	रोगहरू	पशु				
४	Nerves Sign	Cattle	Buffalo	Goats		
५	Respiratory Sign	Cattle	Buffalo	Goats		
६	Coccidiosis				Fowl	
७	Skin Lesions				Fowl	
८	Wound/Abscess	Cattle	Buffalo	Goats		
९	Red Urine	Cattle	Buffalo	Goats		
१०	Abortion	Cattle	Buffalo	Goats		
११	Warble Infestation	Cattle	Buffalo	Goats		
१२	Diarrhoea	Cattle	Buffalo	Goats		
१३	Infertility	Cattle	Buffalo	Goats		
१४	Mastitis	Cattle	Buffalo	Goats		
१५	Distocia	Cattle	Buffalo	Goats		
१६	Prolapse	Cattle	Buffalo	Goats		
१७	Retained Placenta	Cattle	Buffalo	Goats		
१८	Mange	Cattle	Buffalo	Goats		
१९	Rabies	Cattle	Buffalo	Goats		Dog
२०	Tick/Lice(External Parasite)	Cattle	Buffalo	Goats	Fowl	
२१	Intestinal Helmenthis				Fowl	
२२	Orf			Goats		
२३	Parasitic Gastroenteritis	Cattle	Buffalo	Goats		Pig
२४	Anoestrous	Cattle	Buffalo	Goats		
२५	Indigestion/Anorexia	Cattle	Buffalo	Goats		
२६	Tympany/Bloats	Cattle	Buffalo	Goats		
२७	Magout wound	Cattle	Buffalo	Goats		
२८	Cough	Cattle	Buffalo	Goats		
२९	Pnoulmonia	Cattle	Buffalo	Goats		
३०	Gumbarrow				Fowl	
३१	Cyst	Cattle	Buffalo	Goats		
३२	FMD			Goats		
३३	PPR			Goats		
३४	Ranikhet				Fowl	
३५	CRD				Fowl	

स्रोत : जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, २०७४

५.२.३ पशुपक्षी सम्बन्धी बजार

तालिका नं. ७९ : पशुपक्षी बजार सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	पशुहाट बजारको नाम	बजार लाग्ने बारहरू	ठेगाना	पशु बजारको किसिम
१	गोरु बजार	मंगलवार, शुक्रवार	क.उ.म.न.पा.७	गाई
२	भैसी बजार	सोमवार, विहिवार	क.उ.म.न.पा.७	भैसी
३	बाखा बजार	सोमवार, विहिवार	क.उ.म.न.पा.७	बाखा

स्रोत : जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, बारा २०७४

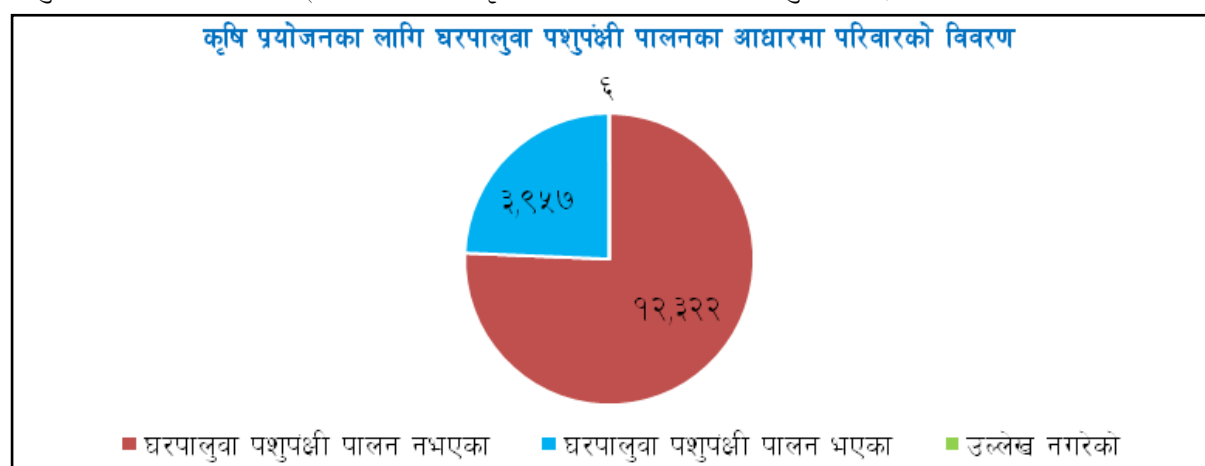
५.२.४ कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवार

तालिका नं. ८० : कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरपालुवा पशुपक्षी पालन भएको		घरपालुवा पशुपक्षी पालन नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा परिवार संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९	०.८	१,०६५	९९.२			१,०७४
२	५२	७.०	६९३	९३.०			७४५
३	११८	२०.४	४६१	७९.६			५७९
४	२५	४.१	५८१	९५.९			६०६
५	२	०.३	६४५	९९.५	१	०.२	६४८
६	२२८	२९.६	५४०	७०.२	१	०.१	७६९
७	७३	१३.१	४८६	८६.९			५५९
८	११३	२७.८	२९४	७२.२			४०७
९	५९	११.६	४४९	८८.४			५०८
१०	२०९	३०.७	४६९	६९.०	२	०.३	६८०
११	९५	१४.५	५५८	८५.५			६५३
१२	२०९	३६.५	३६४	६३.५			५७३
१३	१३१	१८.१	५९१	८१.९			७२२
१४	२९४	३८.१	४७७	६१.९			७७१
१५	३०	७.३	३७९	९२.४	१	०.२	४१०
१६	१७२	४०.८	२५०	५९.२			४२२
१७	१२३	२३.२	४०७	७६.८			५३०
१८	३८३	५२.०	३५४	४८.०			७३७
१९	१५९	२६.८	४३४	७३.२			५९३
२०	७०	१२.६	४८६	८७.४			५५६
२१	२२०	४३.७	२८४	५६.३			५०४
२२	८८	२१.०	३३१	७९.०			४१९
२३	१०५	२४.९	३१७	७५.१			४२२
२४	२५०	४९.०	२६०	५१.०			५१०
२५	२११	३६.४	३६८	६३.४	१	०.२	५८०
२६	१७७	३२.९	३६१	६७.१			५३८
२७	३५२	४५.७	४१८	५४.३			७७०
जम्मा	३,९५७	२४.३	१२,३२२	७५.७	६	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

पशुपक्षी पालन क्षेत्रले देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा करिब ११% र कूल कृषि गार्हस्थ उत्पादनमा २६.८% योगदान गर्दै आएको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको विशेष आर्थिक महत्व रहेको छ। उप-महानगरपालिकाको कूल १६,२८५ परिवारहरू मध्ये पशुपक्षी पालने घरपरिवारको संख्या ३,९५७ अर्थात् २४.३ प्रतिशत र नेपाली परिवारको संख्या १२,३२२ अर्थात् ७५.७ प्रतिशत रहेको छ। यसबाट ४ भागको १ भाग भन्दा कम घरपरिवारले पशुपक्षी नपालने गरेको तथ्य तथ्याङ्कबाट स्पष्ट हुन्छ। उप-महानगरपालिकामा तुलनात्मक अध्ययन गर्दा वडा नं. १८ र २४ मा धेरै परिवारहरूले पशुपक्षी पालन गरेका छन् भने वडा नं. १ र ५ मा थोरै परिवारहरूले पशुपक्षी पालन गरेका छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

५.२.५ पशुपक्षीहरूको उत्पादन आधारमा परिवार

तालिका नं. ८१ : पशुपक्षीहरूको उत्पादन घरपरिवारको विवरण

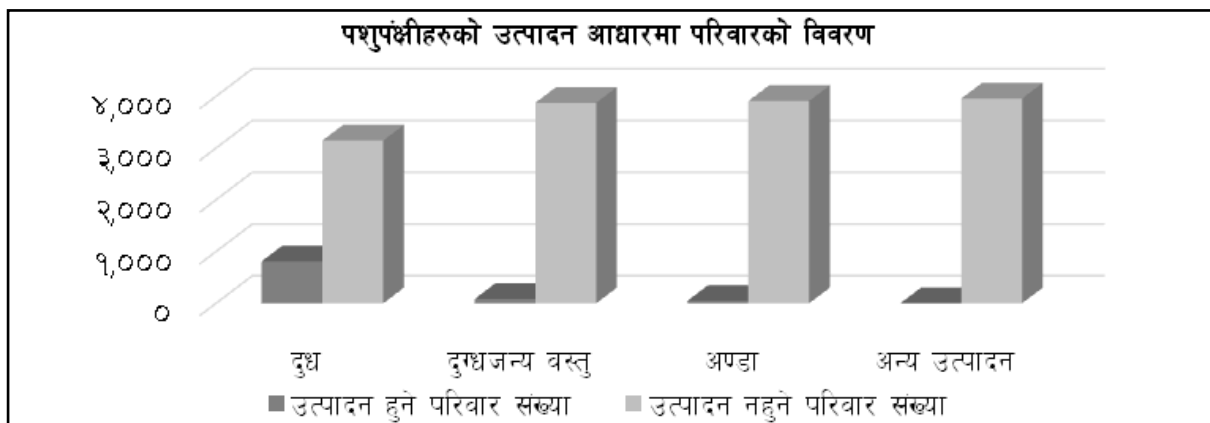
वडा नं.	दूध			दुग्धजन्य वस्तु			अण्डा			*अन्य उत्पादन		
	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या
१	१	८	९		९	९	१	८	९		९	९
२	२	५०	५२		५२	५२		५२	५२		५२	५२
३	४१	७७	११८	१	११७	११८		११८	११८		११८	११८
४		२५	२५		२५	२५	१	२४	२५		२५	२५
५		२	२		२	२		२	२		२	२
६	२२	२०६	२२८		२२८	२२८		२२८	२२८		२२८	२२८
७	२	७१	७३		७३	७३		७३	७३		७३	७३
८	२	१११	११३	१	११२	११३		११३	११३		११३	११३
९	१७	४२	५९	१	५८	५९	१०	४९	५९		५९	५९
१०	५२	१५७	२०९	२	२०७	२०९	३	२०६	२०९		२०९	२०९
११	५	९०	९५		९५	९५	१	९४	९५	१	९४	९५
१२	४३	१६६	२०९	१५	१९४	२०९		२०९	२०९		२०९	२०९
१३	५८	७३	१३१	१	१३०	१३१		१३१	१३१		१३१	१३१
१४	८२	२१२	२९४		२९४	२९४	६	२८८	२९४		२९४	२९४
१५	६	२४	३०		३०	३०		३०	३०		३०	३०

वडा नं.	दूध			दुग्धजन्य वस्तु			अण्डा			*अन्य उत्पादन		
	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	जम्मा संख्या
१६	३५	१३७	१७२	२	१७०	१७२		१७२	१७२		१७२	१७२
१७	१७	१०६	१२३		१२३	१२३	२	१२१	१२३		१२३	१२३
१८	७८	३०५	३८३	१७	३६६	३८३	३	३८०	३८३		३८३	३८३
१९	४८	१११	१५९		१५९	१५९	१०	१४९	१५९		१५९	१५९
२०	१२	५८	७०	१	६९	७०		७०	७०		७०	७०
२१	४५	१७५	२२०		२२०	२२०		२२०	२२०		२२०	२२०
२२	४८	४०	८८		८८	८८		८८	८८		८८	८८
२३	४६	५९	१०५	२८	७७	१०५		१०५	१०५		१०५	१०५
२४	५८	१९२	२५०	१३	२३७	२५०	९	२४१	२५०		२५०	२५०
२५	१८	१९३	२११		२११	२११		२११	२११		२११	२११
२६	२४	१५३	१७७		१७७	१७७	१	१७६	१७७		१७७	१७७
२७	४९	३०३	३५२		३५२	३५२	२	३५०	३५२		३५२	३५२
जम्मा	८११	३,१४६	३,९५७	८२	३,८७५	३,९५७	४९	३,९०८	३,९५७	१	३,९५६	३,९५७
प्रतिशत	२०.५०	७९.५०	१००.००	२.०७	९७.९३	१००.००	१.२४	९८.७६	१००.००	०.०३	९९.९७	१००.००

*पशुपक्षीजन्य अन्य उत्पादन भन्नाले छात्रा, भुवा, प्वाँख, हाड आदि पशुजन्य उत्पादनहरू

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा गाइभैसी पालेर दूध उत्पादन गर्ने कूल ८११ घरपरिवारहरू रहेका छन् । त्यस्तै गरी दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गर्ने परिवार संख्या ८२ पाइयो । त्यसैगरी अण्डा उत्पादन गर्ने घरपरिवारहरूको संख्या जम्मा ४९ मात्र देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष्य र नेपालको संविधानमा उल्लेख भए जस्तै भोकमरीको अन्त्य, खाद्य र पोषण सुरक्षा जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपक्षी अनुसन्धान केन्द्रित कार्यक्रमको अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ । यद्यपी तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगण्य संख्यामा बाहेक सबै प्रकारका पशुपक्षीहरूको ठूलो परिमाणमा व्यवसायिक उत्पादन भएको देखिँदैन । यसले निर्वाहमूखी पशुपक्षीपालनको नै निरन्तरता देखाउँछ । पशुपक्षी पालनलाई उत्पादनमूखी र व्यवसायिक बनाउन नसक्दा आम्दानी सिमित तथा श्रम र समयको खेर हुन जान्छ । धेरै संख्यामा कृषिमा संलग्न मानिसहरू हुनुले मात्र ठूलो परिमाणको व्यवसायिक उत्पादन सुनिश्चित हुँदैन । वैज्ञानिक र व्यवसायिक उत्पादन बढाउन सके कम संख्यामा संलग्न मानव श्रोतबाट ठूलो जनसंख्यालाई पुग्ने उत्पादन गर्न सकिन्छ । यसको लागि कृषिको यान्त्रिकरण गर्न जरुरी छ । यसतर्फ सम्बन्धित सरोकारवाला सबैको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

५.२.६ पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवार

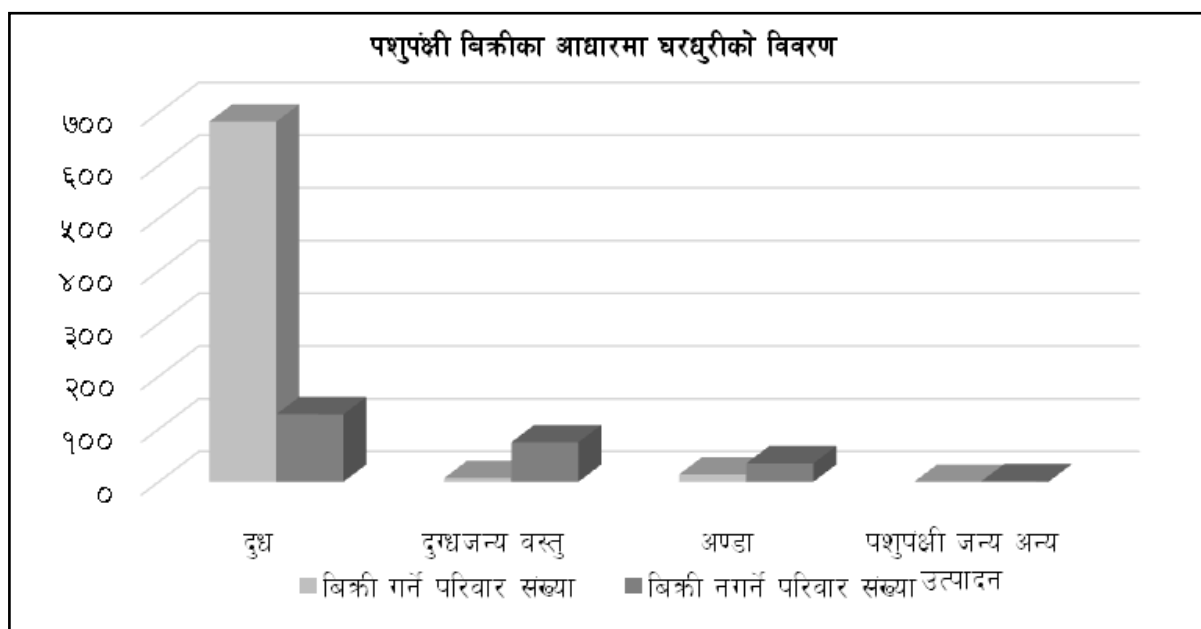
तालिका नं. ८२ : पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण

बडा नं.	दूध उत्पादन			दुग्धजन्य वस्तु (घ्यू, चिज, मखन आदि)			अण्डा उत्पादन			*पशुपक्षी जन्य अन्य उत्पादन	
	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या
१	१		१				१		१		
२		२	२								
३	२०	२१	४१	१		१					
४							१		१		
६	१९	३	२२								
७	२		२								
८		२	२	१		१					
९	११	६	१७		१	१		१०	१०		
१०	५१	१	५२		२	२		३	३		
११	४	१	५				१		१	१	१
१२	४२	१	४३	२	१३	१५					
१३	५४	४	५८	१		१					
१४	६७	१५	८२				५	१	६		
१५	६		६								
१६	३५		३५	१	१	२					
१७	१६	१	१७					२	२		
१८	५३	२५	७८		१७	१७	१	२	३		
१९	४७	१	४८				१	९	१०		
२०	९	३	१२	१		१					
२१	४१	४	४५								
२२	४७	१	४८								
२३	४५	१	४६		२८	२८					
२४	५५	३	५८		१३	१३	२	७	९		
२५	१५	३	१८								
२६	१८	६	२४				१		१		
२७	२५	२४	४९				१	१	२		
जम्मा	६८३	१२८	८११	७	७५	८२	१४	३५	४९	१	१
प्रतिशत	८४.२२	१५.७८	१००.००	८.५४	९१.४६	१००.००	२८.५७	७.४३	१००.००	१००.००	१००.००

*छाला, भुवा, प्वाँख, हाड आदि पशुजन्य उत्पादनहरू

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

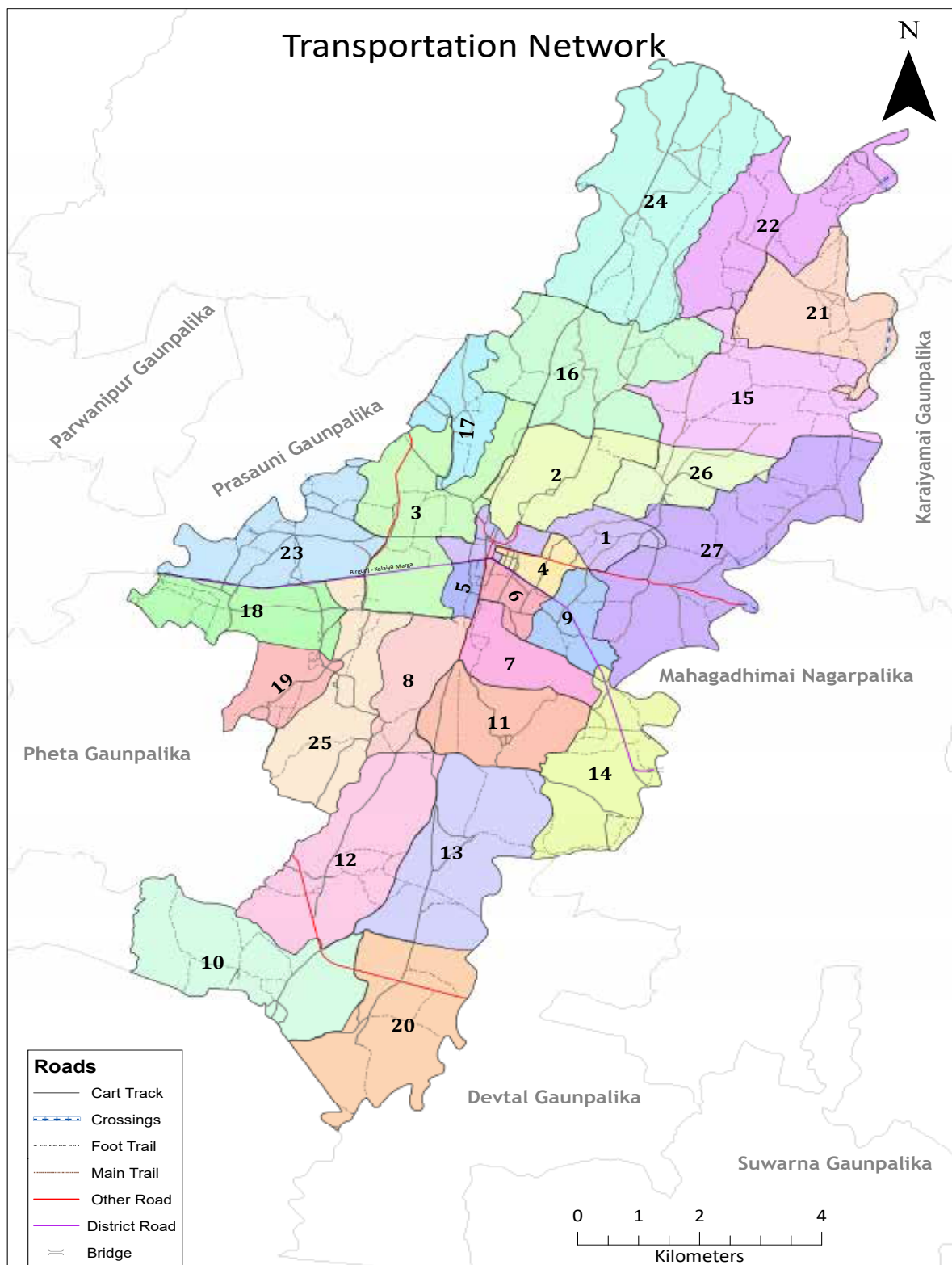
उप-महानगरपालिकामा गाइ/भैसी पालेर दूध उत्पादन गर्ने कूल ८११ घरपरिवारहरूमध्ये ६८३ अर्थात् ८४.२२ प्रतिशतले दूध बेच्ने गरेको पाइयो । त्यसै गरी दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गर्ने परिवारहरू मध्ये जम्मा ७ अर्थात् ८.५४ प्रतिशतले मात्र दुग्धजन्य पदार्थ बिक्री गर्ने गरेको पाइयो । त्यसैगरी अण्डा उत्पादन गर्ने कूल ४९ घरपरिवारहरू मध्ये जम्मा १४ घरपरिवार अर्थात् २८.५७ प्रतिशतले अण्डा बिक्री गर्ने गरेको पाइयो । यी समग्र कृषिका तथ्याङ्कहरूबाट मधेशको कृषियोग्य जमिन, उपयुक्त हावापानी र वातावरण भएको उप-महानगरपालिकामा समेत कृषि उत्पादन र बजारीकरणको अवस्था राम्रो रहेको छैन र अदृष्य बेरोजगारी व्यापक रहेको देखिन्छ । अर्कोतर्फ कृषि पेशाबाट मानिसहरूको विकर्षण बढ्दै गएको स्पष्ट हुन्छ । पशुजन्य पदार्थको उपलब्धतामा आत्मनिर्भर बन्न पशुपालन क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उल्लेखनीय प्रगति हासिल गर्नका लागि उन्नत नस्ल, पशु आहार, पशु स्वास्थ्य र व्यापारीकरणका क्षेत्रमा थप अनुसन्धान र क्षेत्रगत विकास गर्न आवश्यक छ । दिगो विकास लक्ष्य र नेपालको संविधानमा उल्लेख भए जस्तै भोकमरीको अन्त्य, खाद्य र पोषण सुरक्षा जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपक्षी अनुसन्धान केन्द्रित कार्यक्रमको अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

खण्ड ६ : भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार

६.१ सडक, सवारी तथा यातायात

६.१.१ बिद्यमान सडक सञ्जाल

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ | १३१

उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा पक्की सडकको विस्तार नभए पनि कच्ची सडकको विस्तार भईरहेको छ। उप-महानगरपालिकामा यातायातका विभिन्न साधनहरूको उपयोग भएको देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा रिक्सा, टेक्टर, साइकल, ट्याक्सी, मोटरसाइकलहरूको समेत उपयोग गरिएको देखिन्छ। उप-महानगरपालिकाको सडकमार्ग राम्रो भएका रुटहरूमा बस सेवा चालु रहेको छ। यो उप-महानगरपालिका नेपालको एक पुरानो उप-महानगरपालिका भएकोले गर्दा अन्य उप-महानगरपालिका तथा गाउँपालिकाको तुलनामा धेरै विकसित भएको पाइन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा सडक सञ्जालको पहुँच राम्रो रहेको छ। यहाँ राजमार्ग, सहायक राजमार्ग, पक्की तथा कालोपत्रे, ग्राभेल र कच्ची सबै प्रकारका सडकहरू रहेका छन्। शहरी क्षेत्रमा सडकको अवस्था राम्रो रहेको छ भने ग्रामिण क्षेत्रमा कच्ची सडक रहेको छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका सडकको वर्तमान अवस्था र सडक मार्गको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ८३ : सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	सडकको वर्गीकरण	लम्बाई (कि.मी.)	कैफियत
१	पक्की सडक	८८ कि.मी.	
२	ग्राभेल सडक	४१६० कि.मी.	
३	कच्ची सडक	१९६० कि.मी.	
४	पक्की पुल	७ वटा	

स्रोत : सडक विभाग, कलैया २०७४

तालिका नं. ८४ : सडक मार्गको विवरण

वडा नं.	सडकको नाम	जोडिने बस्तीहरू		लम्बाई (कि.मी.)	प्रकार
		देखि	सम्म		
१	विरगंज जाने बाटो	कलैया	मोतिसर	५	कालोपत्रे
४	बरियारपुर गढिमाई जाने बाटो	कलैया	बघवन	४	कालोपत्रे
६	अस्पताल जाने बाटो	कलैया	मटिअर्वा	८	ग्राभेल
	पदम सडक			५	
५	डि.डि.सी सडक			३	
४	एन.सि.सी. बैंक सडक			०.६	
१३	आर्मी ब्यारेक देखि बैनाथपुर सडक			१	
७	दुर्गा स्कूल देखि रंगपुर मन्दिर सडक			१	
११	देवीगञ्ज खपरताता देखि सडक			२	
८	बरेवाचोक देखि शिसनियाचोक सडक			१	
	बरगाछी देखि खौरहा सडक			१	
	ग्रामिण ग्राभेलसडक			५०	
	ग्रामिण सडक			७६	

वडा नं.	सडकको नाम	जोडिने बस्तीहरू		लम्बाई (कि.मी.)	प्रकार
		देखि	सम्म		
४	बसपार्क सडक			०.६	
८	क्याम्पस सडक			०.६	
३	तिनकुने चोक देखि ब्रम्हपुरीसडक			२	
१	खानेपानी देखि त्रिचन्द्र विद्यालय सडक			१.५	
१	देवकोटा चोक देखि लंगडा सडक			३	

स्रोत : सडक विभाग, कलैया २०७४

६.१.२ सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा परिवारहरू

तालिका नं. ८५ : सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत परिवारहरूको विवरण

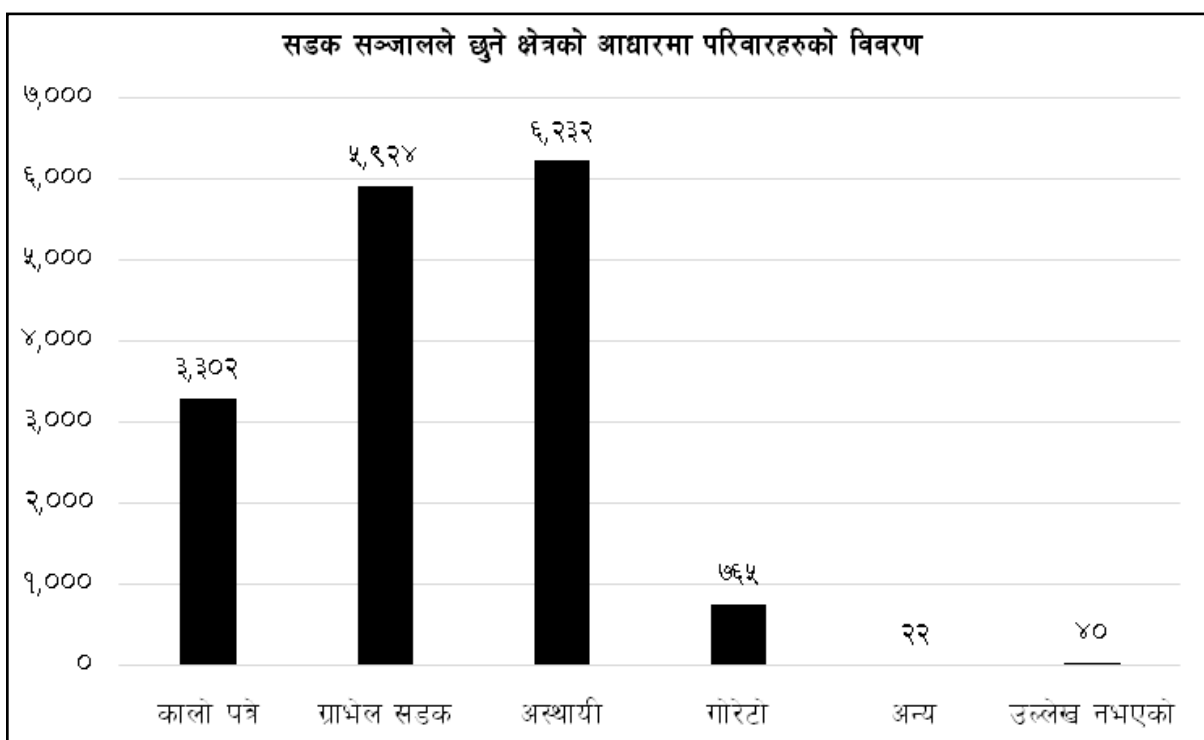
वडा नं.	घरसम्म कालो पत्रे सडक पुग्ने परिवार संख्या	घरसम्म ग्राभेल सडक पुग्ने परिवार संख्या	घरसम्म धुले (कच्ची) सडक पुग्ने परिवार संख्या	गोरेटो बाटो जोडिएको घरमा बस्ने परिवार संख्या	*अन्य प्रकारका बाटोले छोएको घरमा बस्ने परिवार संख्या	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	६५९	१८२	२००	२८	५		१,०७४
२	१५३	५२३	६७	१		१	७४५
३	२२३	३१९	२९	३	५		५७९
४	३६५	७०	९३	७५	३		६०६
५	२४५	११८	२५८	२६		१	६४८
६	१९५	१८८	३४२	४३		१	७६९
७	१७८	३६४	१६			१	५५९
८	१०८	२५७	४२				४०७
९	२२३	५७	२१५	५		८	५०८
१०	४४	७६	५४७	६		७	६८०
११	५३	१६५	२९१	१४१	१	२	६५३
१२	१७	३११	२४३			२	५७३
१३	७	३४४	३५७	१३		१	७२२
१४	९१	९३	५५८	२९			७७१
१५	१७	३५७	२७	६		३	४१०
१६	६५	१३६	१९२	२७		२	४२२
१७	२५१	६७	२०९	३			५३०
१८	८१	१८९	३८४	८२	१		७३७
१९	१३	२६४	२८७	२७	२		५९३
२०	४३	३०४	१८८	१६		५	५५६
२१	१२	१२५	३१५	४८	२	२	५०४
२२	१२	३९४	११	१		१	४१९

वडा नं.	घरसम्म कालो पत्रे सडक पुग्ने परिवार संख्या	घरसम्म ग्राभेल सडक पुग्ने परिवार संख्या	घरसम्म धुले (कच्ची) सडक पुग्ने परिवार संख्या	गोरेटो बाटो जोडिएको घरमा बस्ने परिवार संख्या	*अन्य प्रकारका बाटोले छोएको घरमा बस्ने परिवार संख्या	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
२३	१९	२७४	१२६		३		४२२
२४		२६०	२४३	७			५१०
२५	१८५	१५३	१४३	९८		१	५८०
२६	२५	१७१	२८३	५७		२	५३८
२७	१८	१६३	५६६	२३			७७०
जम्मा	३,३०२	५,९२४	६,२३२	७६५	२२	४०	१६,२८५
प्रतिशत	२०.२८	३६.३८	३८.२७	४.७०	०.१४	०.२५	१००.००

* माथि उल्लेखित सडकबाहेक खेतको आली, खाली जग्गा, नहर, कूलो आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका १६,२८५ परिवारहरू मध्ये सबैभन्दा धेरै कच्ची सडक सञ्जालले छुने घरपरिवारहरूको संख्या ६,२३२ अर्थात् ३८.२७ प्रतिशत, दोस्रोमा ग्राभेल सडक सञ्जालको मात्र पहुँच पुगेका घरपरिवारहरूको संख्या ५,९२४ अर्थात् ३६.३८ प्रतिशत रहेका छन् भने कालोपत्रे सडकको पहुँच भएको परिवार संख्या केवल ३,३०२ अर्थात् २०.२८ प्रतिशत, गोरेटो बाटोको पहुँच भएका परिवारहरू ७६५ अर्थात् ४.७ प्रतिशत र अन्य २२ अर्थात् ०.१४ प्रतिशत रहेका छन् । तथ्याङ्कलाई हेर्दा ३८.२७ प्रतिशत परिवारहरूमा सहज प्रकारको सडक पहुँच छैन अर्थात् उनीहरू अस्थायी प्रकृतिको सडक सञ्जालको पहुँच र ४.७० प्रतिशत परिवारहरूमा गोरेटो बाटोको मात्र पहुँच देखिन्छ । पुर्वाधार विकासमा सबैभन्दा महत्वपूर्ण आधारको रूपमा रहेको सडकको अवस्था नाजुक हुँदा अन्य विकासले गति लिन सक्दैन तसर्थ सहज आवागमनका लागि उप-महानगरपालिकाले सडक सञ्जालको विकास र स्तरको उन्नतिका लागि यातायात गुरुयोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । अन्य वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

६.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको सडकको चौडाइको आधारमा वडागत विवरण

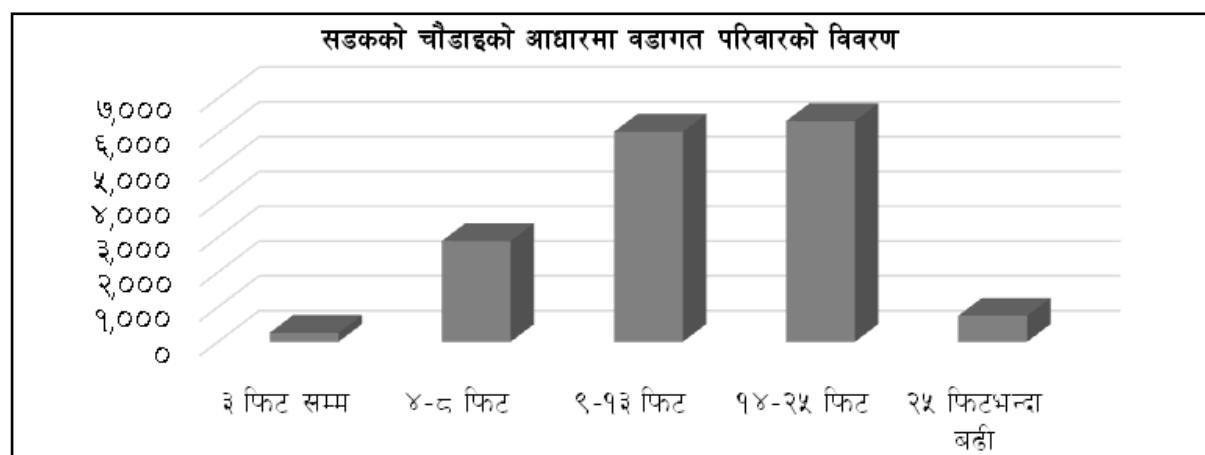
तालिका नं. ८६ : सडकको चौडाइको आधारमा वडागत परिवारको विवरण

वडा नं.	घरसम्म पुग्ने सडकको चौडाइ ३ फिट सम्म भएका परिवार संख्या	घरसम्म पुग्ने सडकको चौडाइ ४-८ फिट सम्म भएका परिवार संख्या	घरसम्म पुग्ने सडकको चौडाइ ९-१३ फिट सम्म भएका परिवार संख्या	घरसम्म पुग्ने सडकको चौडाइ १४-२५ फिट सम्म भएका परिवार संख्या	घरसम्म पुग्ने सडकको चौडाइ २५ फिट भन्दा बढी भएका परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या
१	२	६८	९०२	१०२		१,०७४
२	१	२	३०८	४३०	४	७४५
३	२	१४०	१३६	२६९	३२	५७९
४		२३९	९९	२६८		६०६
५	१८	३५	६८	५०९	१८	६४८
६	४	१२४	२२३	३८४	३४	७६९
७	१	८६	३६५	१०६	१	५५९
८	१	३८	१३६	१५३	७९	४०७
९	८०	१५०	१३२	१२१	२५	५०८
१०	१३	२३२	३१७	८६	३२	६८०
११	३	६९	३९०	१०७	८४	६५३
१२	९	१३६	२४६	१६४	१८	५७३
१३	१	१७७	४४१	९८	१	७२२
१४	३८	३५३	८७	२५०	४३	७७१
१५		१०	१५१	१८३	६६	४१०
१६	३	१५४	१२९	१२५	११	४२२
१७		१५	१७	४८९	९	५३०
१८	१९	१७८	२७५	२५२	१३	७३७
१९	६	७५	३४६	१६६		५९३
२०	२६	३९	४११	७५	५	५५६
२१		८३	९३	१५४	१७४	५०४
२२		४०	१०४	२७२	३	४१९
२३	२	५९	१३८	२१३	१०	४२२
२४	२	११६	७३	३१२	७	५१०
२५		७२	७०	४३६	२	५८०
२६	२६	९०	१५८	२३१	३३	५३८
२७	१	११७	२१८	३९०	४४	७७०
जम्मा	२५८	२,८९७	६,०३७	६,३४५	७४८	१६,२८५
प्रतिशत	१.५८	१७.७९	३७.०७	३८.९६	४.५९	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ | १३५

उप-महानगरपालिकामा रहेको १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये ६,३४५ अर्थात् ३८.९६ प्रतिशत परिवारहरूमा १४ देखि २५ फिट चौडाइ भएको सडकको पहुँच छ । दोस्रोमा ६,०३७ घरपरिवारहरू अर्थात् ३७.०७ प्रतिशतको ९ देखि १३ फिट सम्मको चौडा सडकमा पहुँच पुगेको देखिन्छ । त्यसैगरी २,८९७ घरपरिवारहरू अर्थात् १७.७९ प्रतिशतको ४ देखि ८ फिट सम्म, ७४८ घरपरिवारहरू अर्थात् ४.५९ प्रतिशतको २५ फिट सम्म र २५८ घरपरिवारहरू अर्थात् १.५८ प्रतिशतको ३ फिट चौडा सडकमा पहुँच पुगेको देखिन्छ । सडकको चौडाइको अवस्थाका साथै सडकको स्तरले आवागमनमा व्यापक असर पर्ने हुँदा सहज आवागमन गर्न सकिने सडक निर्माणलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ । वडा अनुसार थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

६.१.४ पैदल मार्ग

तालिका नं. ८७ : पैदल मार्ग सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पैदलमार्गको नाम	जोडिने बस्तीहरू		लम्बाई (कि.मी.)	वडा नम्बर
		देखि	सम्म		
११	पिपडाढी जाने बाटो	घोघरडिया	रंगपूर	२ कि.मि.	७
१४	बघवन जाने बाटो	भौडा	बघवन	१ कि.मि.	१४
१३	बलिरामपूर जाने बाटो	बलिरामपूर	विसमरपूर	२ कि.मि.	११

स्रोत : सडक विभाग, कलैया २०७४

६.१.५ यातायात सेवा

उप-महानगरपालिकाको धेरै जसो क्षेत्र सुगम र जिल्लाको केन्द्र भएकोले सडक तथा यातायातको सुविधा राम्रो रहेको छ । तैपनि उप-महानगरपालिकाको ग्रामिण क्षेत्रमा भने कच्ची सडक भएको कारण सडक भएको भए पनि नियमित रूपमा यातायातको साधन आवतजावत नहुने गरेको देखिन्छ, भने केहि स्थानमा वर्षातको समयमा सडक विग्रने भएकोले यातायात नचल्ने गरेको पाइन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू र ति सवारी साधन पार्किङ सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ८८ : रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू

क्र.सं.	शुरुको स्थान	पुग्ने अन्तिम स्थान	दैनिक सञ्चालन हुने सवारी संख्या	बस स्टप संख्या	कैफियत
१	कलैया भरत चौक	विरगंज		६	
२	कलैया बस स्टोप	मौलापूर, बंकूल	२	२०	
३	कलैया भरत चौक	काठमाण्डौ	१०	३	

स्रोत : सडक विभाग, कलैया २०७४

तालिका नं. ४ : बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	तोकिएको पार्किङ स्थान	पार्किङका प्रकार	पार्किङ क्षमता (संख्या)	
			मोटर साईकल	साना सवारी साधन
१	बाल मन्दिर अगाडि	सडक बाहिर गरिने	२००	७५

स्रोत : सडक विभाग, कलैया २०७४

६.१.६ सडक दुर्घटना

तालिका नं. ८९ : सडक दुर्घटना सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	बारम्बार दुर्घटना हुने स्थान	दुर्घटनामा संलग्न सवारी साधनहरू					टकरावको ढाँचा	साइडको विशेषता	कारण	दुर्घटना प्रकार
		मो.सा.	कार	बस	ट्रक	ट्रिपर				
१	सिसहनिया जाने बाटो	मो.सा.	कार	बस			Head on side on angle drun off skidding	१. वक्र २. जंक्सन ३. सिधा	१. डाइभरको लापरवाही २. तीव्र गति ३. ओभरटेकिङ	१. मृत्यु २. गम्भीर
२	बघवन जाने बाटो	मो.सा.		बस	ट्रक			साँघुरो	डाइभरको लापरवाही	

स्रोत : ईलका ट्राफिक कार्यालय, कलैया २०७४

६.१.७ पुल तथा पुलेसा

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न साना तथा ठूला नदी तथा खोलाहरू रहेका छन् । ति नदी तथा खोलाहरूमा विभिन्न पक्की तथा भोलुङ्गे पुलहरू रहेका छन् । यहाँ वडा नं. १०, १४ र २३ मा क्रमशः मटियर्वा पुल, बघवन पुल र भतौडा पुल रहेका छन् ।

६.२ टाढाको बस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

तालिका नं. ९० : टाढाको बस्तीदेखि वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	टाढाको बस्तीको नाम	पैदल हिड्दा लाग्ने समय	सावरी साधनमा लाग्ने समय	वडा नं.	टाढाको बस्तीको नाम	पैदल हिड्दा लाग्ने समय	सावरी साधनमा लाग्ने समय
१	कट्टी पर्सा	२५	१०	१५	बकुलहर	२०	१०
२	कवलपुर	३०	१५	१६	मभोलिया	१५	८
३	गगापुर	१५	५	१७	ब्रह्मपुरी	३०	१५
४	अदालत सडक	२०	७	१८	मोतीसर	२०	१०
५	अस्पताल सडक	१०	५	१९	रघुनाथपुर	१०	५
६	लहेर्वा टोल	२०	६	२०	बसतपुर	१०	५
७	रगपुर	१२	८	२१	खमवा	१५	७
८	खपरतत्ता	३०	१५	२२	मदीलवा	३०	१७
९	टेग्रहर टोल	१५	७	२३	नवकाटोला	४५	१५
१०	मटिअर्वा	१०	५	२४	मनहर्वा	१०	५
११	थरुवा पिपडारी	३०	१०	२५	ढोढीया	१५	७
१२	धर्मनगर	३०	१०	२६	महेशपुर	२५	१४
१३	फुलवरीया	२०	५	२७	महेशपुर	३०	१५
१४	बघवन	२०	७				

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७४

६.३ वडा केन्द्रबाट उप-महानगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

तालिका नं. ९१ : वडा केन्द्रदेखि उप-महानगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वडा केन्द्र रहेको स्थान	पैदल हिड्दा लाग्ने समय	सावरी साधनमा लाग्ने समय	वडा नं.	वडा केन्द्र रहेको स्थान	पैदल हिड्दा लाग्ने समय	सावरी साधनमा लाग्ने समय
१	राजदेवी टोल	१५	७	१५	खमवा	४५	२०
२	दोहरी	३०	१०	१६	उत्तरभिटुकैया	३५	१३
३	देवकोटा चौक	१०	७	१७	ब्रह्मपुरी	३०	१५
४	माइ ब्रह्मस्थान	२०	१०	१८	मोतिसर	२०	१५
५	अस्पताल सडक	५	३	१९	पचायनपुर	२५	१०
६	अस्पताल सडक	५	३	२०	बसतपुर	३०	१५
७	बरेवा सडक	७	४	२१	भोडाहा	४५	२५
८	अस्पताल सडक	५	३	२२	मटेरीया	४५	३०
९	रामपुर	३०	१५	२३	भतोडा	४५	२०
१०	निलकण्ठवा	४५	२५	२४	मनहर्वा	३०	१५
११	विश्वभरपुर	२०	१०	२५	सिसहनीया	२०	१३
१२	विश्वभरपुर	२०	१०	२६	महेशपुर	४०	१७
१३	बलिरामपुर	३०	१५	२७	बिजुलपुर	४०	१६
१४	बधवन	३०	१६	स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७४			

६.४ उप-महानगरपालिकाका हालका भवनहरू

तालिका नं. ९२ : उप-महानगरपालिकाका हालका भवनहरूको विवरण

क्र.सं.	भवनको नाम	जम्मा भवन	वडा नं.	कैफियत
१	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय माई ब्रह्मस्थान वडा नं. १ र ४	२	१ र ४	भाडा
२	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय देवकोटा चौक वडा नं. २, ३ र १७	३	२, ३ र १७	भाडा
३	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय सिसहनीया चौक वडा नं. १८, १९, २३ र २५	४	१८, १९, २३ र २५	भाडा
४	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय रामपुर वडा नं. ९, १४	२	९, १४	भाडा
५	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय बरेवा चौक वडा नं. ५, ६, ७, र ८	४	५, ६, ७, र ८	भाडा
६	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय विसमरपुर वडा नं. ११, १२ र १३	३	११, १२ र १३	भाडा
७	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय मटिअर्वा नहर चौक वडा नं. १०, र २०	२	१०, र २०	भाडा
८	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय महेशपुर गा.वि.स. भवन वडा नं. १५, २६ र २७	३	१५, २६ र २७	निजी
९	संयुक्त वडा समितिको कार्यालय मझौलिया गा.वि.स. भवन वडा नं. १६, २१, २२ र २४	४	१६, २१, २२ र २४	निजी

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७४

६.५ सञ्चार

सूचना र प्रविधिमा भएका नविनतम खोज तथा विकासले गाउँ, समुदाय, देश, अन्तरदेशलाई एउटा सीमाहिन विश्व समुदायको रूपमा रूपान्तरित गरिदिएको छ । दिनानुदिन संचार प्रविधिको प्रयोग विस्तारित भइरहेको छ । सन् १९९० सालको दशकमा सिमित जनसंख्याले प्रयोग गर्ने संचारका माध्यामहरू हाल आधारभूत आवश्यकतामा परिणत भएको छ । हाल देशमा ११०.३ प्रतिशत टेलिफोनको घनत्व ४६.५ प्रतिशत इन्टर नेटका प्रयोगकर्ता, रेडियोको राष्ट्रिय प्रसारणमा पहुँच ८८ प्रतिशत रहेको तथ्यांकले संचार क्षेत्रको तीव्र विकास र विकासका अन्य क्षेत्रमा यसको प्रभाव दर्शाउँछ ।

हाल पत्रपत्रिका, रेडियो र टि.भि.को प्रयोग बढ्दै गएको छ । कलैया उप-महानगरपालिकामा कान्तिपुर एफ.एम., रेडियो नेपाल लगायत विभिन्न स्टेसनहरू जिल्ला तथा केन्द्रबाट सिधा प्रसारण भएको सुन्न सकिन्छ । उप-महानगरपालिकामा नेपाल टेलिकम र एनसेलको 3G Network सेवा उपलब्ध छ । उप-महानगरपालिकामा Ncell, NTC आदि कम्पनीहरूले इन्टरनेट सेवा पुर्याउँदै आइरहेका छन् भने केहि केवल नेटवर्क तथा डिस होमजस्ता माध्यमबाट उप-महानगरपालिकावासीले मनोरन्जनात्मक टि.भी कार्यक्रमहरू प्रसारण गरिरहेको छन् ।

६.५.१ टेलिफोन/मोबाइल

सञ्चार प्रणालीको विवेचना गर्दा यस उप-महानगरपालिकाको धेरै वडाहरूमा ल्याण्डलाइन, सिडिएमए, एडिएसएल, मोबाइल, आदि सेवा नेपाल टेलिकम, एनसेलजस्ता कम्पनीहरूले उपलब्ध गराएका छन् । ग्रामिण क्षेत्रहरूमा पातलो र छरिएको बस्ती भएकोले, केवल नेटवर्कबाट टेलिफोन सेवा पुर्याउन प्राविधिक कठिनाइको साथै, बढी खर्चिलो हुने देखिएकोले त्यस्ता स्थानहरूमा वायरलेस प्रणालीबाट सेवा पुर्याउनु पर्ने देखिन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा सञ्चालन रहेका मोबाइल तथा टेलिफोन सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ९३ : मोबाइल तथा टेलिफोन सञ्चालन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	संचारको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	पिएसटिएन टेलिफोन लाईन	२०००	
२	ए.डी.एस.एल. सेवा	३८४	
३	इन्टरनेट तथा जी.पी.आर.एस. सेवा		GSM, SKY EVDO, ADSL, WIMAX बाट डाटा सञ्चालन भएको
४	मोबाइल टावर जी.एस.एम.	७२२८	
५	मोबाइल टावर स्काई	३१	
६	जी.एस.एम. पोस्टपेड मोबाइल	३७३०७	
७	जी.एस.एम. प्रिपेड मोबाइल	९७७	
८	स्काई पोस्टपेड मोबाइल	१३८	
९	स्काई प्रिपेड मोबाइल	७२२८	

स्रोत : नेपाल दूरसंचार संस्था, कलैया २०७४

६.५.२ रेडियो तथा एफ.एम सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ९४ : एफ.एम. रेडियो

क्र.सं.	नाम	वडा नं.	फ्रिक्वेन्सी	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
				महिला	पुरुष	जम्मा	
१	विश्वास एफ. एम.	६	९३.५	२	९	११	
२	संस्कार एफ. एम.	३	९५.५	३	११	१४	
३	बर्षात एफ. एम.	८					काम हुदैछ
४	कलैया एफ. एम.	९					काम हुदैछ

स्रोत : सम्बन्धीत एफ.एमबाट लिइएको - २०७४

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न ४ वटा निजी स्थानीय एफ.एम. रहेका छन्। यस उप-महानगरपालिकामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका बीबीसी नेपाली सेवा तथा राष्ट्रिय स्तरका रेडियो नेपाल पनि प्रसारण हुने गरेको पाइन्छ। जुन सुविधाबाट यस उप-महानगरपालिकाका वासिन्दाले प्रत्यक्ष लाभ लिइरहेको पाइन्छ।

उप-महानगरपालिकाबासीहरूलाई विभिन्न सूचना तथा मनोरञ्जन उपलब्ध गराउँदै आएका टेलिभिजनहरूमा नेपालको राष्ट्रियस्तरको नेपाल टेलिभिजन पनि एक हो भने अन्य काठमाडौँबाट संचालन हुने सबै च्यानलहरू रहेका छन्। यसका साथै हिन्दी, अंग्रेजी च्यानलहरू पनि प्रसारण हुन्छन्।

६.५.३ हुलाक सेवा

उप-महानगरपालिकामा आधा शताब्दीदेखि सञ्चार क्षेत्रमा सेवा पुर्‍याइरहेको हुलाक सेवा हाल उप-महानगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा कार्यरत छन्। हुलाक सेवा अन्तर्गत साधारण चिठीपत्रहरू, रजिष्ट्री पत्रहरू, बिमा पुलिन्दा, धनादेश सेवा र बचत सेवाहरू सञ्चालित छन् भने कलैया देखि काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुरसम्म द्रुत सेवा पनि उपलब्ध छ। यद्यपी हाल संचारको तीव्र विकासले हुलाक सेवाको प्रयोग सांघुरिएको छ।

६.५.४ पत्रपत्रिका

कलैया उप-महानगरपालिकामा दैनिक, साप्ताहिक र मासिक गरी जम्मा ७ ओटा पत्रपत्रिकाहरू नियमित रूपमा प्रकाशित भइरहेका छन्। यसका अतिरिक्त काठमाण्डौँबाट प्रकाशित हुने सबैजसो दैनिक, साप्ताहिक र मासिक पत्रिकाहरू (गोरखापत्र, कान्तिपुर दैनिक, नागरिक दैनिक, नेपाल समाचार पत्र, राजधानी दैनिक, अन्नपूर्ण पोष्ट, द काठमाण्डौँ पोष्ट, हिमालयन टाइम्स आदि) समेत उप-महानगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा पाइन्छ। उप-महानगरपालिकामा प्रकाशित हुने पत्रपत्रिकाहरूको विवरण तलको तालिमा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ९५ : पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	संचारको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	दैनिक	४	
२	साप्ताहिक	२	
३	पाक्षिक	१	
जम्मा		७	

स्रोत : जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कलैया २०७४

६.६ परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

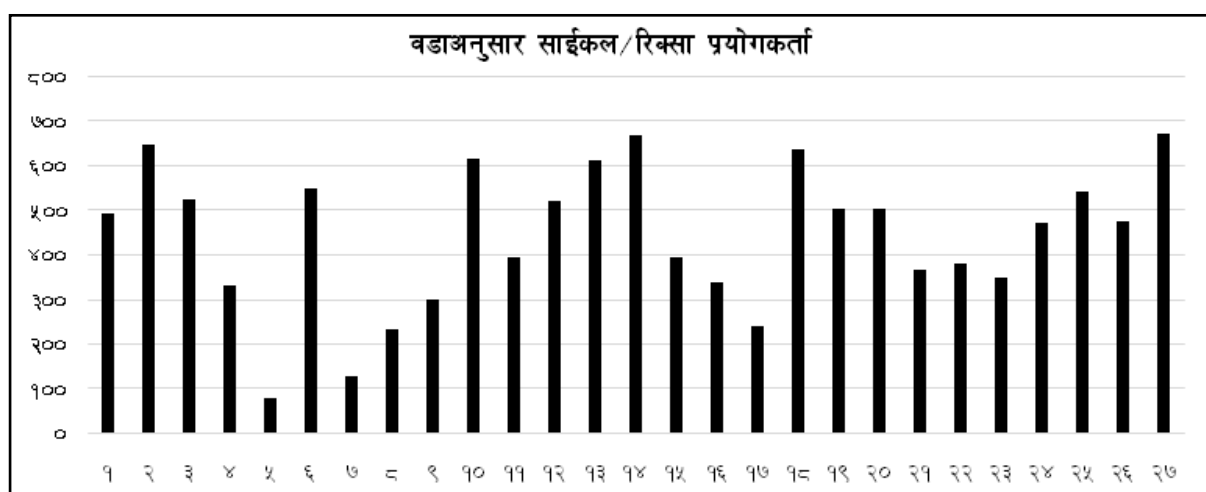
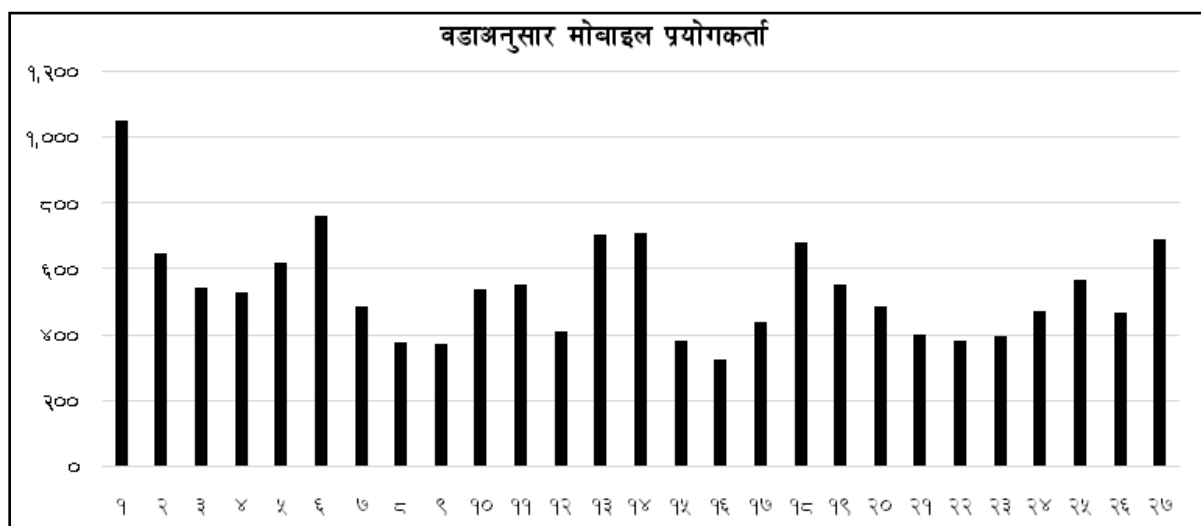
तालिका नं. ९६ : परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	रैथीको	टेलिभिजन	केबल/बिस् (छाता) ब्यानाल	कम्प्युटर	इन्टरनेट	रयाडिओ/मोबाइल	मोटरसाइकल /स्कुटर	कार/जीप/श्यान (निजी प्रयोगको लागि)	अन्य सेवाशु/बुबानी साधन (बस, ट्रक, टिपर आदि)	देयाकर्ता	पावर टिलर/ पम्पसेट	साइकल/ रिक्सा	रेफ्रिजेरेटर (फ्रिज)	एयर कण्डिसन/ कुलर	वाशिन	हिटर/तिबुर/सोलाह (तातो पानीको लागि)	जम्मा
१	६२०	१६३	११२	२११	१०३	१५	३६३	१५	१	३५	१	५११	१५६	१२	३१५	१६	१००'५
२	५३३	६२३	१२१	०७	२	२५	११५	३	०१	२५	०६	११३३	२	०	०	२६	१११
३	१५१	५२०	१३३	०७	३६	३	०११	२	०५	०२	२	१२२	१३	१	१	१५	१०१
४	१२०	५०१	५०१	११	२१	६३	३२५	१५	१	२२	१	३३०	२३०	१५	१५	२०	३०३
५	३५२	१११	१११	३१	११	२०	३०५	१	२	२	१	७६	११२	०२	३५	२२	२१३३
६	२५	५२१	१०१	१२	२३	३	३०७	१२	३	२२	१	५११	१२२	१२	१५	२१	११०
७	३६	२११	१३३	२१	११	१२	३२१	२	३	१२	१	१२२	३२	१५	०१	२	१११
८	११०	२२१	१२१	२५	३	१	३०७	१	१	०	०	२३२	३३	१	२	०	१०१
९	२०२	३५०	२१२	२५	१२	३३	११५	२२	१५	१५	३	२१२	६२	०	१५	१५	२०१
१०	२२१	१५०	१२२	११	२१	२	१३१	१	३	१५	१	६१५	१०	०	०	१	३०३
११	१७२	२५१	११२	२६	१३	२	१०१	७	१	०	२	३१२	१५	१	२	१	३१३
१२	२१६	२२१	२०१	११	७	३	१०१	३	३	२०	१	५११	२	०	०	२	३०३
१३	५२२	३११	३००	२१	६२	१	२३१	१	१५	०१	३	६०६	१५	२	१	१३	३०३
१४	१३३	३३३	३०३	१३	११	०	२०३	१	१	२२	२	६३२	३६	२	१	१५	३०३
१५	२०१	१०१	१०१	१३	२	१	१५१	३	१	३०	०	१३३	२	१	०	०	०११
१६	११०	२३३	१०२	२	१	१	१६३	१	२	३०	२	१३३	२	०	०	१	२२३
१७	२०२	३३१	२२३	११	३३	०३	३३३	३३	३२	३३	२	२३२	२०	१५	१	१५	०३३

वडा नं.	रैडियो	टेलिभिजन	केबल/डिस (छाना) ब्यानल	कम्प्युटर	इन्टरनेट	ल्याण्डलाइन टेलिफोन	मोबाइल फोन	मोटरसाइकल /स्कुटर	कार/जीप/स्थान (निजी प्रयोगको लागि)	अन्य सवारी/दुवानी साधन (बस, ट्रक, टिपर आदि)	दयाकर	पावर टिलर/ पम्पसेट	साईकल/ रिक्सा	रेफ्रिजेरेटर (फ्रिज)	एयर कण्डिसन/ केबल	वासिष्ठ भूविज्ञान	हिटर/गैजर/सोभर (गोती पानीको लागि)	जम्मा
१८	३९४	४२२	३७८	५६	१०३	०	६८०	१८६	२	१३	१७	०	६३६	२८	१	३	१२	७३७
१९	४७	३२०	२८४	२७	१२	३	५५१	१९९	३	६	१६	०	५०३	१८	१	१	१७	५९३
२०	१४५	२४५	६५	५	०	२	४८४	५७	५	२	३	०	५०३	१२	०	३	४	५५६
२१	२८	१८५	१४०	१५	४	१	३९९	१३५	३	८	२५	४५	३६४	१०	१	१	३	५०४
२२	३००	३३४	२६७	२२	११	१	३७८	११६	४	६	१४	१०	३८०	७	०	१	५	४१९
२३	७७	२५१	२२८	१४	२९	०	३९२	१३०	४	७	१५	८	३४८	३	३	०	१	४२२
२४	३१३	३५३	३३१	३६	१२९	१	४६९	१७१	०	८	३४	१	४७०	१६	०	२	१२	५१०
२५	५६५	४४५	४२१	५०	३२६	१०	५६३	२१६	१३	१०	१८	३	५४२	२२	३	२	१५	५८०
२६	१५६	२५५	२१२	४४	१८	८	४६४	१०९	६	१०	१६	५	४७२	९	०	०	११	५३८
२७	३९	१५१	२३१	१५	५	०	६९०	१३९	८	१८	३२	१	६७१	१०	१	०	६	७७०
जम्मा	६,४१३	९,७५८	८,०७४	१,१७३	१,३८७	२९०	१४,४८७	५,०६७	२१३	२५७	५४२	१४९	११,९३०	१,३२०	१३८	२५४	३६६	१६,२८५
प्रतिशत	३९.३८	५९.९२	४९.५८	७.२०	८.५२	१.७८	८८.९६	३१.११	१.३१	१.५८	३.३३	०.९१	७३.२६	८.११	०.८५	१.५६	२.२५	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कूल घरपरिवारहरूमध्ये मोबाइल फोन प्रयोगकर्ता संख्या उल्लेखनिय अर्थात् १४,४८७ घरपरिवार रहेको छ । दोस्रोमा साईकल/रिक्सा ११,९३० र तेस्रोमा टेलिभिजन सुविधा भएका परिवारहरूको संख्या ९,७५८ रहेको छ । त्यसैगरी केबल वा डिस भएका परिवारहरूको संख्या ८,०७४, रेडियो ६,४१३, मोटरसाईकल/स्कुटर प्रयोग गर्ने घरपरिवार ५,०६७, इन्टरनेट प्रयोगकर्ता १,३८७, रेफ्रिजेरेटर (फ्रिज) प्रयोगकर्ता १,३२० र कम्प्युटर प्रयोगकर्ता १,१७३ रहेको देखिन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा संचार क्षेत्रको मोबाइल फोन प्रयोगकर्ताहरू भन्दा पूर्णरूपमा भएको अवस्था छ । मोबाइल प्रयोगकर्ताले सबैखाले सञ्चारका सुविधा जस्तै श्रव्य, दृश्य, सुचना, गीत, खबर आदान प्रदान लगायतका धेरै काम गर्न एउटै साधनबाट सहज हुने भएकोले प्रयोगकर्ताको संख्या बढी भएको देखिन्छ ।

अर्कोतर्फ कार/जीप, एर कन्डिसनर, हिटर वा ग्याँस गिजरजस्ता उच्च सुविधाका सामग्रीहरूको प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या कम देखिन्छ। यद्यपि ग्रामीण इलाकाहरूमा समेत क्रमशः आधुनिक सुख सुविधाका सामग्रीहरूको प्रयोगकर्ताहरू बढ्नाले उपभोक्तावादी संस्कृतिको विकास भइरहेको देखिन्छ। वडागत रूपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

६.७ विद्युत तथा सौर्य उर्जा

६.७.१ ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत

तालिका नं. ९७ : उप-महानगरपालिकामा उर्जा उपयोगको अवस्था

क्र.सं.	उपभोक्ता	संख्या	वार्षिक उर्जा खपत (kwh)
१	ग्राहस्थ उपभोक्ता	४२७४९	२०,८०८,५३२
२	व्यापारिक उपभोक्ता	११५	२,७७४,८७५
३	सेवामुलक उपभोक्ता	४५१३	२२,५७५,०३६
४	अन्य उपभोक्ता	२१०	

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.८.२ बिजुलीको मिटर जडान भएका परिवार

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये मिटर जडान भएका घर परिवारको संख्या १४,३६३ अर्थात् ८८.२ प्रतिशत रहेका छन् भने ५५० अर्थात् ३.४ प्रतिशत घरपरिवारहरूले विद्युत सेवा उपभोग गरिरहेका तर मिटर जडान नभएका परिवारको रूपमा रहेका छन् र विद्युत सेवा उपभोग नगरेका परिवार संख्या १,३६९ अर्थात् ८.४ प्रतिशत रहेका छन् । उप-महानगरपालिका भित्र ८.४ प्रतिशत परिवारहरू विद्युत सेवाबाट वञ्चित हुनु सेवा प्रवाहको दृष्टिकोणले अनुपयुक्त भएका कारण त्यसलाई समाधान गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

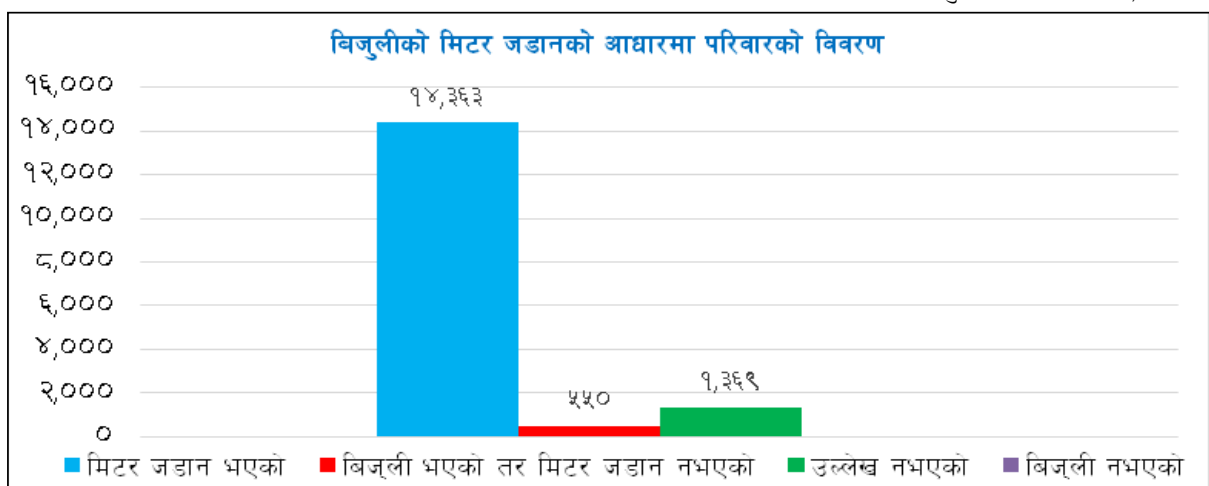
विगतका दशकहरू भन्दा हाल देशभर ग्रामीण विद्युतीकरणमा विस्तार भएकाले विद्युतीय सेवा प्राप्त गर्ने जनसंख्या बढेको छ । साथै तराईको सुगमताको कारण समेत विद्युतीकरण सहज भएको देखिन्छ । अर्को तर्फ विद्युत सेवा उपभोगबाट वञ्चित घरपरिवार समेत ८.४ प्रतिशत हुनुले सेवा विस्तारलाई निरन्तरता दिनुपर्ने देखिन्छ । आफ्नै मिटर जडान नभएता पनि अरुको बाट विद्युत उपयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या समेत ३.४ प्रतिशत रहेकाले यसबाट विद्युत चुहावट वा दुरुपयोग हुन सक्ने संभावना रहन्छ । विगतमा देशमा रहेको उर्जा संकटलाई भविष्यमा हुन नदिन यस प्रकारको तथ्याङ्कले सहयोग पुऱ्याउँछ । आधारभूत उर्जाको स्रोतको रूपमा विकास भएको विद्युतको पहुँचलाई सहज र पुर्णरूपमा विस्तार गरी यसको उचित सदुपयोग गर्दा गुणस्तरीय जीवन निर्वाह, सुचना तथा सञ्चार, उद्योग व्यवसाय र अन्य मानवीय क्रियाकलापमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ९८ : बिजुलीको मिटर जडान भएका परिवारको विवरण

वडा नं.	मिटर जडान भएको		बिजुली छ, मिटर जडान छैन		बिजुली नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१,०७०	९९.६	२	०.२	२	०.२			१,०७४
२	७२७	९७.६	३	०.४	१५	२.०			७४५
३	५६०	९६.७	१५	२.६	४	०.७			५७९
४	५९४	९८.०	१	०.२	११	१.८			६०६
५	६४०	९८.८	३	०.५	४	०.६	१	०.२	६४८
६	७०२	९९.३	५७	७.४	१०	१.३			७६९
७	५३८	९६.२	४	०.७	१७	३.०			५५९
८	३७४	९९.९	१	०.२	३२	७.९			४०७
९	४८४	९५.३	१०	२.०	१४	२.८			५०८
१०	३९१	५७.५	१४६	२१.५	१४१	२०.७	२	०.३	६८०
११	५४३	८३.२	११	१.७	९९	१५.२			६५३
१२	३८१	६६.५	५९	१०.३	१३३	२३.२			५७३
१३	५९५	८२.४	८	१.१	११९	१६.५			७२२
१४	५५३	७१.७	३७	४.८	१८१	२३.५			७७१
१५	३०२	७३.७	२७	६.६	८१	१९.८			४१०
१६	४०२	९५.३	१४	३.३	६	१.४			४२२
१७	५२०	९८.१			१०	१.९			५३०
१८	६३१	८५.६	३०	४.१	७६	१०.३			७३७
१९	५४९	९२.६	७	१.२	३७	६.२			५९३

वडा नं.	मिटर जडान भएको		बिजुली छ, मिटर जडान छैन		बिजुली नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
२०	५१३	९२.३	२२	४.०	२१	३.८			५५६
२१	३९७	७८.८	२	०.४	१०५	२०.८			५०४
२२	३८६	९२.१	३०	७.२	३	०.७			४१९
२३	३७६	८९.१	३७	८.८	९	२.१			४२२
२४	४१४	८१.२	३	०.६	९३	१८.२			५१०
२५	५५२	९५.२	९	१.६	१९	३.३			५८०
२६	४८३	८९.८	६	१.१	४९	९.१			५३८
२७	६८६	८९.१	६	०.८	७८	१०.१			७७०
जम्मा	१४,३६३	८८.२	५५०	३.४	१,३६९	८.४	३	०.०	१६,२८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

६.७.३ दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको आधारमा परिवार

तालिका नं. ९९ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण

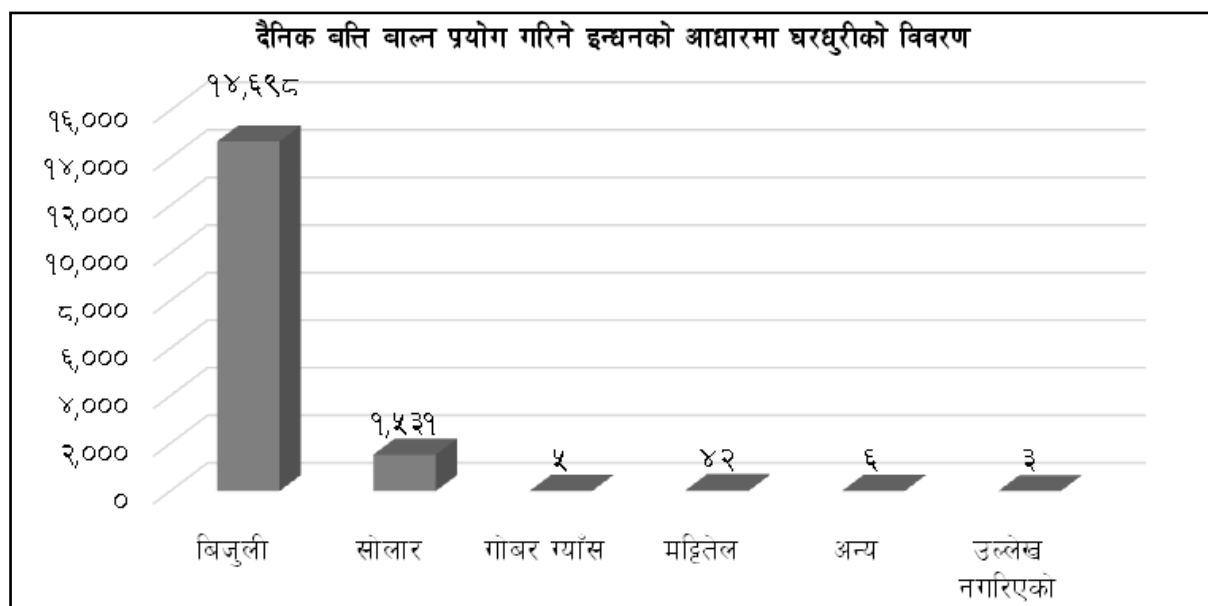
वडा नं.	बिजुली	सोलार	गोबर ग्याँस	मट्टितेल	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	१,०७१	३					१,०७४
२	७२८	१५	२				७४५
३	५७५	४					५७९
४	५८८	१७		१			६०६
५	६४२	४		१		१	६४८
६	७५९	९			१		७६९
७	५४१	१७			१		५५९
८	३७५	३०			२		४०७
९	४९३	१४		१			५०८
१०	४५१	२२७				२	६८०
११	५५३	९९		१			६५३
१२	३८५	१८८					५७३

वडा नं.	बिजुली	सोलार	गोबर ग्याँस	मट्टितेल	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१३	६०३	११८		१			७२२
१४	५८६	१७३	१	११			७७१
१५	३१९	९१					४१०
१६	४०६	१६					४२२
१७	५१६	१४					५३०
१८	६६१	७५			१		७३७
१९	५५४	३७	१		१		५९३
२०	५३२	२४					५५६
२१	३९९	१०४		१			५०४
२२	४१५	४					४१९
२३	३९२	३०					४२२
२४	४१६	७१	१	२२			५१०
२५	५५९	२१					५८०
२६	४८७	५१					५३८
२७	६९२	७५		३			७७०
जम्मा	१४,६९८	१,५३१	५	४२	६	३	१६,२८५
प्रतिशत	९०.२५	९.४०	०.०३	०.२६	०.०४	०.०२	१००.००

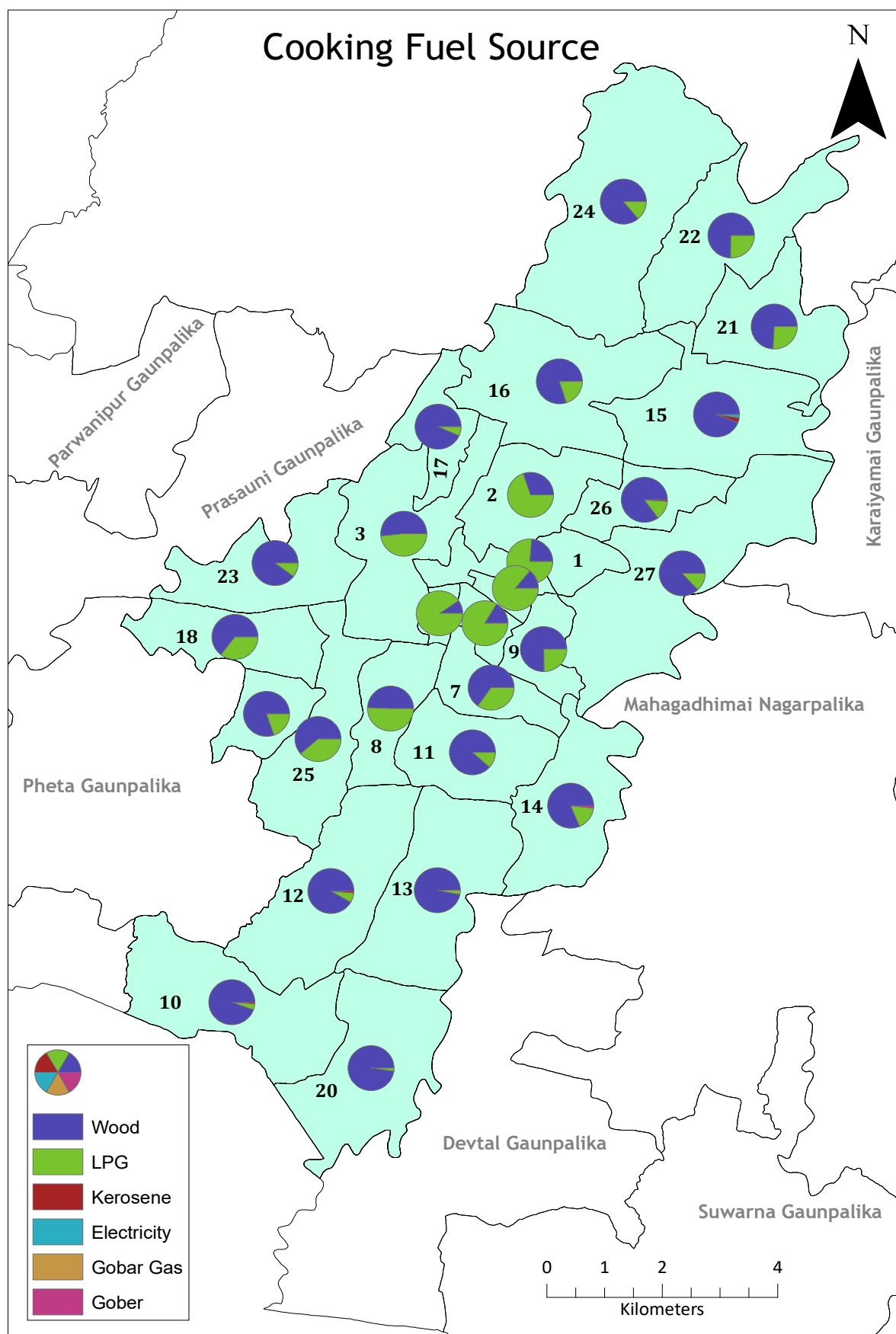
*माथि उल्लेखित इन्धनबाहेक कोइला, ब्रिकेट, बेटी, क्यान्डल आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकाको कूल घरपरिवारहरूमध्ये १४,६९८ अर्थात् ९०.२५ प्रतिशतले विद्युत, १,५३१ अर्थात् ९.४० प्रतिशतले सोलार, ४२ अर्थात् ०.२६ प्रतिशतले मट्टितेल, ५ अर्थात् ०.०३ प्रतिशतले गोबरग्याँस र बाँकिले अन्य स्रोतहरू प्रयोग गरेको पाइयो । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा ग्रामीण विद्युतिकरणमा व्यापक विकास भई उप-महानगरपालिकामा विद्युतको पहुँच नपुगेको जनसंख्या नगन्य रहेको देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

६.७.४ खाना पकाउन प्रयोग गर्ने मुख्य इन्धनको आधारमा परिवार

नक्सा स्रोत: भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. १०० : खाना पकाउन प्रयोग गर्ने मुख्य इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण

बडा नं.	काठ/दाउरा	एल.पी. ग्याँस	मट्टितेल	बिजुली	गोबर ग्याँस	गुँइठा	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	२५४	८२०							१,०७४
२	२२४	५१६	२	१		२			७४५
३	२९९	२८०							५७९
४	८५	५२०	१						६०६
५	६२	५८४			१			१	६४८
६	१२७	६४१				१			७६९
७	३६४	१९५							५५९
८	१९९	२०४	४						४०७
९	३८२	१२४	१		१				५०८
१०	६४१	३०	७					२	६८०
११	५७२	७५				६			६५३
१२	५२४	४१	८						५७३
१३	६९८	२२	२						७२२
१४	६२५	१३२	३			११			७७१
१५	३८५	२	१३	१०					४१०
१६	३३७	८४				१			४२२
१७	४९०	३५				५			५३०
१८	४७६	२६०			१				७३७
१९	४७२	११६	३	१			१		५९३
२०	५४१	१३	१			१			५५६
२१	३७३	१३१							५०४
२२	३०९	१०५	२			३			४१९
२३	३७६	४३	१	१		१			४२२
२४	४३८	७०			१		१		५१०
२५	३५५	२२४	१						५८०
२६	४५६	७४	६	२					५३८
२७	६६९	१००		१					७७०
जम्मा	१०,७३३	५,४४१	५५	१६	४	३१	२	३	१६,२८५
प्रतिशत	६५.९१	३३.४१	०.३४	०.१०	०.०२	०.१९	०.०१	०.०२	१००.००

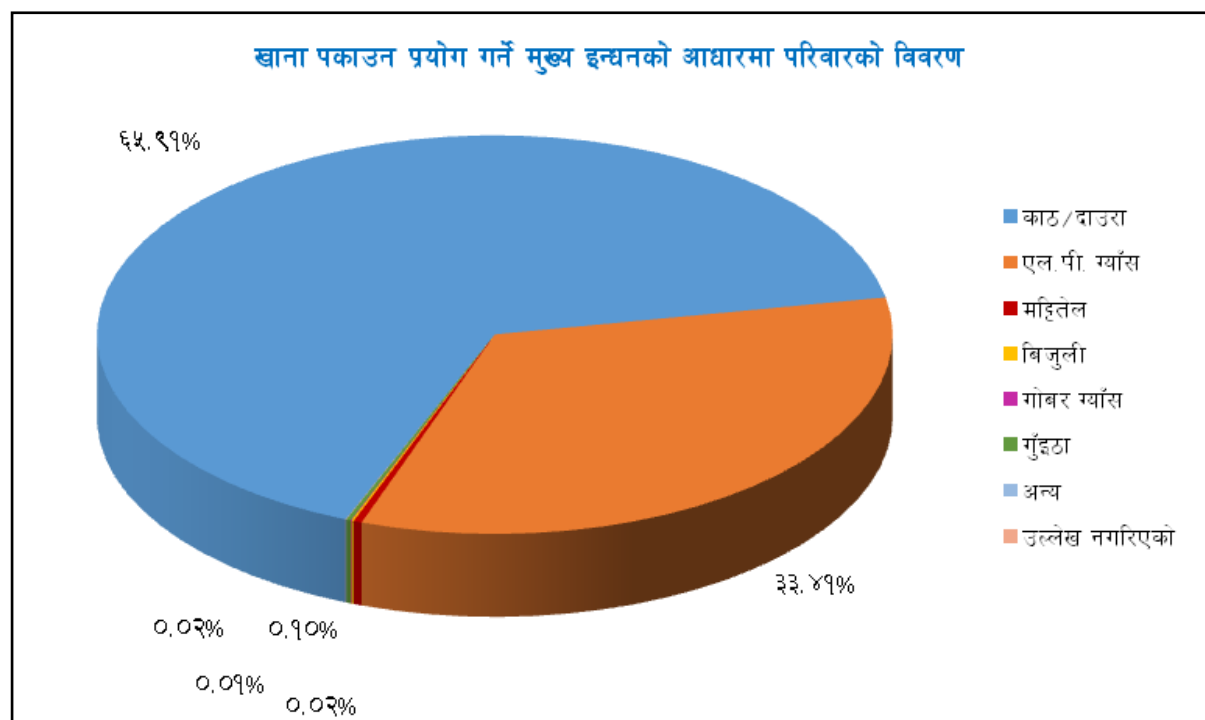
*माथि उल्लेखित इन्धनबाहेक कोइला, भुसे चुलो, ब्रिकेट आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

दिगो विकासको अवधारणाअनुसार पर्यावरणिय सन्तुलन बनाइ राख्न मानिसको प्राकृतिक श्रोतको उपभोगशैलीमा नै परिवर्तन गर्नु अपरिहार्य छ । उदाहरणका लागि नेपालले आधारवर्ष २०१५ मा ७४.७ % रहेको इन्धनको प्राथमिक श्रोतको रूपमा काठ, दाउरा, गुइँठा आदि प्रयोग गर्ने जनसमुदाय सन् २०३० सम्म ३०% मा झार्ने (SDG-7) तथा पकाउने प्रयोजनार्थ LPG प्रयोगलाई १८% (२०१५) बाट ३३% मा पुर्याउने लक्ष्य राखेको छ । यसै राष्ट्रिय लक्ष्यलाई मनन् गर्दै नगरमा समेत नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई सोही उन्मुख बनाउनु आवश्यक छ ।

मानिसको गुणस्तरिय जीवनशैलीको निर्धारक तत्व उसको आर्थिक, शैक्षिक र साँस्कृतिक पक्षहरू पनि हुन् । परम्परागत जीवनधारा, ग्रामीण परिवेश र जनचेतनाको सुशुप्त अवस्थाले उसको उन्नयनलाई उजागर गर्छ, चाहे त्यो दृढविश्वास होस् वा भान्छामा प्रयोग गर्ने इन्धन नै किन नहोस् ।

नगरपालिकाको कूल घरपरिवारहरूमध्ये १०,७३३ अर्थात् ६५.९१ प्रतिशतले काठदाउरा, ५,४४१ अर्थात् ३३.४१ प्रतिशतले एल.पी. ग्याँस, ५५ अर्थात् ०.३४ प्रतिशतले मट्टितेल र बाँकिले गोबर/गुइँठा, बिजुली र अन्य प्रयोग गरेको पाइयो । स्थानीयहरूले अधिकांश काठ दाउराको प्रयोग गरेबाट एकातर्फ वनजंगल र पर्यावरणमा क्षति पुग्ने र अर्कोतर्फ धुवाँ र दाउरा संकलन गर्दा लाग्ने समयले क्रमशः स्वास्थ्यमा असर पुर्याउनुका साथै समयसमेत बढी खर्च हुने देखिन्छ । तसर्थ वैकल्पिक उर्जाको उत्तम उपाय गोबर ग्याँसको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने र आय आर्जनका कार्यक्रमहरूमा केन्द्रित गरी नगरवासीहरूलाई काठ दाउराको विकल्पतर्फ लैजानुपर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

खण्ड ७ : सामाजिक पूर्वाधार तथा सेवा

७.१ शिक्षा (पृष्ठभूमि)

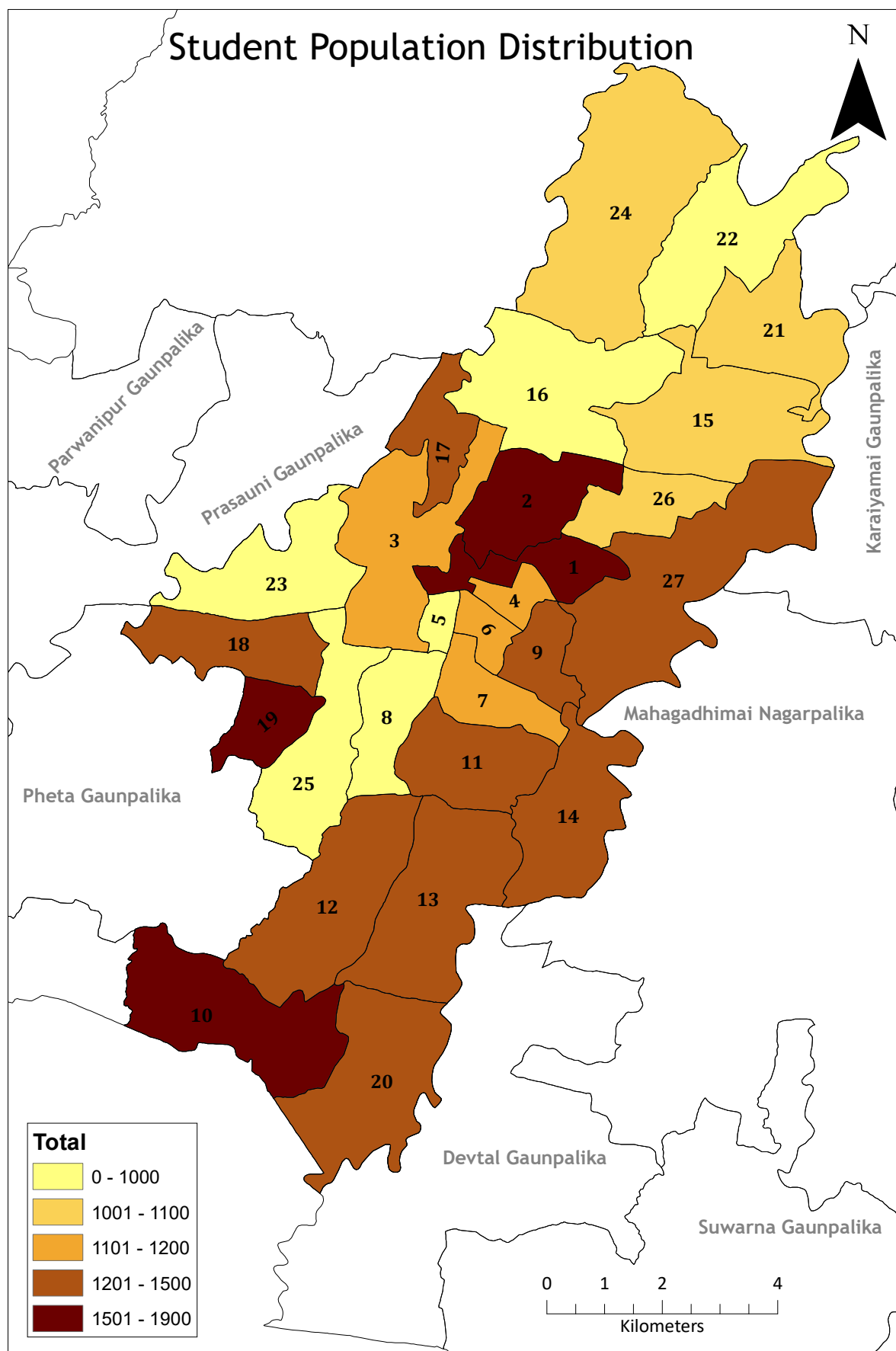
चौधौ योजनाको ५ वटा रणनीतिक स्तम्भहरूमध्ये शैक्षिक पूर्वाधारको विकास र गुणस्तर वृद्धि पनि एक हो । कुनै पनि देशको सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा शिक्षाले ठूलो भूमिका खेलेको हुन्छ । यसलाई मानव विकासको सूचकको रूपमा लिइन्छ । यसै सिलसिलामा यहाँ कलैया उप-महानगरपालिकाको शैक्षिक स्थिति देखाउन खोजिएको छ । विकासको प्रमुख आधारशिला शिक्षा नै हो, शिक्षाको माध्यमबाट व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभाहरूको विकास हुन गई समग्र समाज र राष्ट्रमा नै सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ भन्ने सर्वमान्य सिद्धान्त रहिआएको छ । सचेत, अनुशासित तथा उत्पादनशील जनशक्ति निर्माण गर्नका लागि शिक्षा क्षेत्रको नै सर्वोपरि भूमिका अनिवार्य रहन्छ । योजना निर्माणमा गरिबी निवारण तथा चौतर्फी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई मानव संसाधन विकासको एक शसक्त माध्यमको रूपमा नीतिगत रूपमा अवलम्बन गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३, धारा ३१ शिक्षा सम्बन्धी हक मा देहायबमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ :

- प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ ।
- प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ ।
- अपांगता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउनेहक हुनेछ ।
- दृष्टिविहीन नागरिकलाई ब्रेललिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाइ सम्बन्धी अपांगता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानून बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने हक हुनेछ ।
- नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुनेछ ।

संविधान तथा योजनाको ठुला ठुला वहस भएता पनि शिक्षाको हकमा विश्वको सामु तुलनात्मक अध्ययन गर्दा उल्लेखनीय विकास भने भएको देखिँदैन । शिक्षाले ज्ञान र सिपको प्रयोगात्मक परिवर्तन ल्याउने, पिछडिएको, विपन्न र अभावग्रस्त वर्गको पक्षपोषण गर्ने, अवोध बालबालिका एवं आवाज विहिनका पक्षमा रही देशलाई समृद्ध बनाउने परिकल्पनालाई साकार पार्नपर्दछ । देशका लागि आवश्यक नेतृत्वदायी क्षमताको विकास, अथकरूपमा सिक्ने र सिकाउने प्रवृत्ति, सामाजिक र मानवीय मूल्यमान्यता र आत्मविश्वासजस्ता आधारभूत समग्र पक्षको विकास गर्न सघाउनु नै गुणस्तरीय शिक्षाको विशेषता हो । यस्तो शिक्षामा विश्लेषणात्मक र मौलिक सोचको पर्याप्तता हुनुपर्छ । निर्दिष्ट सिकाइमात्र स्तरीयता होइन । आज व्यवहारिक परिवर्तन, श्रमसँगको आस्था, जीवनोपयोगी खोज अनुसन्धान, सान्दर्भिकता देश र संस्कृतिप्रति प्रेम, नैतिक जिम्मेवारी, मौलिकरूपमा विज्ञानको उपयोग गर्न स्तरीय शिक्षाको आवश्यकता छ ।

शिक्षाको स्तरीय विकासले मात्र देशमा रोजगारीको अवसर, कलकारखानाको विकास, सुविधाको पहुँच, प्रविधिको विस्तार, उत्पादनमुखी कृषि, आयमुखी व्यवसाय, स्थानीय साधनश्रोतको प्रचुर सदुपयोगले जनताको जीवनस्तर उकास्न सकिन्छ । शिक्षा क्षेत्रको परिसूचकलाई त्यस क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमबाट निर्धारण गर्न सकिन्छ । यसै सिलसिलामा यस कलैया उप-महानगरपालिकाको शैक्षिकस्थिति देखाउन यहाँको साक्षरता स्थिति, शिक्षण संस्थाको विवरण, दरबन्दी शिक्षकहरूको विवरण, विद्यार्थीको भर्ना, तहगत तथा विषयगत शैक्षिक विवरण देखाउन खोजिएको छ जसबाट कलैया उप-महानगरपालिकाको शैक्षिक अवस्थालाई बुझी आगामी दिनमा सुधार गर्न नीति तथा कार्यक्रम बनाउन सकिन्छ ।

७.१.१ शैक्षिक संस्थाहरू

नक्सा स्रोत: भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

विकासको प्रमुख आधारशिला शिक्षा नै हो । शिक्षाको माध्यमबाट व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभाहरूको विकास हुन गई समग्र समाज र राष्ट्रमा नै सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ भन्ने सर्वमान्य सिद्धान्त रही आएको छ। सचेत, अनुशासित तथा उत्पादनशील जनशक्ति निर्माण गर्नका लागि शिक्षा क्षेत्रको नै सर्वोपरि भूमिका अनिवार्य रहन्छ। उप-महानगरपालिकामा शिक्षा क्षेत्रमा धेरै प्रयास भएता पनि अपेक्षित उपलब्धि भने प्राप्त गर्न सकिएको छैन। तथापि योजनाबद्ध रूपमा शैक्षिक पूर्वाधार एवम् सेवा विस्तार गर्ने प्रयास हुँदै आएको छ। योजना निर्माणमा गरिबी निवारण तथा चौतर्फी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई मानव संसाधन विकासको एक सशक्त माध्यमको रूपमा नीतिगत रूपमा अवलम्बन गरिएको छ। शिक्षा क्षेत्रको परिसूचकलाई त्यस क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमबाट निर्धारण गर्न सकिन्छ। यसै अनुरूप यस उप-महानगरपालिकामा २०७४ सालसम्म सञ्चालन भई रहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ :

कलैया उप-महानगरपालिका, कलैया, बारा

आर्थिक वर्ष २०७३/२०७४ विवरण

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा	कक्षा १ - ५ को विद्यार्थी	कक्षा ६ - ८ को विद्यार्थी	कक्षा ९ र १० को विद्यार्थी	कक्षा ११ र १२ को विद्यार्थी
१	दुर्गा उ.मा.वि. बरेवा	१२	४०२	४६४	३९२	२२४
२	महाविर ने.रा.मा.वि. ब्रह्मपुरी	१०	१७४	१०५	७९	
३	अमर मा.वि. दोहरी	१२	२८५	३४६	३६३	८६
४	सिद्धेश्वर सं.मा.वि. कलैया	१०	१२२	५५	३२	
५	ने.रा.पा.वि. पुरानो पिपरा	५	७२	०	०	
६	ने.रा.मा.वि. मनहर्वा	१२	२८७	२३२	१८६	१७५
७	ने.रा.नि.मा.वि. पतरहट्टी भवरा	८	२५१	४१	०	
८	ने.रा.नि.मा.वि. उत्तरभिकैया	८	१८७	१२५	०	
९	ने.रा.मा.वि. धर्मनगर	१०	३२३	२८३	११३	
१०	ने.रा.प्रा.वि. पचायनपुर ३	५	२४०	०	०	
११	ने.रा.नि.मा.वि. सिसहनिया	८	५५२	३४४	०	
१२	ने.रा.प्रा.वि. बैधनाथपुर	५	११५	०	०	
१३	ने.रा.नि.मा.वि. शितलपुर	८	१६१	९६	०	
१४	ने.रा.मा.वि. बसन्तपुर	१०	३७६	२११	१३१	
१५	ने.रा.नि.मा.वि. खमवा	८	२१५	८९	०	
१६	ने.रा.प्रा.वि. बर्वा, महेशपुर	५	१७९	०	०	
१७	ने.रा.नि.मा.वि. बलिरामपुर	८	४१५	१९४	०	
१८	ने.रा.मा.वि. मटिअर्वा	१२	३५३	१९३	१२२	१७

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा	कक्षा १ - ५ को विद्यार्थी	कक्षा ६ - ८ को विद्यार्थी	कक्षा ९ र १० को विद्यार्थी	कक्षा ११ र १२ को विद्यार्थी
१९	ने.रा.नमुना नि.मा.वि. कलैया	८	१९७	८२	०	
२०	ने.रा.नि.मा.वि. बधवन	८	२७९	१३१	०	
२१	ने.रा.मा.वि. मोतिसर	१०	३१८	१९०	१६९	
२२	ने.रा.मा.वि. सिसवा महेशपुर	१०	१९८	१७७	१३६	
२३	ने.रा.प्रा.वि. घोघरडिया	५	१३१	०	०	
२४	तपि उ.मा.वि. भोडाहा	१२	३१७	१९८	१३७	३४
२५	ने.रा.मा.वि. रामपुर खेसाहा	१०	५४५	२५४	१२२	
२६	ने.रा.प्रा.वि. विजुलपुर रामपुर	५	१५५	०	०	
२७	पन्ना देवी मा.वि. कलैया	१२	१५२	१५४	३८७	
२८	ने.रा.मा.वि. कलैया (मर्दशा)	१२	२५८	४२५	४४४	२६२
२९	श्री ३ चन्द्र मा.वि. कलैया	१२	११२	२०४	३८७	
३०	जनता मा.वि. कलैया भवनीपुर	१०	४५०	१७६	९४	
३१	ने.रा.प्रा.वि. छोटकीफुलवरिया	५	१९८	०	०	
३२	ने.रा.प्रा.वि. लक्ष्मीनीया	५	११५	०	०	
३३	ने.रा.प्रा.वि. भतौडा	५	१७७	०	०	
३४	ने.रा.प्रा.वि. पिप्राढी	५	११२	०	०	
३५	ने.रा.प्रा.वि. ब्रह्मपुरी मनगढवा	५	११२	०	०	
३६	ने.रा.नि.मा.वि. श्रीपुर मनहर्वा	८	१८१	१८	०	
३७	ने.रा.प्रा.वि. मझौलिया	५	९२	०	०	
३८	ने.रा.प्रा.वि. विशंभरपुर	५	१४४	०	०	
३९	राजदेवी क्लब प्रा.वि. महेशपुर	५	१८२	०	०	
४०	बालमन्दिर प्रा.वि. कलैया	५	१३५	०	०	
४१	रामजानकी प्रा.वि. सखुई	५	२०७	०	०	
४२	ने.रा.प्रा.वि. बैराठपुर	५	१२५३५.६	०	०	
४३	सरस्वती विद्यामन्दिर प्रा.वि. कलैया	५	१५४	०	०	
४४	महाविर ने.रा.नि.मा.वि. बकुलहर	८	२५०	९३	०	
४५	दलित जनकल्याण प्रा.वि. सोनरनिया	५	१२९	०	०	
४६	ज्ञान ज्योती प्रा.वि. कलैया पर्सा कट्टी	५	९०	०	०	
४७	लोकतान्त्रिक गणतन्त्र प्रा.वि. सुराही	५	१२७	०	०	
४८	अच्युत प्रा.वि. महेशपुर	३	६७	०	०	
४९	सार्वजनिक प्रा.वि. निलकण्ठवा	५	१९४	०	०	
५०	ने.रा.प्रा.वि. मटिअर्वा	५	१४१	०	०	
५१	तालिमुल कुरान मदरशा उ.भिटकैया	५	५३	०	०	
५२	राधाकृष्ण प्रा.वि. महेशपुर	५	२१७	०	०	
५३	शिव राधिका प्रा.वि. मटेरीया	५	८४	०	०	
५४	मदर्शा रघुनाथपुर २	५	१६५	०	०	
५५	ने.रा.प्रा.वि. पचायनपुर ४	५	१७५	०	०	
५६	ने.रा.प्रा.वि. टेग्रहर रामपुर	५	९७	०	०	
५७	दलित प्रा.वि. ब्रह्मपुरी	५	७६	०	०	

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा	कक्षा १ - ५ को विद्यार्थी	कक्षा ६ - ८ को विद्यार्थी	कक्षा ९ र १० को विद्यार्थी	कक्षा ११ र १२ को विद्यार्थी
५८	विद्या मन्दिर ने.रा.प्रा.वि. उ.भिटकैया	५	१४४	०	०	
५९	गढीमाई ने.रा.प्रा.वि. मोतिसर	५	९४	०	०	
६०	मदर्शा सल्फीया कन्जुल उलुम कलैया	५	४०३	०	०	
६१	सुर्योदय प्रा.वि. मौजे विजुलपुर	५	९६	०	०	
६२	बरेवा सामुदायिक प्रा.वि. कलैया	५	११८	०	०	
६३	सरस्वती प्रा.वि. महेशपुर	५	९६	०	०	
६४	जन ज्योती प्रा.वि. भोडाहा	५	९६	०	०	
६५	सिमल प्रा.वि. मझौलिया	५	७६	०	०	
६६	मदर्शा अरविया असरफुल उलुम शितलपुर	५	२८४	०	०	
६७	मदर्शा इस्लाहुल मुस्लमीन भोडाहा मदित्वा	५	४७	०	०	
६८	मदर्शा इस्लामिया बहरूल उलुम कलैया ८	५	२०५	०	०	
६९	मदर्शा सल्फीया दारुल इस्लाम कलैया १२	५	१७०	०	०	
७०	ने.रा.प्रा.वि. मोतिसर ७ भरवलियाटोल	५	२२४	०	०	
७१	बौधीमाई प्रा.वि. सिसहनिया	५	१७३	०	०	
जम्मा			२६२५६.६	४८८०	३२९४	७९८

स्रोत: शिक्षाविकास तथा समन्वय ईकाई, कलैया उ.न.पा. २०७४

७.१.२ लिङ्गानुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

उप-महानगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहकाकुल ९०,६८९ जनसंख्या रहेका छन् । नगरमा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहकाकुल जनसंख्या मध्ये ४९,०१७ अर्थात् ५४.०५ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् । पढ्न मात्र सक्ने २,६२१ अर्थात् २.८९ प्रतिशत रहेका छन् भने पढ्ने र लेख्ने दुवै सिप नभएका अर्थात् निरक्षर जनसंख्या ३८,८४८ अर्थात् ४२.८४ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा तुलना गर्दा सबैभन्दा बढी साक्षरता प्रतिशत वडा नं ६ मा रहेको छ जसको साक्षरता ७१.६ प्रतिशत रहेको छ भने सबैभन्दा न्यून साक्षरता वडा नं २० जसको साक्षरता २८.७ प्रतिशत रहेको छ ।

उल्लेखित आँकडालाई लैंगिक दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गर्दा यस उप-महानगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहकाकुल ९०,६८९ जनसंख्यामा २९,९२५ पुरुष र १९,०९२ महिला पढ्न र लेख्न सक्ने अर्थात् साक्षर रहेका छन् । लैंगिक रूपमा निरक्षरताविश्लेषण गर्दा कुल ३८,८४८ अर्थात् ४२.८४ निरक्षर रहेकोमा १५,७१३ पुरुष र २३,१३५ महिला पढ्न र लेख्न नसक्ने अर्थात् निरक्षर रहेका छन् ।

पुरुषको भन्दा महिलाको जनसंख्या बढी भएको यस उप-महानगरपालिकामा महिला निरक्षरता पुरुषको तुलनामा बढी रहेको छ । साक्षरताले पढ्न र लेख्न सक्ने सिप भन्दा माथि समग्र मानव विकास सूचकलाई इंगित गर्दछ । तथ्यहरूका अनुसार महिला साक्षरताले समग्र बहुआयामिक गरिवी सूचकमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । वर्तमान संविधान, शिक्षाप्रतिको राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरू, विश्वव्यापी एजेण्डाको रूपमा रहेको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन, सन् २०२२ मा नेपाललाई अतिक्रम विकसित राष्ट्रहरूको सूचीबाट स्तरोन्नति गर्ने लक्ष्य २०३० सम्म देशलाई मध्यम आयस्तर राष्ट्रको रूपमा पुर्‍याउने महत्वाकांक्षी सोचलाई यथार्थतामा रूपान्तरण गर्न समाजमा विद्यमान सबै किसिमका असमानताहरूको अन्त्य गर्दै समन्यायिक, समतामुलक, गुणस्तरीय र जीवनपयोगी शिक्षालाई प्राथमिकतामा राख्नु सबै तहका सरकारको दायित्व हो ।

तालिका नं. १०१: लिङ्गानुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थितिको विवरण

वडा	लिङ्ग	पढ्न र लेख्न सक्ने		पढ्न मात्र सक्ने		पढ्न र लेख्न नसक्ने		उ.न.		जम्मा
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	पुरुष	२,४०५	७९.५	६५	२.१	५५६	१८.४			३,०२६
	महिला	१,५२९	५८.८	७४	२.८	९९६	३८.३			२,५९९
	भ्रष्ट	३,९३४	६९.९	१३९	२.५	१,५५२	२७.६			५,६२५
२	पुरुष	८५९	३९.९	४८	२.२	१,२४४	५७.८	१	०.०	२,१५२
	महिला	४९६	२५.८	६४	३.३	१,३६४	७०.९	१	०.१	१,९२५
	उ.न.							२	१००.०	२
	जम्मा	१,३५५	३३.२	११२	२.७	२,६०८	६३.९	४	०.१	४,०७९
३	पुरुष	१,१९८	७१.३	५१	३.०	४३२	२५.७			१,६८१
	महिला	७३८	४८.२	१९	१.२	७७३	५०.५			१,५३०
	जम्मा	१,९३६	६०.३	७०	२.२	१,२०५	३७.५			३,१११
४	पुरुष	१,२८७	७९.१	१४२	८.७	१९८	१२.२			१,६२७
	महिला	९०६	६०.९	२०७	१३.९	३७५	२५.२			१,४८८
	जम्मा	२,१९३	७०.४	३४९	११.२	५७३	१८.४			३,११५
५	पुरुष	१,४२१	७९.४	५७	३.२	३११	१७.४			१,७८९
	महिला	८९०	५७.२	४१	२.६	६२४	४०.१			१,५५५
	जम्मा	२,३११	६९.१	९८	२.९	९३५	२८.०			३,३४४
६	पुरुष	१,८११	८३.८	१	०.०	३४९	१६.१			२,१६१
	महिला	१,२११	५८.९			८४६	४१.१			२,०५७
	जम्मा	३,०२२	७१.६	१	०.०	१,१९५	२८.३			४,२१८
७	पुरुष	९७९	६३.८	३१	२.०	५२४	३४.२			१,५३४
	महिला	५९४	४३.०	१२	०.९	७७५	५६.१			१,३८१
	जम्मा	१,५७३	५४.०	४३	१.५	१,२९९	४४.६			२,९१५
८	पुरुष	८२३	६६.०	१	०.१	४२३	३३.९			१,२४७
	महिला	६६२	५२.८	२	०.२	५८९	४७.०			१,२५३
	जम्मा	१,४८५	५९.४	३	०.१	१,०१२	४०.५			२,५००
९	पुरुष	६२३	३९.३	१०२	६.४	८२८	५२.३	३१	२.०	१,५८४
	महिला	४१७	२८.८	६३	४.३	९४१	६४.९	२८	१.९	१,४४९
	जम्मा	१,०४०	३४.३	१६५	५.४	१,७६९	५८.३	५९	१.९	३,०३३
१०	पुरुष	१,५२२	६७.३	१०२	४.५	६३१	२७.९	७	०.३	२,२६२
	महिला	९०३	४३.०	८५	४.०	१,११०	५२.८	४	०.२	२,१०२
	उ.न.							२३	१००.०	२३
	जम्मा	२,४२५	५५.३	१८७	४.३	१,७४१	३९.७	३४	०.८	४,३८७
११	पुरुष	१,०९४	६०.४	२१	१.२	६९६	३८.४	१	०.१	१,८१२
	महिला	८०४	४७.३	३१	१.८	८६४	५०.९			१,६९९
	उ.न.							७	१००.०	७
	जम्मा	१,८९८	५४.०	५२	१.५	१,५६०	४४.३	८	०.२	३,५१८

वडा	लिंग	पढन र लेखन सक्ने		पढन मात्र सक्ने		पढन र लेखन नसक्ने		उ.न.		जम्मा
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१२	पुरुष	१,४७५	७८.५	३	०.२	३९८	२१.२	३	०.२	१,८७९
	महिला	८७३	५२.९	२	०.१	७७६	४७.०			१,६५१
	जम्मा	२,३४८	६६.५	५	०.१	१,१७४	३३.३	३	०.१	३,५३०
१३	पुरुष	१,१८४	५६.१	३२०	१५.२	६०५	२८.७			२,१०९
	महिला	६३९	३२.४	३१८	१६.१	१,०१६	५१.५			१,९७३
	उ.न.							१	१००.०	१
	जम्मा	१,८२३	४४.६	६३८	१५.६	१,६२१	३९.७	१	०.०	४,०८३
१४	पुरुष	१,३१४	६०.४	१४९	६.९	७११	३२.७			२,१७४
	महिला	८६९	४१.२	३८	१.८	१,२०१	५७.०			२,१०८
	जम्मा	२,१८३	५१.०	१८७	४.४	१,९१२	४४.७			४,२८२
१५	पुरुष	५१४	४५.५	१२	१.१	६०२	५३.३	१	०.१	१,१२९
	महिला	३०६	३०.६	१५	१.५	६७८	६७.९			९९९
	उ.न.							४	१००.०	४
	जम्मा	८२०	३८.५	२७	१.३	१,२८०	६०.०	५	०.२	२,१३२
१६	पुरुष	६४८	५७.०	१०८	९.५	३७८	३३.२	३	०.३	१,१३७
	महिला	४०७	३८.४	११३	१०.७	५३८	५०.८	२	०.२	१,०६०
	उ.न.							८	१००.०	८
	जम्मा	१,०५५	४७.८	२२१	१०.०	९१६	४१.५	१३	०.६	२,२०५
१७	पुरुष	१,१०९	७४.३	२७	१.८	३५७	२३.९			१,४९३
	महिला	६६२	४९.३	२४	१.८	६५६	४८.९			१,३४२
	जम्मा	१,७७१	६२.५	५१	१.८	१,०१३	३५.७			२,८३५
१८	पुरुष	१,६३५	७८.९			४३७	२१.१			२,०७२
	महिला	१,११५	५४.४	१	०.०	९३४	४५.६			२,०५०
	जम्मा	२,७५०	६६.७	१	०.०	१,३७१	३३.३			४,१२२
१९	पुरुष	७०९	४२.७	३	०.२	९४८	५७.१			१,६६०
	महिला	४०२	२३.३	३	०.२	१,३२१	७६.५			१,७२६
	जम्मा	१,१११	३२.८	६	०.२	२,२६९	६७.०			३,३८६
२०	पुरुष	५८९	३३.६	११	०.६	१,१२८	६४.३	२७	१.५	१,७५५
	महिला	३३७	२३.१	१६	१.१	१,०९१	७४.७	१६	१.१	१,४६०
	उ.न.							१२	१००	१२
	जम्मा	९२६	२८.७	२७	०.८	२,२१९	६८.८	५५	१.७	३,२२७
२१	पुरुष	९६९	६४.७	१६	१.१	५०६	३३.८	६	०.४	१,४९७
	महिला	५६४	४१.६	१४	१.०	७६७	५६.६	१०	०.७	१,३५५
	जम्मा	१,५३३	५३.८	३०	१.१	१,२७३	४४.६	१६	०.६	२,८५२
२२	पुरुष	४४३	३६.४	७८	६.४	६९४	५७.०	२	०.२	१,२१७
	महिला	२४०	२३.९	७२	७.२	६९०	६८.८	१	०.१	१,००३
	जम्मा	६८३	३०.८	१५०	६.८	१,३८४	६२.३	३	०.१	२,२२०

वडा	लिङ्ग	पढन र लेख्न सक्ने		पढन मात्र सक्ने		पढन र लेख्न नसक्ने		उ.न.		जम्मा
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
२३	पुरुष	८३६	६४.६	१६	१.२	४४२	३४.२			१,२९४
	महिला	५७१	४८.३	१७	१.४	५९५	५०.३			१,१८३
	जम्मा	१,४०७	५६.८	३३	१.३	१,०३७	४१.९			२,४९०
२४	पुरुष	१,०९३	७२.७	७	०.५	४०३	२६.८			१,५०३
	महिला	७२०	५०.२	५	०.३	७१०	४९.५			१,४३५
	जम्मा	१,८१३	६१.७	१२	०.४	१,११३	३७.९			२,९२८
२५	पुरुष	१,२५६	७२.१	१	०.१	४८५	२७.८			१,७४२
	महिला	७६१	४८.१			८२०	५१.९			१,५८१
	जम्मा	२,०१७	६०.७	१	०.०	१,३०५	३९.३			३,३२३
२६	पुरुष	८३५	५३.३	७	०.४	७२४	४६.२			१,५६६
	महिला	५३९	३५.९	५	०.३	९५७	६३.८			१,५०१
	उ.न.							२	१००.०	२
	जम्मा	१,३७४	४४.८	१२	०.४	१,६८१	५४.८	२	०.१	३,०६९
२७	पुरुष	१,२९४	६४.८	१	०.१	७०३	३५.२			१,९९८
	महिला	९३७	४५.४			१,१२८	५४.६			२,०६५
	जम्मा	२,२३१	५४.९	१	०.०	१,८३१	४५.१			४,०६३
कूल	पुरुष	२९,९२५		१,३८०		१५,७१३		८२		४७,१००
	महिला	१९,०९२		१,२४१		२३,१३५		६२		४३,५३०
	उ.न.	०		०		०		५९		५९
	जम्मा	४९,०१७		२,६२१		३८,८४८		२०३		९०,६८९
	प्रतिशत	५४.०५		२.८९		४२.८४		०.२२		१००.००

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.३ उमेरसमूह अनुसार ५ वर्ष र सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

तालिका नं. १०२ : उमेरसमूह अनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

लिङ्ग	उमेर समूह	पढन र लेख्न सक्ने		पढन मात्र सक्ने		पढन/लेख्न नसक्ने		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
५-९ वर्ष	पुरुष	४,८६९	७३.३१	३२३	४.८६	१,४३९	२१.६७	११	०.१७	६,६४२
	महिला	४,१४७	६९.२७	३२८	५.४८	१,५०६	२५.१५	६	०.१०	५,९८१
	जम्मा	९,०१६	७१.३९	६५१	५.१५	२,९४५	२३.३२	१७	०.१३	१२,६२९
१०-१४ वर्ष	पुरुष	५,२२२	७८.७२	३१४	४.७३	१,०८७	१६.३९	११	०.१७	६,६३४
	महिला	४,८२२	७७.५९	२९५	४.७५	१,०९०	१७.५४	८	०.१३	६,२१५
	जम्मा	१०,०४४	७८.१७	६०९	४.७४	२,१७७	१६.९४	१९	०.१५	१२,८४९
१५-१९ वर्ष	पुरुष	४,७७८	७८.५३	१६२	२.६६	१,१३५	१८.६६	९	०.१५	६,०८४
	महिला	३,३७९	७१.४२	१३६	२.८७	१,२०९	२५.५५	७	०.१५	४,७२१
	जम्मा	८,१५७	७५.४२	२९८	२.७६	२,३४४	२१.६७	१६	०.१५	१०,८१५

लिङ्ग	उमेर समूह	पढ्न र लेख्न सक्ने		पढ्न मात्र सक्ने		पढ्न/लेख्न नसक्ने		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
२०-२४ वर्ष	पुरुष	३,११९	७५.३४	१०३	२.४९	९१४	२२.०८	४	०.१०	४,१४०
	महिला	१,९६९	५०.९६	८०	२.०७	१,८०९	४६.८२	६	०.१६	३,८६४
	जम्मा	५,०८८	६३.५७	१८३	२.२९	२,७२३	३४.०२	१०	०.१२	८,००४
२५-२९ वर्ष	पुरुष	२,५४३	६७.२८	७७	२.०४	१,१५७	३०.६१	३	०.०८	३,७८०
	महिला	१,५४०	३७.६६	९२	२.२५	२,४५२	५९.९७	५	०.१२	४,०८९
	जम्मा	४,०८३	५१.८९	१६९	२.१५	३,६०९	४५.८६	८	०.१०	७,८६९
३०-३४ वर्ष	पुरुष	२,०३६	६१.५३	८७	२.६३	१,१८१	३५.६९	५	०.१५	३,३०९
	महिला	१,०९५	२७.९७	८८	२.२५	२,७२६	६९.६३	६	०.१५	३,९१५
	जम्मा	३,१३१	४३.३४	१७५	२.४२	३,९०७	५४.०८	११	०.१५	७,२२४
३५-३९ वर्ष	पुरुष	२,१४४	५८.१३	७२	१.९५	१,४६५	३९.७२	७	०.१९	३,६८८
	महिला	८२६	२३.४३	६४	१.८२	२,६२५	७४.४७	१०	०.२८	३,५२५
	जम्मा	२,९७०	४१.१८	१३६	१.८९	४,०९०	५६.७०	१७	०.२४	७,२१३
४०-४४ वर्ष	पुरुष	१,५३९	५४.४६	५५	१.९५	१,२२४	४३.३१	८	०.२८	२,८२६
	महिला	५०५	१८.७५	४७	१.७४	२,१३९	७९.४०	३	०.११	२,६९४
	जम्मा	२,०४४	३७.०३	१०२	१.८५	३,३६३	६०.९२	११	०.२०	५,५२०
४५-४९ वर्ष	पुरुष	१,२६२	४९.६७	७०	२.७५	१,२०८	४७.५४	१	०.०४	२,५४१
	महिला	२७९	१४.०८	२९	१.४६	१,६७२	८४.४०	१	०.०५	१,९८१
	जम्मा	१,५४१	३४.०८	९९	२.१९	२,८८०	६३.६९	२	०.०४	४,५२२
५०-५४ वर्ष	पुरुष	७९८	४२.६१	३७	१.९८	१,०३६	५५.३१	२	०.११	१,८७३
	महिला	१८९	११.५२	२७	१.६५	१,४२४	८६.७८	१	०.०६	१,६४१
	जम्मा	९८७	२८.०९	६४	१.८२	२,४६०	७०.०१	३	०.०९	३,५१४
५५-५९ वर्ष	पुरुष	५२६	३६.५८	२६	१.८१	८८२	६१.३४	४	०.२८	१,४३८
	महिला	१२५	९.८९	१८	१.४२	१,११९	८८.५३	२	०.१६	१,२६४
	जम्मा	६५१	२४.०९	४४	१.६३	२,००१	७४.०६	६	०.२२	२,७०२
६०-६४ वर्ष	पुरुष	४००	३०.४९	१९	१.४५	८८९	६७.७६	४	०.३०	१,३१२
	महिला	८२	७.०३	११	०.९४	१,०७२	९१.९४	१	०.०९	१,१६६
	जम्मा	४८२	१९.४५	३०	१.२१	१,९६१	७९.१४	५	०.२०	२,४७८
६५-६९ वर्ष	पुरुष	३४५	२८.९४	१४	१.१७	८२९	६९.५५	४	०.३४	१,१९२
	महिला	६९	६.३३	१७	१.५६	१,००१	९१.८३	३	०.२८	१,०९०
	जम्मा	४१४	१८.१४	३१	१.३६	१,८३०	८०.१९	७	०.३१	२,२८२
७०-७४ वर्ष	पुरुष	२०६	२२.६६	१३	१.४३	६८५	७५.३६	५	०.५५	९०९
	महिला	३८	४.७२	७	०.८७	७५८	९४.१६	२	०.२५	८०५
	जम्मा	२४४	१४.२४	२०	१.१७	१,४४३	८४.१९	७	०.४१	१,७१४
७५ वर्ष माथि	पुरुष	१३८	१८.९३	८	१.१०	५८२	७९.८४	१	०.१४	७२९
	महिला	२७	४.८०	२	०.३६	५३३	९४.६७	१	०.१८	५६३
	जम्मा	१६५	१२.७७	१०	०.७७	१,११५	८६.३०	२	०.१५	१,२९२

लिङ्ग	उमेर समूह	पढ्न र लेख्न सक्ने		पढ्न मात्र सक्ने		पढ्न/लेख्न नसक्ने		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
म.म.	पुरुष							३	१००.००	३
	महिला									
	उ.न.							५९		५९
स.स.	पुरुष	२९,९२५	६३.५४	१,३८०	२.९३	१५,७१३	३३.३६	८२		४७,१००
	महिला	१९,०९२	४३.८६	१,२४१	२.८५	२३,१३५	५३.१५	६२		४३,५३०
	उ.न.							५९		५९
	जम्मा	४९,०१७	५४.०५	२,६२१	२.८९	३८,८४८	४२.८४	२०३		९०,६८९
	प्रतिशत	५४.०५		२.८९		४२.८४		०.२२		१००.००

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.४ जातजातिअनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

तालिका नं. १०३ : जातजातिअनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

जातजाति	पढ्न र लेख्न सक्ने		पढ्न मात्र सक्ने		पढ्न र लेख्न नसक्ने		उ.न.		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
मुसलमान	८,८४१	५१.४	३३७	२.०	७,९५४	४६.२	८३	०.५	१७,२१५
यादव	५,५५४	५६.०	२४६	२.५	४,१०७	४१.४	५	०.१	९,९१२
कुर्मी	३,६१४	४९.१	२४६	३.३	३,४९७	४७.५			७,३५७
कानु	३,९०८	६४.१	२२६	३.७	१,९६२	३२.२			६,०९६
तेली	३,३२१	५९.१	१८७	३.३	२,१११	३७.५	३	०.१	५,६२२
चमार/हरिजन/राम	१,९२५	३६.०	२३८	४.५	३,१८३	५९.५	१	०.०	५,३४७
धानुक	२,५७५	५०.९	१३४	२.६	२,३४९	४६.४			५,०५८
कोइरी/कुशवाह	२,४९६	५८.८	१७०	४.०	१,५७९	३७.२			४,२४५
थारु	२,३३१	६०.८	८४	२.२	१,४०५	३६.६	१७	०.४	३,८३७
पहिचान नखुलेको	१,३८६	५८.३	२३	१.०	९५७	४०.२	१३	०.५	२,३७९
कलवार	१,४४५	६५.८	१०४	४.७	६४७	२९.५			२,१९६
मल्लाह	९९५	४८.८	३४	१.७	१,००८	४९.५			२,०३७
दुसाध/पासवान/पासी	६८४	३८.१	७३	४.१	१,०३६	५७.८			१,७९३
ब्राम्हण	१,१८२	७३.६	५६	३.५	३६९	२३.०			१,६०७
हजाम ठाकुर	८०१	५६.९	६४	४.५	५४३	३८.६			१,४०८
कुमाल	७४२	६०.३	५	०.४	४८३	३९.३			१,२३०
लोहार	५८८	५७.४	४५	४.४	३९२	३८.२			१,०२५
सोनार	६५२	६७.३	२६	२.७	२९१	३०.०			९६९
अन्य	५,९७५	५२.९४	३२३	२.८६	४,९७३	४४.०६	१५	०.१३	११,२८६
विदेशी	२	५०.०			२	५०.०			४
उल्लेख नगरिएको							६६	१००.०	६६
जम्मा	४९,०१७	५४.०	२,६२१	२.९	३८,८४८	४२.८	२०३	०.२	९०,६८९

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.५ वडा अनुसार तहगत शिक्षा

तालिका नं. १०४ : वडा अनुसार तहगत शिक्षा सम्बन्धी विवरण

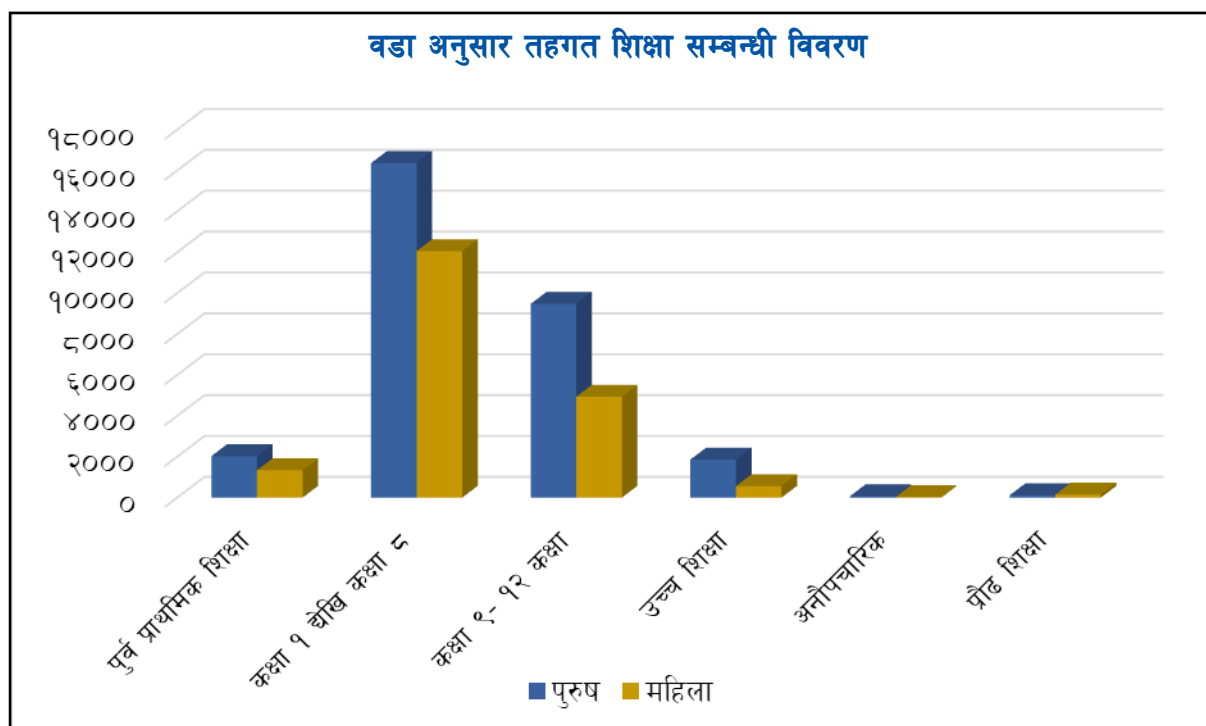
वडा नं.	लिंग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
१	छात्र	१३६	८५८	१,१३१	२७६	४		२,४०५
	छात्रा	८६	६६४	६९२	८३	१	३	१,५२९
	जम्मा	२२२	१,५२२	१,८२३	३५९	५	३	३,९३४
२	छात्र	७६	४६८	२८०	३०	५		८५९
	छात्रा	५४	३२४	११०	८			४९६
	जम्मा	१३०	७९२	३९०	३८	५		१,३५५
३	छात्र	६६	६९०	३९९	४३			१,१९८
	छात्रा	४२	४८१	२००	१५			७३८
	जम्मा	१०८	१,१७१	५९९	५८			१,९३६
४	छात्र	५६	४५९	५५२	२१६	३	१	१,२८७
	छात्रा	३६	४३५	३५६	७५	२	२	९०६
	जम्मा	९२	८९४	९०८	२९१	५	३	२,१९३
५	छात्र	७९	४४५	५५६	३४०		१	१,४२१
	छात्रा	६०	३६४	३६१	१०४		१	८९०
	जम्मा	१३९	८०९	९१७	४४४		२	२,३११
६	छात्र	१५४	८७९	६१८	१५९		१	१,८११
	छात्रा	१०८	६८३	३५७	५८	१	४	१,२११
	जम्मा	२६२	१,५६२	९७५	२१७	१	५	३,०२२
७	छात्र	२१	५३९	३१८	१०१			९७९
	छात्रा	१०	३९२	१५३	३९			५९४
	जम्मा	३१	९३१	४७१	१४०			१,५७३
८	छात्र	६४	४५७	२२५	७२	२	३	८२३
	छात्रा	३९	४२६	१५८	२७	६	६	६६२
	जम्मा	१०३	८८३	३८३	९९	८	९	१,४८५
९	छात्र	५६	३६२	१६७	३६		२	६२३
	छात्रा	४६	२४२	१२०	९			४१७
	जम्मा	१०२	६०४	२८७	४५		२	१,०४०
१०	छात्र	१०३	१,०००	३४९	४०	५	२५	१,५२२
	छात्रा	५२	६६५	१५०	११	३	२२	९०३
	जम्मा	१५५	१,६६५	४९९	५१	८	४७	२,४२५
११	छात्र	८७	७२५	२५०	२९		३	१,०९४
	छात्रा	७०	६०५	११२	१२		५	८०४
	जम्मा	१५७	१,३३०	३६२	४१		८	१,८९८
१२	छात्र	१३६	८४०	३८५	७७	३	३४	१,४७५
	छात्रा	४८	५९३	१८६	१८		२८	८७३
	जम्मा	१८४	१,४३३	५७१	९५	३	६२	२,३४८
१३	छात्र	२२	८४०	२९३	२९			१,१८४
	छात्रा	१४	५३३	९०	२			६३९
	जम्मा	३६	१,३७३	३८३	३१			१,८२३

वडा नं.	लिंग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
१४	छात्र	११८	७७	३९०	३४	१		१,३१४
	छात्रा	७९	५७०	२०६	१२	२		८६९
	जम्मा	१९७	१,३४१	५९६	४६	३		२,१८३
१५	छात्र	२८	३६४	१०९	१३			५१४
	छात्रा	१३	२४५	४७	१			३०६
	जम्मा	४१	६०९	१५६	१४			८२०
१६	छात्र	२६	३५६	२४८	९	६	३	६४८
	छात्रा	३५	२७३	९७	२			४०७
	जम्मा	६१	६२९	३४५	११	६	३	१,०५५
१७	छात्र	२८	४४६	५९४	३७	४		१,१०९
	छात्रा	२९	३९०	२३६	५	२		६६२
	जम्मा	५७	८३६	८३०	४२	६		१,७७१
१८	छात्र	१८०	९४५	४४९	५९	२		१,६३५
	छात्रा	१४१	७३७	२०९	११	३	१४	१,११५
	जम्मा	३२१	१,६८२	६५८	७०	५	१४	२,७५०
१९	छात्र	३६	५०७	१४७	१७	१	१	७०९
	छात्रा	१५	३२८	४९	३		७	४०२
	जम्मा	५१	८३५	१९६	२०	१	८	१,१११
२०	छात्र	१७	४२३	११७	४	१	२७	५८९
	छात्रा	७	२६३	१९	३		४५	३३७
	जम्मा	२४	६८६	१३६	७	१	७२	९२६
२१	छात्र	४९	५९३	२८१	४४	१	१	९६९
	छात्रा	४२	३३९	१५६	१८	४	५	५६४
	जम्मा	९१	९३२	४३७	६२	५	६	१,५३३
२२	छात्र	१८	१९९	१९५	३१			४४३
	छात्रा	१०	१३७	९१	२			२४०
	जम्मा	२८	३३६	२८६	३३			६८३
२३	छात्र	१०२	४८९	२१८	१८		९	८३६
	छात्रा	५९	३९३	११६	२		१	५७१
	जम्मा	१६१	८८२	३३४	२०		१०	१,४०७
२४	छात्र	५३	६२१	३७३	३५	८	३	१,०९३
	छात्रा	३६	४२२	२३९	१२	१	१०	७२०
	जम्मा	८९	१,०४३	६१२	४७	९	१३	१,८१३
२५	छात्र	१२८	६९८	३८५	३७	५	३	१,२५६
	छात्रा	७०	४८५	१९३	६	४	३	७६१
	जम्मा	१९८	१,१८३	५७८	४३	९	६	२,०१७
२६	छात्र	९०	४७०	२१४	४२	१८	१	८३५
	छात्रा	७२	३२७	१२५	१३	२		५३९
	जम्मा	१६२	७९७	३३९	५५	२०	१	१,३७४
२७	छात्र	१०२	९१८	२३५	३४	५		१,२९४
	छात्रा	६५	७४७	१०९	१५	१		९३७
	जम्मा	१६७	१,६६५	३४४	४९	६		२,२३१

वडा नं.	लिंग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९-१२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
क्रममा क्र. १	पुरुष	२,०३१	१६,३६२	९,४७८	१,८६२	७४	११८	२९,९२५
	महिला	१,३३८	१२,०६३	४,९३७	५६६	३२	१५६	१९,०९२
	जम्मा	३,३६९	२८,४२५	१४,४१५	२,४२८	१०६	२७४	४९,०१७
	प्रतिशत	६.८७	५७.९९	२९.४१	४.९५	०.२२	०.५६	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेको १,००,२३४ जनसंख्या मध्ये ५ वर्ष माथिका ४९,०१७ जना साक्षर रहेको देखिन्छ। यस मध्ये २९,९२५ जना पुरुष र १९,०९२ जना महिलाहरू साक्षर रहेका छन्। तहगत शैक्षिकस्तर हेर्दा कूल जनसंख्याको ६४.८६ प्रतिशत अर्थात् ३१,७९४ जना पुर्व प्राथमिक र कक्षा १ देखि ८ सम्मको शैक्षिक स्तर, २९.४१ प्रतिशत अर्थात् १४,४१५ जना कक्षा ९ देखि १२ सम्म, ४.९५ प्रतिशत अर्थात् २,४२८ जना उच्च शिक्षा सम्म अध्ययन गरिरहेका छन्। उप-महानगरपालिकामा स्नातक वा सो भन्दा माथिको अध्ययन गरेकाहरूको संख्या न्यून रहेको छ। त्यसैगरी नगरमा ०.५६ प्रतिशतले प्रौढ शिक्षा लिइरहेका छन् भने ०.२२ प्रतिशतले अनौपचारिक शिक्षा लिइरहेका छन्। उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने अवसर नमिलेर वा आर्थिक अवस्था नभएर सो संख्या न्यून रहेको हुनसक्छ। उप-महानगरपालिकाको विकासका लागि उप-महानगरपालिकाकै दक्ष तथा शिक्षित जनशक्तिको योगदान महत्वपूर्ण हुन्छ। सामान्यतया उच्च अध्ययन गरेकाहरू रोजगारी तथा उचित अवसरको कमीले पलायन हुने गर्दछन्। दिगो विकासको लागि शिक्षित र दक्ष जनशक्ति उप-महानगरपालिकामा रहि ज्ञान र सीपको पूर्ण सदुपयोग गर्न पाउने वातावरणको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ। तुलनात्मक रूपमा केहिमात्रामा भएपनि पुरुषको भन्दा महिलाहरूको संख्या प्राय सबै शैक्षिक तहहरूमा कम रहेको देखिन्छ। किशोरी र महिलाको जनसंख्या धेरै भएको यो उप-महानगरपालिकामा शिक्षामा भने उनीहरूको संख्या कम हुनु उचित नभएकोले यसतर्फ सम्बन्धित सबैको ध्यान जानु जरुरी छ। वडागत लैङ्गिक विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

७.१.६ उमेर समूह अनुसार तहगत शैक्षिक स्तरसम्बन्धी विवरण

उमेर समूह र लैङ्गिकताका आधारमा हेर्दा उप-महानगरपालिकामा आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ देखि ८) सम्मको शैक्षिक स्तर हासिल गरेकाहरूको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात् २८,४२५ रहेको छ जसमा छात्र १६,३६२ र छात्राको संख्या १२,०६३ रहेको छ। उमेर समूह १० देखि १४ वर्षका आधारभूत शैक्षिक स्तर हासिल गर्ने सबैभन्दा धेरै संख्या ९,३०४ रहेको छ जसमा छात्र ४,८३५ र छात्रा ४,४६९ रहेका छन्। उमेर बढ्दै जाँदा क्रमशः पढाइको स्तर कम हुने वा छोड्ने प्रवृत्ति उच्च रहेको छ। यद्यपी आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँचमा विगतको तुलनामा ठूलो सुधार भए तापनि उच्च शिक्षामा भने अपेक्षाकृत सुधार देखिँदैन। आधारभूत शिक्षामा उपलब्धी प्राप्त भएपश्चात उच्च शिक्षामा लगानी वृद्धि गरी दिगो विकासतर्फ अघि बढ्ने योजना निर्माण गर्नु जरुरी छ। पाको उमेर समूहका प्रौढ र वृद्ध वृद्धाहरूमा शैक्षिक स्तर कम रहनु विगतमा शिक्षाको पहुँचबाट टाढा रहेको जनसंख्या हाल पाको उमेर समूहमा परेकोले हुनसक्छ। बालबालिकाहरूमा भने विद्यालय जाने परिवार संख्या राम्रो रहेको पाइन्छ भने नर्सरीदेखि उच्च तह सम्म सबै उमेर समूहमा पुरुषको संख्या महिलाको भन्दा धेरै रहेको देख्न सकिन्छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १०५ : वडा अनुसार तहगत शिक्षा, लिङ्ग र उमेर समूह सम्बन्धी विवरण

लिङ्ग	उमेर समूह	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९-१२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
५-९ वर्ष	पुरुष	१,८२८	३,०३८				३	४,८६९
	महिला	१,२२०	२,९२३			१	३	४,१४७
	जम्मा	३,०४८	५,९६१			१	६	९,०१६
१०-१४ वर्ष	पुरुष	१७२	४,८३५	२१०			५	५,२२२
	महिला	८७	४,४६९	२५७		१	८	४,८२२
	जम्मा	२५९	९,३०४	४६७		१	१३	१०,०४४
१५-१९ वर्ष	पुरुष	११	२,०५३	२,६४२	५९	१०	३	४,७७८
	महिला	७	१,४३२	१,८७७	४७	३	१३	३,३७९
	जम्मा	१८	३,४८५	४,५१९	१०६	१३	१६	८,१५७
२०-२४ वर्ष	पुरुष	१	१,१०७	१,५८०	४११	१५	५	३,११९
	महिला	१	७४०	९८२	२३१	१	१४	१,९६९
	जम्मा	२	१,८४७	२,५६२	६४२	१६	१९	५,०८८

लिङ्ग	उमेर समूह	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
२५-२९ वर्ष	पुरुष	१	१,०५६	१,०५२	४०९	१२	१३	२,५४३
	महिला	६	७१५	६४३	१४५	८	२३	१,५४०
	जम्मा	७	१,७७१	१,६९५	५५४	२०	३६	४,०८३
३०-३४ वर्ष	पुरुष	२	८७३	८६८	२७६	७	१०	२,०३६
	महिला	३	५७५	४१३	७२	५	२७	१,०९५
	जम्मा	५	१,४४८	१,२८१	३४८	१२	३७	३,१३१
३५-३९ वर्ष	पुरुष	१	९८०	९१३	२२७	९	१४	२,१४४
	महिला	३	४३४	३२१	३५	५	२८	८२६
	जम्मा	४	१,४१४	१,२३४	२६२	१४	४२	२,९७०
४०-४४ वर्ष	पुरुष	४	७१५	६३७	१६०	४	१९	१,५३९
	महिला	४	२८१	१८१	२१	४	१४	५०५
	जम्मा	८	९९६	८१८	१८१	८	३३	२,०४४
४५-४९ वर्ष	पुरुष	२	५६५	५६१	१२२	४	८	१,२६२
	महिला	२	१६०	१०१	९	१	६	२७९
	जम्मा	४	७२५	६६२	१३१	५	१४	१,५४१
५०-५४ वर्ष	पुरुष	२	३७०	३३७	७३	९	७	७९८
	महिला	२	१०८	६९	२		८	१८९
	जम्मा	४	४७८	४०६	७५	९	१५	९८७
५५-५९ वर्ष	पुरुष	२	२५०	२१६	४९		९	५२६
	महिला	१	७४	४१	२	१	६	१२५
	जम्मा	३	३२४	२५७	५१	१	१५	६५१
६०-६४ वर्ष	पुरुष	१	१७१	१९०	३२		६	४००
	महिला	१	५५	२३	१	१	१	८२
	जम्मा	२	२२६	२१३	३३	१	७	४८२

लिङ्ग	उमेर समूह	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
६५-६९ वर्ष	पुरुष	२	१५५	१५८	२३	२	५	३४५
	महिला		४७	१९	१		२	६९
	जम्मा	२	२०२	१७७	२४	२	७	४१४
७०-७४ वर्ष	पुरुष	२	१०६	७७	१२	२	७	२०६
	महिला	१	२६	९			२	३८
	जम्मा	३	१३२	८६	१२	२	९	२४४
७५ वर्ष माथि	पुरुष		८८	३७	९		४	१३८
	महिला		२४	१		१	१	२७
	जम्मा		११२	३८	९	१	५	१६५
कुला	पुरुष जम्मा	२,०३१	१६,३६२	९,४७८	१,८६२	७४	११८	२९,९२५
	महिला जम्मा	१,३३८	१२,०६३	४,९३७	५६६	३२	१५६	१९,०९२
	जम्मा	३,३६९	२८,४२५	१४,४१५	२,४२८	१०६	२७४	४९,०१७
	प्रतिशत	६.८७	५७.९९	२९.४१	४.९५	०.२२	०.५६	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.७ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका/नगएका/छाडेका उमेरसमूह

यस उप-महानगरपालिकामा ५ देखि २४ वर्ष उमेर भित्रका कुल ४४,२९७ जनसंख्या मध्ये, के तपाईं स्कूल/कलेज जानुहुन्छ भनि सोधिएको प्रश्नमा हाल स्कूल कलेज गइरहेकाहरूको संख्या २४,८३६ अर्थात् ५६.०७ प्रतिशत रहेको छ भने हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्नेहरूको संख्या १९,४६१ जना अर्थात् ४०.९५ प्रतिशत रहेको पाइयो अध्ययन र वृत्ति विकासका महत्वपूर्ण चरणमा रहेको यो उमेर समूहका भण्डै ४१ प्रतिशत युवा तथा बालबालिकाहरू शिक्षाको दायरा भन्दा बाहिर रहनु सकारात्मक होइन यसतर्फ राज्य र समुदायको ध्यान दिनु जरुरी छ। विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १०६ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका/नजाने/छाड्ने उमेरसमूह अनुसार विवरण

हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
५-९	९,१६०	३,३०२	१६७	१२,६२९
१०-१२	६,३५०	१,९२४	१४२	८,४१६
१३-१६	६,९०३	४,१४८	३०७	११,३५८
१७-२४	२,४२३	८,७६५	७०६	११,८९४
जम्मा	२४,८३६	१८,१३९	१,३२२	४४,२९७
प्रतिशत	५६.०७	४०.९५	२.९८	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. १०७ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका/नगएका/छाडेका उमेरसमूह अनुसार वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	५-९ वर्ष	४७२	१६४	५	६४१
	१०-१२ वर्ष	३३८	८०	८	४२६
	१३-१६ वर्ष	४८८	१५८	१४	६६०
	१७-२४ वर्ष	३०३	४३४	२९	७६६
	जम्मा	१,६०१	८३६	५६	२,४९३
२	५-९ वर्ष	२४८	३१६	२३	५८७
	१०-१२ वर्ष	१६३	१८०	२४	३६७
	१३-१६ वर्ष	१५६	२९८	३३	४८७
	१७-२४ वर्ष	५१	४४३	८३	५७७
	जम्मा	६१८	१,२३७	१६३	२,०१८
३	५-९ वर्ष	३७१	३६	४	४११
	१०-१२ वर्ष	२६७	३१		२९८
	१३-१६ वर्ष	३१३	९६	३	४१२
	१७-२४ वर्ष	१०४	३०१	१०	४१५
	जम्मा	१,०५५	४६४	१७	१,५३६
४	५-९ वर्ष	२८०	९३	२	३७५
	१०-१२ वर्ष	२६१	९८	४	३६३
	१३-१६ वर्ष	२६८	१२०	९	३९७
	१७-२४ वर्ष	१४४	२०१	२०	३६५
	जम्मा	९५३	५१२	३५	१,५००
५	५-९ वर्ष	३०९	६९	४	३८२
	१०-१२ वर्ष	२३३	५	१	२३९
	१३-१६ वर्ष	३७६	४५	३	४२४
	१७-२४ वर्ष	२२६	२१६	१६	४५८
	जम्मा	१,१४४	३३५	२४	१,५०३
६	५-९ वर्ष	५१०	४९		५५९
	१०-१२ वर्ष	३७२	१६		३८८
	१३-१६ वर्ष	४६४	९८	३	५६५
	१७-२४ वर्ष	१८०	३४९	८	५३७
	जम्मा	१,५२६	५१२	११	२,०४९

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
७	५-९ वर्ष	२०६	१५४	४	३६४
	१०-१२ वर्ष	१६०	७१	१	२३२
	१३-१६ वर्ष	२२९	१२१	६	३५६
	१७-२४ वर्ष	१०४	२७८	१३	३९५
	जम्मा	६९९	६२४	२४	१,३४७
८	५-९ वर्ष	२७७	७४	१०	३६१
	१०-१२ वर्ष	१७३	५१	४	२२८
	१३-१६ वर्ष	२२५	१३३	५	३६३
	१७-२४ वर्ष	८५	२२०	१४	३१९
	जम्मा	७६०	४७८	३३	१,२७१
९	५-९ वर्ष	२४१	१५७	१६	४१४
	१०-१२ वर्ष	१९५	९३	६	२९४
	१३-१६ वर्ष	२०१	१४४	८	३५३
	१७-२४ वर्ष	५९	३२१	१२	३९२
	जम्मा	६९६	७१५	४२	१,४५३
१०	५-९ वर्ष	६४४	१२६	१३	७८३
	१०-१२ वर्ष	३६२	६३	११	४३६
	१३-१६ वर्ष	२७३	२४४	१३	५३०
	१७-२४ वर्ष	७३	४३४	१७	५२४
	जम्मा	१,३५२	८६७	५४	२,२७३
११	५-९ वर्ष	२९७	२२१	२	५२०
	१०-१२ वर्ष	२१३	१११	८	३३२
	१३-१६ वर्ष	२४७	१८६	८	४४१
	१७-२४ वर्ष	५८	३७३	४१	४७२
	जम्मा	८१५	८९१	५९	१,७६५
१२	५-९ वर्ष	४९९	५३	२	५५४
	१०-१२ वर्ष	२९०	३३		३२३
	१३-१६ वर्ष	२८६	१२५	५	४१६
	१७-२४ वर्ष	८०	३८१	४	४६५
	जम्मा	१,१५५	५९२	११	१,७५८
१३	५-९ वर्ष	४९९	१५१	९	६५९
	१०-१२ वर्ष	४१०	४४	९	४६३
	१३-१६ वर्ष	३३१	१२७	१८	४७६
	१७-२४ वर्ष	८३	३९२	२९	५०४
	जम्मा	१,३२३	७१४	६५	२,१०२
१४	५-९ वर्ष	५२३	१०६	८	६३७
	१०-१२ वर्ष	३०२	४०	४	३४६
	१३-१६ वर्ष	३५२	१६६	२८	५४६
	१७-२४ वर्ष	९३	४४७	८५	६२५
	जम्मा	१,२७०	७५९	१२५	२,१५४
१५	५-९ वर्ष	१४२	३०		१७२
	१०-१२ वर्ष	१२६	७४		२००
	१३-१६ वर्ष	१५९	१७८		३३७
	१७-२४ वर्ष	४९	३१४		३६३
	जम्मा	४७६	५९६		१,०७२

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१६	५-९ वर्ष	१५२	११४	२	२६८
	१०-१२ वर्ष	१४२	१११	२	२५५
	१३-१६ वर्ष	१५७	११८	११	२८६
	१७-२४ वर्ष	६९	१६९	२२	२६०
	जम्मा	५२०	५१२	३७	१,०६९
१७	५-९ वर्ष	२२१	१४४	४	३६९
	१०-१२ वर्ष	१४६	९६	३	२४५
	१३-१६ वर्ष	१८३	१५८	३	३४४
	१७-२४ वर्ष	४३	३१५	१४	३७२
	जम्मा	५९३	७१३	२४	१,३३०
१८	५-९ वर्ष	५६८	४५	२	६१५
	१०-१२ वर्ष	३५६	२६	१	३८३
	१३-१६ वर्ष	३६९	१४८	४	५२१
	१७-२४ वर्ष	१००	४०४	१४	५१८
	जम्मा	१,३९३	६२३	२१	२,०३७
१९	५-९ वर्ष	२७७	३३५	४	६१६
	१०-१२ वर्ष	१५७	१६९		३२६
	१३-१६ वर्ष	१२७	२८५	८	४२०
	१७-२४ वर्ष	३६	४१०	१८	४६४
	जम्मा	५९७	१,१९९	३०	१,८२६
२०	५-९ वर्ष	१७१	२५१	१९	४४१
	१०-१२ वर्ष	१४१	१८०	३१	३५२
	१३-१६ वर्ष	१२०	२४८	४४	४१२
	१७-२४ वर्ष	२१	३२६	५२	३९९
	जम्मा	४५३	१,००५	१४६	१,६०४
२१	५-९ वर्ष	३००	६१	३	३६४
	१०-१२ वर्ष	२१४	३६	३	२५३
	१३-१६ वर्ष	१८३	१४३	१२	३३८
	१७-२४ वर्ष	६३	२९६	३३	३९२
	जम्मा	७६०	५३६	५१	१,३४७
२२	५-९ वर्ष	१००	१५८	१०	२६८
	१०-१२ वर्ष	५४	१११	६	१७१
	१३-१६ वर्ष	१००	१४३	१९	२६२
	१७-२४ वर्ष	५५	१७५	५१	२८१
	जम्मा	३०९	५८७	८६	९८२
२३	५-९ वर्ष	३०६	७६	३	३८५
	१०-१२ वर्ष	१७५	६६	१	२४२
	१३-१६ वर्ष	२०६	१०५	७	३१८
	१७-२४ वर्ष	३८	२२६	६	२७०
	जम्मा	७२५	४७३	१७	१,२१५
२४	५-९ वर्ष	३११	५५	२	३६८
	१०-१२ वर्ष	२३०	२०		२५०
	१३-१६ वर्ष	२८०	९३	३	३७६
	१७-२४ वर्ष	८६	३४१	१०	४३७
	जम्मा	९०७	५०९	१५	१,४३१

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
२५	५-९ वर्ष	४३२	३६	३	४७१
	१०-१२ वर्ष	३००	२६	३	३२९
	१३-१६ वर्ष	३१८	९४	८	४२०
	१७-२४ वर्ष	७७	३०८	२७	४१२
	जम्मा	१,१२७	४६४	४१	१,६३२
२६	५-९ वर्ष	३१०	१४७	१२	४६९
	१०-१२ वर्ष	२१०	५७	१०	२७७
	१३-१६ वर्ष	१८१	१४८	२३	३५२
	१७-२४ वर्ष	८०	२८८	३४	४०२
	जम्मा	७८१	६४०	७९	१,५००
२७	५-९ वर्ष	४९४	८१	१	५७६
	१०-१२ वर्ष	३६०	३६	२	३९८
	१३-१६ वर्ष	३११	२२६	९	५४६
	१७-२४ वर्ष	६३	४०३	४४	५१०
	जम्मा	१,२२८	७४६	५६	२,०३०

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.८ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका/छाडेका जनसंख्या मध्ये कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या

यस उप-महानगरपालिकामा ५ देखि २४ वर्ष उमेर भित्रका कुल ४४,२९७ जना जनसंख्या मध्ये, हाल विद्यालय नजाने/छाड्ने १८,१३९ जना लाई के तपाईं विगतमा कहिल्यै स्कूल/कलेज जानु भएको छ भनि सोधिएको प्रश्नमा विगतमा स्कूल/कलेज जानेहरूको संख्या ५,१३१ रहेका छन् भने १३,००८ जना हाल सम्म कहिल्यै पनि स्कूल/कलेज नगएको पाइयो। यो तथ्यलाई हेर्दा आधुनिकता, विकास र नवजागरणको चहल पहल चरम अवस्थामा पुगेको वर्तमान विश्व परिवेशमा यस उप-महानगरपालिकामा विद्यालय/कलेज नै नगएको संख्या उल्लेख्य हुनु गम्भिर विषय हो। तसर्थ यो अवस्थालाई प्रभावकारी ढंगले अन्त्य गर्न अविलम्ब पहल गरिनु आवश्यक छ। यसका लागि औपचारिक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, प्रौढ शिक्षा तथा अन्य शैक्षिक विकासका व्यवहारिक र कार्यन्वयनमुखी योजना निर्माण गरी लागू गर्नु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १०८ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्याको विवरण

हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका	जम्मा
५-९ वर्ष	१९२	३,११०	३,३०२
१०-१२ वर्ष	२०७	१,७१७	१,९२४
१३-१६ वर्ष	१,२४३	२,९०५	४,१४८
१७-२४ वर्ष	३,४८९	५,२७६	८,७६५
जम्मा	५,१३१	१३,००८	१८,१३९

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

**तालिका नं. १०९ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या
मध्ये कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्याको वडागत विवरण**

वडा नं.	हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका	जम्मा
१	५-९ वर्ष	६५	९९	१६४
	१०-१२ वर्ष	३२	४८	८०
	१३-१६ वर्ष	८१	७७	१५८
	१७-२४ वर्ष	२५४	१८०	४३४
	जम्मा	४३२	४०४	८३६
२	५-९ वर्ष	१६	३००	३१६
	१०-१२ वर्ष	१५	१६५	१८०
	१३-१६ वर्ष	८७	२११	२९८
	१७-२४ वर्ष	१७०	२७३	४४३
	जम्मा	२८८	९४९	१,२३७
३	५-९ वर्ष	१	३५	३६
	१०-१२ वर्ष	६	२५	३१
	१३-१६ वर्ष	४९	४७	९६
	१७-२४ वर्ष	१७८	१२३	३०१
	जम्मा	२३४	२३०	४६४
४	५-९ वर्ष	१४	७९	९३
	१०-१२ वर्ष	११	८७	९८
	१३-१६ वर्ष	१०	११०	१२०
	१७-२४ वर्ष	४	१९७	२०१
	जम्मा	३९	४७३	५१२
५	५-९ वर्ष		६९	६९
	१०-१२ वर्ष		५	५
	१३-१६ वर्ष	२३	२२	४५
	१७-२४ वर्ष	१७३	४३	२१६
	जम्मा	१९६	१३९	३३५
६	५-९ वर्ष	३	४६	४९
	१०-१२ वर्ष	७	९	१६
	१३-१६ वर्ष	५०	४८	९८
	१७-२४ वर्ष	२२२	१२७	३४९
	जम्मा	२८२	२३०	५१२
७	५-९ वर्ष	३	१५१	१५४
	१०-१२ वर्ष	७	६४	७१
	१३-१६ वर्ष	७	११४	१२१
	१७-२४ वर्ष	१५	२६३	२७८
	जम्मा	३२	५९२	६२४
८	५-९ वर्ष	८	६६	७४
	१०-१२ वर्ष	७	४४	५१
	१३-१६ वर्ष	३८	९५	१३३
	१७-२४ वर्ष	५९	१६१	२२०
	जम्मा	११२	३६६	४७८

वडा नं.	हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका	जम्मा
९	५-९ वर्ष	५	१५२	१५७
	१०-१२ वर्ष	४	८९	९३
	१३-१६ वर्ष	२५	११९	१४४
	१७-२४ वर्ष	८८	२३३	३२१
	जम्मा	१२२	५९३	७१५
१०	५-९ वर्ष	२८	९८	१२६
	१०-१२ वर्ष	२६	३७	६३
	१३-१६ वर्ष	१०६	१३८	२४४
	१७-२४ वर्ष	१९९	२३५	४३४
	जम्मा	३५९	५०८	८६७
११	५-९ वर्ष	१	२२०	२२१
	१०-१२ वर्ष	१	११०	१११
	१३-१६ वर्ष	३१	१५५	१८६
	१७-२४ वर्ष	६३	३१०	३७३
	जम्मा	९६	७९५	८९१
१२	५-९ वर्ष	१	५२	५३
	१०-१२ वर्ष	११	२२	३३
	१३-१६ वर्ष	७९	४६	१२५
	१७-२४ वर्ष	२२०	१६१	३८१
	जम्मा	३११	२८१	५९२
१३	५-९ वर्ष	५	१४६	१५१
	१०-१२ वर्ष	१३	३१	४४
	१३-१६ वर्ष	७९	४८	१२७
	१७-२४ वर्ष	२६८	१२४	३९२
	जम्मा	३६५	३४९	७१४
१४	५-९ वर्ष	७	९९	१०६
	१०-१२ वर्ष	१०	३०	४०
	१३-१६ वर्ष	९५	७१	१६६
	१७-२४ वर्ष	२७१	१७६	४४७
	जम्मा	३८३	३७६	७५९
१५	५-९ वर्ष	२	२८	३०
	१०-१२ वर्ष	३	७१	७४
	१३-१६ वर्ष	३३	१४५	१७८
	१७-२४ वर्ष	८३	२३१	३१४
	जम्मा	१२१	४७५	५९६
१६	५-९ वर्ष	९	१०५	११४
	१०-१२ वर्ष	१०	१०१	१११
	१३-१६ वर्ष	१२	१०६	११८
	१७-२४ वर्ष	४२	१२७	१६९
	जम्मा	७३	४३९	५१२

वडा नं.	हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका	जम्मा
१७	५-९ वर्ष		१४४	१४४
	१०-१२ वर्ष	१	९५	९६
	१३-१६ वर्ष	१२	१४६	१५८
	१७-२४ वर्ष	२१	२९४	३१५
	जम्मा	३४	६७९	७१३
१८	५-९ वर्ष	२	४३	४५
	१०-१२ वर्ष	१०	१६	२६
	१३-१६ वर्ष	१०३	४५	१४८
	१७-२४ वर्ष	३०९	९५	४०४
	जम्मा	४२४	१९९	६२३
१९	५-९ वर्ष	१	३३४	३३५
	१०-१२ वर्ष	८	१६१	१६९
	१३-१६ वर्ष	६४	२२१	२८५
	१७-२४ वर्ष	८८	३२२	४१०
	जम्मा	१६१	१,०३८	१,१९९
२०	५-९ वर्ष	६	२४५	२५१
	१०-१२ वर्ष	५	१७५	१८०
	१३-१६ वर्ष	४०	२०८	२४८
	१७-२४ वर्ष	१०३	२२३	३२६
	जम्मा	१५४	८५१	१,००५
२१	५-९ वर्ष	२	५९	६१
	१०-१२ वर्ष	१	३५	३६
	१३-१६ वर्ष	५३	९०	१४३
	१७-२४ वर्ष	१२७	१६९	२९६
	जम्मा	१८३	३५३	५३६
२२	५-९ वर्ष	१	१५७	१५८
	१०-१२ वर्ष	२	१०९	१११
	१३-१६ वर्ष	२	१४१	१४३
	१७-२४ वर्ष	३९	१३६	१७५
	जम्मा	४४	५४३	५८७
२३	५-९ वर्ष	२	७४	७६
	१०-१२ वर्ष	७	५९	६६
	१३-१६ वर्ष	४२	६३	१०५
	१७-२४ वर्ष	१३३	९३	२२६
	जम्मा	१८४	२८९	४७३
२४	५-९ वर्ष	१	५४	५५
	१०-१२ वर्ष	५	१५	२०
	१३-१६ वर्ष	५४	३९	९३
	१७-२४ वर्ष	२३८	१०३	३४१
	जम्मा	२९८	२११	५०९

वडा नं.	हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका	जम्मा
२५	५-९ वर्ष	१	३५	३६
	१०-१२ वर्ष		२६	२६
	१३-१६ वर्ष		९४	९४
	१७-२४ वर्ष	१	३०७	३०८
	जम्मा	२	४६२	४६४
२६	५-९ वर्ष	४	१४३	१४७
	१०-१२ वर्ष	३	५४	५७
	१३-१६ वर्ष	४३	१०५	१४८
	१७-२४ वर्ष	७४	२१४	२८८
	जम्मा	१२४	५१६	६४०
२७	५-९ वर्ष	४	७७	८१
	१०-१२ वर्ष	२	३४	३६
	१३-१६ वर्ष	२५	२०१	२२६
	१७-२४ वर्ष	४७	३५६	४०३
	जम्मा	७८	६६८	७४६

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.९ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्या

तालिका नं. ११० : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको विवरण

हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
	सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
५-९ वर्ष	२,११८	२,४२९	२,५८९	१,५७८	१२९	१४९	५	३	९९	६१	९,१६०
१०-१२ वर्ष	१,७३४	१,९४९	१,५३३	८५९	६९	१००	४	१	५४	४७	६,३५०
१३-१६ वर्ष	२,२३१	२,३५७	१,२७५	७६३	७२	११२	१०	५	४९	२९	६,९०३
१७-२४ वर्ष	८८३	४४५	७३७	३००	१७	१५	१८	४	३	१	२,४२३
जम्मा	६,९६६	७,१८०	६,१३४	३,५००	२८७	३७६	३७	१३	२०५	१३८	२४,८३६

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. १११ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
१	५-९ वर्ष	४५	४६	२१२	१३३			५	३	१९	९	४७२
	१०-१२ वर्ष	४२	४४	१२१	१०९			४	१	८	९	३३८
	१३-१६ वर्ष	७४	८०	१८३	१३६			८	५	२		४८८
	१७-२४ वर्ष	६०	३८	१२९	६८			६	२			३०३

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
	जम्मा	२२१	२०८	६४५	४४६			२३	११	२९	१८	१,६०१
२	५-९ वर्ष	१०७	८४	३२	१८					४	३	२४८
	१०-१२ वर्ष	६८	६६	१८	७					४		१६३
	१३-१६ वर्ष	७८	६१	११	२					४		१५६
	१७-२४ वर्ष	१८	११	२०	२							५१
	जम्मा	२७१	२२२	८१	२९					१२	३	६१८
३	५-९ वर्ष	९७	१०१	१०७	६४		१			१		३७१
	१०-१२ वर्ष	७७	९१	६१	३७					१		२६७
	१३-१६ वर्ष	८१	१०३	७९	५०							३१३
	१७-२४ वर्ष	३०	९	४८	१५			२				१०४
	जम्मा	२८५	३०४	२९५	१६६		१	२		२		१,०५५
४	५-९ वर्ष	२९	३२	१२२	९६						१	२८०
	१०-१२ वर्ष	५०	४८	९८	५९					४	२	२६१
	१३-१६ वर्ष	६९	६२	७५	५६			१		२	३	२६८
	१७-२४ वर्ष	५४	२४	३५	३०			१				१४४
	जम्मा	२०२	१६६	३३०	२४१			२		६	६	९५३
५	५-९ वर्ष	२४	२४	१४३	११३	१	१			२	१	३०९
	१०-१२ वर्ष	२३	३३	१०८	६७	१					१	२३३
	१३-१६ वर्ष	६१	७९	११४	११७	३	१				१	३७६
	१७-२४ वर्ष	३६	३४	१०७	४९							२२६
	जम्मा	१४४	१७०	४७२	३४६	५	२			२	३	१,१४४
६	५-९ वर्ष	३५	७७	२४३	१५५							५१०
	१०-१२ वर्ष	५०	८४	१४९	८९							३७२
	१३-१६ वर्ष	९५	१२८	१५१	९०							४६४
	१७-२४ वर्ष	४३	२८	७८	३१							१८०
	जम्मा	२२३	३१७	६२१	३६५							१,५२६
७	५-९ वर्ष	३९	४८	१३	१२	५७	३६			१		२०६
	१०-१२ वर्ष	३४	२९	६	८	४७	३५				१	१६०
	१३-१६ वर्ष	४८	४४	१३	६	५६	५७	१		२	२	२२९
	१७-२४ वर्ष	३९	२६	४	५	१४	११	३	२			१०४

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
	जम्मा	१६०	१४७	३६	३१	१७४	१३९	४	२	३	३	६९९
८	५-९ वर्ष	११९	११९	२२	१४		२				१	२७७
	१०-१२ वर्ष	८५	८०	४	४							१७३
	१३-१६ वर्ष	९३	११६	६	५	२	३					२२५
	१७-२४ वर्ष	४६	३०	५	१		१	२				८५
	जम्मा	३४३	३४५	३७	२४	२	६	२			१	७६०
९	५-९ वर्ष	७५	६६	५६	३२					११	१	२४१
	१०-१२ वर्ष	७४	६९	२८	२३					१		१९५
	१३-१६ वर्ष	७७	५९	३९	२२	१	३					२०१
	१७-२४ वर्ष	२९	१२	११	७							५९
	जम्मा	२५५	२०६	१३४	८४	१	३			१२	१	६९६
१०	५-९ वर्ष	२१९	२१५	१२३	६८	१	१०			३	५	६४४
	१०-१२ वर्ष	१२७	१३३	६५	२८	१	७			१		३६२
	१३-१६ वर्ष	१०४	१२०	२८	१४		२			२	३	२७३
	१७-२४ वर्ष	३०	१९	२०	३		१					७३
	जम्मा	४८०	४८७	२३६	११३	२	२०			६	८	१,३५२
११	५-९ वर्ष	५८	७५	९३	६०		४			२	५	२९७
	१०-१२ वर्ष	४६	५५	७२	३५		२			३		२१३
	१३-१६ वर्ष	८०	८५	३९	३१		६			४	२	२४७
	१७-२४ वर्ष	१२	१४	२२	८					१	१	५८
	जम्मा	१९६	२२९	२२६	१३४		१२			१०	८	८१५
१२	५-९ वर्ष	१२४	१४७	१५४	६३	३	४			१	३	४९९
	१०-१२ वर्ष	७१	९५	८५	२७	१	६			३	२	२९०
	१३-१६ वर्ष	९७	११०	४७	१४	१	७			६	४	२८६
	१७-२४ वर्ष	३९	१७	१५	९							८०
	जम्मा	३३१	३६९	३०१	११३	५	१७			१०	९	१,१५५
१३	५-९ वर्ष	१२९	१५४	१२०	९६							४९९
	१०-१२ वर्ष	१४४	१४७	७१	४६					२		४१०
	१३-१६ वर्ष	१४५	१२४	४३	१९							३३१
	१७-२४ वर्ष	५१	१०	१९	२			१				८३

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
	जम्मा	४६९	४३५	२५३	१६३			१		२		१,३२३
१४	५-९ वर्ष	११८	१९०	१४४	६२	१				५	३	५२३
	१०-१२ वर्ष	९९	१२५	४५	३२					१		३०२
	१३-१६ वर्ष	१२१	१४८	५७	२५	१						३५२
	१७-२४ वर्ष	३१	२४	३१	७							९३
	जम्मा	३६९	४८७	२७७	१२६	२				६	३	१,२७०
१५	५-९ वर्ष	४५	५७	२५	१५							१४२
	१०-१२ वर्ष	४२	४९	२८	७							१२६
	१३-१६ वर्ष	५२	७९	२४	४							१५९
	१७-२४ वर्ष	२८	६	१३	१			१				४९
	जम्मा	१६७	१९१	९०	२७			१				४७६
१६	५-९ वर्ष	५१	६२	२१	१३					२	३	१५२
	१०-१२ वर्ष	५५	५९	१९	९							१४२
	१३-१६ वर्ष	७३	६५	११	८							१५७
	१७-२४ वर्ष	३८	१७	१०	३					१		६९
	जम्मा	२१७	२०३	६१	३३					३	३	५२०
१७	५-९ वर्ष	९२	१०५	१५	८					१		२२१
	१०-१२ वर्ष	६०	७०	१२	१					२	१	१४६
	१३-१६ वर्ष	८५	८६	७	४					१		१८३
	१७-२४ वर्ष	२५	१२	३	१	१		१				४३
	जम्मा	२६२	२७३	३७	१४	१		१		४	१	५९३
१८	५-९ वर्ष	११०	१३४	१८३	१३०					५	६	५६८
	१०-१२ वर्ष	८१	११८	९३	५२					७	५	३५६
	१३-१६ वर्ष	१२२	१४०	६८	३४					४	१	३६९
	१७-२४ वर्ष	३०	९	४७	१४							१००
	जम्मा	३४३	४०१	३९१	२३०					१६	१२	१,३९३
१९	५-९ वर्ष	५१	२९	५०	३३	५५	५९					२७७
	१०-१२ वर्ष	२७	२९	३९	२२	१२	२८					१५७
	१३-१६ वर्ष	३८	३२	३६	८	३	१०					१२७
	१७-२४ वर्ष	१७	४	११	३	१						३६

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
	जम्मा	१३३	९४	१३६	६६	७१	९७					५९७
२०	५-९ वर्ष	६२	४३	२७	१०	५	२१			२	१	१७१
	१०-१२ वर्ष	५२	४०	२३	१२	२	९			२	१	१४१
	१३-१६ वर्ष	५०	२७	२४	७		९			३		१२०
	१७-२४ वर्ष	१५	१	४			१					२१
	जम्मा	१७९	१११	७८	२९	७	४०			७	२	४५३
२१	५-९ वर्ष	८३	८३	८०	५०					३	१	३००
	१०-१२ वर्ष	६६	६७	४८	३०		२				१	२१४
	१३-१६ वर्ष	६८	६९	२२	२१		२			१		१८३
	१७-२४ वर्ष	३४	१०	१०	८			१				६३
	जम्मा	२५१	२२९	१६०	१०९		४	१		४	२	७६०
२२	५-९ वर्ष	१८	२६	३३	१६	४	१			१	१	१००
	१०-१२ वर्ष	१६	९	२१	५	१	१			१		५४
	१३-१६ वर्ष	४३	४१	१०	३	१	१			१		१००
	१७-२४ वर्ष	३३	११	८	१	१	१					५५
	जम्मा	११०	८७	७२	२५	७	४			३	१	३०९
२३	५-९ वर्ष	५७	६३	११४	७१		१					३०६
	१०-१२ वर्ष	४०	४९	४५	४०		१					१७५
	१३-१६ वर्ष	७६	७९	३३	१८							२०६
	१७-२४ वर्ष	२०	४	१२	२							३८
	जम्मा	१९३	१९५	२०४	१३१		२					७२५
२४	५-९ वर्ष	९५	१००	७१	३९					४	२	३११
	१०-१२ वर्ष	८७	७४	४१	२३					१	४	२३०
	१३-१६ वर्ष	१११	११०	३५	१५					५	४	२८०
	१७-२४ वर्ष	३८	३६	९	३							८६
	जम्मा	३३१	३२०	१५६	८०					१०	१०	९०७
२५	५-९ वर्ष	६९	९५	१५९	८६		१			१५	७	४३२
	१०-१२ वर्ष	७५	१०८	८०	३१						६	३००
	१३-१६ वर्ष	११४	१२३	४८	२८					३	२	३१८
	१७-२४ वर्ष	३९	१७	१६	५							७७

क्र.सं. वडा	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
	जम्मा	२९७	३४३	३०३	१५०		१			१८	१५	१,१२७
२६	५-९ वर्ष	७१	१२१	६६	४१	१	३			६	१	३१०
	१०-१२ वर्ष	६९	५७	४६	२४		४			६	४	२१०
	१३-१६ वर्ष	६५	७४	२५	१४					२	१	१८१
	१७-२४ वर्ष	२३	९	३३	१५							८०
	जम्मा	२२८	२६१	१७०	९४	१	७			१४	६	७८१
२७	५-९ वर्ष	९६	१३३	१६१	८०	१	५			११	७	४९४
	१०-१२ वर्ष	७४	१२१	१०७	३२	४	५			७	१०	३६०
	१३-१६ वर्ष	१११	११३	४७	१२	४	११			७	६	३११
	१७-२४ वर्ष	२५	१३	१७	७					१		६३
	जम्मा	३०६	३८०	३३२	१३१	९	२१			२६	२३	१,२२८

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१० लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गई रहेको वडागत जनसंख्या

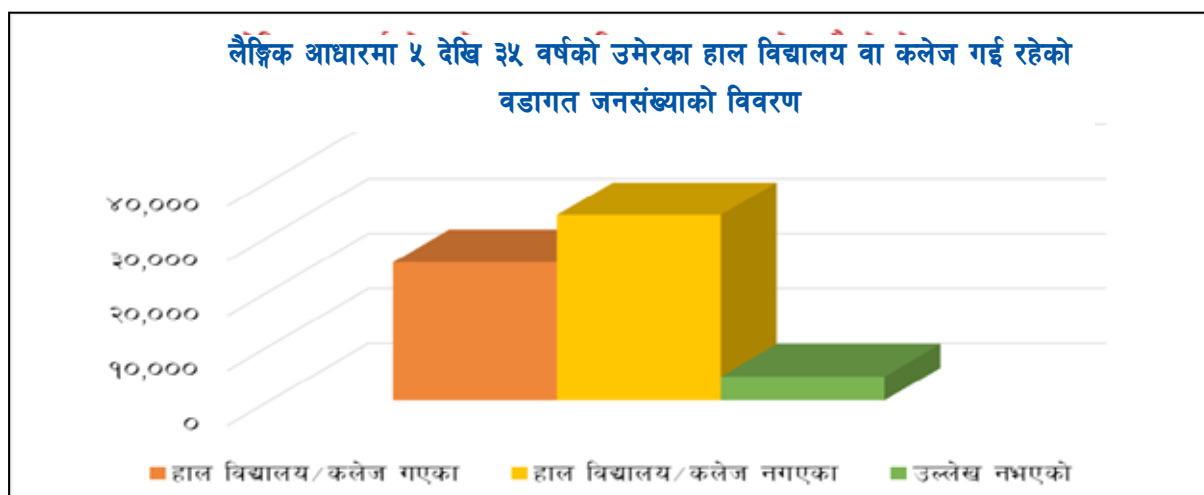
तालिका नं. ११२ : लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गई रहेको वडागत जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	विद्यालय/कलेजमा जाने		विद्यालय/कलेज नजाने/छाड्ने		विवरण उल्लेख नभएका		जम्मा संख्या
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
१	९६०	६९३	९४२	९५५	११३	१३६	३,७९९
२	३६६	२५४	८८८	९३८	२५७	१४२	२,८४५
३	५८९	४७४	५६५	५७१	५४	५९	२,३१२
४	५५६	४१५	५३४	६१९	३१	४८	२,२०३
५	६४३	५२७	४८५	४४४	६०	७४	२,२३३
६	८६३	६९३	५७८	६१६	२१	२८	२,७९९
७	३९१	३३१	६२३	५६१	५५	८७	२,०४८
८	३८९	३८१	४०१	४४९	७३	१०९	१,८०२
९	४१७	३०१	६७०	७०४	५५	७०	२,२१७
१०	७३१	६३०	८१२	७८९	७४	८३	३,११९
११	४४२	३८९	७०९	७५७	१११	१२७	२,५३५
१२	६५२	५०८	६५३	६३०	३२	२६	२,५०१
१३	७२७	५९९	६४७	७०२	८३	७८	२,८३६
१४	६५८	६१८	६१३	६६३	२०३	१४३	२,८९८
१५	२६८	२१९	५४४	५२७	२		१,५६०

वडा नं.	विद्यालय/कलेजमा जाने		विद्यालय/कलेज नजाने/छाड्ने		विवरण उल्लेख नभएका		जम्मा संख्या
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
१६	२९६	२४२	४०९	४६१	६१	४२	१,५११
१७	३०७	२८८	६८३	५९७	४८	७७	२,०००
१८	७६३	६४५	६४६	७२३	३९	५६	२,८७२
१९	३४६	२५७	८३७	९८२	२५	६१	२,५०८
२०	२७३	१८२	७०६	७३६	२६८	१०५	२,२७०
२१	४२४	३५१	५३०	५१७	८५	६०	१,९६७
२२	१९७	११८	४८३	४८१	१६१	७०	१,५१०
२३	४०२	३२८	४८१	४९८	३२	१२	१,७५३
२४	५०३	४१२	५१७	५५६	२९	२७	२,०४४
२५	६२९	५१६	४७९	४८१	१०१	७३	२,२७९
२६	४२५	३७२	५२०	५६३	१४४	७६	२,१००
२७	६८०	५५७	५७३	७४८	१२३	१४२	२,८२३
जम्मा	१३,८९७	११,३००	१६,५२८	१७,२६८	२,३४०	२,०११	६३,३४४
प्रतिशत	२१.९४	१७.८४	२६.०९	२७.२६	३.६९	३.१७	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा ५ देखि ३५ वर्ष भित्रका कूल ६३,३४४ जनसंख्या मध्ये हाल २५,१९७ जना विद्यालय वा कलेज गई रहेको देखिन्छ। जसमा १३,८९७ अर्थात् २१.९४ प्रतिशत पुरुषहरू र ११,३०० अर्थात् १७.८४ प्रतिशत महिलाहरू रहेका छन्। यसैगरी सोहि उमेर भित्रका १६,५२८ पुरुष अर्थात् २६.०९ प्रतिशत र १७,३६८ अर्थात् २७.२६ प्रतिशत महिलाहरू भने विद्यालय वा कलेज नगएको/छाडेको देखिन्छ। महिला र पुरुषको तथ्याङ्कलाई हेर्दा पुरुष भन्दा महिलाहरू नै बढी अध्ययनमा संलग्न रहेको देखिन्छ। यद्यपी महिलाको जनसंख्या पुरुषको भन्दा बढी छ। हालका वर्षहरूमा जनचेतनामा आएको सकारात्मक परिवर्तनले महिलाहरूलाई अनिवार्य शिक्षित बनाउनुपर्छ भन्ने जागरण फैलिएको पाइन्छ। तर अर्कोतर्फ विद्यालय/कलेज नजाने/छाड्ने महिलाको संख्या समेत उल्लेख्य हुनुले त्यस तर्फ ध्यान जानु जरुरी छ। गुणस्तरीय जीवन यापनका लागि चेतना र शिक्षाको सर्वोपरी भूमिका हुने भएकोले पुरुष वा महिला जो भएपनि अध्ययनबाट वञ्चित दुवैलाई शिक्षाको पूर्ण पहुँचमा ल्याउनु राज्यको दायित्व हो। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

७.१.११ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्क

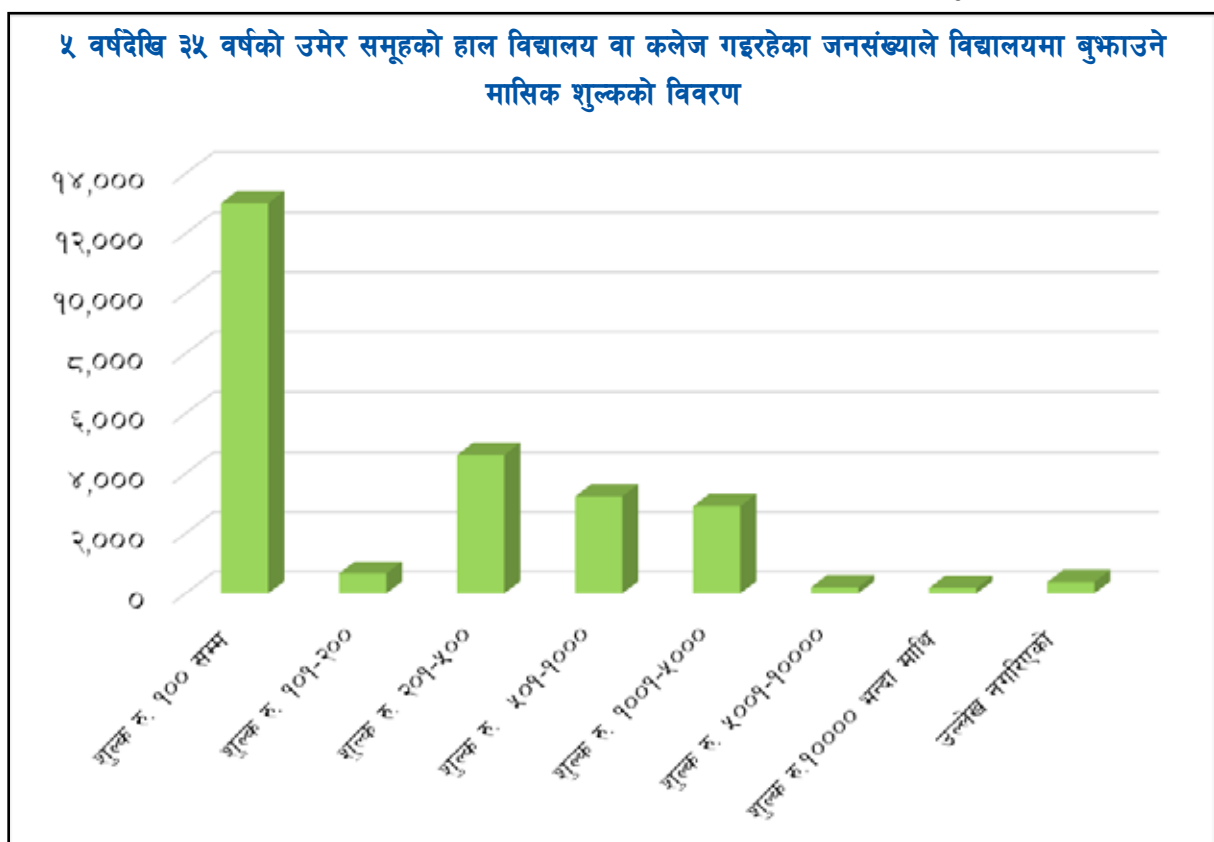
यस पुर्व उल्लेख गरिएको तथ्याङ्क अनुसार नागरिकहरूले गर्ने खर्चका मुख्य शिर्षकहरू मध्ये शिक्षामा गर्ने खर्च प्रमुख मध्ये एक हो । सामान्यतया सामुदायिक विद्यालयहरूमा आकर्षण घटी निजी विद्यालयमा महँगो शुल्क तिरेर आफ्ना बालबालिकाको भविष्यको लागि अभिभावकहरू पढाउन बाध्य हुन्छन् । यसरी अभिभावकहरूले विद्यालयमा मासिकरूपमा बुझाउने शुल्कको आधारमा हेर्दा सबैभन्दा धेरै अर्थात् १३,०११ जनाले मासिक १०० सम्म खर्च गर्ने गरेको, ४,६२२ जनाले मासिक रु. २०१ देखि ५०० सम्म खर्च गर्ने गरेको, ३,२२९ जनाले मासिक रु. ५०१ देखि १००० सम्म तिर्ने गरेको देखिन्छ भने १० हजार भन्दा माथि खर्च गर्नेको संख्या १८४ जना रहेका छन् । एकातर्फ समुचित पठनपाठनको सुनिश्चतता नहुँदा साधारण आर्थिक हैसियत भएका परिवारका बालबालिकाहरू सामुदायिक विद्यालयमा नगन्य मात्रामा पैसा खर्च गरिरहेका छन् भने आधा भन्दा बढी जनसंख्याले शिक्षामा ठुलो लगानी गर्न बाध्य छन् । वास्तवमा संविधानको मर्म अनुसार शिक्षामा गरिएको प्रावधान मुताविक आधारभूत शिक्षामा निशुल्क र सबैको पहुँच पुर्‍याउन सके शिक्षा जस्तो संवेदनशील क्षेत्रमा नागरिकहरू सुरक्षित हुन सक्छन् । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ११३ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण

वडा नं.	शुल्क रु. १०० सम्म	शुल्क रु. १०१-२००	शुल्क रु. २०१-५००	शुल्क रु. ५०१-१०००	शुल्क रु. १००१-५०००	शुल्क रु. ५००१-१००००	शुल्क रु. १०००० भन्दा माथि	उल्लेख नगरिएको	जम्मा	औषत मासिक शुल्क
१	३७२	२५	३२८	२७९	५५९	२२	१८	५०	१,६५३	१,३६२
२	४८९		६९	२६	१८	२	१	१५	६२०	१९९
३	४१५	१४६	२४६	१८५	६६	१	२	२	१,०६३	४५५
४	२३९	२०	७८	२३५	३७०	१३	४	१२	९७१	१,१४८
५	२९०	५	१००	३५४	३४४	४१	३१	५	१,१७०	१,९०५
६	५४१	१	२९७	४२१	२७५	१०	९	२	१,५५६	८९०
७	४५९	२२	७६	२५	१११	४	१९	६	७२२	१,१५९
८	३९१	२५	२१६	५५	६५	५	१२	१	७७०	८४८
९	४२८	१४	१०४	४५	१०२	४	५	१६	७१८	७२५
१०	८९५	१९	२६८	१००	३९	१७	८	१५	१,३६१	४१०
११	४०५	४०	२२१	७५	५४	३	१४	१९	८३१	३,४६४
१२	६७५	३	२३३	१५३	६६	९	१	२०	१,१६०	४०४
१३	७९३	१०६	३१३	६६	४०	१	५	२	१,३२६	४१३
१४	७६५	१२	१४५	२१०	१०४	१४	१७	९	१,२७६	७४५
१५	३४६	१	७१	५५	३	३	१	७	४८७	२३९
१६	३५३	१४	७२	३७	४४	५	४	९	५३८	७८२
१७	५२२		२०	१९	१७	९	३	५	५९५	३०६
१८	६८४	२३	३८२	१५५	१२५	६	५	२८	१,४०८	५३९
१९	३६९	२३	८६	५८	६१	५		१	६०३	४६३
२०	३३६	९	५८	२८	१०	१	२	११	४५५	२३६
२१	३५८	३१	११९	१०४	१४५	७	५	६	७७५	७९६
२२	१६४	१७	८५	२८	१६			५	३१५	२७७
२३	३९३		२४३	४६	४४	२	१	१	७३०	३५५

वडा नं.	शुल्क रु. १०० सम्म	शुल्क रु. १०१-२००	शुल्क रु. २०१-५००	शुल्क रु. ५०१-१०००	शुल्क रु. १००१-५०००	शुल्क रु. ५००१-१००००	शुल्क रु. १०००० भन्दा माथि	उल्लेख नगरिएको	जम्मा	औषत मासिक शुल्क
२४	५३८	३७	७५	१६२	७४	५	३	२१	९१५	४४७
२५	६२६	१०	२८०	१२४	५९	६	६	३४	१,१४५	५०६
२६	४७२	७	१४३	७७	६१	११	६	२०	७९७	६०८
२७	६९३	५०	२९४	१०७	३९	३	२	४९	१,२३७	२९०
जम्मा	१३,०११	६६०	४,६२२	३,२२९	२,९११	२०९	१८४	३७१	२५,१९७	७८०
प्रतिशत	५१.६४	२.६२	१८.३४	१२.८२	११.५५	०.८३	०.७३	१.४७	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१२ परिवार, परिवारमा रहेका विद्यार्थी संख्या र शिक्षामा वार्षिक खर्च

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२७४ घरपरिवार मध्ये १०,६६० परिवारहरूमा २५,१९७ विद्यार्थीहरू रहेका छन्। विद्यार्थीहरूमा कुल रु. २९,४४८,९९७.८१ खर्च भएकोमा औषत प्रति विद्यार्थी वार्षिक रु. २७,६२६.१० खर्च भएको देखिन्छ। निम्न आयस्तर भएका परिवारहरूको संख्या उल्लेख्य भएको यस उप-महानगरपालिकामा शिक्षामा प्रति विद्यार्थी मासिक औषत भण्डै २३०० रूपैयाँ सम्म खर्च हुनु सामान्य आयस्तर भएका परिवारहरूको लागि असम्भव जस्तो हो। यस पूर्व रु. १०,००० भन्दा कम रकममा मासिक रूपमा पुरै परिवार चलाउनु पर्ने परिवारको संख्या ९,७४५ अर्थात् ५९.८४ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्क छ साथै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग हुने परिवारहरूको संख्या २१.४१ प्रतिशत रहेकाले शिक्षा जस्तो संवेदनशील र अत्यावश्यक क्षेत्रमा गुणस्तरीय शिक्षाबाट यस्ता परिवारका बालबालिकाहरू वञ्चित हुन सक्ने तथ्याङ्कले देखाउँछ। तसर्थ राज्यद्वारा गुणस्तरीय शिक्षा वा सबैको पहुँच सुनिश्चित गरिनुपर्ने टङ्कारो आवश्यकता छ।

तालिका नं. ११४ : शिक्षामा भएको वार्षिक खर्चको विवरण

वडा नं.	घरपरिवार संख्या	विद्यार्थी भएका परिवार संख्या	जम्मा विद्यार्थी संख्या	शिक्षामा वार्षिक खर्च योगफल	शिक्षामा औषत वार्षिक खर्च
१	१,०७४	६८९	१,६५३	२८,७४३,४४२	४१,७१८
२	७४५	३३८	६२०	१,४६८,२६०	४,३४४
३	५७९	४३६	१,०६३	७,२९५,९७६	१६,७३४
४	६०६	४५२	९७१	१३,९६३,३०८	३०,८९२
५	६४७	४९६	१,१७०	३७,२२४,५७४	७५,०५०
६	७६८	६०१	१,५५६	२७,३८६,७५०	४५,५६९
७	५५८	३३२	७२२	१०,२७२,६५८	३०,९४२
८	४०७	३०८	७७०	८,६७५,६५४	२८,१६८
९	५०८	२९४	७१८	७,४६३,३६६	२५,३८६
१०	६७८	५०७	१,३६१	९,७२७,५९६	१९,१८७
११	६५३	३५७	८३१	३८,२३१,९५०	१०७,०९२
१२	५७२	४४१	१,१६०	९,४०६,२२५	२१,३२९
१३	७२२	५५२	१,३२६	६,८२९,३३०	१२,३७२
१४	७७१	५२४	१,२७६	१४,२५२,३००	२७,१९९
१५	४०८	२५४	४८७	२,६७७,१०२	१०,५४०
१६	४२२	२६५	५३८	६,१९१,८०८	२३,३६५
१७	५३०	२६४	५९५	२,६५३,३००	१०,०५०
१८	७३७	५६६	१,४०८	१०,६९५,५००	१८,८९७
१९	५९३	२७६	६०३	४,७०७,४००	१७,०५६
२०	५५६	१८६	४५५	१,३६९,२००	७,३६१
२१	५०३	३२८	७७५	१०,५५८,४७४	३२,१९०
२२	४१९	१५७	३१५	१,१५४,७३८	७,३५५
२३	४२२	२८३	७३०	८,७१०,३४०	३०,७७९
२४	५१०	३९५	९१५	६,३७२,१४१	१६,१३२
२५	५७९	४६८	१,१४५	८,२८१,४९६	१७,६९६
२६	५३७	३३३	७९७	५,८३४,४६०	१७,५२१
२७	७७०	५५८	१,२३७	४,३४२,६३०	७,७८२
जम्मा	१६,२७४	१०,६६०	२५,१९७	२९४,४८९,९७८	२७,६२६

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१३ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समूहका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानु/छाड्नुका कारण तथा लिङ्गको आधारमा वडागत विवरण

उप-महानगरपालिकामा ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्मको कुल ६३,३४४ जनसंख्यामा हाल ३३,७९६ जना विद्यालय/कलेज भरइहेका छैनन् । यस मध्ये १६,५२८ जना पुरुष र १७,२६८ जना महिला रहेका छन् । विद्यालय/कलेज नजानुको कारण हेर्दा सबैभन्दा बढी ७,६६० अर्थात् २२.६७ प्रतिशतले परिवारमा सहयोग गर्नु परेकाले, ५,८८६ अर्थात् १७.४२ प्रतिशतले महँगो भएकाले र तेस्रोमा ५,३३४ अर्थात् १५.७८ प्रतिशतले माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर भन्ने जवाफ दिएका छन भने ११.४७ प्रतिशतले बाबु आमा इच्छुक नभएर भन्ने जवाफ दिएका छन् । यस्तै धेरै टाढा भएर, जागिरको कारण र अन्य समेत कारणहरू पनि रहेका छन् । जे सुकै कारणले भएपनि उचित शिक्षाबाट वञ्चित हुनु राम्रो होइन तसर्थ शिक्षालाई प्राथमिकता दिने र युवाहरूलाई शिक्षातर्फ उत्साहित गर्न रोजगारमूलक र जीवनोपयोगी शिक्षा, व्यवसायीक, शिक्षा तथा सीपमूलक शिक्षाको व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

लैङ्गिक हिसाबले गर्दा विवाहका कारण शिक्षाबाट बञ्चित हुने पुरुषको तुलनामा महिलाको संख्या अत्यधिक अर्थात् ४९५ पुरुष विवाहको कारण शिक्षाबाट बञ्चित हुँदा २,७६३ महिलाहरू विवाह पश्चात शिक्षामा बञ्चित रहेको देखिन्छ। विवाह पश्चात महिलाहरू घरायसी धन्दा र बालबच्चा जन्माउने र हुर्काउने कार्यमा लाग्ने साथै विवाह भएर जाने घरबाट शिक्षामा प्रोत्साहन नगर्ने जस्ता कारणले उनीहरू शिक्षाबाट टाढिएका हुनसक्छन्। यसतर्फ सामाजिक जागरण र महिला हक अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सम्बन्धित सबैले ध्यान पुर्‍याउनु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ११५ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समूहका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका कारणहरूको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	लिंग	माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर	धेरै महँगो भएर	धेरै टाढा भएर	घरमा काम सघाउनु परेकोले	बा/आमा इच्छुक नभएर	चाहेजति पढिसकेकोले	विवाहका कारण	काम शुरु गरेको/ जागिर पाएर	विद्यालयले भर्ना लिन अस्वीकार गरेर	*अन्य	जम्मा
१	पुरुष	१०५	२६७	२२	२००	७	११७	१९	१८०	१९	६	९४२
	महिला	१२०	२८१	२०	१७७	३१	८८	२०७	२३	७	१	९५५
	जम्मा	२२५	५४८	४२	३७७	३८	२०५	२२६	२०३	२६	७	१,८९७
२	पुरुष		८७४	११	१	१			१			८८८
	महिला	९	९१२	१७								९३८
	जम्मा	९	१,७८६	२८	१	१			१			१,८२६
३	पुरुष	९	३९		४३	९२	३०७	११	५४	९	१	५६५
	महिला	८	९	५	१६९	२०५	८७	८२	२	३	१	५७१
	जम्मा	१७	४८	५	२१२	२९७	३९४	९३	५६	१२	२	१,१३६
४	पुरुष	३०	४१	१८	९	४०	६०	९६	१९५	४१	४	५३४
	महिला	२२	५२	२४	१७	८६	५१	३२२	७	३६	२	६१९
	जम्मा	५२	९३	४२	२६	१२६	१११	४१८	२०२	७७	६	१,१५३
५	पुरुष	२	१६	५	१३८	१५८	८७	१२	५९	७	१	४८५
	महिला	४	१६	६	१४९	१६३	२२	७१	१२	१		४४४
	जम्मा	६	३२	११	२८७	३२१	१०९	८३	७१	८	१	९२९
६	पुरुष	६		२	४३४	२४	५८	१२	२६	५	११	५७८
	महिला	४		९	४८०	४१	३२	३३	१	९	७	६१६
	जम्मा	१०		११	९१४	६५	९०	४५	२७	१४	१८	१,१९४
७	पुरुष	२४९	७४	३१	५३	१९	३४	१९	१३८	२	४	६२३
	महिला	३५९	५६	२२	३७	९	५	६१	७	३	२	५६१
	जम्मा	६०८	१३०	५३	९०	२८	३९	८०	१४५	५	६	१,१८४
८	पुरुष	२२९	३२	४	४२	२	२	१०	७९	१		४०१
	महिला	३०१	२६	७	३१	२	३	६६	५	७	१	४४९
	जम्मा	५३०	५८	११	७३	४	५	७६	८४	८	१	८५०
९	पुरुष	२२०	७६	१८	६९	१०३	५४	२१	६२	२५	२२	६७०
	महिला	२३३	७४	२१	११०	१३८	२७	७५	८	१६	२	७०४
	जम्मा	४५३	१५०	३९	१७९	२४१	८१	९६	७०	४१	२४	१,३७४

वडा नं.	लिंग	माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर	धेरै महङ्गो भएर	धेरै टाढा भएर	घरमा काम सघाउनु परेकोले	बा/आमा इच्छुक नभएर	चाहेजति पढिसकेकोले	विवाहका कारण	काम शुरु गरेको/ जागिर पाएर	विद्यालयले भर्ना लिन अस्वीकार गरेर	*अन्य	जम्मा
१०	पुरुष	१७	१२	१५	१६९	५८	४४८	११	७५	१	६	८१२
	महिला	२१	१७	१०	२५२	१०२	२५८	११७	३	५	४	७८९
	जम्मा	३८	२९	२५	४२१	१६०	७०६	१२८	७८	६	१०	१,६०१
११	पुरुष	४२७	३४	७	९३	७७	४४	४	९	९	५	७०९
	महिला	४७३	४०	३	१०१	६४	१२	५४		६	४	७५७
	जम्मा	९००	७४	१०	१९४	१४१	५६	५८	९	१५	९	१,४६६
१२	पुरुष	४	८	४	१५९	२४	२८२		१६८	२	२	६५३
	महिला	९	७	४	२२९	९१	२४२	४१	६		१	६३०
	जम्मा	१३	१५	८	३८८	११५	५२४	४१	१७४	२	३	१,२८३
१३	पुरुष	१०९	१७६	७९	१२१	४३	७२	९	५	३३		६४७
	महिला	१५४	१७६	७९	१००	५१	१५	९५	१	३१		७०२
	जम्मा	२६३	३५२	१५८	२२१	९४	८७	१०४	६	६४		१,३४९
१४	पुरुष	६	४	८१	१७६	८५	४५	१४	१८४	६	१२	६१३
	महिला	१५	१२	११९	१९४	२१७	१३	७८	६	५	४	६६३
	जम्मा	२१	१६	२००	३७०	३०२	५८	९२	१९०	११	१६	१,२७६
१५	पुरुष	२१४	१३६	५	५७	४१	३३	१०	४१	६	१	५४४
	महिला	२१२	१४२	२	५७	३०	९	७२		३		५२७
	जम्मा	४२६	२७८	७	११४	७१	४२	८२	४१	९	१	१,०७१
१६	पुरुष	८३	५६	३५	७२	३६	३७	२९	५७	४		४०९
	महिला	१२५	१०२	३६	३२	६६	१२	८५	२		१	४६१
	जम्मा	२०८	१५८	७१	१०४	१०२	४९	११४	५९	४	१	८७०
१७	पुरुष	९२	९५	३६	२९४	१२	१५	४	६	३	१२६	६८३
	महिला	८५	११३	४४	१३१	२३	१०	६५	४	३	११९	५९७
	जम्मा	१७७	२०८	८०	४२५	३५	२५	६९	१०	६	२४५	१,२८०
१८	पुरुष	१	७	३	१७६	१४	३६	१८	३६१	१६	१४	६४६
	महिला	३	९	६	४१४	६५	२३	१७४	११	११	७	७२३
	जम्मा	४	१६	९	५९०	७९	५९	१९२	३७२	२७	२१	१,३६९
१९	पुरुष	२४	२	२	१३५	४७८	८२	१८	७५	८	१३	८३७
	महिला	२२	७	५	२५८	५१०	२९	१४०	२	७	२	९८२
	जम्मा	४६	९	७	३९३	९८८	१११	१५८	७७	१५	१५	१,८१९
२०	पुरुष	४८१	१७	३७	२४	१५	७३	१२	४७			७०६
	महिला	५०८	२२	३०	२१	४०	७६	३७	२			७३६
	जम्मा	९८९	३९	६७	४५	५५	१४९	४९	४९			१,४४२
२१	पुरुष	१०	१४	२५	३४०	७०	५०	४	१३	३	१	५३०
	महिला	१२	६	३३	२४४	११०	७	१०४	१			५१७
	जम्मा	२२	२०	५८	५८४	१८०	५७	१०८	१४	३	१	१,०४७
२२	पुरुष	१४	२७	२२	८८	६	४१	२४	१७			४८३
	महिला	२३	३०५	३१	३७	३	७	७२			३	४८१
	जम्मा	३७	५७६	५३	१२५	९	४८	९६	१७		३	९६४

वडा नं.	लिंग	माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर	धेरै महङ्गो भएर	धेरै टाढा भएर	घरमा काम सघाउनु परेकोले	बा/आमा इच्छुक नभएर	चाहेजति पढिसकेकोले	विवाहका कारण	काम शुरु गरेको/ जागिर पाएर	विद्यालयले भर्ना लिन अस्वीकार गरेर	*अन्य	जम्मा
२३	पुरुष	१७	६३	७	१०८	९४	९४	२१	५०	१	२६	४८१
	महिला	१३	६९	५	२४	१७०	११९	८८	५		५	४९८
	जम्मा	३०	१३२	१२	१३२	२६४	२१३	१०९	५५	१	३१	९७९
२४	पुरुष	१४	६		३०१	३५	५७	५	७९	३	१७	५१७
	महिला	२४	२	६	३४३	४२	१५	९२	९	२	२१	५५६
	जम्मा	३८	८	६	६४४	७७	७२	९७	८८	५	३८	१,०७३
२५	पुरुष	२०	७	१	१८७	१	११	७५	१७७			४७९
	महिला	२३	३	९	२५२	४	७	१७७		६		४८१
	जम्मा	४३	१०	१०	४३९	५	१८	२५२	१७७	६		९६०
२६	पुरुष	४९	३८७	१२	२६	९	४	२१	१०	१	१	५२०
	महिला	७६	४३५	९	११	१०		२१	१			५६३
	जम्मा	१२५	८२२	२१	३७	१९	४	४२	११		१	१,०८३
२७	पुरुष	२०	१२५	१७	१२५	१३	२	१६	२४२	१३		५७३
	महिला	२४	१५४	२३	१५०	४७	१	३३४	५	१०		७४८
	जम्मा	४४	२७९	४०	२७५	६०	३	३५०	२४७	२३		१,३२१
पुरुष जम्मा		२,४५२	२,८३९	४९९	३,६४०	१,५५७	२,१४५	४९५	२,४१०	२१८	२७३	१६,५२८
महिला जम्मा		२,८८२	३,०४७	५८५	४,०२०	२,३२०	१,१७०	२,७६३	१२३	१७१	१८७	१७,२६८
कुल जम्मा		५,३३४	५,८८६	१,०८४	७,६६०	३,८७७	३,३१५	३,२५८	२,५३३	३८९	४६०	३३,७९६
प्रतिशत		१५.७८	१७.४२	३.२१	२२.६७	११.४७	९.८१	९.६४	७.४९	१.१५	१.३६	१००.००

*माथि उल्लेखित कारणबाहेक अन्य कारणजस्तो अपांगता, अज्ञानता, रुची नभएर आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१४ विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको वडागत विवरण

१० वर्ष वा सो भन्दा माथिका उमेरसमूहको जनसंख्यालाई तपाईंसँग कुनै विशेष सीप वा दक्षता के छ भनि सोधिएको प्रश्नमा उप-महानगरपालिकामा ८,२५३ जनाको विशेष सीप वा दक्षता भएको देखिन्छ । जुन उप-महानगरपालिकाको १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका उमेरसमूहको कुल जनसंख्याको ९.१० प्रतिशत हो । यी मध्ये सबैभन्दा बढी शिक्षण सिकाइसम्बन्धी सीप हासिल गरेका जनसंख्या २,६८० जना रहेका छन् दोस्रोमा १,५२६ जनामा सिकर्मी, डकर्मीसम्बन्धी सीप वा दक्षता भएको देखिन्छ । त्यसैगरी पोशाक सिलाउने तथा बनाउने सीप भएका १,००४ जना र सवारी चालक सम्बन्धी सीप तथा दक्षता हासिल गरेका ६९१ जना रहेका छन् । यी बाहेक कृषि, पशुपालन, माछापालन र मौरीपालन सम्बन्धी सीप, रेडियो, टेलिभिजन, मोबाईल, तथा अन्य इलेक्ट्रिक वस्तुको मर्मत, जुता, चप्पल बनाउने, छपाइ सम्बन्धी, प्लम्बिङ सम्बन्धी, साहित्य सिर्जना तथा इन्जिनियरिङसम्बन्धी डिजाइन सीप हासिल गरेको देखिन्छ । समग्रमा हेर्दा कुनैपनि प्रकारको सीप वा दक्षता हुनु आफैमा राम्रो भएतापनि उप-महानगरपालिकामा आधुनिक समाजमा आवश्यक पर्ने खालका विशेष सिपहरू तथा विश्वविद्यालयबाट प्राज्ञिक सर्टिफिकेट (प्रमाणपत्र) लिएर तयार भएको दक्ष जनशक्ति जस्तै डाक्टर, इन्जिनियर, मेकानिक्स वा विषयगत विशेषज्ञहरूको संख्या अत्यन्त न्यून देखिन्छ । दक्ष जनशक्तिको आयस्तर उच्च हुने हुनाले विकास निर्माणमा सहयोग पुग्नुका साथै उक्त जनशक्तिको जीवनयापन गुणस्तरीय हुन्छ । यस प्रकारको जनशक्तिले उप-महानगरपालिकाको समग्र दिगो विकासमा प्रत्यक्ष भूमिका खेल्दछ ।

उप-महानगरपालिकामा करीब ८७.११ प्रतिशत जनसंख्यामा कुनै विशेष सीप तथा दक्षता नहुनु वा अदक्ष/अर्धदक्ष हुनाले उप-महानगरपालिकाको दिगो विकासमा ठूलो प्रयास गर्नुपर्ने देखिन्छ। साथै मानव संसाधन विकासलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ११६ : वडागतरूपमा विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको विवरण

सिपको विवरण	वडा नं.	जम्मा											
		संख्या	प्रतिशत	११११	३३१	१००	३००	१००	३००	३३३	११०	११०	३००
विशेष सीप वा क्षमता नभएको शिक्षण शिकार्दै सम्बन्धी श्रव्यदृष्य तथा फोटोग्राफी सम्बन्धी हस्तकला / चित्रकला सम्बन्धी गीत, संगीत, नाटक तथा कलाकारिता मूर्तिकला, प्रस्तरकला, काष्ठकला सिकर्मी, डकर्मी सम्बन्धी प्लम्विड सम्बन्धी मानव स्वास्थ्यसंग सम्बन्धी पशुचिकित्सा तथा पशुस्वास्थ्य सम्बन्धी विजुली जडान सम्बन्धी	२७	११३१	११		३	३		११	१	३		१	
	२६	१३११	३१	३	३	३	३	१३	१	३		३	
	२५	११११	३१३	३	३	३	३	१११		१	३	१	
	२४	१३३१	११	३	३	१		१३		०३	३	१	
	२३	११११	११		३			३	१	१३	१	१	
	२२	११०१	३३	३	३		१		३	३		१	
	२१	३३३१	३१					३१		३	३	१	
	२०	३३०३	११	१				१		१		१	
	१९	१३३१	११		३	१	३	३	१	३	३	३	
	१८	३३३१	११	३			३	३१	३३	३३	१	१३	
	१७	१०३१	३३	१	३	३		१३	०३	०३	३	३	
	१६	३१३१	३३	०३	१	१	३	११	३	३	३	३	
	१५	११०१	१३	१			३	१	१	१		३	
	१४	००१३	१३	३	३	१	३	३३१		१३		१३	
	१३	१३१३	३१३	१	१	१	३३	०३१	१	३	१	०३	
	१२	०१०३	१३							१	३	१	
	११	३१३३	११		१			१		१		३	
	१०	१३११	३३३					३३	३	१	१	३	
	९	०१११	३१	१		३	१		३	३	३	१	
	८	३३११	१३		३	१	३	१	१	३	१	१	
	७	०१११	१३	१	३	१	३	०३	३३	३	३	०३	
	६	१३३३	३१	३	१३			३३	१	३३	१	३	
	५	३१११	३३१	१		३		०३	१	३३	३	१३	
	४	१३११	१३	१	१		१		३१	३	३३	३	
३	१०३१	३३					०३		१	१	३३		
२	११३३	१३३	१				३३		३				
१	३१३१	३३३	३	३	३	३	१		०१		१		

सिपको विवरण	वडा नं.	जम्मा		१०'०	६६'०	३०'०	३६'०	०६'०	८४'०	६०'०	६६'६	२०'०	८६'०	८०'०	१०'०	६६'०	१०'०
		प्रतिशत	संख्या														
	२७		६	६	६८	८६	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४
	२८	६	८		८८	८६	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४	८४
	२९	६	४		३८	८	६६	६	६	६	६	६	६	६	६	६	६
	३०	६	४		०६	४	६	६	६	६	६	६	६	६	६	६	६
	३१		३	६८	६६	३६	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४६
	३२	६	८	६	४		६	६	६	६	६	६	६	६	६	६	६
	३३		६	६	०६	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
	३४		८		८		८		८		८		८		८		८
	३५		६		४६	८८	८	६	६		६		६	६	४	६	६
	३६	६	६		६३	४६	०६	६	६	६	६	६	६	६	४८	२	२
	३७	८	४	६	४६	३	८		२		४		४	४	२		
	३८	६	६६	६	४६	६	६६	६	६८		६		६	६	८	६	६
	३९		८		६		२६		६६		६		६				६
	४०	६	६		८२	२८	६	६	६६	६	६६	८	०६	३	६	२	३
	४१	६		६	४८	३	६६	६	८२		६६		६६		८	४	
	४२		८६	६	२८	८	३		०६		४		४		६		
	४३		८	६	४६	८	६८	६	०६								६
	४४	८	३२	६	४८	६६	६	४६	४६	२	८	६	६	६			
	४५		४		०८	६	२८		६४		६		६	६	२	४	४
	४६		४८	६	४६	६	४६		०२	६		८		८	८	६	६
	४७	८	४	६	०६	४८	४	६	६६६	६	४	६	६	३	३	६६	६६
	४८	८	८	६	८२	४८	४		४६	६	८६				६		
	४९	४६	८		३६	४६	६६	६	०६	३	६		६६	६	६	८	८
	५०	२६	३	०६	०८	२	४६		६८	६	२	८	६६	४	६६	६६	६६
	५१	८	६	६	२२	३८	६८		२२		४	६	६	२	२	६	६
	५२				४८	६	३										
	५३	२	८		८८		८	६	२	६६	२			६	८	८	८

जम्मा	प्रतिशत	५०'०	६०'०	७४'६	८८'०	००'००६
	संख्या	२७	३६	२६६'६	६०८	७५३'०७
वडा नं.	२७	६		८६८		६३०'२
	२६	६		४८	८	७३०'६
	२५	८		२६		६८६'६
	२४	४		७६		५६७'८
	२३	८		७३		७७२'८
	२२	६		२	६	०८८'८
	२१	६		५	३६	८४५'८
	२०			४६	४४	७८८'६
	१९	२		४७		३५६'६
	१८	४		६		८८६'२
	१७	४		५६		४६५'८
	१६	८		४	६६	४०८'८
	१५			६	४	८६६'८
	१४	८		४		८५८'२
	१३			२	६	६५०'२
	१२	६		७५६	६	०६४'६
	११	८		४२	५	५६४'६
	१०	६	३	०२२'६	२६	७५६'२
	९	६६		८६	७४	६६०'६
	८	५	८	४२		००४'८
	७	२	६	३३६		४६७'८
	६	६		६८		५६८'२
	५	६		५६६		२२६'६
	४	२	२	२५६		४६६'६
	३	७	६	७२		६६८'६
२			२६	२	७७०'२	
१	६		२६		४८३'४	
सिपको विवरण	रेडियो, टेलिभिजन, मोबाईल, तथा अन्य इलेक्ट्रिक वस्तुको मर्मत					
	साहित्य श्रृजना सम्बन्धी					
	*अन्य					
	उल्लेख नगरिएको					
	जम्मा					

*माथि उल्लेखित सिप र दक्षताबाहेक अन्य सिपजस्तो जादुगर, फेसन डिजाइनर, ज्योतिषि, मालि, आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२ स्वास्थ्य

नेपालको संविधानले प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त हुने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने तथा स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँच रहने कुरालाई मौलिक हकको रूपमै प्रत्याभूत गरेको छ । राजनितिक रूपमा १४ वडाहरूमा विभाजित यस उप-महानगरपालिकाका धेरैजसो जनताले आवश्यकताअनुसार स्वास्थ्य सुविधा लिन सकेका छैनन् । नगरका केन्द्र क्षेत्रका जनताहरूको पहुँच सहज देखिएता पनि बाँकी जनताको पहुँच केवल स्वास्थ्य चौकीसम्म रहेको छ जहाँ सबै स्वास्थ्य समस्याको समाधान संभव छैन । हेल्थपोष्टहरूमा पर्याप्त स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य उपकरण, सामग्री र औषधीको उपलब्धता नहुँदा समस्या भेल्लुपर्ने बाध्यता छ ।

उप-महानगरपालिकामा विभिन्न वडाहरूमा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन् तर आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा दरबन्दीअनुसार स्वास्थ्यकर्मीहरू छैनन् । तथापी ग्रामीणस्तरमा उपचारात्मक स्वास्थ्य स्थिति कमजोर रहेको छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेको स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण निम्नअनुसार छ ।

तालिका नं. ११७ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या
१	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	१
२	उप क्षेत्रिय अस्पताल	१
३	प्रसूती गृह	०
४	बाल अस्पताल	०
५	आयुर्वेद अस्पताल	१
६	प्राकृतिक चिकित्सा	०
७	स्वास्थ्य चौकी	१४
८	उप-स्वास्थ्य चौकी	०
९	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र	०
१०	निजी अस्पताल	२
११	फार्मसी	१८
१२	चिकित्सक संख्या	९
१३	चिकित्सक अनुपात	०
१४	क्लिनिक	४
१५	बर्थिङ सेन्टर:	१
१६	पोलि क्लिनिक	१
१७	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	८०
१८	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	६०
१९	सुडेनीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत:	०
२०	भिसीटी केन्द्र संख्या: जतअ	०
२१	महिला स्वयम सेविका संख्या:	१७५
२२	टि.बी. उपचार केन्द्र:	१५
२३	परिवार नियोजन का ५ विधि र ३ विधिको सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था संख्या:	१६
२४	बि.ओ.सी.(आधारभुत)	१
२५	सि.ई.ओ.सी.(अपरेसन सेवा) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१
२६	गर्भवती जाँच पहिलो पटकको प्रतिशत: ५०.४४	
२७	गर्भवती जाँच चौथो पटक सम्मको प्रतिशत : ५८.५	
२८	सुत्केरी पश्चात जाँच गराउन आउने प्रतिशत : १०.१	
२९	औसत आयु: ६८ वर्ष महिला: ७० वर्ष पुरुष: ६५ वर्ष	

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको सर्भेक्षणअनुसार करिब आधाजति जनसंख्याले गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट स्वास्थ्य सेवा लिएको देखिन्छ। आर्थिक स्थिति मजबुत भएका तथा पहुँचवाला व्यक्तिहरू मात्रले यस किसिमको सेवा उपभोग गर्न सफल भएको पाइन्छ।

यस क्षेत्रमा आपतकालिन प्रसूतीसेवा (Emergency Obstetric Care) को कमीको कारणले गर्दा उत्पन्न हुने परिस्थिति नै मातृमृत्युदर (Maternal Mortality) को सबैभन्दा प्रमुख कारण बनेको छ। समस्याको पहिचान गर्ने सन्दर्भमा ज्ञानको कमी, लक्षणहरूको (Symptoms) गम्भीरता सम्बन्धी बुझाइमा कमी, औषधी उपचार प्रणाली (Medical System) माथिको विश्वासमा कमी, स्वास्थ्य सेवाका लागि यात्रा गरिरहनुपर्ने दुरी सम्बन्धी

कुराहरू, सेवाको लागत, परम्परागत विश्वास, गरिबी न्यून गर्ने सामाजिक, आर्थिक अवस्था जस्ता विविध प्रकारका तत्वहरूको कारणले गर्दा आपतकालीन सेवामा कमी आउने गरेको देखिएको छ। उप-महानगरपालिकामा रहेको सामुदायिक अस्पतालमा विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको (Medical Officers) संख्यामा कमी रहेको छ। दरबन्दीअनुसार डाक्टर लगायत स्वास्थ्यकर्मीहरू उपलब्ध हुन सकेको छैन।

उप-महानगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा स्वास्थ्य चौकी रहेको देखिन्छ। स्वास्थ्य संस्थाहरूमा औषधीको कमी मुख्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ। दुर्गम वडाहरूमा बस्ने परिवारहरूले स्वास्थ्य सेवाका लागि धेरै समय खर्चिनु पर्ने बाध्यता छ भने वर्षातको समयमा अझ कठिनाई भेल्ले पनि अवस्था छ।

७.२.१ उप-महानगरपालिकामा देखा परेका १० प्रमुख रोगहरू

तालिका नं. ११८ : रोगहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख रोगहरू	प्रतिशत
१	PUO	३.१६
२	Intestinal Worms	३.०८
३	Skin Disease	२.१२
४	Gastrotis	२.०६
५	Diarrhoeal disease	२.०३
६	Respiratory disease (URTI)	१.९५
७	Headache	१.९२
८	Dysentry	१.८०
९	Fungal Infection (scabies)	१.५१
१०	UFTI	१.४८

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

७.२.२ परिवार नियोजन

परिवार नियोजनबाट हुने फाइदाका बारेमा विभिन्न संघ संस्थाहरू बाट गरिएको अध्ययन अनुसन्धानबाट आमा, बच्चा र नवजात शिशुको स्वास्थ्य सुधार गर्न उल्लेखनिय भूमिका खेल्ने कुरा प्रमाणित भएको छ। साथै यसले लैङ्गिक समानता, महिलाको शिक्षा र वृत्ति विकास गर्नको लागि सहयोग पुऱ्याउँछ। त्यस कारण गुणस्तरीय परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले सन् १९९१ देखि प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम र परिवार नियोजन कार्यक्रम लाई विस्तार गरी अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, गाउँघर क्लिनिक र घुम्ती शिविरहरू महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाद्वारा सेवा पुऱ्याउँदै आएको छ। परिवार नियोजन सम्बन्धी अस्थायी विधिहरू प्रयोगकर्ताको संख्या तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

परिवार नियोजन सम्बन्धी विवरण

विवरण	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
नयाँ प्रयोगकर्ता संख्या	पिल्स		
	डिपो		
	आई.यु.सी.डी.	९	९
	ईम्प्लान्ट	१५	१५
बन्ध्याकरण गराउनेको संख्या प्रतिशतमा	७९.२३	१००	१००
कण्डम वितरणको संख्या प्रतिशतमा	७३	७१	५९

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

७.२.३ गाउँघर क्लिनिक र नियमित खोप

खोप तथा मासिक क्लिनिकहरू सञ्चालन गर्नको लागि हरेक उप-महानगरपालिकाले विभिन्न स्थानहरूको पहिचान गर्दछ। उप-महानगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा गाउँघर क्लिनिक कार्यक्रम संचालन भएको पाइएको छ। यी स्थानहरूमा आश्विन महिना बाहेक क्लिनिकहरूलाई नियमित रूपमा सञ्चालन गरिएको देखिन्छ। यद्यपी तिनीहरूलाई खटाइएको कर्मचारीहरूको नियमित उपस्थिति भने कम पाइएको छ भने औषधीको आपूर्ति पनि उपलब्ध छैन। शारिरिक बृद्धिको लेखाजोखा जस्ता अन्य सेवाहरू स्वास्थ्य चौकीको तहमा मात्र उपलब्ध गराइन्छ। उप-महानगरपालिकामा नियमित खोप कार्यक्रम नियमित रूपमा नै चालु रहेको छ तथा यसले ढाक्ने लक्षित वर्ग पनि बढ्दो क्रममा पाइएको छ। ६ किसिमका विभिन्न प्राणघातक रोगहरूबाट बचाउनका लागि बच्चा जन्मेको १ वर्षभित्र ११ वटा खोप पुरा लगाइसक्नु पर्दछ। यस उप-महानगरपालिकामा हाल ७ वटा गाउँघर क्लिनिक रहेका छन्।

७.२.४ सुरक्षित मातृत्वको अवस्था

बालबालिकालाई गर्भमा रहँदादेखि र जन्मेपछि स्याहार तथा रेखदेख गर्न सकिने भन्ने उनीहरू विभिन्न रोगबाट संक्रमित हुने जोखिम हुन्छ। गर्भमा रहँदा मूलतः आमाको उमेर, पोषण, आराम, मादक तथा सुर्तिजन्य पदार्थको सेवन लगायतका अवस्थाले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्भर रहन्छ। बालबालिका स्वस्थ जन्मनका लागि गर्भवती महिलाले कम्तीमा पनि चारपटक नियमित स्वास्थ्य जाँच गराउनुपर्दछ र आवश्यक खोप (टि.टि) तथा आइरन, भिटामिन चक्कीहरू नियमित सेवन गर्नपर्दछ। कम उमेरमै गर्भवती हुँदा आमा र शिशु दुवैको स्वास्थ्यमा हानिनोक्सानी पुग्ने भएकाले सरकारले कानूनी रूपमा विवाह गर्ने न्यूनतम उमेर २० वर्ष तोकिएको छ। तर १७ प्रतिशत किशोरीहरू (१५ देखि १९ वर्ष उमेरका) गर्भवती भएका वा आमा भइसकेका हुन्छन् (नेपाल जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण-२०११)।

सरकारले स्वास्थ्य सेवा विभागमार्फत सुरक्षित मातृत्व तथा नव शिशु स्वास्थ्यका लागि समुदायमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ। यसले आमा र बालबालिकाको मृत्युदर घटाउन धेरै मद्दत पुर्याएको छ। तर पनि उक्त सेवाहरू कार्यक्रम केन्द्रित भएका कारण सबै लक्षित वर्गमा अबै पुग्न सकेको देखिँदैन। ग्रामीण भेगहरूमा समयमा नै गर्भवती महिला स्वास्थ्य चौकी नपुग्दा र स्वास्थ्यकर्मी पर्याप्त नहुँदा कति शिशुहरूको मृत्यु हुने गरेको कुरा हामी सामु सर्ववितित नै छ। सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ११९ : सुरक्षित मातृत्वको विवरण

विवरण	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
पहिलो पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	८९	९७	८६.२७
प्रोटोकल अनुसार पहिलो पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	६२	७३	५०.४४
प्रोटोकल अनुसार ४ पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	४५	४०	३२.१४
दक्ष प्रसुतिकर्मीबाट (डाक्टर, नर्स, तालिमप्राप्त अ.न.मी.) प्रसुति गराएको जम्मा संख्या	१६	१५	३१.१४
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएको संख्या	१७	१५	३०.६६
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएका जातजाति अनुसारको संख्या			
प्रोटोकल अनुसार ३ पटक सुत्केरी जाँच गरेको संख्या	१७	१२	१०.४४
सुरक्षित गर्भपतन सेवा	९.२८	१३.६५	८.९४

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

७.२.५ खोप

बालबालिका भविष्यका निर्माता हुन् । तसर्थ यसको लागि यिनीहरू स्वस्थ र निरोगी हुनु आवश्यक छ । शिशु र बाल्य अवस्थामा उनीहरूलाई बी.सी.जी. एक पटक, डि.पि.टी. तीन पटक, दादुरा एक पटक, पोलियो र भिटामिन तोकिएको मात्रामा दिनै पर्दछ । बालबालिकाहरूको लागि पाँचओटै खोपहरू नियमित पुरा मात्रामा दिनु पर्दछ । नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ । खोप कार्यक्रम कम खर्चिलो तथा मितव्ययी रूपमा गरिने स्वास्थ्य क्षेत्रको एउटा प्रभावकारी प्रयत्न हो । खोप कार्यक्रमले उल्लेख्य रूपमा बालमृत्युदर घटाउन र विभिन्न रोगलाई रोकथाम गर्न सहयोग पुऱ्याएको पाइन्छ । जसले गर्दा सहस्राब्दी विकास लक्ष्यको बालमृत्युदर घटाउने लक्ष्य (एम.जी.डी.-४) प्राप्त गर्न सहयोग पुगेको छ ।

बालबालिकाले बाल्य अवस्थामा लगाएको खोपले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्धारण गर्दछ । बालक स्वस्थ रहन बाल्य अवस्थामा लगाउनुपर्ने खोपहरू सबै पुरा गर्नु पर्छ । खोप कार्यक्रम प्रभावकारी भएको खण्डमा बाल अवस्थामा जोखिम हुने रोगहरू बाट बच्नुको साथै बाल मृत्युदर पनि कम हुन्छ । यस कलैया उप-महानगरपालिकामा को बालबालिकामा लगाइएको खोपको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ :

तालिका नं. १२० : खोप सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खोपको नाम	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
		प्रतिशतमा	प्रतिशतमा	प्रतिशतमा
१	वि.सि.जि.	९३	९०	९६.६२
२	डि.पि.टी.	९८	९०	९७.८२
३	हेपटाइटिस वि	९४	८४	६६.९६
४	दादुरा	८४.४७	८०	९३.८६
५	पोलियो ३	९४	८४	६६.९३
६	टि.टि (गर्भवती महिला)	७७	७२	७१.३६

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

तालिका नं. १२१ : खोप छाड्ने बालबालिकाहरूको विवरण

क्र.सं.	विवरण	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
		प्रतिशतमा	प्रतिशतमा	प्रतिशतमा
१	वि.सि.जि. र दादुरा	७	१०	३.३८
२	डि.पि.टी./हेपटाइटिस वि./एच.आइ.भि १ डि.पि.टी./हेपटाइटिस वि./एच. आइ.भि. ३	२	१०	२.१८
३	खोप नलगाएका बालबालिका	७	१०	३.३८

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

७.२.६ पोषण

कुनै पनि ठाउँको पोषणको अवस्था त्यस ठाउँका बालबालिकालाई हेरेर सजिलै अनुमान लगाउन सकिन्छ । पोषित बालबालिकालाई कुनै पनि ठाउँको सामाजिक र आर्थिक विकासको सूचकको रूपमा हेर्न सकिन्छ । सरकारले पनि पोषणलाई प्राथमिकता दिई ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूलाई नियमित रूपमा बालवृद्धि अनुमान गर्दै आएको छ । बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धी, १९८९ ले समेत बालबालिकालाई अवहेलना,

बेवास्ता, हेलचेक्राइ, दुव्यर्वहार, हिंसा लगायतबाट जोगाई खाना र पोषणको अधिकार सुनिश्चित गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधान (२०७२) ले पनि खाद्य सम्प्रभुतालाई मौलिक हकका रूपमा राखेको छ।

स्वास्थ्य र पोषण मानव जीवनको पहिलो महत्वपूर्ण आवश्यकता भएको र स्वस्थ नागरिकबिना राष्ट्रका अन्य विकास क्रियाकलापहरू प्रभावकारी हुन नसक्ने भएको हुँदा जनस्वास्थ्यको अध्ययन योजना तर्जुमा प्रक्रियाको एक महत्वपूर्ण हिस्सा हुन आउँछ। कलैया उप-महानगरपालिकामा राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रममा आधारित भई बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम, परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम, व्यवस्थापन कार्यक्रम, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पुनर्जागरण कार्यक्रम, रोग नियन्त्रण कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार कार्यक्रम, महामारी तथा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम तथा क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइ आएका छन्। स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी कार्य गर्नका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू समेत कार्यरत रहेका छन्। कार्यक्रम सञ्चालनको सहयोगका लागि नगरमा स्वास्थ्य सञ्जाल विस्तार भएको छ।

बालबालिकाको पोषणलाई ध्यानमा राख्दै सरकारले विभिन्न पोषण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ। जसले बालबालिकामा देखिने कुपोषण जस्ता समस्या लाई कम गर्दै गएको पाईन्छ। वर्तमान समयमा कलैया उप-महानगरपालिकाको पोषणको अवस्था निम्नअनुसार रहेको छ :

तालिका नं. १२२ : विगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था

क्र.सं.	सूचकांकहरू	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
१	२ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)	७६	५४	४८.४०
२	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण (जना)	८७.८१	८८	७०.९६
३	१८० आइरन चक्की पाएका गर्भवति महिलाहरूको संख्या	४२	४४.५५	३५.९२
४	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	७०	७८.७३	६८.२८
५	भिटामिन ए पाएका सुत्केरी महिलाहरूको संख्या	४५.५३	४२	३९.५१
६	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका बच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए (जना)	१००	१००	१००

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

७.२.७ दिर्घ रोगको कारणले मृत्यु भएका बालबालिका

जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४ का अनुसार कलैया उप-महानगरपालिकामा एच.आई.भि.र एड्स, मलेरिया, क्षयरोग, मुटु सम्बन्धी रोग, मेनेन्जाइटिस, कुपोषण लगायत अन्य कुनै दिर्घ रोगको कारणले मृत्यु भएका बालबालिका एउटै पनि छैनन्।

७.२.८ स्वास्थ्य सूचक

तालिका नं. १२३ : स्वास्थ्य सूचक सम्बन्धी विवरण

सूचक	राष्ट्रियस्तरमा
शिशु मृत्युदर	२.७९
कुपोषणको अवस्था	३९
चर्पीमा पहुँच भएको जनसंख्या	
औषत स्वास्थ्य क्षमता सूचकांक	६८

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कलैया २०७४

कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ | १९३

७.२.९ १५-४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहमा विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्माएका शिशुहरूको संख्याको आधारमा महिला

उप-महानगरपालिकामा रहेका २०,१७४ जना १५ देखि ४९ वर्ष भित्रका विवाहित महिलाहरूको विभिन्न उमेर समूह अनुसार लिइएको तथ्याङ्क अनुसार ३ वटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या सबैभन्दा धेरै ३,१९७ जनाअर्थात् १५.८५ प्रतिशत रहेका छन् भने दोस्रोमा २ वटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या २,९७८ जना अर्थात् १४.७६ प्रतिशत रहेका छन् । उमेर समूहको आधारमा सबैभन्दा बढी २५ देखि २९ वर्षको उमेर समूहका महिलाहरूले शिशुलाई जन्म दिएको देखिन्छ भने नगरमा ९,४२६ अर्थात् ४६.७२ प्रतिशत महिलाको शिशु नभएको देखिन्छ । यो तथ्याङ्कबाट क्रमशः उप-महानगरपालिकाको परिवारको औषत आकारमा अर्थात् महिलाको खुद प्रजनन दर घट्दै गई रहेको पाइन्छ । परिवार नियोजन कार्यक्रमको प्रभावकारीता, प्रजनन स्वास्थ्यमा आएको चेतना र शिक्षाको सामाजिक र पारिवारिक जागरणमा परेको सकारात्मक प्रभावका कारण परिवारको आकार घट्ने क्रममा रहेको पाइन्छ । यस तथ्याङ्कको अर्को पक्ष भनेको ४९ वर्ष पुगिसकेका महिलाहरूमा समेत सन्ताननै नभएका महिलाहरूको जनसंख्या हो । मुख्यतया महिलाको प्रजनन स्वास्थ्यमा भएको जटिलता, प्रजनन स्वास्थ्यबारेको चेतनाको कमी, औषधोपचारमा पहुँचको कमी, पोषणको कमी, चुरोट तथा नशालु पदार्थको प्रयोग वंशाणुगत कारण आदिले महिलामा बाँझोपन आउन सक्ने तथ्यलाई मनन गरी त्यसतर्फ उचित कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ । महिलामा बाँझोपन हुँदा देखा पर्ने महिला हिंसा तथा नकारात्मक सामाजिक व्यवहारले लैङ्गिक हिंसा बढाएको तथ्य हामी सामु रहेको छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १२४ : १५-४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहमा विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्माएका शिशुहरूको संख्याको आधारमा महिलाको विवरण

विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा	प्रतिशत
	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष		
हालसम्म शिशु जन्म नदिएका	७०४	१,६३७	१,६७२	१,६३४	१,६२५	१,२०६	९४८	९,४२६	४६.७२
१ शिशु जन्म दिने	१५९	६९९	४५३	१९१	११५	९०	८५	१,७९२	८.८८
२ शिशु जन्म दिने	४९	५९१	८११	५६८	४१६	२९९	२४४	२,९७८	१४.७६
३ शिशु जन्म दिने	१०	२३३	७०३	७९८	६४३	४९०	३२०	३,१९७	१५.८५
४ शिशु जन्म दिने		४८	२६२	४६२	४५०	३६१	१९२	१,७७५	८.८०
५ शिशु जन्म दिने		२	६१	१६३	१७५	१४१	१०९	६५१	३.२३
६ शिशु जन्म दिने			१६	५२	६०	६१	४९	२३८	१.१८
७ शिशु जन्म दिने			१	१३	१५	२२	१६	६७	०.३३
८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने				४	१७	१५	१४	५०	०.२५
जम्मा	९२२	३,२१०	३,९७९	३,८८५	३,५१६	२,६८५	१,९७७	२०,१७४	१००.००
प्रतिशत	४.५७	१५.९१	१९.७२	१९.२६	१७.४३	१३.३१	९.८०	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. १२५ : १५-४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहमा विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्माएका शिशुहरूको संख्याको आधारमा बढागत विवरण

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
१	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२३	९३	१५४	१६३	१८८	१२६	८८	८३५
	१ शिशु जन्म दिने		२३	१५	११	५	५	८	६७
	२ शिशु जन्म दिने		२७	३२	१७	२७	१५	२०	१३८
	३ शिशु जन्म दिने		१०	३०	३२	२९	१२	१७	१३०
	४ शिशु जन्म दिने		१	७	६	१४	१०	७	४५
	५ शिशु जन्म दिने			१	४	३	१	३	१२
	६ शिशु जन्म दिने						२	२	४
	७ शिशु जन्म दिने					२			२
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१			१
	जम्मा	२३	१५४	२३९	२३३	२६९	१७१	१४५	१,२३४
	प्रतिशत	१.८६	१२.४८	१९.३७	१८.८८	२१.८०	१३.८६	११.७५	१००.००
२	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	१८	७१	३३	२३	१४	९	४	१७२
	१ शिशु जन्म दिने	७	४१	२६	८	२	३	३	९०
	२ शिशु जन्म दिने	२	२२	३९	४७	२५	२७	१३	१७५
	३ शिशु जन्म दिने		८	४१	६९	५७	५६	१६	२४७
	४ शिशु जन्म दिने		३	६	३३	३३	३८	१७	१३०
	५ शिशु जन्म दिने			२	९	१५	६	५	३७
	६ शिशु जन्म दिने				३	२	३		८
	७ शिशु जन्म दिने							१	१
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने						१		१
	जम्मा	२७	१४५	१४७	१९२	१४८	१४३	५९	८६१
	प्रतिशत	३.१४	१६.८४	१७.०७	२२.३०	१७.१९	१६.६१	६.८५	१००.००
३	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	४३	५०	८९	९१	७१	४०	३८	४२२
	१ शिशु जन्म दिने	२	१२	१८	१८	८	१०	४	७२
	२ शिशु जन्म दिने		९	२२	२७	१९	१२	१५	१०४
	३ शिशु जन्म दिने		१	१८	३१	२५	१७	८	१००
	४ शिशु जन्म दिने			५	९	१३	९	६	४२
	५ शिशु जन्म दिने			१	६	३	२	३	१५
	६ शिशु जन्म दिने				२		१	१	४
	७ शिशु जन्म दिने					१		२	३
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१			१
	जम्मा	४५	७२	१५३	१८४	१४१	९१	७७	७६३
	प्रतिशत	५.९०	९.४४	२०.०५	२४.१२	१८.४८	११.९३	१०.०९	१००.००

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
४	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	१७	५९	९०	१३९	११५	९२	६१	५७३
	१ शिशु जन्म दिने	७	१४	१९	१	१			४२
	२ शिशु जन्म दिने		८	१४	१२	३			३७
	३ शिशु जन्म दिने		४	५	५	२	१		१७
	४ शिशु जन्म दिने			६	५	२			१३
	५ शिशु जन्म दिने			१	१		१		३
	जम्मा	२४	८५	१३५	१६३	१२३	९४	६१	६८५
	प्रतिशत	३.५०	१२.४१	१९.७१	२३.८०	१७.९६	१३.७२	८.९१	१००.००
५	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	६	२९	२२	१३	१५	११	१३	१०९
	१ शिशु जन्म दिने	१	१९	२८	१५	८	५	९	८५
	२ शिशु जन्म दिने	१	१३	४३	५६	३७	३१	२०	२०१
	३ शिशु जन्म दिने		३	२३	४९	४०	४७	३८	२००
	४ शिशु जन्म दिने			१०	१३	३३	२९	१४	९९
	५ शिशु जन्म दिने		१	१	४	३	११	३	२३
	६ शिशु जन्म दिने					२		२	४
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने						१		१
	जम्मा	८	६५	१२७	१५०	१३८	१३५	९९	७२२
	प्रतिशत	१.११	९.००	१७.५९	२०.७८	१९.११	१८.७०	१३.७१	१००.००
६	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२२	३३	१३	१६	१५	१४	१८	१३१
	१ शिशु जन्म दिने	८	३९	३०	६	१३	९	१२	११७
	२ शिशु जन्म दिने	३	३०	५९	३१	३६	२८	३१	२१८
	३ शिशु जन्म दिने		११	४२	५९	५९	४७	३०	२४८
	४ शिशु जन्म दिने		१	१९	२८	३७	३४	११	१३०
	५ शिशु जन्म दिने			४	६	१२	१२	४	३८
	६ शिशु जन्म दिने				२	२	४	३	११
	७ शिशु जन्म दिने				२	१			३
	जम्मा	३३	११४	१६७	१५०	१७५	१४८	१०९	८९६
	प्रतिशत	३.६८	१२.७२	१८.६४	१६.७४	१९.५३	१६.५२	१२.१७	१००.००
७	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	१६	५८	७५	६१	३९	५४	५०	३५३
	१ शिशु जन्म दिने	३	२४	२७	८	१२	३	२	७९
	२ शिशु जन्म दिने		५	२२	२९	२०	६	६	८८
	३ शिशु जन्म दिने		४	२८	१७	१६	१२	३	८०
	४ शिशु जन्म दिने		२	४	१८	९	८	३	४४
	५ शिशु जन्म दिने			३	३	३	३		१२
	६ शिशु जन्म दिने				२				२
	७ शिशु जन्म दिने						१		१
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१			१

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	जम्मा	१९	९३	१५९	१३८	१००	८७	६४	६६०
	प्रतिशत	२.८८	१४.०९	२४.०९	२०.९१	१५.१५	१३.१८	९.७०	१००.००
८	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	११	२४	२६	११	१९	१३	७	१११
	१ शिशु जन्म दिने	३	२३	१२	१२	८	५	७	७०
	२ शिशु जन्म दिने	३	१६	२६	२१	२०	११	८	१०५
	३ शिशु जन्म दिने		५	३५	२९	२५	१२	१६	१२२
	४ शिशु जन्म दिने		२	१३	२७	१९	११	४	७६
	५ शिशु जन्म दिने			४	८	६	६	२	२६
	६ शिशु जन्म दिने				३	४	२	१	१०
	७ शिशु जन्म दिने				४		१	३	८
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने							१	१
	जम्मा	१७	७०	११६	११५	१०१	६१	४९	५२९
	प्रतिशत	३.२१	१३.२३	२१.९३	२१.७४	१९.०९	११.५३	९.२६	१००.००
९	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२५	६०	६२	६५	५७	३०	२५	३२४
	१ शिशु जन्म दिने	६	३१	१६	९	२	६		७०
	२ शिशु जन्म दिने	२	३५	३९	१७	७	४	७	१११
	३ शिशु जन्म दिने		१३	३३	१५	२३	८	३	९५
	४ शिशु जन्म दिने		२	१७	१७	१७	१३	४	७०
	५ शिशु जन्म दिने			४	७	१५	७	८	४१
	६ शिशु जन्म दिने			२	३	६	२	४	१७
	७ शिशु जन्म दिने					२	३	१	६
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने				१	३	१	३	८
	जम्मा	३३	१४१	१७३	१३४	१३२	७४	५५	७४२
	प्रतिशत	४.४५	१९.००	२३.३२	१८.०६	१७.७९	९.९७	७.४१	१००.००
१०	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	३९	१००	१०८	१०१	१११	८२	६१	६०२
	१ शिशु जन्म दिने	५	१५	२३	७	४	३	१	५८
	२ शिशु जन्म दिने	१	१७	२८	१७	५	६	४	७८
	३ शिशु जन्म दिने		८	२२	२१	१२	४	५	७२
	४ शिशु जन्म दिने		१	७	६	९	९	५	३७
	५ शिशु जन्म दिने			५	६	५	४	८	२८
	६ शिशु जन्म दिने			३	२	२	४	३	१४
	७ शिशु जन्म दिने					२	१	२	५
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने				१	१	१	१	४
	जम्मा	४५	१४१	१९६	१६१	१५१	११४	९०	८९८
	प्रतिशत	५.०१	१५.७०	२१.८३	१७.९३	१६.८२	१२.६९	१०.०२	१००.००

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
११	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	३६	९०	१२७	११६	११८	७३	५१	६११
	१ शिशु जन्म दिने	२	२	१					५
	२ शिशु जन्म दिने	१	८	८	११	४	१	१	३४
	३ शिशु जन्म दिने		२	१८	५	६	३		३४
	४ शिशु जन्म दिने		४	१४	७	४	१	१	३१
	५ शिशु जन्म दिने			१	४	१	१	१	८
	६ शिशु जन्म दिने			१	३	१	३	१	९
	७ शिशु जन्म दिने			१	१	१	१	१	५
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					२	१		३
	जम्मा	३९	१०६	१७१	१४७	१३७	८४	५६	७४०
	प्रतिशत	५.२७	१४.३२	२३.११	१९.८६	१८.५१	११.३५	७.५७	१००.००
१२	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२५	५९	७३	७६	७२	५५	५५	४१५
	१ शिशु जन्म दिने	८	३९	२५	२३	८	४	२	१०९
	२ शिशु जन्म दिने	५	२०	४४	१४	६	३	३	९५
	३ शिशु जन्म दिने		९	२६	१७	७	४	९	७२
	४ शिशु जन्म दिने		२	६	७	१०	१०	७	४२
	५ शिशु जन्म दिने				५	५	२	३	१५
	६ शिशु जन्म दिने					३	३	२	८
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने						२		२
	जम्मा	३८	१२९	१७४	१४२	१११	८३	८१	७५८
	प्रतिशत	५.०१	१७.०२	२२.९६	१८.७३	१४.६४	१०.९५	१०.६९	१००.००
१३	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२९	४८	८	१३	१०	५	५	११८
	१ शिशु जन्म दिने	१०	५६	२०	५	५	७	५	१०८
	२ शिशु जन्म दिने	५	३३	३५	२९	१५	१३	१९	१४९
	३ शिशु जन्म दिने		२८	४६	५२	४९	४३	२७	२४५
	४ शिशु जन्म दिने		१	२४	४५	५०	३५	२०	१७५
	५ शिशु जन्म दिने		१	१	१२	१७	२१	१५	६७
	६ शिशु जन्म दिने			१	५	५	६	३	२०
	७ शिशु जन्म दिने				१	१	२	१	५
	जम्मा	४४	१६७	१३५	१६२	१५२	१३२	९५	८८७
	प्रतिशत	४.९६	१८.८३	१५.२२	१८.२६	१७.१४	१४.८८	१०.७१	१००.००
१४	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	४३	५७	२७	१३	२९	२४	९	२०२
	१ शिशु जन्म दिने	१६	५०	२२	४	९	४	७	११२
	२ शिशु जन्म दिने	५	४३	४४	२०	४२	२८	२०	२०२
	३ शिशु जन्म दिने	२	१८	५७	५६	५१	३८	२१	२४३
	४ शिशु जन्म दिने		४	१९	३६	४२	२६	८	१३५

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	५ शिशु जन्म दिने			५	१८	१९	५	५	५२
	६ शिशु जन्म दिने			१	३	३	३	३	१३
	७ शिशु जन्म दिने						२		२
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१			१
	जम्मा	६६	१७२	१७५	१५०	१९६	१३०	७३	९६२
	प्रतिशत	६.८६	१७.८८	१८.१९	१५.५९	२०.३७	१३.५१	७.५९	१००.००
१५	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	३०	५३	४६	६४	६४	२८	२९	३१४
	१ शिशु जन्म दिने	४	१३	९	४		२		३२
	२ शिशु जन्म दिने		२०	१२	५	४	४	८	५३
	३ शिशु जन्म दिने	४	५	१४	६	९	६	६	५०
	४ शिशु जन्म दिने			६	६	४	७	७	३०
	५ शिशु जन्म दिने			२	२	१	१		६
	६ शिशु जन्म दिने			३	१	३			७
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१			१
	जम्मा	३८	९१	९२	८८	८६	४८	५०	४९३
	प्रतिशत	७.७१	१८.४६	१८.६६	१७.८५	१७.४४	९.७४	१०.१४	१००.००
१६	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	१९	४०	५४	७७	८३	७१	४०	३८४
	१ शिशु जन्म दिने	४	१३	३	१	१	२		२४
	२ शिशु जन्म दिने		१२	१०	५	६	११	३	४७
	३ शिशु जन्म दिने		२	१०	६	७	५	४	३४
	४ शिशु जन्म दिने			२	१	१	१	१	६
	५ शिशु जन्म दिने				१		१	१	३
	६ शिशु जन्म दिने				१				१
	जम्मा	२३	६७	७९	९२	९८	९१	४९	४९९
	प्रतिशत	४.६१	१३.४३	१५.८३	१८.४४	१९.६४	१८.२४	९.८२	१००.००
१७	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२६	८०	११४	९६	८७	७८	४६	५२७
	१ शिशु जन्म दिने	४	८	८	२				२२
	२ शिशु जन्म दिने		४	५	६	९	५	२	३१
	३ शिशु जन्म दिने		५	८	५	७	१०	३	३८
	४ शिशु जन्म दिने		१	२	२	४	२	२	१३
	५ शिशु जन्म दिने			२	१		२		५
	६ शिशु जन्म दिने				१	१		१	३
	जम्मा	३०	९८	१३९	११३	१०८	९७	५४	६३९
	प्रतिशत	४.६९	१५.३४	२१.७५	१७.६८	१६.९०	१५.१८	८.४५	१००.००
१८	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२८	६०	१८	२४	३०	३५	४१	२३६
	१ शिशु जन्म दिने	१६	४२	२९	८	२	४	६	१०७

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	२ शिशु जन्म दिने	१	४७	६२	२६	१९	१३	१२	१८०
	३ शिशु जन्म दिने		१२	५२	५६	५१	२६	१०	२०७
	४ शिशु जन्म दिने		४	१६	५०	२९	२०	१५	१३४
	५ शिशु जन्म दिने			४	१४	१२	१२	७	४९
	६ शिशु जन्म दिने			१	२	७	३	६	१९
	७ शिशु जन्म दिने				२	१	१	१	५
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					२	१		३
	जम्मा	४५	१६५	१८२	१८२	१५३	११५	९८	९४०
	प्रतिशत	४.७९	१७.५५	१९.३६	१९.३६	१६.२८	१२.२३	१०.४३	१००.००
१९	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	४५	६६	४९	४५	७२	४६	२९	३५२
	१ शिशु जन्म दिने	१३	४८	७	३	५	२	१	७९
	२ शिशु जन्म दिने	११	४६	४७	२५	१२	२	१	१४४
	३ शिशु जन्म दिने		२४	३२	२८	६	८	५	१०३
	४ शिशु जन्म दिने		६	१७	२२	१६	५	७	७३
	५ शिशु जन्म दिने			६	१४	१२	५	९	४६
	६ शिशु जन्म दिने			२	५	३	८	३	२१
	७ शिशु जन्म दिने				१	३	५		९
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१	४	५	१०
	जम्मा	६९	१९०	१६०	१४३	१३०	८५	६०	८३७
	प्रतिशत	८.२४	२२.७०	१९.१२	१७.०८	१५.५३	१०.१६	७.१७	१००.००
२०	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२१	९७	११२	१२१	१०२	७२	६०	५८५
	१ शिशु जन्म दिने	१	९	४	२	३	१		२०
	२ शिशु जन्म दिने	१	६	५	५	२	१	५	२५
	३ शिशु जन्म दिने		९	९	३	५	२	५	३३
	४ शिशु जन्म दिने			३	३		४	१	११
	५ शिशु जन्म दिने			१	१	२	४		८
	६ शिशु जन्म दिने				३	३		१	७
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					२		२	४
	जम्मा	२३	१२१	१३४	१३८	११९	८४	७४	६९३
	प्रतिशत	३.३२	१७.४६	१९.३४	१९.९१	१७.१७	१२.१२	१०.६८	१००.००
२१	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	३४	४८	२६	३३	३८	२१	२९	२२९
	१ शिशु जन्म दिने	४	३०	१४	११	४	२	११	७६
	२ शिशु जन्म दिने	६	३०	४४	२५	२०	१८	१२	१५५
	३ शिशु जन्म दिने		१२	१८	४०	१६	१९	१५	१२०
	४ शिशु जन्म दिने		२	६	१३	१३	४	४	४२
	५ शिशु जन्म दिने			१	५	६	२	३	१७
	६ शिशु जन्म दिने			१	१		१	१	४

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	७ शिशु जन्म दिने				१				१
	जम्मा	४४	१२२	११०	१२९	९७	६७	७५	६४४
	प्रतिशत	६.८३	१८.९४	१७.०८	२०.०३	१५.०६	१०.४०	११.६५	१००.००
२२	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	८	४७	४०	३०	२४	१९	२०	१८८
	१ शिशु जन्म दिने	२	८	१९	७	२	४		४२
	२ शिशु जन्म दिने		९	१९	२०	११	९	७	७५
	३ शिशु जन्म दिने		३	१९	३५	२३	१४	१३	१०७
	४ शिशु जन्म दिने		१	३	८	१२	१०	५	३९
	५ शिशु जन्म दिने			२	१	८	१	१	१३
	६ शिशु जन्म दिने					३	१	१	५
	जम्मा	१०	६८	१०२	१०१	८३	५८	४७	४६९
	प्रतिशत	२.१३	१४.५०	२१.७५	२१.५४	१७.७०	१२.३७	१०.०२	१००.००
२३	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२३	२४	१६	१५	१७	८	१३	११६
	१ शिशु जन्म दिने	६	२५	१०	३	३		२	४९
	२ शिशु जन्म दिने		४०	३०	२३	१६	११	७	१२७
	३ शिशु जन्म दिने		६	३८	५०	३१	१७	१०	१५२
	४ शिशु जन्म दिने		४	१६	२८	१६	१३	१२	८९
	५ शिशु जन्म दिने			३	६	३	११	१	२४
	६ शिशु जन्म दिने				१	१	४	१	७
	७ शिशु जन्म दिने							२	२
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने					१	१		२
	जम्मा	२९	९९	११३	१२६	८८	६५	४८	५६८
	प्रतिशत	५.११	१७.४३	१९.८९	२२.१८	१५.४९	११.४४	८.४५	१००.००
२४	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२३	४७	४६	५५	५०	४४	४२	३०७
	१ शिशु जन्म दिने	७	३५	२१	२	४	१	२	७२
	२ शिशु जन्म दिने		२७	४३	२७	१२	१०	७	१२६
	३ शिशु जन्म दिने		४	२१	२३	१७	१६	१४	९५
	४ शिशु जन्म दिने		१	८	११	११	११	७	४९
	५ शिशु जन्म दिने			३	३	४	२	६	१८
	६ शिशु जन्म दिने			१	२		१	३	७
	७ शिशु जन्म दिने					१	१		२
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने						१	१	२
	जम्मा	३०	११४	१४३	१२३	९९	८७	८२	६७८
	प्रतिशत	४.४२	१६.८१	२१.०९	१८.१४	१४.६०	१२.८३	१२.०९	१००.००
२५	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२१	८७	१०१	९४	१०१	७३	४७	५२४
	१ शिशु जन्म दिने	१	११	३	४		३		२२
	२ शिशु जन्म दिने		१४	१५	१०	७	६	४	५६

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	३ शिशु जन्म दिने	१	१३	१८	१२	१३	६	५	६८
	४ शिशु जन्म दिने			१	७	१२	९	१	३०
	५ शिशु जन्म दिने			२	३	४	४	३	१६
	६ शिशु जन्म दिने					१	१	१	३
	जम्मा	२३	१२५	१४०	१३०	१३८	१०२	६१	७१९
	प्रतिशत	३.२०	१७.३९	१९.४७	१८.०८	१९.१९	१४.१९	८.४८	१००.००
२६	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	२३	५७	३०	१०	९	९	४	१४२
	१ शिशु जन्म दिने	२	३३	१६	१२	२	४		६९
	२ शिशु जन्म दिने		२४	३३	२६	२५	२०	५	१३३
	३ शिशु जन्म दिने	१	६	२५	५२	३७	३८	२४	१८३
	४ शिशु जन्म दिने		४	१५	२८	१९	३४	१४	११४
	५ शिशु जन्म दिने			२	५	८	७	४	२६
	६ शिशु जन्म दिने				५	२	६		१३
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने				२		१		३
	जम्मा	२६	१२४	१२१	१४०	१०२	११९	५१	६८३
	प्रतिशत	३.८१	१८.१६	१७.७२	२०.५०	१४.९३	१७.४२	७.४७	१००.००
२७	हालसम्म शिशु जन्म नदएका	५०	१००	११३	६९	७५	७४	६३	५४४
	१ शिशु जन्म दिने	१७	३६	२८	५	४	१	३	९४
	२ शिशु जन्म दिने	२	२६	३१	१७	७	४	४	९१
	३ शिशु जन्म दिने	२	८	१५	२५	२०	१९	१३	१०२
	४ शिशु जन्म दिने		२	१०	२६	२१	८	९	७६
	५ शिशु जन्म दिने				१४	८	७	१४	४३
	६ शिशु जन्म दिने				२	६	३	६	१७
	७ शिशु जन्म दिने				१		४	२	७
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु जन्म दिने							१	१
	जम्मा	७१	१७२	१९७	१५९	१४१	१२०	११५	९७५
	प्रतिशत	७.२८	१७.६४	२०.२१	१६.३१	१४.४६	१२.३१	११.७९	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२.१० शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरू

तालिका नं. १२६ : शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण

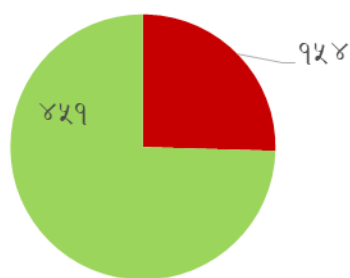
वडा नं.	२.५ केजी भन्दा कम		२.५ केजी भन्दा बढी		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१	३३.३	२	६६.७	३
२	६	८५.७	१	१४.३	७
३			९	१००.०	९

वडा नं.	२.५ केजी भन्दा कम		२.५ केजी भन्दा बढी		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
४	९	३९.१	१४	६०.९	२३
५	४	८०.०	१	२०.०	५
६			४८	१००.०	४८
७	६	३७.५	१०	६२.५	१६
८	४	५७.१	३	४२.९	७
९	१७	५६.७	१३	४३.३	३०
१०	५	१२.५	३५	८७.५	४०
११	५	४५.५	६	५४.५	११
१२	९	२०.०	३६	८०.०	४५
१३	६	१५.८	३२	८४.२	३८
१४	७	१७.९	३२	८२.१	३९
१५	२	७.७	२४	९२.३	२६
१६	३	६०.०	२	४०.०	५
१७			१	१००.०	१
१८	१८	१८.४	८०	८१.६	९८
१९	१९	३२.२	४०	६७.८	५९
२०	३	३७.५	५	६२.५	८
२१	३	७५.०	१	२५.०	४
२२	२	१००.०			२
२३	२	५.९	३२	९४.१	३४
२४	९	२३.१	३०	७६.९	३९
२५	४	३३.३	८	६६.७	१२
२६	५	१००.०			५
२७	५	२३.८	१६	७६.२	२१
जम्मा	१५४	२४.३	४८१	७५.७	६३५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा वितेको १२ महिनामा जन्मेका शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा हेर्दा जम्मा ६२५ शिशु जन्मिएकोमा २.५ के.जी.भन्दा कम तौल भएका शिशुहरूको संख्या १५४ अर्थात् २४.३ प्रतिशत र २.५ के.जी. भन्दा बढी तौल हुनेको संख्या ४८१ अर्थात् ७५.७ प्रतिशत रहेको थियो । २.५ के. जी. भन्दा कम तौलको शिशु जन्मनुमा गर्भवती हुँदा आमाको उचित स्याहार र खानपान नपुग्नु तथा आवश्यक सम्पूर्ण पोषण सहितको आहार नहुनु, धुम्रपान र किशोरी अवस्थामै आमा बन्नु जस्ता कारणहरू जिम्मेवार हुन्छन् । यस्ता शिशुहरूको शिशु मृत्युदर समेत उच्च रहन्छ । तसर्थ यसको समाधानका लागि उपयुक्त उमेरमा विवाह, उचित तथा सन्तुलित खानपान र स्याहारको प्रबन्ध गर्नुका साथै गर्भवती अवस्थामा परीवारका सदस्यहरूले गर्भवतीको उचित हेरचाह पुर्‍याउनु आवश्यक हुन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण

■ २.५ केजी भन्दा कम ■ २.५ केजी भन्दा बढी

७.२.११ १५-४९ उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मदाको उमेर

तालिका नं. १२७ : १५-४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मदाको उमेर सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पहिलो शिशु जन्मदा आमाको उमेर						जम्मा
	१४ वर्षभन्दा कम	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५ वर्षभन्दा बढी	
१	६	७८	२६४	४१	५	५	३९९
२	१	२६८	३५५	६०	३	२	६८९
३	६	१२९	१७१	३४	१		३४१
४	८	४३	५०	११			११२
५	१	२१४	३३८	५२	७	१	६१३
६		१५५	६०९	१			७६५
७	२	१६४	१०७	२८	६		३०७
८		१५३	२४३	१५	५	२	४१८
९	२	१९५	२०२	१४	५		४१८
१०		१७०	९८	२२	४	२	२९६
११	११	५७	५६	४			१२८
१२	२	२३१	८७	१९	२	२	३४३
१३		३३९	४१४	१०	३	३	७६९
१४	१०	४११	२९३	४१	४	१	७६०
१५		१४८	२३	७		१	१७९
१६	५	५३	४९	६	१	१	११५
१७		२९	७२	१०	१		११२
१८	२	३८५	२८०	३२	४	१	७०४
१९	५	३४९	१२२	६	१	२	४८५
२०	१	४७	४७	१०	३		१०८
२१	४	१५८	२१९	३०	४		४१५
२२	१	९०	१६६	२३	१		२८१
२३	१०	२२६	१८४	२७	४	१	४५२

वडा नं.	पहिलो शिशु जन्मदा आमाको उमेर						जम्मा
	१४ वर्षभन्दा कम	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५ वर्षभन्दा बढी	
२४	५	१३९	१८७	३६	३	१	३७१
२५		९२	९७	३	१	२	१९५
२६		१९२	३१०	३६	२	१	५४१
२७	१	१५४	२६०	१३	१	२	४३१
जम्मा	८३	४,६६९	५,३०३	५९१	७१	३०	१०,७४७
प्रतिशत	०.७७	४३.४४	४९.३४	५.५०	०.६६	०.२८	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

कुल १०,७४७ महिलालाई पहिलो सन्तान जन्मदाको उनीहरूको उमेरको बारेमा सोधिएको प्रश्नमा ८३ जना अर्थात् ०.७७ प्रतिशत महिला १४ वर्ष भन्दा कम उमेरमा आमा बनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने ४,६६९ अर्थात् ४३.४४ प्रतिशत महिलाले १५-१९ वर्षको बिचमा पहिलो सन्तान जन्माएको देखिन्छ । त्यसैगरी ५,३०३ अर्थात् ४९.३४ प्रतिशत महिला २०-२४ वर्ष उमेरमा, ५९१ अर्थात् ५.५० प्रतिशत महिला २५-२९ वर्ष उमेरमा र ७१ जना अर्थात् ०.६६ प्रतिशत महिला ३०-३४ वर्ष उमेरमा आमा बनेको देखिन्छ भने ३५ वर्ष माथि पहिलो पटक आमा बन्नेको संख्या जम्मा ३० जना अर्थात् ०.२८ प्रतिशत रहेको छ ।

कानूनी र प्रजनन स्वास्थ्यको दृष्टिकोणबाट २० वा सो वर्ष भन्दा कम उमेरमा आमा बन्नु गैरकानूनी र मातृ तथा शिशु दुवैको स्वास्थ्यका दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण मानिन्छ । शारीरिक, मानसिक, आर्थिक रूपमा अपरिपक्व अवस्थामा गर्भाधान र सन्तान जन्माउँदा एकातर्फ अपरिपक्व, कम तौलको, शारीरिक र बौद्धिक रूपमा विकलाङ्ग शिशु जन्मन सक्ने जोखिम उच्च रहन्छ भने अर्को तर्फ गर्भावस्थाको हेरविचार, मातृ तथा शिशुको स्याहार, खानपान, सरसफाई जस्ता विषयमा पर्याप्त जानकारी नहुँदा आमा र शिशु विभिन्न प्रकारका संक्रमणको सिकार हुन सक्ने संभावना रहन्छ ।

नेपालले सहश्राब्दि विकास लक्ष्य २०००-२०१५ का बिचमा मातृ तथा शिशु स्वास्थ्यको क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगती कार्य गरेको छ । सन् १९९० लाई आधार वर्ष मान्दा नेपालमा कुल १००० जिवित जन्म भएका शिशु मध्ये १०८ जनाको मृत्यु हुने गरेकोमा यो संख्यामा सारभूत रूपमा गिरावट आई सन् २०१५ सम्म ३३ मा झरेको छ भने ५ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको मृत्युदर (प्रति हजार) ३८ मा झरेको छ । त्यसैगरी सन् १९९० लाई आधार वर्ष मान्दा मातृमृत्यु (प्रति एकलाख) मा ८५० रहेकोमा सन् २०१५ सम्म २५८ मा झरेको देखिन्छ भने तालिम पाप्त स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसुति गराउने महिलाको अनुपात ५५.६% पुगेको तथ्यांक देखिन्छ (Nepal and the Millennium Development Goals Final Status Report 2000-2015) । यसरी हेर्दा समग्र मातृ तथा शिशु स्वास्थ्यको क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनका संकेतहरू देखा परिरहेका छन् ।

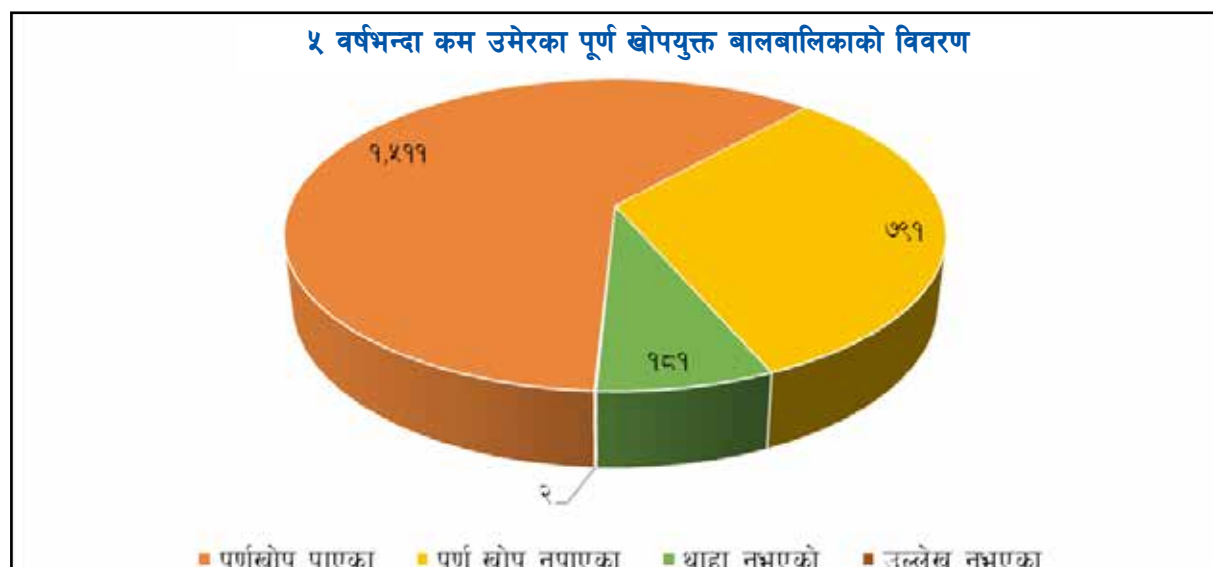
७.२.१२ २ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिका

यस उप-महानगरपालिकामा पूर्णखोप लगाएका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्कलाई हेर्दा २,४८५ बालबालिकाहरू मध्ये १,५११ अर्थात् ६०.८ प्रतिशतले पूर्णरूपमा खोप पाएकाछन् भने ७९१ अर्थात् ३१.८ प्रतिशत बालबालिकाहरू भने पूर्ण खोप नपाएको देखियो । यति ठूलो संख्याका बालबालिकाहरू खोपबाट टाढा हुँदा उनीहरूको स्वास्थ्य जोखिममा पर्दछ । यसले बाल मृत्युदर बढाउने र बालकको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरी बाँच्न पाउने मौलिक अधिकार समेत हनन हुने हुँदा यस तर्फ सरोकारवालाहरूको ध्यान पुग्नु जरुरी छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १२८ : ५ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

वडा नं.	पूर्णखोप पाएका		पूर्ण खोप नपाएका		थाहा नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	७१	७०.३	१८	१७.८	१२	११.९			१०१
२	५४	५३.५	२९	२८.७	१८	१७.८			१०१
३	२१	३२.३	२६	४०.०	१८	२७.७			६५
४	३४	७२.३	११	२३.४	२	४.३			४७
५	६३	९८.४	१	१.६					६४
६	६१	५०.४	५९	४८.८	१	०.८			१२१
७	६९	७८.४	१८	२०.५	१	१.१			८८
८	४९	८४.५	९	१५.५					५८
९	३७	५५.२	२७	४०.३	३	४.५			६७
१०	८३	५६.५	६१	४१.५	३	२.०			१४७
११	२३	२६.४	४३	४९.४	२१	२४.१			८७
१२	४८	४०.०	७२	६०.०					१२०
१३	१०५	८६.८	१६	१३.२					१२१
१४	९७	७२.९	३३	२४.८	३	२.३			१३३
१५	८	२२.२	२८	७७.८					३६
१६	१८	५१.४	१०	२८.६	७	२०.०			३५
१७	४९	६६.२	२४	३२.४	१	१.४			७४
१८	१३६	९१.९	१०	६.८	२	१.४			१४८
१९	५५	३६.७	९२	६१.३	३	२.०			१५०
२०	१३	२५.०	३१	५९.६	६	११.५	२	३.८	५२
२१	६०	८७.०	८	११.६	१	१.४			६९
२२	३१	६६.०	४	८.५	१२	२५.५			४७
२३	२४	२९.६	५२	६४.२	५	६.२			८१
२४	५१	५८.०	३२	३६.४	५	५.७			८८
२५	८९	७३.०	१९	१५.६	१४	११.५			१२२
२६	४२	४२.९	२७	२७.६	२९	२९.६			९८
२७	१२०	७२.७	३१	१८.८	१४	८.५			१६५
जम्मा	१,५११	६०.८	७९१	३१.८	१८१	७.३	२	०.१	२,४८५

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२.१३ दीर्घरोगको प्रकार अनुसार दिर्घरोगीहरूको जनसंख्या

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल जनसंख्या मध्ये दिर्घ रोगका कारण पिडितहरूको संख्या २,०५३ रहेको छ। यी मध्ये सबैभन्दा बढी बाथ/हाडजोर्नी सम्बन्धी समस्या भएका ४४१, दोस्रोमा दम रोग हुनेहरू २४३, तेस्रोमा मुटु रोग हुनेहरू २३७ रहेका छन् भने रक्तचाप, मधुमेह, ग्याष्ट्रिक, मृगौला सम्बन्धी रोगी, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगीहरूको पनि रहेका छन्। विशेष गरी खानपान र जीवनशैली, धूम्रपान, मध्यपान, शारिरीक व्यायामको कमी, मानसिक चिन्ता तथा वंशाणुगत कारणले दिर्घ रोगहरू लाग्छन्। तसर्थ यस्ता रोगहरू कम गर्न व्यापक स्वास्थ्य चेतना फैलाउने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

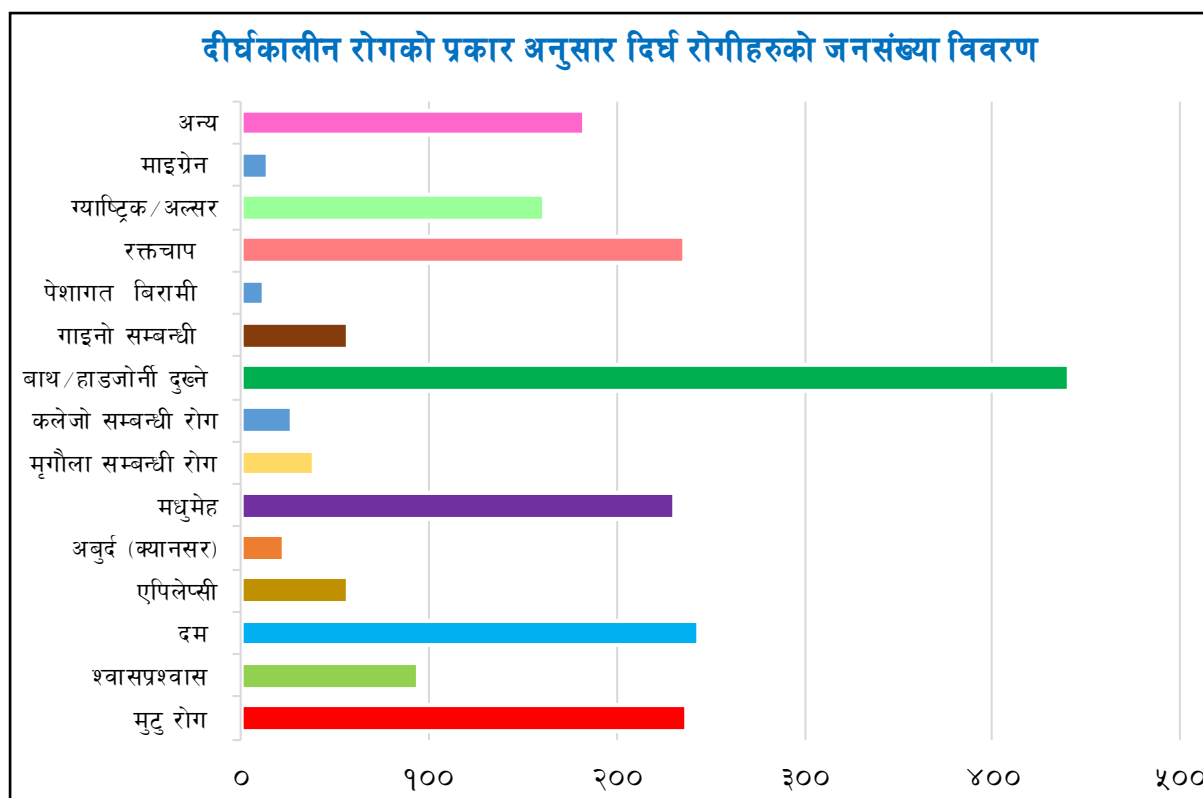
तालिका नं. १२९ : दीर्घरोग रोगको प्रकार अनुसार जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	मुटु रोग	श्वास प्रश्वास	दम	एपिलेप्सी	अबुर्द (क्यानसर)	मधुमेह	मृगौला सम्बन्धी रोग	कलेजो सम्बन्धी रोग	बाथ/हाडजोर्नी दुख्ने	गाइनो सम्बन्धी	पेशागत बिरामी	रक्तचाप	ग्याष्ट्रिक/ अल्सर	माइग्रेन	अन्य	दीर्घरोगबाट पिडित जम्मा जनसंख्या
१	१०		२	१		१२	१		१०			१	१		२	४०
२	१		१													२
३	१		९		१		३								२	१६
४	१३	१४	२७	५				४	३		१		१		२	७०
५	२	१	१		१	२		२			१	१			३	१४
६	२		२			१	२		२						३	१२
७	१३	१८	२५	१५	२	२०	५	१	२३	८	५	१७	८		१३	१७३
८	१३	३	१४		१	१४		१	१४		१	१३			२	७६
९	९		१						५	१	१	३	७	१	२	३०
१०	७		७			११	१	१	१४			१२	९		८	७०

वडा नं.	मुटु रोग	शवास प्रशवास	दम	एपिलेप्सी	अबुर्द (क्यानसर)	मधुमेह	मृगौला सम्बन्धी रोग	कलेजो सम्बन्धी रोग	बाथ/हाडजोर्नी दुख्ने	गाइनो सम्बन्धी	पेशागत बिरामी	रक्तचाप	ग्याष्ट्रिक/ अल्सर	माइग्रेन	अन्य	दीर्घरोगबाट पिडित जम्मा जनसंख्या
११	११	३	३			३	१		१५	२	१	१०			२६	७५
१२	६		६	२	१	११	१		१४	१		७	५	२	१२	६८
१३	५	१	४	१	१	१		१	१							१५
१४	१	२	१६		३	३९		२	३७	३		३०	१	३	१	१३८
१५	२	१	२	१												६
१६	५	१	७					१				१			४	१९
१७	३		१	१		१			२			१				९
१८	१४	९	९	१	३	२७	५	१	३४	३		४९	१७		१४	१८६
१९	१६	६	२०	२	१	२०	४	२	४६	८		१८	२०	२	८	१७३
२०		१	७	४		१			१	१			१			१६
२१	९	७	१८	१५		२४	१	१०	५३	४		४०	२७	३	४	२१५
२२		१२				१										१३
२३	७	१	७		३	७			१७			१९	८		८	७७
२४	९	७	६	२		६			२७	३		३	१४		१९	९६
२५	२	३	२		२	२		१	१			१			४	१८
२६	१९		२९			१२	६		२०	५			१०	१	२६	१२८
२७	५७	४	१७	७	३	१६	८		१०२	१८	२	१०	३२	२	२०	२९८
जम्मा	२३७	९४	२४३	५७	२२	२३१	३८	२७	४४१	५७	१२	२३६	१६१	१४	१८३	२,०५३
प्रतिशत	११.५४	४.५८	११.८४	२.७८	१.०७	११.२५	१.८५	१.३२	२१.४८	२.७८	०.५८	११.५०	७.८४	०.६८	८.९१	१००.००

*माथि उल्लेखित रोगबाहेक अन्य दीर्घ रोगहरू जस्तै स्नायूसम्बन्धी, कुष्ठरोग, एलर्जी, छारे रोग आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.३ महिला तथा बालबालिका

७.३.१ महिला

कुल जनसङ्ख्याको आधा हिस्सा भन्दा बढी ओगटेका महिलाहरू अझै पनि देश विकासको मुल प्रवाहमा उल्लेखनीयरूपमा आउन सकेका छैनन् । महिला सहभागिता, सशक्तिकरण तथा विभिन्न कार्यक्रमहरू पछिल्लो समयमा हुँदै आए पनि समान सहभागिता र लैङ्गिक समता भने कायम हुन सकेको देखिँदैन । यसको कारण समाजमा व्याप्त असमान शक्ति सम्बन्ध, पितृसत्तात्मक सोच तथा सामाजिक संरचना आदी रहेका छन् जसको फलस्वरूप महिलाहरू आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, राजनैतिक र शैक्षिकरूपमा अझै पनि तुलनात्मकरूपमा पछाडि परेको देखिन्छ ।

विकासमा महिलाहरूको समानुपातिक र सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्न उनीहरूको आर्थिक र सामाजिक जीवनस्तर अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ अभियानका रूपमा आ.व.२०३८/०३९ देखि ५ जिल्लाबाट सुरु भएको महिला विकास कार्यक्रम हाल नेपालको ७५ जिल्लामा विस्तार भएको छ । महिला विकास कार्यक्रम महिला विकास र सशक्तिकरणको लागि एउटा महत्वपूर्ण प्रयास हो । ग्रामीण विपन्न महिलाहरूलाई समूह, समिति, संस्थामा संगठित गराई जनचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास गरी सामाजिक तथा आर्थिकरूपमा सशक्त बनाउन, सामाजिक विभेद र लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध जागरुकता बढाउन यस कार्यक्रमले प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्दै आइरहेको छ ।

महिला हक अधिकार र सशक्तिकरणका लागि विभिन्न गैर सरकारी संघ संस्था तथा सरकारी निकायहरूबाट कामहरू सशक्त रूपमा भई रहेको छ । अझ नेपालको संविधान २०७२मा महिला सम्बन्धी हक समेत सुनिश्चित गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ३८ ले देहाय बमोजिमको महिलाको हक सुनिश्चित गरेको छ :

- ✓ प्रत्येक महिलालाई लैंगिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुनेछ ।
- ✓ प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुनेछ ।
- ✓ महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।
- ✓ राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुनेछ ।
- ✓ महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुनेछ ।
- ✓ सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुनेछ ।

विशेष गरी गर्भवती महिलाहरूको निःशुल्क वा न्यूनतम शुल्कमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्न तथा महिलाहरूमा देखिने स्तन क्यान्सर र पाठेघर क्यान्सरको अग्रिम पहिचान र न्यूनिकरणका लागि विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय एवं अन्य सम्बद्ध स्वास्थ्य संस्थाहरूसँग समन्वय गरी मातृशिशु स्वास्थ्य तथा क्षयरोग नियन्त्रणका क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि स्थायित्व, वृत्तिविकास तथा पुनर्ताजगि जस्ता कार्यक्रम ल्याई महिलाहरूका लागि लघु उद्यम व्यवसाय तालिम प्रदान गरी उद्यम व्यवसाय मार्फत आर्थिक रूपमा सबल बनाउनु पर्ने देखिन्छ । आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक तथा सांस्कृतिक सशक्तिकरण गर्दै नगर विकासमा महिलाहरूको समान सहभागिता गराउन अभैपनि उनीहरूलाई थप प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ । सामाजिक क्षेत्रमा उदाहरणीय कार्य गर्ने आमा समूह, टोल विकास संस्था, महिला समन्वय समिति तथा महिला सम्बन्धी संघसंस्थालाई संस्थागत विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्न प्रोत्साहन गर्नु पर्दछ । महिला तथा बालबालिकाका लागि सामुदायिक कार्यप्रक्रियालाई वडाहरूमा विस्तार गर्ने तथा सामाजिक परिचालन प्रवर्द्धन कार्यलाई निरन्तरता दिई लक्षित समूहतर्फ सबै समूह र वर्गको सहभागिता हुने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी समावेशी अवधारणा अनुरूप स्थानीय शासन र विकासमा महिलाको संलग्नता वृद्धि गर्न विभिन्न क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू ल्याउनुपर्ने देखिन्छ । देशका विभिन्न स्थानमा जस्तै यस नगरपालिकामा पनि महिला हिंसा हुने गरेको छ । जसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १३० : महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	घरेलु हिंसाबाट पिडित	१५ %	
२	सौता रहेको	५ %	
३	वेचविखनमा परेको	छैन	
४	श्रीमानबाट पिडित र पिटिएका	७%	
५	द्वन्द्वबाट पिडित	२० %	
६	सामाजिक कुरिती लगाईएका	२ %	
७	जवरजस्ती करणी		

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, कलैया २०७४

७.३.२ बालबालिका

अन्तराष्ट्रिय स्तरमा १८ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकालाई बालक/बालिका भनिन्छ भने नेपालको बालबालिकासम्बन्धी ऐन २०४८ ले १६ वर्षभन्दा मुनिका सम्पूर्ण मानिसहरूलाई बालबालिका हुन् भनेर परिभाषित गरेको छ। बालबालिका भविष्यका कर्णधार हुन्। बालबालिका साभ्भा भविष्य हुन र उनीहरूको स्वतन्त्रता, अधिकार, संरक्षण, विकास र जीवनस्तर सुधारको लागि सामूहिक प्रतिवद्धता र साभ्भा प्रयास आवश्यक छ भन्ने कुरा महसुस गरी संयुक्त राष्ट्र संघले सन् सन् १९८९ नोभेम्बरमा बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि पारित गरे पछिहरेक वर्ष नोभेम्बर २० का दिन अन्तराष्ट्रिय बाल दिवस मनाइन्छ। बालबालिकाहरूलाई अधिकाररूपी औजारले एक कर्मठ र सबल नागरिकमा परिणत गर्न सकिन्छ। नेपालमा बालबालिकाको हकहितको लागि थुप्रै कुराहरू समावेश गरिएको छ। अह्न गतवर्ष जारी गरिएको नेपालको संविधान २०७२ ले भनै बालबालिकासम्बन्धी थुप्रै हक अधिकारहरू समेटेको छ। नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ३९ मा देहाय बमोजिमको बालबालिकाको हकको व्यवस्था गरिएको छ :

- १ प्रत्येक बालबालिकालाई आफ्नो पहिचान सहित नामकरण र जन्मदर्ताको हक हुनेछ।
- २ प्रत्येक बालबालिकालाई परिवार तथा राज्यबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, पालन पोषण, उचित स्याहार, खेलकूद, मनोरञ्जन तथा सर्वाङ्गीण व्यक्तित्व विकासको हक हुनेछ।
- ३ प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल विकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ।
- ४ कुनै पनि बालबालिकालाई कलकारखाना, खानी वा यस्तै अन्य जोखिमपूर्ण काममा लगाउन पाइने छैन।
- ५ कुनै पनि बालबालिकालाई बाल विवाह, गैरकानूनी ओसारपसार र अपहरण गर्न वा बन्धक राख्न पाइने छैन।
- ६ कुनै पनि बालबालिकालाई सेना, प्रहरी वा सशस्त्र समूहमा भर्ना वा प्रयोग गर्न वा सांस्कृतिक वा धार्मिक प्रचलनका नाममा कुनै पनि माध्यम वा प्रकारले दुर्व्यवहार, उपेक्षा वा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य वा अन्य कुनै प्रकारको शोषण गर्न वा अनुचित प्रयोग गर्न पाइने छैन।
- ७ कुनै पनि बालबालिकालाई घर, विद्यालय वा अन्य जुनसुकै स्थान र अवस्थामा शारीरिक, मानसिक वा अन्य कुनै किसिमको यातना दिन पाइने छैन।
- ८ प्रत्येक बालबालिकालाई बाल अनुकूल न्यायको हक हुनेछ।
- ९ असहाय, अनाथ, अपांगता भएका, द्वन्द्वपीडित, विस्थापित एवं जोखिममा रहेका बालबालिकालाई राज्यबाट विशेष संरक्षण र सुविधा पाउने हक हुनेछ।
- १० उपधारा (४), (५), (६) र (७) विपरितका कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछन् र त्यस्तो कार्यबाट पीडित बालबालिकालाई पीडकबाट कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ।

यो सँगै बालबालिकाहरूको अधिकारसम्बन्धी महासन्धिमा ५० औं देशहरू मध्ये नेपालपनि एक हस्ताक्षर कर्ता हो। संविधानमा बालबालिका सम्बन्धी हकको सुनिश्चितता र विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको प्रयासको बावजुत घरेलु कामदारको रूपमा खटिएका बालबालिकाहरू, उद्योग तथा कलकारखानामा कडा श्रममा खटिएका बालबालिकाहरू, शिक्षा बाट बञ्चित रहेका बालबालिकाहरू, बाँच्न पाउने नैसर्गिक अधिकार संविधानमा सुनिश्चित भएर पनि जन्मन नपाई जन्मने अधिकार खोसिएका बालबालिकाहरू र बाल अधिकारको उपयोगबाट टाढा रहेका बालबालिकाहरूको उदाहरणहरू समाजमा हामी सामु छर्लङ्ग नै छन्। यसरी समाजमा हुने गरेका बाल श्रम तथा बाल अधिकार बाट बञ्चित बालबालिकाहरूको लागि अह्न सरकार, नागरिक समाज सचेत रहन जरुरी छ।

७.३.३ बालश्रमको अवस्था

बालबालिकालाई सामाजिक वा आर्थिक लाभका लागि श्रममा संलग्न गराउनु बालश्रम हो। नेपालमा कानूनले बालबालिकाको उमेरका आधारमा स्वीकार्य र अस्वीकार्य कामहरू तोकेको छ। १३ वर्ष उमेर नपुगेका बालबालिकाहरूलाई श्रमिकका रूपमा काममा लगाउन हुदैन भने १४ वर्षदेखि १५ वर्षसम्मकालाई खासखास क्षेत्रको हलुका र विशेष सुविधाका काममा लगाउन पाइन्छ। कुनै पनि बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउन पाइदैन। तथापी सुरक्षित वातावरणमा नयाँ-नयाँ कुरा सिक्ने, जान्ने, पढ्ने, बुझ्ने उमेरमा नेपालका धेरै बालबालिकाहरू बालश्रमिकका रूपमा काम गर्न बाध्य छन्। आफ्ना बालापनलाई कडा श्रमसँग साटिरहेका छन्। काम गर्न पर्नाले शिक्षाबाट बञ्चित हुनुदेखि शोषण र दुर्व्यवहारबाट धेरै बालबालिका पिडित भएका छन्। नेपालमा बालश्रमका बारेमा विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूमा साना-ठुला अध्ययन भए तापनि आवधिक, एकिकृत, आधिकारिक तथ्याङ्क तथा जानकारीको भने अभाव छ। बालश्रम नेपाली बालबालिकाको एक दुःखद यथार्थ हो।

बालबालिकालाई श्रममा लगाइनु बालअधिकार विपरित कार्य हो। यसैगरी नेपालले राज्य पक्षका रूपमा अनुमोदन गरिसकेको संयुक्त राष्ट्रसंघका बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि, १९८९, अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठनको रोजगारीको न्यूनतम उमेर सम्बन्धी महासन्धी नं १३८ तथा निकृष्ट प्रकारको बालश्रम सम्बन्धी महासन्धी नं. १८२ तथा सिफारिश नं १९० ले पनि राज्यलाई बालश्रमविरुद्ध थप उत्तरदायित्व बहन गर्न प्रेरित गरेको छ।

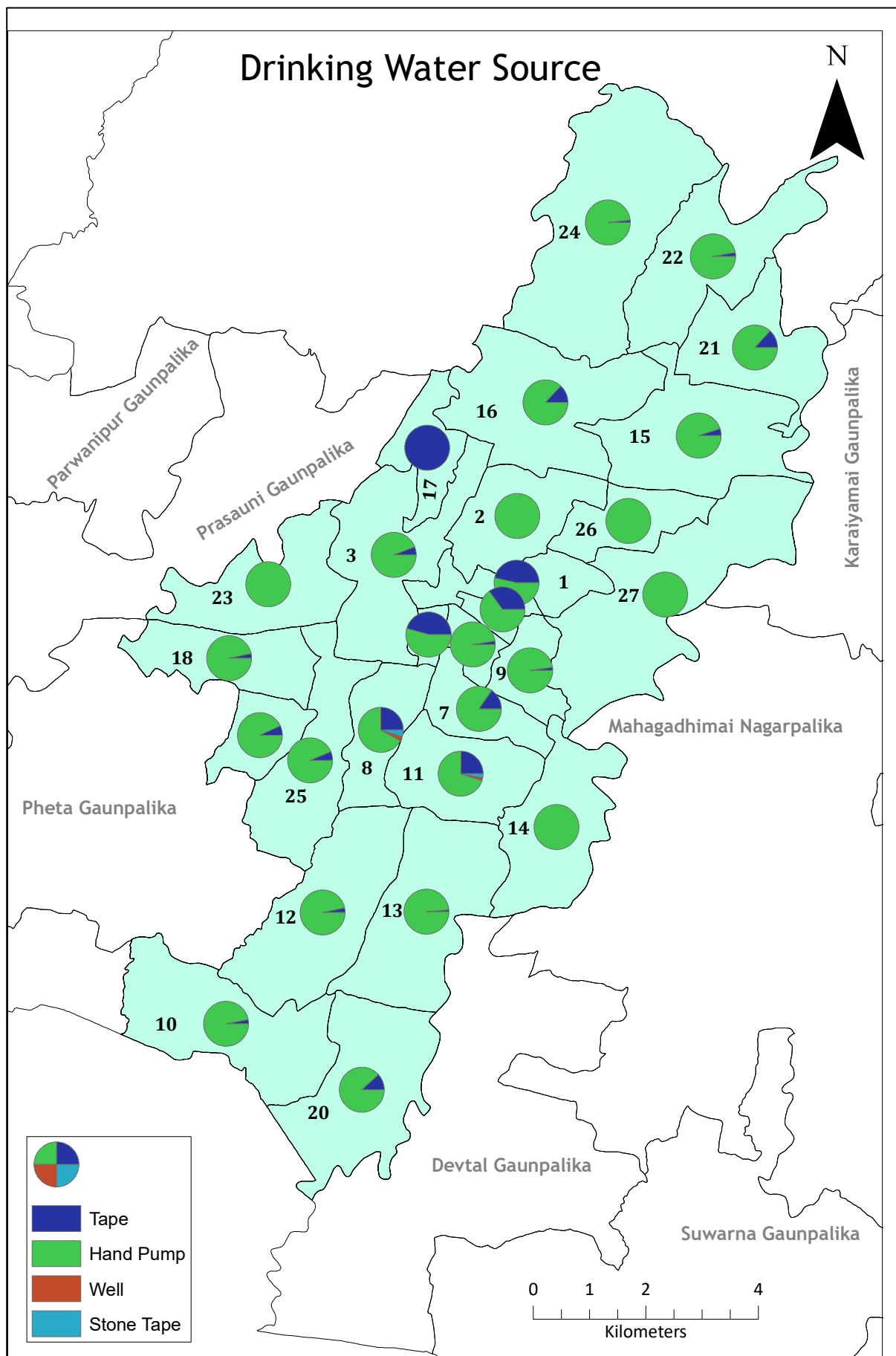
७.३.४ बालक्लब

बालबालिकाहरू संगठित भई आफुसँग सरोकार राख्ने विषयमा छलफल गर्न, प्रतिनिधित्व गर्न र आफ्नै क्षमता विकास, सचेतना लगायत बाल अधिकारको संरक्षण प्रवर्द्धनमा विविध क्रियाकलाप गर्न नेपालमा बाल-समूह, बाल क्लब, बालअधिकार मञ्च आदिका रूपमा बालबालिकाहरू क्रियाशील रहेका छन्। बालक्लब, बाल-सहभागिताको एक शसक्त माध्यम बनेको छ। जसलाई बालबालिकासँग सम्बन्धित थुप्रै नितीगत दस्तावेजहरूमा पनि उल्लेख गरिएको छ। बालबालिकाहरूलाई समूहमा आबद्ध गराउन र उनीहरूसँग सरोकार राख्ने विषयमा मत व्यक्तका गर्नका लागि विभिन्न स्तरका नीती तथा योजना निर्माणदेखि कार्यान्वयन र अनुगमनसम्म बालक्लबको प्रतिनिधित्वलाई मान्यता दिइएको छ।

व्यक्तिगतरूपमा उप-महानगरपालिकामा बालबालिकाको सहभागिता, सक्रियता र नेतृत्वमा गठन गरिएका बालक्लबहरूले बाल अधिकारसम्बन्धी चेतनामुलक कार्यहरू गरिरहेको छन्। बालक्लबहरूले संचालन गरेका कार्यक्रमहरूमा (१) जन्मदर्ता प्रचारात्मक अभियान, (२) विद्यालय भर्ना अभियान, (३) बालश्रम न्यूनीकरण कार्यक्रम, (४) बालसहभागिता अभिवृद्धि कार्यक्रम, (५) बालबालिकालाई प्रदान गरिने खोप प्रचार कार्यक्रम, (६) निशुल्क शिक्षा प्रचारात्मक र प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम, (७) भयरहित वातावरणमा शिक्षा पाउने अधिकारबारे प्रचारप्रसार, (८) वातावरणीय सुधार कार्यक्रम, (९) अभिभावक चेतनाशिक्षा कार्यक्रम र (१०) बालविवाह उन्मुलन सम्बन्धी प्रचारात्मक कार्यक्रम प्रमुख रहेका छन्।

७.४ खानेपानी

उप-महानगरपालिका स्वच्छ र सफा हुनुपर्छ। खानेपानी स्वच्छ जीवनको प्रमुख आधार हो। खानेपानी सुरक्षित नहुँदा विभिन्न दुषित तथा असुरक्षित पानी बाट लाग्ने रोगको जोखिम हुन्छ। खानेपानी सुरक्षित राख्न त्यस ठाउँको वातावरण पनि सफा र स्वच्छ रहनु पर्दछ। खानेपानीको लागि प्रयोग गरिएको स्रोतको आधारमा नगर तथा उप-महानगरपालिकाको स्वास्थ्य स्थिति निर्धारण गर्न सकिन्छ। सुरक्षित खानेपानीको प्रयोगबाट विभिन्न रोगको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।

नक्सा स्रोत: भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.४.१ उप-महानगरपालिकामा रहेको खानेपानी आयोजना

तालिका नं. १३१ : उप-महानगरपालिकामा रहेको खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	खानेपानी आयोजना र उद्योगको नाम	ठेगाना	सञ्चालन	स्वामित्व	पानीको स्रोत	अवस्था	लाभान्वित घरधुरी संख्या	आयोजनाले समेटुने क्षेत्र
१	बलिरामपुर खा.पा.आ.	कलैया - १३	निर्माधिन	सार्वजनिक	डिप बोरिङ	निर्माधिन	८८६	१३ बलिरामपुर
२	धर्मनगर दलित बस्ती	कलैया -१६	निर्माधिन	सार्वजनिक	डिप बोरिङ	निर्माधिन	२७३	धर्मनगर
३	श्रीपुर विद्यालय टोल	कलैया -२४	यस आ.व. २०७४।७५ मा डिटेल् सभ हुने	सार्वजनिक	डिप बोरिङ	आयोजना शुरु	सर्वेक्षण पश्चात यकीन हुने	मनहर्वा, श्रीपुर, बेलवा टोल

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन, २०७४

७.४.२ खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवार

तालिका नं. १३२ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण

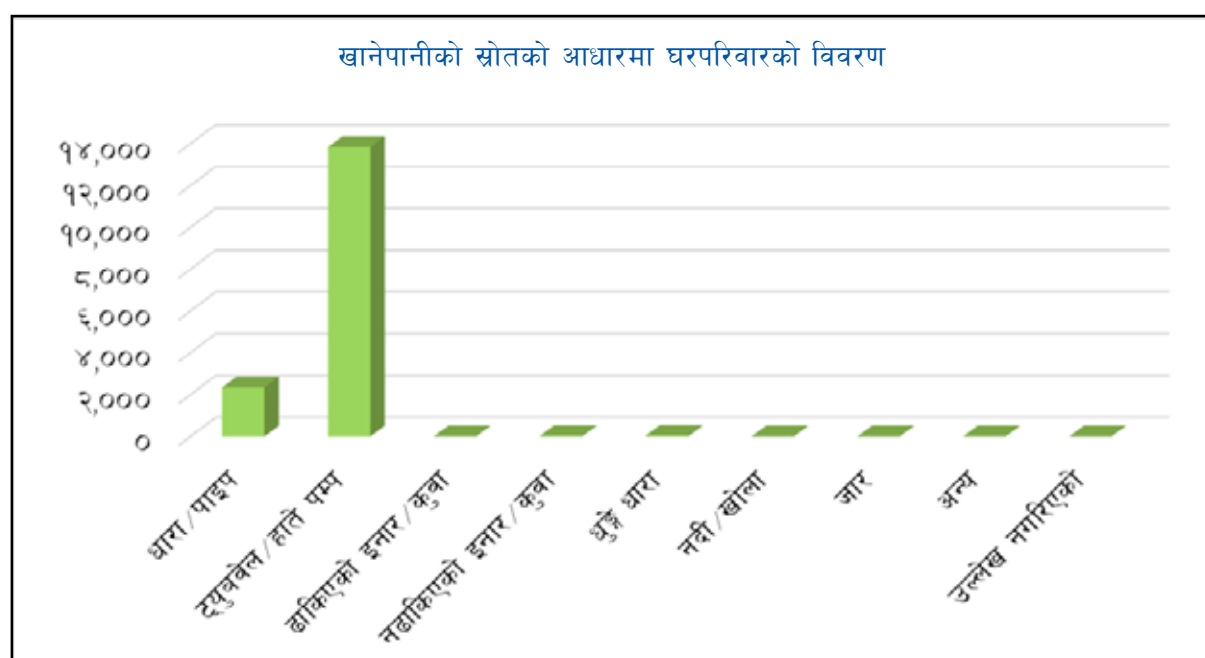
बडा नं.	धारा/पाइप	रुबबेल/हाट पम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	नढाकिएको इनार/कुवा	घुङ्गा धारा	नदी/खोला	जल	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	कुल
१	४९९	५७४			१					१,०७४
२	६	७३८	१							७४५
३	३४	५४५								५७९
४	२१३	३९३								६०६
५	२९५	३५३								६४८
६	२०	७४८		१						७६९
७	८६	४७३								५५९
८	१०२	२७२	५	८	२०					४०७
९	११	४९४	२			१				५०८
१०	१९	६५९							२	६८०
११	१५८	४५०	१	११	१९		३	११		६५३
१२	१८	५५५								५७३
१३	११	७११								७२२
१४	३	७६८								७७१
१५	२१	३८९								४१०
१६	५५	३६७								४२२
१७	५३०									५३०
१८	२५	७१२								७३७
१९	४२	५५१								५९३
२०	६५	४९१								५५६
२१	६७	४३७								५०४
२२	१२	४०७								४१९
२३	३	४१९								४२२
२४	८	४९८		४						५१०
२५	३७	५४३								५८०
२६	५	५३३								५३८
२७	६	७६३	१							७७०
जम्मा	२,३५१	१३,८४३	१०	२४	४०	१	३	११	२	१६,२८५
प्रतिशत	१४.४४	८५.००	०.०६	०.१५	०.२५	०.०१	०.०२	०.०७	०.०१	१००.००

*माथि उल्लेखित स्रोतबाहेक मूल, झरना, कूलो, आकासे पानी, हिउँ, असिना आदि । स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२१४ । कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये हातेपम्प/ट्युबवेलको पानी पिउने परिवारको संख्या ८५ प्रतिशत भएकाले यस उप-महानगरपालिकाको खानेपानीको मुख्य श्रोत हातेपम्प/ट्युबवेल भन्न सकिन्छ । दोस्रोमा भने धारा/कुवा मार्फत आपूर्ति गरिएको पानी पिउने परिवारको संख्या २,३५१ अर्थात् १४.४४ प्रतिशत रहेका छन् त्यस्तै इनार/कुवा लगायत अन्य पानीको श्रोत मार्फत पानी पिउनेको संख्या नगन्य रहेको छ । वडागत रूपमा विस्तृत विवरण उपर्युक्त तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

Sustainable Development Goals Status & Roadmap: २०१६ - २०३० का अनुसार (SDG- 6) आधार वर्ष २०१५ मा नेपालमा सुरक्षित पिउने पानी उपभोग गर्ने जनसंख्या १५% मात्र देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष्य अनुगमन ढाँचा समेत उल्लेख भएको उक्त दस्तावेज अनुसार यो जनसंख्या क्रमश वृद्धि गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । जस अनुसार २०१९ मा ३५%, २०२२ मा ५०%, २०५५ मा ६५% हुँदै सन् २०३० सम्म सुरक्षित पिउने पानी प्रयोग कर्ता कुल जनसंख्याको ९०% हुने महत्वाकांक्षी लक्ष्य राखिएको छ । उक्त राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तमा टेवा पुर्‍याउन तथा आमरूपमा जनस्वास्थ्यमा सुधार गर्न कुनैपनि श्रोतको पानी प्रयोग गर्दा पानीको उपयुक्तताको परीक्षण र सुरक्षाको उपायहरूबारे व्यापक जनजागरण फैलाउनु पर्ने देखिन्छ ।

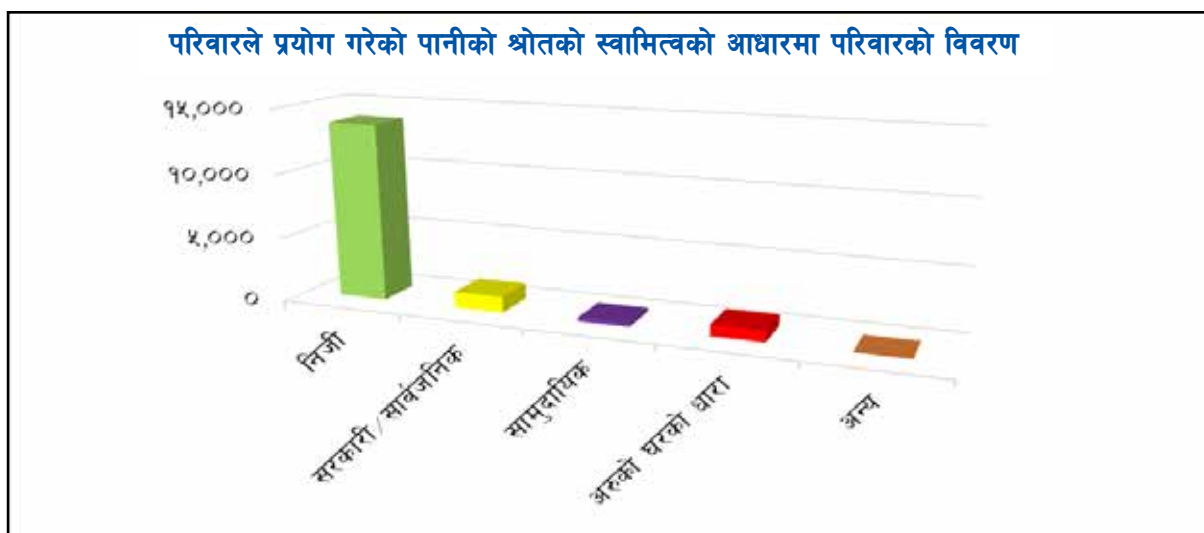
७.४.३ परिवारले प्रयोग गरेको पानीको श्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवार

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये १३,७८९ अर्थात् ८५.१५ प्रतिशत घरपरिवार हरूको पानीको स्रोत निजी रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ भने सार्वजनिक स्रोत प्रयोग गर्ने १,२३९ अर्थात् ७.६५ प्रतिशत, सामुदायिक धारा प्रयोग गर्ने २८७ अर्थात् १.७६ प्रतिशत, अरुको घरको धारा ८७१ अर्थात् ५.३५ प्रतिशत रहेका छन् । परिवारलाई आवश्यक पर्ने पानी जस्तो आधारभुत आवश्यकताको स्रोत निजी स्वामित्वमा हुनु राम्रो भएतापनि पानीको उपलब्धताको स्थिति र गुणस्तरले परिवारको स्वास्थ्य र गुणस्तरीय जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ । स्वास्थ्य सम्बन्धी योजना निर्माणमा यस तथ्याङ्कले अहम् भूमिका खेल्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १३३ : परिवारले प्रयोग गरेको पानीको श्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	निजी	सरकारी/ सार्वजनिक	सामुदायिक	अरुको घरको धारा	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	१,०४८	२४		१		१	१,०७४
२	७३९			५		१	७४५
३	५४६	२६	१	६		०	५७९
४	५६२	३४	८	२		०	६०६
५	६४३	३		२		०	६४८
६	६९१	५९	१६	१	१	१	७६९
७	४८०	५३	८	१८		०	५५९
८	३२५	४७	१	१		३३	४०७
९	४७६	२९				३	५०८
१०	४१९	९३	१२	१५४		२	६८०
११	५२४	६०	१०	१४		४५	६५३
१२	३४१	१०९	१८	१०५		०	५७३
१३	६३३	४४	२९	१६		०	७२२
१४	५७९	७९	३६	७७		०	७७१
१५	३९९	८		३		०	४१०
१६	३५०	५९	६	७		०	४२२
१७	५१६	५		९		०	५३०
१८	५२७	५७	२१	१३२		०	७३७
१९	४९७	७२	६	१८		०	५९३
२०	४६८	३०	१५	४३		०	५५६
२१	३२४	१६३		१७		०	५०४
२२	३९८	४	१२	५		०	४१९
२३	३६९	६	२६	२१		०	४२२
२४	३३४	६१	१५	८९	७	४	५१०
२५	५३८	२०		२२		०	५८०
२६	४५१	४४	१	४२		०	५३८
२७	६१२	५०	४६	६१		१	७७०
जम्मा	१३,७८९	१,२३९	२८७	८७१	८	९१	१६,२८५
प्रतिशत	८४.६७	७.६१	१.७६	५.३५	०.०५	०.५६	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.४.४ खानेपानीको मुख्य श्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवार

तालिका नं. १३४ : खानेपानीको मुख्य श्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	घरको कम्पाउण्ड भित्र भएको	१-१५ मिनेट	१६-३० मिनेट	४६ मिनेट -१ घण्टा	१ घण्टा-१.५ घण्टा	१.५ घण्टा -२ घण्टा	दुई घण्टा भन्दा बढी	उल्लेख नगरिएको	जम्मा घरपरिवार संख्या	औषत समय (मिनेटमा)
१	१०३७	२६			११				१,०७४	४९.५५
२	७४५								७४५	०.००
३	५४१	३६			२				५७९	०.४१
४	५६८	३३					५		६०६	२.०३
५	३१९	३२८						१	६४८	३.३२
६	७६९								७६९	०.००
७	५१८	३८			१		२		५५९	१.१३
८	२९	३७४	१				३		४०७	७.१३
९	५०७	१							५०८	०.०२
१०	४३६	२४२						२	६८०	४.९८
११	६१०	३०	११				२		६५३	१.०१
१२	३४१	२३२							५७३	२.०६
१३	७१०	११					१		७२२	०.२१
१४	१८४	५७९	५		१	१	१		७७१	५.०४
१५	४०५	२	१		२				४१०	०.४६
१६	१९८	२०२	९		३		१०		४२२	६.४७
१७	१०६	४२०			१		३		५३०	५.५२
१८	५१२	२१६	८		१				७३७	२.७७
१९	५६५	२७	१						५९३	०.५१
२०	४७१	८०		३	१		१		५५६	१.५८
२१	४५१	५२		१					५०४	०.८९
२२	३३७	८१			१				४१९	०.७०
२३	३९९	२१	२						४२२	०.४०
२४	२८१	२०५	२३				१		५१०	३.८०
२५	५७९	१							५८०	०.०१
२६	५३६	१					१		५३८	०.२६
२७	७७०								७७०	०.००
जम्मा	१२,७३६	३,२३८	६१	४	२४	१	२८	३	१६,२८५	५.०२
प्रतिशत	७८.२१	१९.८८	०.३७	०.०२	०.१५	०.०१	०.३४	०.०२	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये १२,७३६ अर्थात् ७८.२१ प्रतिशत घर परिवारहरूको पानीको श्रोत आफ्नै घर परिसर भित्र रहेको, त्यस बाहेक ३,२३८ अर्थात् १९.८८ प्रतिशत घरपरिवारहरू १ देखि १५ मिनेट टाढाको श्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको पाइयो । त्यसैगरी ६१ अर्थात् ०.३७ प्रतिशत घरपरिवारमा १६ देखि ३० मिनेट टाढाको श्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको पाइयो भने २८ अर्थात् ०.३४ घरपरिवारमा भने २ घण्टा वा सो भन्दा बढी समय लाग्ने देखियो यद्यपि समग्रमा तराईको सुगम उप-महानगरपालिका भएकोले पिउने पानीको श्रोत र त्यसको सुगमता राम्रो भएको देखिन्छ तथापि पानीको निर्मलीकरण गरेर पिउनुपर्ने र धाराबाट पानी प्राप्त गर्न घरधुरी संख्या बढाउनुपर्ने देखिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । अर्कोतर्फ ट्युबवेलको पानी प्रयोग गर्दा आर्सेनिक भए/नभएको एकिन गरेर मात्र पिउनु पर्दछ ।

७.५ सामाजिक सुरक्षा प्राप्त जनसंख्या

सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको व्यवस्था बमोजिम कलैया उप-महानगरपालिकामा विभिन्न श्रेणीका व्यक्तिहरूलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रदान गरीएको छ । जसको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १३५ : विगत १२ महिनामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसंख्याको विवरण

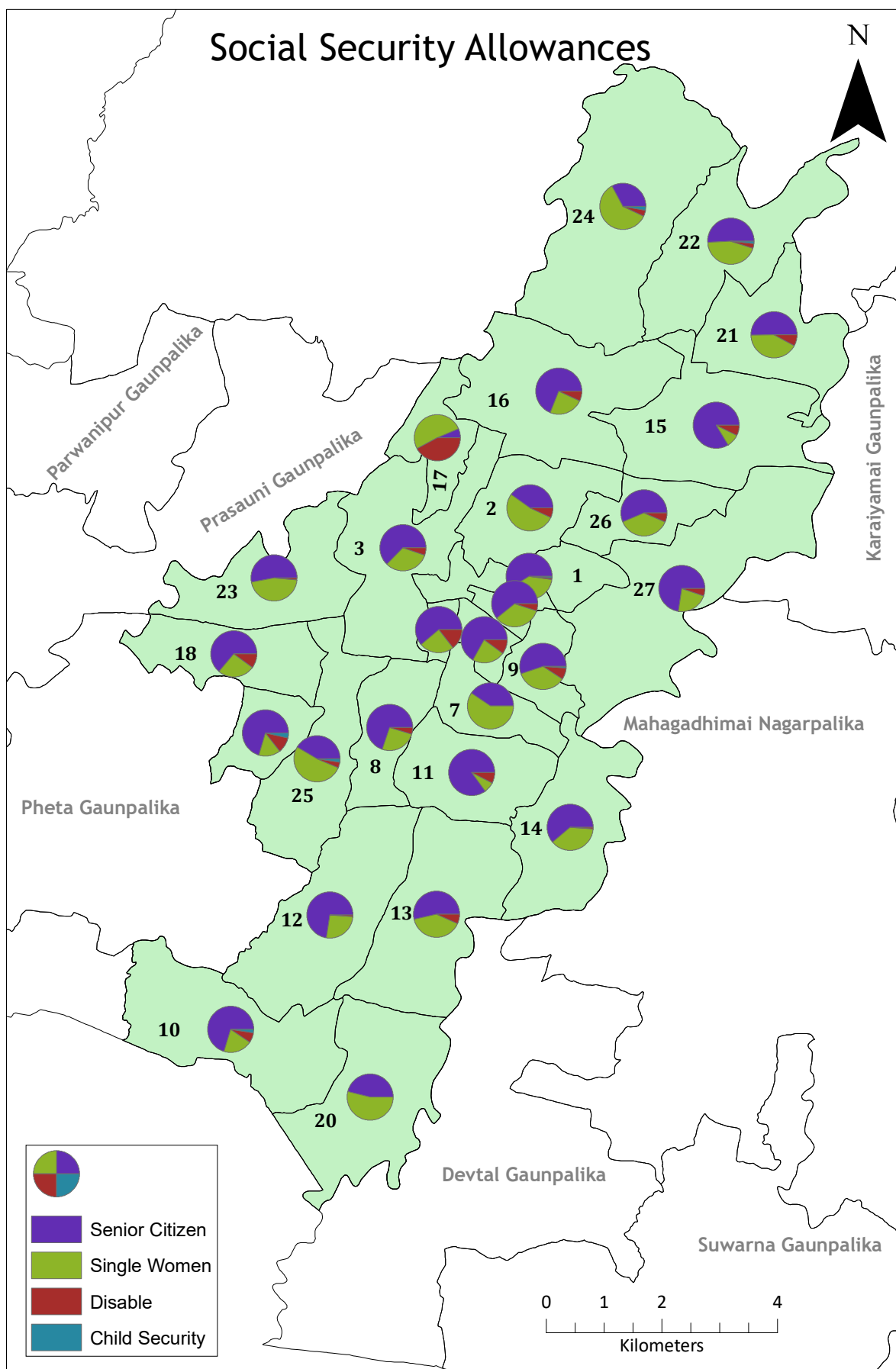
वडा नं.	जेष्ठ नागरिक	एकल महिला	अपाङ्गता भएका	अल्प संख्यक	बाल सुरक्षा	वृद्ध भत्ता	अन्य	सामाजिक सुरक्षा नपाएका	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	२४	३५	१		१	२९	१	८		९९
२	३८	६२	८			९			४	१२१
३	४१	३०	५	१		१८		१		९६
४	२८	२७	४			२०		५		८४
५	२६	१२	७			४	१	१		५१
६	७९	२८	१२			२	१	८		१३०
७	१५	५३				२१		९		९८
८	२१	१६	३			२३	३	१०		७६
९	५४	३५	८		१				६६	१६४
१०	२६	२५	९		३	६२	३		३४	१६२
११	६३	६	६	१		५	१	५	८	९५
१२	४६	२५	१			२३	६	३	५	१०९
१३	९७	७२	१२					१	१	१८३
१४	११२	६९	२				३	२५		२११
१५	४६	५	४						५	६०
१६	४	७	२			१६	३	६	१६	५४
१७	४	३३	२७				१	२		६७
१८	९४	३९	१५			१		३		१५२
१९	६४	१४	१०		३			३		९४
२०	३१	३७				१	४		६१	१३४
२१	४१	४१	८			९		३	१६	११८
२२	३२	२८	२		१			१	३	६७
२३	२८	३०	१			७		१		६७
२४	३५	६८	५	१	३	२	२	३		११९
२५	३८	६५	५		३	१४		१		१२६
२६	६१	४६	८			९		१	२	१२७
२७	९४	३१	७		१	६	१	३		१४३
जम्मा	१,२४२	९३९	१७२	३	१६	२८१	३०	१०३	२२१	३,००७
प्रतिशत	४१.३०	३१.२३	५.७२	०.१०	०.५३	९.३४	१.००	३.४३	७.३५	१००.००

स्रोत : घरघुरी सर्वेक्षण २०७५

७.६ अपाङ्ग जनसंख्या

शरीरका अङ्गहरू र शारीरिक प्रणालीमा भएको समस्याका कारण भौतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक वातावरणका साथै सञ्चार समेतबाट सिर्जना भएको अवरोध समेतले दैनिक क्रियाकलाप सामान्यरूपमा सञ्चालन गर्न एवं सामाजिक जीवनमा पूर्ण सहभागी हुन कठिनाई हुने अवस्थालाई अपाङ्गता भनिन्छ । खासगरी व्यक्तिहरूमा

२१८ । कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

नक्सा स्रोत: भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

अपाङ्गता हुने कारण आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोगको कमी, ग्रामीण क्षेत्रमा मुख नधुने समस्याका कारण उत्पन्न Trachoma रोग, दुर्घटना, जन्मजात, प्राकृतिक प्रकोप, कुपोषण, स्वास्थ्य उपचार नपाएर, द्वन्द्व वा युद्ध वा विस्फोटक पदार्थको प्रयोग आदि देखिएका छन्। जसलाई घटाउन प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक दुवै कार्यहरू गरिनुपर्दछ। नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा बालबालिकाहरूको हक हित र अधिकारको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र विकास गर्न १९ वटा क्षेत्रलाई समेटी अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण ऐन, २०३९ र अपाङ्गतासम्बन्धी कार्ययोजना, २०६३ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। त्यसै गरी २०६६ पुस १२ गते नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धी, २००६ लाई अनुमोदन गरेको छ। सरकारले अपाङ्गता परिचयपत्र विवरण निर्देशिकासमेत जारी गरी विवरण गरिरहेको छ। अपाङ्गता परिचयपत्र विवरण गर्नका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्गताका आधारमा शारीरिक अपाङ्गता, दृष्टिविहीन र न्युन दृष्टियुक्त, स्वरबोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता, सुस्त श्रवण र बहिरा, श्रवण दृष्टिविहिनता, मानसिक अपाङ्गता बौद्धिक अपाङ्गता, बहुअपाङ्गता गरी सात किसिमले र गाम्भीर्यताका आधारमा तह क (रातो रङको परिचयपत्र), तह ख (नीलो रङको परिचयपत्र), तह ग (पहेलो रङको परिचयपत्र) र तह घ (सेतो रङको परिचयपत्र) गरी चार तहमा विभक्त गरी परिचय पत्र विवरण गर्ने कार्य सुरु गरिएको छ। हालसम्म यो समुदायको सामाजिक आर्थिक अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन केही सामान्य आयमुलक र सिपमुलक तालिमहरू सञ्चालन गरिएता पनि यिनीहरूको आत्मविश्वासलाई बढाउन र समुदायबाट हुने गरेको उपेक्षाबाट मुक्त राख्न स्थानीय स्रोत साधन र निकायहरूमा यो समुदायको पहुँच पुर्‍याउन विभिन्न कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने देखिन्छ।

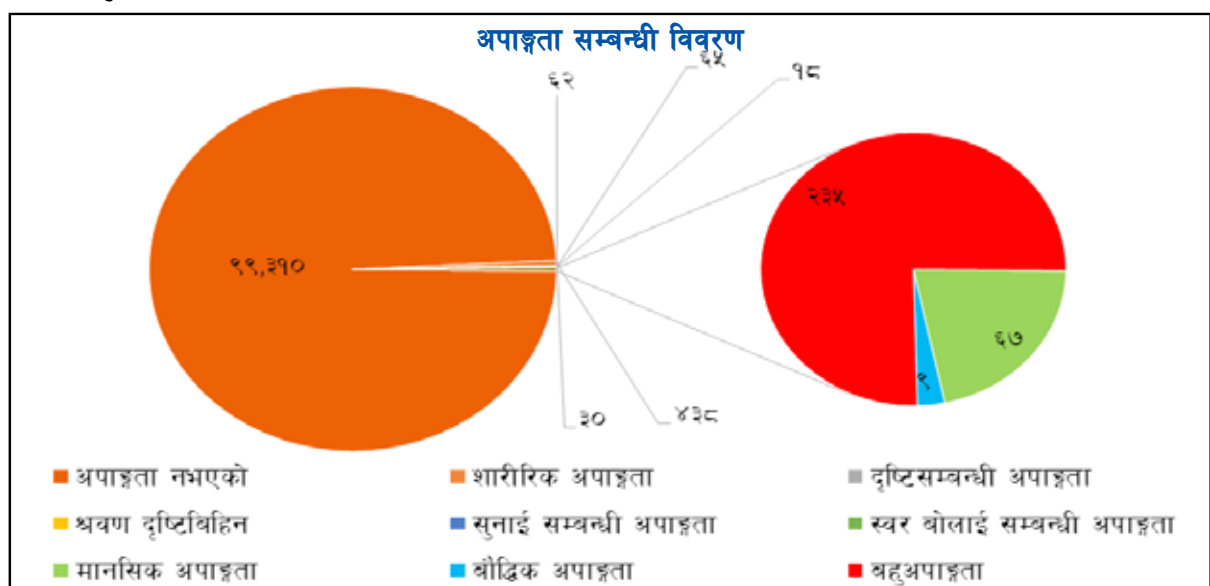
घरपरिवार तथ्याङ्क संकलनको विवरण अनुसार कलैया उप-महानगरपालिकामा रहेको कूल १,००,२३४ जनसंख्या मध्ये ०.९२ प्रतिशत अर्थात् ९२४ जनामा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको छ। जस मध्ये शारीरिक अपाङ्गता भएका ४३८, दृष्टिविहिन अपाङ्गता भएका ६२, स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका ६५, सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका ३०, श्रवण दृष्टिविहिन सम्बन्धी अपाङ्गता भएका १८ जना रहेका छन्। थप अपाङ्गता तथा वडागत अपाङ्गताको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १३६ : अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिविहिन	सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता	स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता	जम्मा
१	६,०७२	११					१		१	६,०८५
२	४,५२६	७							४	४,५३७
३	३,४७२	१३			१	१	२			३,४८९
४	३,२७३	३५	१			१				३,३१०
५	३,६००	७	१	१			४			३,६१३
६	४,५८७	२७	४	१	२	१	४		१	४,६२७
७	३,२३०	६	१							३,२३७
८	२,७१८	७	२		२	२				२,७३१
९	३,२५३	१५	३	३	१	१	३		६७	३,३४६
१०	४,८२७	३१	६	४	३	२	६		३७	४,९१६
११	३,८४१	२५	२		१	१	३		८	३,८८१
१२	३,९४३	१८	४			३	२		७	३,९७७
१३	४,५१७	१३	३		१	५	२		१	४,५४२
१४	४,७७९	१६	४	१	१	२	३	१	१	४,८०८

वडा नं.	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिविहिन	सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता	स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता	जम्मा
१५	२,२४०	१२	२			२	१		५	२,२६२
१६	२,३११	११	१			१			१६	२,३४०
१७	३,१२५	३			१					३,१२९
१८	४,५५१	२३	४		७	३	१३	४	१	४,६०६
१९	३,८७८	२२	२	१	३	१०	१३		१	३,९३०
२०	३,४१८	८			१		१		६१	३,४८९
२१	३,१४१	१८	१	४		२	२		१७	३,१८५
२२	२,४०८	२							३	२,४१३
२३	२,७८५	५	१		१	३	३			२,७९८
२४	३,१९४	२४	३			५				३,२२६
२५	३,७९३	२४	२	२		३	१			३,७९५
२६	३,४३५	२०	१			५	१	३	३	३,४६८
२७	४,४७३	३५	१४	१	५	१२	२	१	१	४,५४४
जम्मा	९९,३१०	४३८	६२	१८	३०	६५	६७	९	२३५	१००,२३४
प्रतिशत	९९.०८	०.४४	०.०६	०.०२	०.०३	०.०६	०.०७	०.०१	०.२३	१००.००

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.७ फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाइ

उप-महानगरपालिकालाई सधैं सफा राखि वातावरण मैत्री घर, टोल, बस्ती, समाज बनाउने हेतुले राष्ट्रिय सरसफाइ अभियानलाई निरन्तरता प्रदान गर्दै आएको क्रममा वडा नागरिक मन्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, टोल विकास संस्था, टोल सुधार समाज र विपद व्यवस्थापन समितिको अगुवाई र सहकार्यमा टोल तथा वडास्तरमा अभियानको रूपमा संचालन भएको पाइन्छ। शहरीकरणको धेरै प्रभाव नभएको कलैया उप-महानगरपालिकामा स्वच्छ हावापानीको र प्राकृतिक वातावरणको अनुभव गर्न सकिन्छ। तर पनि दैनिक रूपमा घरबाट निस्किएको फोहोरलाई उचित व्यवस्थापन गर्न सकिएको खण्डमा फोहोर मैलाको व्यवस्थापन हुन्छ। जसले नगरका बासिन्दा लाई स्वस्थकर जीवन जिउन मद्दत गर्दछ। यस विषयमा उप-महानगरपालिकाले विशेष प्राथमिकताका साथ कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ।

७.७.१ फोहोरमैला व्यवस्थापन

तालिका नं. १३७ : फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	फोहोरमैला व्यवस्थापन	ल्यान्डफिल साईट (जग्गा) को व्यवस्था	कुहिने र नकुहिने फोहोरको बर्गिकरण
१	छ	छ ।	छैन ।

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

तालिका नं. १३८ : हस्पिटलबाट निस्केको फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हस्पिटल/हेल्थपोस्ट/ क्लिनिकहरूको नाम	हस्पिटलको फोहोर व्यवस्थापन			
		कुहिने फोहोरको व्यवस्थापन	नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन	अन्य फोहोरहरूको व्यवस्थापन	फोहोर जलाउने व्यवस्थापन
१	कलैया अस्पताल	छ	छैन	छ	छ

स्रोत : क्षेत्रीय वा जिल्ला हस्पिटल, निजि हस्पिटल, हेल्थपोस्ट, मेडिकल क्लिनिक, २०७४

७.७.२ सार्वजनिक शौचालय

तालिका नं. १३९ : सार्वजनिक शौचालयको विवरण

क्र.सं.	स्थान	कच्ची संख्या	पक्की संख्या	कैफियत
१	कलैया भरत चौक		२	
२	कलैया बजार		२	

स्रोत : कलैया उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

७.७.३ शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवार

तालिका नं. १४० : शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	प्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	प्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्की)	साधारण चर्पी	सामुदायिक चर्पी	चर्पी नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	३०५	५५८	२०८	१	२		१,०७४
२		८३	५४१	३	११८		७४५
३	१७	२३१	२६८	१	६२		५७९
४	२७	१४२	४०५	६	२६		६०६
५	२८२	२५९	९५	५	६	१	६४८
६	१२	५१५	२०२		४०		७६९
७	१२	४४५	२४	१	७७		५५९
८	१५	२७५	४	२	१११		४०७
९	२२	१५९	१९२	३	१३२		५०८
१०	६	३६५	५७	४	२४६	२	६८०
११	२६	७१	३०४	३	२४९		६५३
१२	१	३०३	१६०		१०९		५७३
१३	३	३०५	२२५		१८९		७२२
१४		२१५	११४		४४२		७७१
१५	१	२	१९६	५	२०६		४१०
१६	३३	५९	२९७	१	३२		४२२

वडा नं.	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्की)	साधारण चर्पी	सामुदायिक चर्पी	चर्पी नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१७	१३	५४	२९७	१०७	५९		५३०
१८	३	१९५	४७७	२	६०		७३७
१९	५६	१३१	३७९	५	२२		५९३
२०	२५	५१	२६५	२	२१३		५५६
२१		१२३	२५८		१२३		५०४
२२	१	४९	३००	२	६७		४१९
२३	५१	२१३	१०६	८	४४		४२२
२४		१५४	१०१		२५५		५१०
२५	२	४९२	७१		१५		५८०
२६		५७	११४		३६७		५३८
२७	१७	२२०	१४१		३९२		७७०
जम्मा	९३०	५,७२६	५,८०१	१६१	३,६६४	३	१६,२८५
प्रतिशत	५.७१	३५.१६	३५.६२	०.९९	२२.५०	०.०२	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये ५,८०१ अर्थात् ३५.६२ प्रतिशत घरपरिवारले साधारण चर्पी, ५,७२६ अर्थात् ३५.१६ प्रतिशतले फ्लस सहितको सेप्टिक ट्याङ्क भएको चर्पी, ९३० अर्थात् ५.७१ प्रतिशतले फ्लस सहितको सार्वजनिक ढल भएको चर्पी, १६१ अर्थात् ०.९९ प्रतिशतले सामुदायिक चर्पीको प्रयोग गरेको र ३,६६४ अर्थात् २२.५० प्रतिशतले भने चर्पीको प्रयोग नै नगरेको पाइयो । साधारण चर्पी प्रयोग गर्नेको संख्या ३५.६२ प्रतिशत हुनु र २२.५० प्रतिशत जनसंख्याले चर्पीको प्रयोग नै नगर्न व्यक्तिगत तथा सामुदायिक स्वास्थ्यका हिसाबले जोखिम बढी रहेको देखाउँछ । सानो संख्याले मात्र खुल्ला स्थानमा दिसापिसाब गर्दा समेत समुदायको ठूलो हिस्साको जनस्वास्थ्य प्राणघातक संक्रामक रोगहरूको जोखिममा पर्ने हुँदा चर्पी प्रयोगलाई अनिवार्य गर्ने र चर्पीको गुणस्तर सुधारमा ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ :

७.७.५ घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवार

तालिका नं. १४१ : घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण

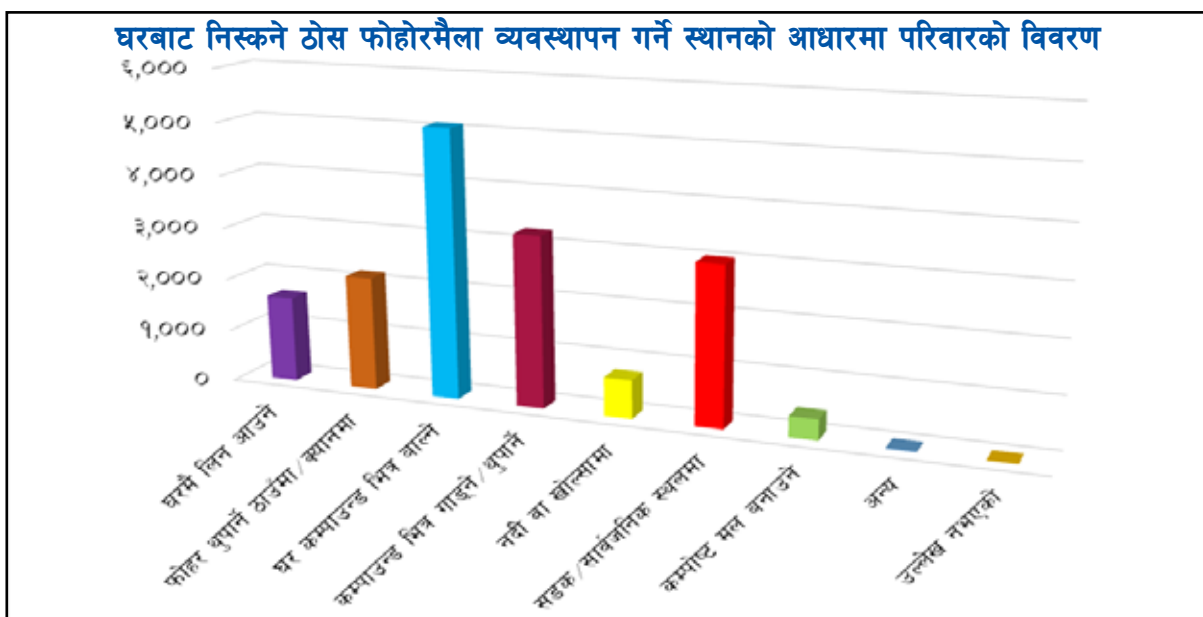
वडा नं.	घरमै लिन आउने	फोहोर थुपार्ने ठाउँमा/क्यानमा	घर कम्पाउन्ड भित्र बाल्ने	कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने/थुपार्ने	नदी वा खोल्सामा	सडक/सार्वजनिक स्थलमा	कम्पोष्ट मलबनाउने	*अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	२८८	५५१	१४२	४२		५१				१,०७४
२	५	२९	२९४	४१०	६	१				७४५
३	१३५	१४९	९	२१	२	२६३				५७९
४	३	३२१	५७	१३०	११	८२	२			६०६
५	१३३	३००	३०	३१	७	१४६			१	६४८
६	२३	१	६६३	६६		१५		१		७६९
७	३३	२०२	२२५	८९	५	५				५५९
८	६८	६९	६३	५३	४	१४६	४			४०७
९	११९	१४०	८५	३८	११७	८	१			५०८
१०	१	१	१५७	२४	४	४३८	५३		२	६८०
११	३२	१५	८४	१९६	१७१	१५१	१	३		६५३
१२	१		३५	९	२	५२६				५७३
१३	३२७	२७	१८०	१४७	२	२६	१३			७२२

१४	२	३	३५९	११८	३२	२१०	४७			७७
१५	३०		१६	३३३	१२	१	१७	१		४१०
१६	५५	३८	१२८	११४	१९	४०	२८			४२२
१७	६९	३९	४९	४०	९५	२३६	२			५३०
१८	३	३०	३०६	२९	१०६	१२९	१२७	७		७३७
१९	२६		२३२	३१७		११	४	३		५९३
२०	८	१	४५	३५५	४	१३९	४			५५६
२१		१	३३२	५०	७८	२८	१५			५०४
२२	२	२२	१७६	२०४	९	२	४			४१९
२३	३७	३	२३२	७७		७१	२			४२२
२४	२	४	२५३	५९	३०	९९	६३			५१०
२५	२१२	१९८	७६	९०	२	२				५८०
२६	१५	१७	२६४	१०१	७	१२८	६			५३८
२७		६	५९५	१०३	७	५९				७७०
जम्मा	१,६२९	२,१६७	५,०८७	३,२४६	७३२	३,०१३	३९३	१५	३	१६,२८५
प्रतिशत	१०.००	१३.३१	३१.२४	१९.९३	४.४९	१८.५०	२.४१	०.०९	०.०२	१००.००

*माथि उल्लेखित फोहोर व्यवस्थापन गर्ने स्थानबाहेक अन्य स्थान जस्तै खुला जग्गा, नाली, आदि

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये १,६२९ अर्थात् १० प्रतिशतको घरमा फोहर लिन आउने, ५,०८७ अर्थात् ३१.२४ प्रतिशतले घरको कम्पाउन्ड भित्र बाल्ने गरेको, ३,२४६ अर्थात् १९.९३ प्रतिशतले घरको कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने/थुपार्ने गरेको देखिन्छ। त्यसैगरी ३,०१३ अर्थात् १८.५० प्रतिशतले सडक/सार्वजनिक स्थलमा फाल्ने गरेको र ७३२ अर्थात् ४.४९ प्रतिशतले नदी वा खोल्सामा फाल्ने गरेको पाइयो। ग्रामीण इलाका तथा कृषि मुख्य पेशाको रूपमा भएपनि यहाँका २.४१ प्रतिशत घरपरिवारले फोहरलाई कम्पोस्ट मलको रूपमा प्रयोग गरेको देखिन्छ। यो फोहर व्यवस्थापनको उत्तम उपाय रहेतापनि फोहरको प्रकृति अनुसार प्लाष्टिक जन्य तथा अन्य नसड्ने फोहरहरू खेतीयोग्य जमिनमा पर्न जाँदा क्रमशः भू-प्रदूषण बृद्धि भई उत्पादकत्वमा ह्रास आउन सक्ने देखिन्छ। अर्कोतर्फ जलाउने, खोल्सामा फाल्ने साथै सार्वजनिक स्थलमा समेत फाल्ने कार्यहरूले प्रदूषण बृद्धि गराई जनस्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष असर गर्दछ। तसर्थ फोहरको उचित व्यवस्थापनमा समुदायलाई सचेत बनाउनुपर्ने देखिन्छ।

७.७.६ ढल निकासको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण

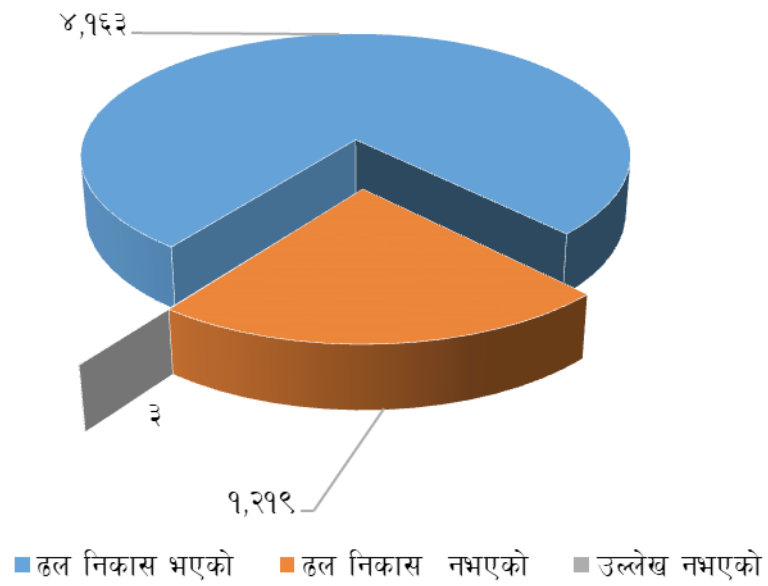
उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १६,२८५ घरपरिवारहरू मध्ये जम्मा ४,१६३ अर्थात् २५.५६ प्रतिशत घरपरिवारहरूको मात्र ढल निकासको व्यवस्था छ भने बाँकी १२,११९ अर्थात् ७४.४२ प्रतिशत घरपरिवारहरूको घरमा ढल निकासको व्यवस्था छैन । उप-महानगरपालिकामा आवश्यक आधारभूत सार्वजनिक भौतिक पूर्वाधारको विद्यमान अवस्थालाई हेर्दा ढल जस्तो सामुदायिक सरसफाई, स्वास्थ्य तथा व्यक्तिगत र पारिवारिक स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषय व्यवस्थापनको स्थिति कमजोर देखिन्छ । सडक, पिउने पानी, ढल जस्ता भौतिक पूर्वाधारको समुचित विकास उप-महानगरपालिकाका विकासका अपरिहार्य आयामहरू भएकाले सम्बन्धित निकायहरूको ध्यान यसतर्फ जानु जरुरी छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४२ : ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	ढल निकास भएको	ढल निकास नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	७९०	२८४		१,०७४
२		७४५		७४५
३	२४१	३३८		५७९
४	३०६	३००		६०६
५	४९४	१५३	१	६४८
६	१९८	५७१		७६९
७	२१९	३४०		५५९
८	१२०	२८७		४०७
९	३५५	१५३		५०८
१०	११८	५६०	२	६८०
११	६७	५८६		६५३
१२	१७५	३९८		५७३
१३	१४	७०८		७२२
१४	१७५	५९६		७७१
१५	१	४०९		४१०
१६	४८	३७४		४२२
१७	६२	४६८		५३०
१८	१८५	५५२		७३७
१९	१९	५७४		५९३
२०	५२	५०४		५५६
२१	१९९	३०५		५०४
२२	५७	३६२		४१९
२३	११	४११		४२२
२४	२१	४८९		५१०
२५	१८९	३९१		५८०
२६	१	५३७		५३८
२७	४६	७२४		७७०
जम्मा	४,१६३	१२,११९	३	१६,२८५
प्रतिशत	२५.५६	७४.४२	०.०२	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

खण्ड ८ : वन तथा वातावरण

८.१ प्राकृतिक वन तथा वनस्पति

कलैया उप-महानगरपालिका वन वातावरण र जैविक विविधताको दृष्टिकोणले सम्पन्न उप-महानगरपालिकाको श्रेणीमा पर्दैन। उप-महानगरपालिकामा जैविक विविधताको अवस्था तथा स्थिति पत्ता लगाउन उप-महानगरपालिकाको जैविक विविधता बारे लेखिएका लेख, रचनाहरूको अध्ययन गर्नुको साथै सम्बन्धित कार्यालयबाट प्राप्त तथ्याङ्कको आधारमा यो विवरण तयार पारिएको हो।

कलैया उप-महानगरपालिकामा पाइने प्रमुख वनस्पतिका प्रजातिहरूमा साल, रुद्राक्ष, सिमल, चाँप, सतिसाल, अर्जुन, रातो सिरिस, बर, कुरिलो यसै गरी घिसने जन्तुहरूमा धामन, तिरीच, घोरगराईच, हरियो काना, सुगा सर्प, पानी सर्प, डोम जातका सर्प, गोहोरो, सुनगोहोरो, आदि पाइन्छन्। चराचुरुङ्गीहरूमा राज धनेश, मयूर कालो तित्रा, लुईचे, खैरो धनेश, सुगा, कण्ठे सुगा, मदन सुगा/टुईके सुगा, जुँगे सुगा, कालो गिद्ध, डंगर गिद्ध, लामो ठुँडे गिद्ध, सिलसिले, कटुस टाउके, मौरी चरी, जङ्गली लाटोकोसेरो, खैरो हाँस, सानो माटोकोरे, भुद्रुड, चिल, काँडे बाज, कण्ठे बाज, घुकुती हुकुर, सानो बौडाई, ठूलो लहाँचे, छिर्के लहाँचे, कोईली, हुट्टी ट्याउँ, कालो ढाडे लाहाँचे, भद्रे, सानो जलेवा, सानो बकुला, लालसर, कालो भूँडीफोर, चिभे, तोप चरा, कोकले, जुरेली/बुलबुल, गाजले चरी, धोवी चरा, श्यामा, रानी चरी, छिरबिरे माटो कोरे, कालिज, निलकण्ठ, बट्टाई, कुथुके, ठूलो चमेरो, भँगेरी बाज, थोप्ले लाटोकोसेरो, बकुला, मलेवा आदि प्रजातिका स्थानीय र आप्रवासी चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन्।

८.२ जैविक विविधता

कलैया उप-महानगरपालिकाको पर्यावरणीय सन्तुलनका लागि पारिस्थितिक जैविक प्रणालीलाई सन्तुलितरूपबाट कायम राख्न वन, वनस्पती तथा प्राणीहरू बिचको स्थापित सम्बन्धलाई दिगोरूपमा कायम राख्न सजगता अपनाउनुपर्ने देखिन्छ। दिगो विकासका निम्ती पूर्वाधार विकासको क्रममा हुने वनजंगल र पारिस्थितिक विनासलाई न्यूनीकरण गर्न नितान्त आवश्यक छ। वातावरणीय असन्तुलनले वनस्पती वा प्राणीहरूको क्रमिक ह्रास र विनास हुँदै अन्ततः लोप हुने अवस्था हुन सक्छ। विषम हावापानीमा विभिन्न जात जातिका प्राणी र वनस्पती रहेको यस उप-महानगरपालिकामा वन संरक्षण र सम्बर्द्धनको कार्यमा स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता अपरिहार्य हुन पुगेको छ। यिनै कुराहरूलाई मध्यनजर गरी २०४९ सालमा स्थानीय बासिन्दाहरूलाई आफ्नो दैनिक उपभोग्य वन पैदावारको उपलब्धता गराउने उद्देश्य राखी सामुदायिक वन दर्ता गर्ने कार्यको थालनी भएको पाइन्छ।

मानव जीवनको लागि जैविक विविधताको संरक्षण अपरिहार्य छ। दैनिक जीवनको लागि आवश्यक काठ, दाउरा, घाँसको लागि मात्र नभई पारिस्थितिक तथा जैविक प्रणालीको सन्तुलनको लागि समेत जैविक विविधताको महत्वलाई दृष्टिगत गरी हाल यस उप-महानगरपालिकामा सामुदायिक वन जस्ता अवधारणाहरूलाई व्यवहारमा लागु गरिएको छ। यसै सन्दर्भमा वन वरिपरी बढिरहेको जनसंख्या, चोरी निकासी र आगामी दिनहरूमा उक्त वन क्षेत्रले मागेको आधारमा आपूर्ति गर्न नसक्ने वन पैदावारको हैसियतलाई विचार गर्दा यस क्षेत्रको जैविक विविधता व्यवस्थापन कार्य चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ। हाल सामुदायिक वनहरू वन संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सदुपयोगमा सहभागी भइरहेका छन्।

यस उप-महानगरपालिकामा उपोष्ण तथा समशितोष्ण प्रदेशीय जलवायु भएको कारण यस क्षेत्रमा पाइने प्रमुख वनस्पतीका प्रजातिहरूमा, साल, सिसौ, रुद्राक्ष, सिमल, जामुन, कदम, खयर, करम, पिठारी, छतिवन, वोहरी, खमारी, वोठधंगेरो, बकाईनो, इप्पील, टिक, वर, पीपल, बेल, अमला, निम, पलाँस, आप, डुम्री, कटहर, लिची, नरिवल, सुपारी, वयर, काँशी अमला, कैदल, राजवृक्ष, अशोक, चेरी, समी, मसला, वडहर, अम्बा, केरा, कागती, भोगटे, सरिफा, दारिम, तित्री, फडिर, असारे, साज, सादन, कुम्भी, हर्रो-बरो, हल्लुडे, सिरीस, तारी, कुसुम, क्यामुना, दबदवे, टुनी, सान्दन, कर्मा, मालती, पाँचपाते, सतिसाल, हल्लुडे, वनसुन्तला, कुम्भी, नेवारो, अशोक, सपेटा ।

उप-महानगरपालिकाको हावापानीले जीवजन्तु र वनस्पतीहरूलाई संरक्षित गर्न सकिने खालका वासस्थान उपलब्ध गराइएको भएतापनि यहाँको वनक्षेत्र अतिक्रमण र वन फडाँनीको चपेटामा पर्न गएको छ। जैविक विविधता अन्तर्गत पर्ने स्थानीय कला संस्कृतिहरूको विविधतालाई जगेर्ना गर्दै धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र पर्यटकिय दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण ठानिएका विभिन्न स्थानहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने देखिन्छ।

यस क्षेत्रमा पाइने गैरकाष्ठ वन पैदावारले यहाँका स्थानीय वासिन्दाका कतिपय महत्वपूर्ण आवश्यकता परि पूर्ति गर्नुका साथै कलैया उप-महानगरपालिकाका ग्रामीण बस्तीहरूको जीवन स्तर उकास्न र खाद्य सुरक्षामा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन् । यस्ता पैदावारहरूले जैविक विविधताको संरक्षण गर्नुका साथै रोजगारी र आयआर्जनको आधार तथा साना उद्योगहरूलाई अवसर प्रदान गर्छन् यसको लागि सरकार तथा सम्बन्धित निकायले नीति बनाउनु पर्छ ।

८.३ सामुदायिक वन

स्थानीय वासिन्दालाई वन संरक्षण र उपयोगमा सहभागि बनाउने नेपाल सरकारको नीतिअनुसार यस उप-महानगरपालिकामा जिल्ला वन कार्यालय मार्फत सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन गरी वन हस्तान्तरण गर्ने काम पनि भइरहेको छ। वन ऐन, २०४९ तथा वन नियमावली, २०५१ ले व्यवस्था गरे बमोजिम सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जवाफदेही सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहहरू नै हुन्छन् । यो कार्यक्रम शुरुमा लागू हुँदा यसको उद्देश्य नाङ्गा डाँडा पाखाहरूमा हरियाली बढाउने र सर्वसाधारण जनतालाई, काठ, दाउरा र डालेघाँस लगायत वन पैदावारको आधारभुत आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने रहेको थियो, तर अहिले यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्यमा विपन्न परिवारहरूको गरिवी निवारण, जीविकोपार्जन, जैविक विविधताको संरक्षण, दिगो वन व्यवस्थापन, सुशासन, समावेशीकरण, लैङ्गिक समानता, विशेष गरी महिला, दलित तथा जनजातिको सहभागिता जस्ता नयाँ नयाँ सवालहरू समेत समावेश भएकोले यस कार्यक्रमले गरिवी न्युनिकरणमा समेत सहयोग पुर्‍याउन सक्ने विश्वास गरिएको छ । जिल्ला वन कार्यालयको प्राविधिक सहयोगमा समूहको स्वीकृत विधान तथा वन कार्ययोजना बमोजिम उपभोक्ता समूहको क्रियाकलापहरू संचालन तथा सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन, व्यवस्थापन तथा वन पैदावारको सदुपयोग हुने गरेको छ ।

विगतको समयमा थोरै जनसंख्याको तुलनामा वन क्षेत्र कम भएकोले वन संरक्षणमा जोड दिएको पाइन्छ । बढ्दो अतिक्रमण, लुकिचोरी हुने कटानी, चरिचरन, आगलागी आदि कारण र भइरहेको वन विनासले वनको अवस्था अत्यन्त संवेदनशील भएको छ। त्यसैले गर्दा वन क्षेत्रका बस्तीहरूमा वन संरक्षण समिति तथा वन उपभोक्ता समितिहरू गठन गरी वन संरक्षणका लागि स्थानीय प्रयास शुरु हुन थालेको छ। एकातिर वनको महाभारत क्षेत्र नजिक बस्ने वासिन्दाहरूमा वन संरक्षणको प्रयास सुरु हुँदैछ भने अर्कोतर्फ वनक्षेत्रबाट टाढाका गाउँलेहरूको लागि सर्वसुलभ तरिकाबाट वन उपयोग व्यवस्थित हुन नसक्दा वनबाट

काठदाउरा लुकिछिपी चोरी निकासी हुने क्रम पनि यथावत छ। विगतका वर्षहरूको तुलनामा जनताको सहभागिताको परिणाम स्वरूप वनको महाभारत क्षेत्र लगायत सघन अवस्थामा रहेका कतिपय वनक्षेत्रहरू पुनः प्राकृतिक अवस्थामा रूपान्तरित हुन पुगेका छन्। सामुदायिक वनहरूमा विद्यमान संरक्षण र आफ्नो सामुदायिक वन प्रतिको लगावको परिणाम स्वरूप उजाड र मरुभूमीकरणतर्फ उन्मुख हुँदै खोला र खहरेहरूले ग्रसित भएका वनक्षेत्रहरू आज प्राकृतिक रूपमा संरक्षित भएका छन्। सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरूसँग प्राविधिक ज्ञान र वनको उत्पादकत्व बढाउन आवश्यक पर्ने प्रविधिको अभाव खड्किएको छ। तसर्थ वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सामुदायिक वनहरूलाई स्रोत, साधन र प्रविधियुक्त जनशक्तिको उपलब्ध हुनु जरुरी छ। उपभोक्ताहरूमा रहेका परम्परागत वन संरक्षण विधिहरूका अतिरिक्त नयाँ विधि र कार्यशैलीहरूको विकास गराउन जरुरी देखिन्छ। दक्षता अभिवृद्धिका निमित्त सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूलाई तालिम, गोष्ठी, सेमिनार र अवलोकन भ्रमणका अवसरहरू प्रदान गर्नुपर्ने देखिन्छ।

बौद्धिक सम्पदा अधिकार (Patent right) का विषयमा र WTO सम्बन्धी अवधारणाहरूका विषयमा समुदायलाई आवश्यक जानकारी गराउनु र अनुशिक्षण दिनुपर्ने देखिन्छ। उप-महानगरपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको सहभागितामा सामुदायिक वनभित्र गैरकाष्ठ वनपैदावारको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी र अध्ययन भ्रमणहरू गरिदै आएका छन्। यसले स्थानीय स्तरबाट वन व्यवस्थापनका सम्पूर्ण पक्षहरूलाई अघि बढाउन र वनक्षेत्रको उत्पादन बढाउन थप मद्दत मिल्ने देखिन्छ। सामुदायिक वनहरूको सुदृढीकरणका निमित्त जिल्ला वन कार्यालयको जनशक्ति मात्रले सम्भव नदेखिएकाले उक्त कार्यका निमित्त वनसँग आवद्ध विभिन्न गैससहरूलाई उप-महानगरपालिकामा परिचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

सामुदायिक वनहरूको क्रमिक हस्तान्तरण र वन संरक्षणका प्रभावकारी उपायहरूको अवलम्बनले प्राकृतिक पुनरुत्पादन क्रमशः बढ्दै जाने देखिन्छ। वनहरूबाट काठ र दाउराको परम्परागत उत्पादन लिने प्रवृत्तिमा परिवर्तन गर्दै जनतालाई गैरकाष्ठ पैदावारको उत्पादनतर्फ उन्मुख गराउनुपर्ने र वन्यजन्तुहरूको व्यवसायिक पालन लगायतका गतिविधिहरूबाट आय स्रोतहरूमा वृद्धि गर्न जनसहभागितामा विशेष जोड दिनुपर्ने देखिन्छ।

८.४ वन पैदावारको माग र आपूर्ति

यस उप-महानगरपालिकामा काठ/दाउरा खपत मुख्य वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूमा हुने गर्दछ। यस अलावा यहाँको बढ्दो जनसंख्या र बसाई सराई तथा शहरीकरणले आवश्यक पर्ने काठ/दाउरा तथा विकास निर्माणमा काठको माग बढ्दै गएको छ। वनजंगलको नजिकका परिवारले बढी काठ/दाउरा खपत गर्दछन् भने वनबाट टाढा रहने परिवारले धेरै कम परिमाणमा काठ/दाउरा खपत गर्ने गरेको पाइन्छ। कलैया उप-महानगरपालिका भित्र रहेका सा.व.उ.समूहका उपभोक्ताहरूलाई आवश्यक पर्ने काठ, दाउरा सम्बन्धित सा.व.उ.समूहको स्वीकृत वन कार्ययोजना अनुसार समूहबाट नै आपूर्ति हुने गरेको अवस्था रहेको।

८.५ जडिबुटी

यस उप-महानगरपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने जडिबुटीहरूमा रिट्ठा, , सतावरी, बोभो, कुरिलो, चिउरी, हरो, बरो, राजवृक्ष, सजिवन, चिराईतो लहरेगुर्जो, सुगन्धवाल, रुदिलो, तितेपाती आदि जडिबुटीहरू संकलन तथा बिक्री हुने प्रसस्त संभावना रहेको देखिन्छ।

८.६ वन संरक्षणका लागि चालुपर्ने कदम

राष्ट्रिय, सामुदायिक र संरक्षित वनहरूलाई सघनीकरण गर्दै तिनीहरू भित्र गैरकाष्ठ पैदावार र बहुमुल्य जडिबुटीहरूको उत्पादन गर्नु नितान्त आवश्यक छ। राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजारको विश्लेषण गरी गैरकाष्ठ पैदावारमा आधारित जडिबुटी प्रशोधन उद्योगको स्थापना तथा सञ्चालनतर्फ सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूको संलग्नता हुनु नितान्त आवश्यक देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा जनसंख्याको चाप बढ्दै गएको र उन्नत जातका पशुहरूको तुलनामा स्थानीय अनुत्पादक पशुहरूको संख्या पनि उच्च रहेको देखिन्छ। यी अनुत्पादक पशुहरूको अनियन्त्रित चरिचरनको कारण राष्ट्रिय र संरक्षित वन क्षेत्रहरू प्रभावित भएका छन्। प्राकृतिक रूपबाट पुनरुत्पादन हुने गरेको पोथ्रा पोथ्रीहरू अनियन्त्रित चरिचरनले विनाश भइरहेका छन्। प्राकृतिक स्रोत र साधनहरूको दिगो उपयोगबाट नै मानव समाजको समुन्नत भविष्यको परिकल्पना गर्न सकिन्छ। जनताको सहभागिता र संलग्नतामा वन संरक्षणलाई सामुदायिक वन कार्यक्रम, कबुलियती वन कार्यक्रम र कृषि वन कार्यक्रम सञ्चालन गरी गरिब, असहाय, अपाङ्ग र महिला समुदायलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। वनको हैसियतमा सुधार ल्याउन सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूबाट हुन सक्ने सकारात्मक कार्यक्रमहरूलाई पहिचान गरी सहभागितात्मक सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम अघि बढाउनु अत्यावश्यक देखिन्छ। वन नीति २०७१ का अनुसार वन संरक्षणमा चालुपर्ने कदमहरू निम्न बुँदाहरूमा उल्लेख गरिएको छ :

- ✓ घरायसी तथा अन्य इन्धनको रूपमा प्रयोग हुने काठ वा वन पैदावारको विकल्पमा अन्य वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- ✓ बहुपक्षिय सहभागितात्मक संयन्त्रको विकास गरी चोरी शिकारी, अवैध कटान, वन पैदावारको अवैध संकलन, अत्यधिक चरिचरन, मिचाहा प्रजाती र डढेलो नियन्त्रण गर्ने ।
- ✓ पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनको विकासका लागि राष्ट्रिय वनमा तोकिएका प्रजातिका वन्यजन्तु तथा विरुवाको संरक्षण, प्रजनन र उपयोग गर्ने ।
- ✓ दिगो वन व्यवस्थापनको नीति अवलम्बन गर्ने ।
- ✓ जैविक विविधता, सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र जलवायु परिवर्तनको विषयमा एकिकृत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

८.६.१ मुख्य वातावरणीय समस्याको प्रकारको आधारमा परिवार (बहुउत्तरमा आधारित)

उपमहानगरपालिकामा तपाईंको परिवार बसोबास गरेको स्थान वरीपरीको मुख्य वातावरणीय समस्या के हो भनी सोधिएको प्रश्नमा सबैभन्दा बढी ७,४८३ परिवारले फोहर व्यवस्थापन नभएको जवाफ दिएका थिए भने ५,०२२ परिवारहरूले पानी प्रदुषण, ३,४९४ ले वायु प्रदुषण, २,०३९ ले अव्यवस्थित ढल र १०,०२३ ले ध्वनी प्रदुषणका समस्या भएको बताएका छन्। माथिका सबै समस्याहरू अव्यवस्थित शहरीकरणका कारण उत्पन्न समस्याहरू हुन्। शहरी विकासका लागि अत्यन्त आवश्यक भौतिक पूर्वाधार मध्ये स्वच्छ पिउने पानी वितरण प्रणालीको निर्माण, ठोस फोहर व्यवस्थापन योजना, ढल निकास, कालोपत्रे सडक, ध्वनी नियन्त्रण जस्ता विषय अनिवार्य सर्तहरू हुन्। तसर्थ, उपमहानगरपालिकामा व्यवस्थित शहरी विकास योजना निर्माण र त्यसको पूर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४३ : मुख्य वातावरणीय समस्याको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	प्रदुषित पानी	फोहर व्यवस्थापन नभएको	अव्यवस्थित ढल	वायु प्रदूषण	ध्वनी प्रदूषण	*अन्य समस्या	वातावरणीय समस्या नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	७१	४०५	३०	५०	३८		५०२		१,०७४
२	७३०	६३२	६	१	१		२	१	७४५
३	१६४	१८९	१७२	११७	१५४		३०१		५७९
४	१५०	३२३	१२२	३१५	१३५		२५०		६०६
५	४४	२९३	३	१८	१०	११	३४३	१	६४८
६	२४५	३४६	१३७	२४०	९२	२	४१६	१	७६९
७	२२	१८७	८	२	३	१	३५१	१	५५९
८	३२५	१३४	१५	७	१७		३		४०७
९	४५	९४	३	१२	२		३७७	८	५०८
१०	२२५	३४८	१७	२०८	४		१७५	७	६८०
११	१६३	२०५	१४	२१४	१९	१	२५६	२	६५३
१२	१६८	३४६	१	२३२			१६८	२	५७३
१३	७	८	७	१४	१		७०४	१	७२२
१४	११४	४४३	३	१९१			२४९		७७१
१५	१४						३९३	३	४१०
१६	२४७	२०३	१५०	१७७	११८	२	७३	२	४२२
१७	२५९	३८०	२०९	१०५	६६				५३०
१८	१८	७१७	३९४	६७५	१७२		१		७३७
१९	१४	१५	२०	१४	१३		५७१		५९३
२०	११९	४५५	५६	१२९	३४		२०	५	५५६
२१	३६४	४१४	२७७	२९७	३६		५३	२	५०४
२२	२२६	२३९	३६	२४	१०	१	९६	१	४१९
२३	६६	५६	१९	१५	१२		३५६		४२२
२४	६३	२८४	२४८	३१९	६३		११		५१०
२५	२	४०	६	१५	४		५२३	१	५८०
२६	५१५	४६८	९	९१			६	२	५३८
२७	६४२	२५९	७७	१२	१९		५८		७७०
जम्मा	५,०२२	७,४८३	२,०३९	३,४९४	१,०२३	१८	६,२५८	४०	१६,२८५
प्रतिशत	३०.८४	४५.९५	१२.५२	२१.४६	६.२८	०.११	३८.४३	०.२५	१००.००

*माथि उल्लेखित समस्याबाहेक दुर्गन्ध, रसायनिक प्रदूषण, विषादी प्रदूषण आदि

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

८.७ विपद् व्यवस्थापन

कलैया उप-महानगरपालिकामा धरातलीय उचाईको विविधताले गर्दा समतल उपत्यकादेखि पहाडी भू-भाग समेत रहेका छन्। तल्लो क्षेत्रहरू उप-महानगरपालिकाकै प्रमुख उत्पादन क्षेत्रहरू पनि यस कलैया उप-महानगरपालिकामा पर्दछन्। माटो पाँगो एवम् दोमट भएको हुँदा उत्पादन राम्रो हुन्छ। उच्च पहाडी क्षेत्रमा कडा खालको बलौटे र चुनढुङ्गा मिसिएको माटो भएकाले यस क्षेत्रमा भु-क्षय पहिरो जाने संभावना बढी हुन्छ भने मध्य भाग समेत पत्रे चट्टानमा रातो माटो मिसिएको माटो बढी भएको हुँदा भु-क्षय र पहिरोको दृष्टिले बढी संवेदनशील मानिन्छ।

भौगोलिक हिवबसाबले कमजोर भू-भाग र मध्यम खालको जलाधारीय अवस्थाले गर्दा यस कलैया उप-महानगरपालिकामा पनि वर्षेनी भुक्षय, बाढी, पहिरो, नदी कटान हुने गरेको छ। यसरी वातावरणीय असन्तुलनका कारण हुने प्राकृतिक प्रकोपका कारण ठूलो जनधनको क्षती समेत हुने गरेको छ। यस तितो यथार्थलाई मनन गरी भुक्षय र पहिरोको समस्याहरू र यसको कारण पहिल्याएर समाधानको लागि एक निकायलाई मात्र जिम्मेवार नठानी सम्बद्ध सबै निकायहरूले समन्वय र साभेदारी गरेर भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई प्राथमिकताको साथ अगाडी बढाउनु आजको टड्कारो आवश्यकता देखिएको छ :

तालिका नं. १४४ : उप-महानगरपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण

क्र.स.	संभावित प्रकोप	विद्यमान अवस्था	समय
१	भुकम्प	भूकम्पिय जोखिमका दृष्टिले नेपाल विश्वको ११ औँ स्थानमा रहेको र उप-महानगरपालिकामा भुकम्प प्रतिरोधात्मक भवन कमै मात्रामा भएको, भवन आचार संहिता पूर्ण रूपमा लागु नभएको	जुनसुकै समयमा
२	पहिरो	वृक्षारोपण नभएका नाङ्गा डाँडापाखा तथा नदिले कटान गर्ने क्षेत्रहरू	समय अनुसार असार-श्रावण-भदौ
२	बाढी	नगरमा विशेषतः साना ठुला नदि/खोलाहरू बग्ने गरेको र वर्षायाममा नदी तथा खोलाहरूले आसपासका भू-भागहरू वर्षेनी कटान गरी क्षति पुऱ्याईरहेको छ। वर्षेनी धेरै संख्यामा परिवारहरू प्रभावित भई रहेका छन्।	जेष्ठ-असोज
३	आगलागी	नगरको धेरै जसो भू-भागमा घनाबस्ती रहेका (सुकुम्बासी, बाढी विस्थापित) लगाएतका अति विपन्न समुदायका घरहरू सचेतना अभाव, अग्नी नियन्त्रण यन्त्रको अभाव, चुल्होमा आगो सल्काउँदा मट्टीतेलको प्रयोग गर्नु र सलाई लाईटरजस्ता आगो बाल्ने वस्तुहरू बच्चाले खेलाउँदा आगलागीका घटना बढी हुने गरेको।	चैत्र-जेष्ठ
४	महामारी	प्रकोपका रूपमा भाडापखाला लगायतका पानी जन्य रोग बढ्ने गरेको, स्रोत साधन अभाव र जनचेतना कमी, अनुकूल क्षमताको अभाव।	विपद् पछि, अन्य समयमा
५	वर्डफ्लु, अन्य फ्लु	अव्यवस्थित कुखुरा पालन, स्वाइन फ्लु, आदि	जुनसुकै समयमा
६	जंगली जनावर आतंक	नगरको वनजंगल वरिपरि बसोबास भएको क्षेत्रहरू	जुनसुकै समयमा
८	मौसमी सुख्खा	पानी नपरेमा नहरको सिचाई नपुगेका भागहरू	असार –भदौ
८	किट आतंक	जलवायु परिवर्तन, बढी विषादि प्रयोगका कारण लाभकारी चरा, किरा लोप	खेती मौसम
९	चट्याङ, असिना	बढी जसो वर्षायाम र पानी परेको समयमा	जुनसुकै समयमा

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, बारा २०७४

८.७.१ प्रकोप पात्रो

समुदाय वडा हुँदै नगरपालिका तथा गाउँपालिका भित्र कुन समयमा कुन प्रकोप हुन्छ भनेर पत्ता लगाई त्यसको समयरेखा तयार गर्नु पर्छ जसलाई प्रकोप पात्रो भनिन्छ । यसको लागि निम्न अनुसारको तालिका तयार गर्नु पर्छ । यस कार्यका लागि समूहगत छलफल गरी यकिन गर्न सकिने छ । साथै विगतका विपद सम्बन्धी आलेख, दस्तावेजहरूलाई समेत आधार मान्न सकिने छ :

तालिका नं. १४५ : प्रकोप पात्रोको विवरण

प्रकोपहरू	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुष	माघ	फागुन	चैत
	√											
पहिरो												
बाढी					√							
आगलागी												√
महामारी												
हुरीबतास												
खडेरी	√	√										
शीतलहर								√	√			
जनावर आतंक												
प्राप्तांक												
स्तरीकरण												

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, बारा २०७४

८.७.२ प्राकृतिक विपद् वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवार

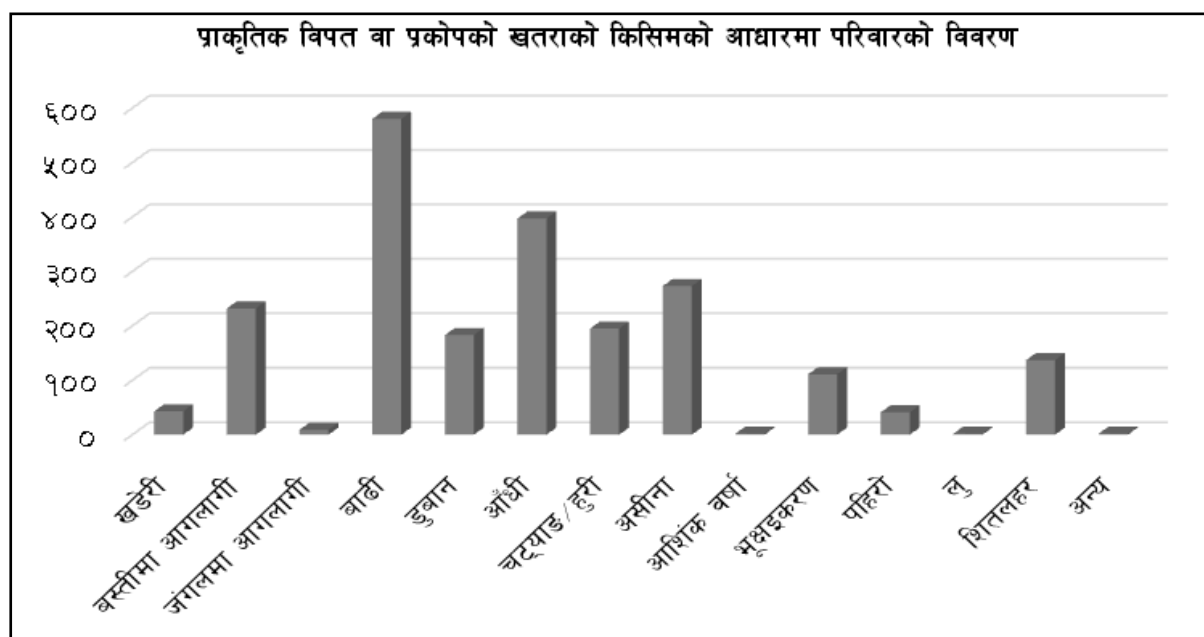
उपमहानगरपालिकाका सम्पूर्ण परिवारहरूलाई तपाईंको परिवार बसोबास गरेको स्थानमा कस्तो-कस्तो किसिमको प्राकृतिक विपद् वा प्रकोपको खतराहरू छन् भनी सोधिएको बहुउत्तर आउने प्रश्नमा ९२१ परिवारले प्रकोपसम्बन्धी उत्तर दिएका थिए जसमध्ये सबैभन्दा बढी बाढीको खतरा भएको परिवार संख्या ५८०, दोस्रोमा आगलागीको खतराबाट पिडित परिवार संख्या ३९७ र तेस्रोमा असिना कारण पिडित हुनेहरू ३७३ रहेका छन् । यस बाहेक असिना, पहिरो, आँधी, चट्याङ्ग/हुरीबाट पिडित हुनेहरूको संख्या समेत उल्लेख्य रहेको छ । माथि उल्लेखित प्राकृतिक विपद्हरू विशेषगरी जलवायु परिवर्तन, भूमण्डलिय तापक्रम वृद्धि, वातावरण प्रदुषण, वनजंगल फँडानी, अत्यधिक कार्बन उत्सर्जन र प्राकृतिक सन्तुलन विरुद्ध हुने मानविय गतिविधिका कारण उत्पन्न छन् । यस प्रकारका प्राकृतिक विपद्बाट जोगिन एकिकृत विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्य तथा पूर्व तयारी योजना निर्माण गरी विपद्सँग सामना गर्ने र कमभन्दा कम धनजनको क्षति हुने गरी तयार रहनु विवेकपूर्ण हुन्छ । दिर्घकालिन रणनीतिमा वातावरण संरक्षण र दिगो विकासका कार्यक्रमहरूलाई पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । अर्कोतर्फ स्वाभाविक भौगर्भिक प्रक्रियाको कारण जाने भूकम्पको जोखिमका हिसाबले नेपाल अत्यन्त जोखिमयुक्त क्षेत्रमा पर्ने हुँदा भूकम्प लागि न्यूनिकरण गर्ने उपाय नै नहुने हुँदा पूर्व तयारी र प्रतिकार्यका प्रभावकारी योजना निर्माण गर्ने र विशेष गरी भूकम्पीय जोखिमका हिसाबले जोखिम रहित घर र भौतिक संरचना निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन निर्माण संहितालाई कडाईका साथ पालना गर्नुपर्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४६ : प्राकृतिक विपद् वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	खडेरी	बस्तीमा आगलागी	जंगलमा आगलागी	बाढी	डुबान	आँधी	चट्याड/हुरी	असीना	आशिक वर्षा	भूस्खलन	पहिरो	लु	शितलहर	*अन्य	जम्मा
३					२										२
४	१			१	१										१
९	१			१	१								१		२
१०	१														१
११				१		२									३
१३		१													१
१४			१	२७६	१९										२७७
१७	१३	३६	२	२	४	३०	७	२			१				४०
१८				४२	१०										४७
१९	१	१	१	१	१	१									१
२०		१		१		१	१		१		१	१	१		१
२१	१	१९१	४	१६३	११०	२५०	१८६	२१८	१	१११	३८		१७		३४५
२४	२४	२	१	६१		११०	१	५३			१	१	११८	२	१६२
२६						१									१
२७	१			३१	३५	२									३७
जम्मा	४३	२३२	९	५८०	१८३	३९७	१९५	२७३	२	१११	४१	२	१३७	२	९२१
प्रतिशत	४.६७	२५.१९	०.९८	६२.९८	१९.८७	४३.११	२१.१७	२९.६४	०.२२	१२.०५	४.४५	०.२२	१४.८८	०.२२	१००.००

*माथि उल्लेखित प्रकोपबाहेक महामारी, किटआतंक आदि ।

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

खण्ड ९ : विकास सूचकाङ्क र गरिवीको स्थिति

९.१ प्रति परिवार वार्षिक आय तथा औषत प्रतिव्यक्ति आय

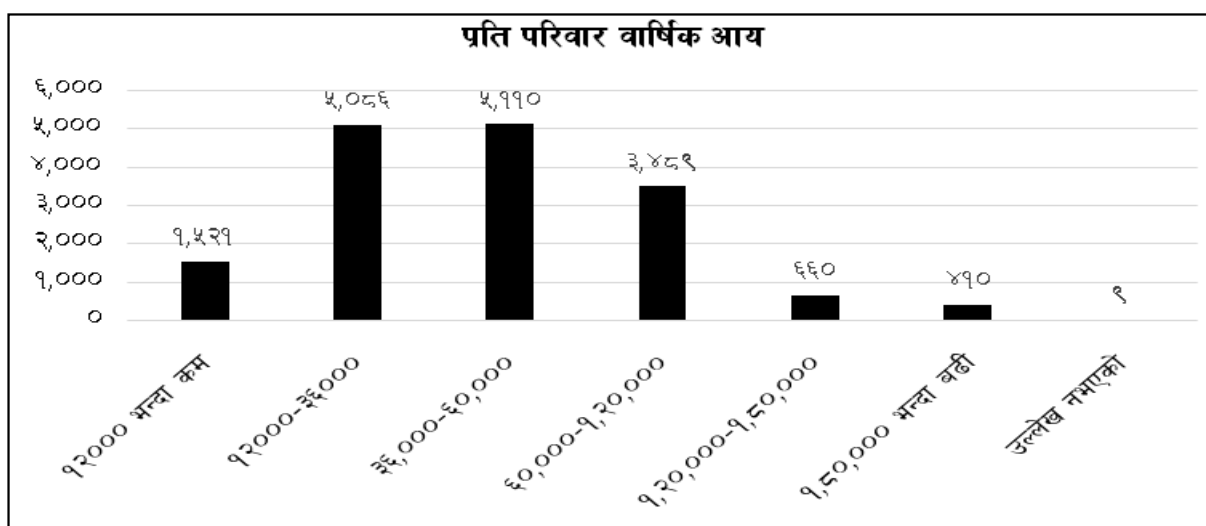
उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये वार्षिक १२,००० भन्दा कम रकममा जीवन गुजारा गर्ने परिवारहरूको संख्या १,५२१ अर्थात् ९.३४ प्रतिशत, रु १२,००० देखि ३६,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ५,०८६ अर्थात् ३१.२३ प्रतिशत, रु. ३६,००० देखि ६०,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ५,११० अर्थात् ३१.३८ प्रतिशत रहेको, रु. ६०,००० देखि १,२०,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ३,४८९ अर्थात् २१.४२ प्रतिशत रहेको, रु. १,२००,००० देखि १,८०,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ६६० अर्थात् ४.०५ प्रतिशत रहेको र रु. १,८०,००० भन्दा माथि रकममा गुजारा गर्नेको संख्या भने ४१० अर्थात् २.५२ मात्र रहेको देखिन्छ। तथ्याङ्कको समग्र पक्षलाई हेर्दा उप-महानगरपालिकामा अति विपन्न अवस्थामा रहेका परिवारको संख्या उल्लेख्य रहेको देखाउँछ। जिवन निर्वाहका लागि अति आवश्यक गाँस, बास र कपासको परिपूर्ति कै लागि संघर्ष गर्नुपर्ने अवस्थाका परिवारहरूबाट राज्यले अपेक्षा गर्नुको साटो उनीहरू प्रति थप दायित्व हुने भएकोले गरिवी निवारणलाई प्राथमिकतामा राखी लोक कल्याणकारी राज्यको अवधारणालाई मूर्त बनाउनुपर्ने देखिन्छ। उप-महानगरपालिकाको जम्मा औषत प्रतिव्यक्ति वार्षिक आयलाई हेर्दा ५८,३११ अर्थात् मासिक ५ हजार रूपैयाले सबै गुजारा चलाउनुपर्ने देखिन्छ। यद्यपी औषत प्रतिव्यक्ति आयले समग्र आर्थिक सूचकको काम भने गर्दैन। थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४७ : वडा अनुसार प्रति परिवार वार्षिक आय तथा औषत प्रतिव्यक्ति आय

वडा नं.	१२००० भन्दा कम	१२०००-३६०००	३६,०००-६०,०००	६०,०००-१,२०,०००	१,२०,०००-१,८०,०००	१,८०,००० भन्दा बढी	कुटेका	जम्मा परिवार संख्या	औषत प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय
१	७२	३२८	३१३	२७२	५०	३९		१,०७४	६५,२७६
२	४३	३४७	२७२	७१	८	४		७४५	४१,९२४
३	१६	५६	१९७	२०४	६१	४५		५७९	९२,८५६
४	२७	५४	१४७	२६३	७५	४०		६०६	९०,७१६
५	१४	२८	१८६	३२८	५७	३४	१	६४८	१००,६२७
६	१८	२२४	२६४	२०४	३८	२०	१	७६९	६३,३०८
७	१२४	११७	१७९	१२०	१३	६		५५९	५४,४८४
८	२४	२०१	११९	४८	७	८		४०७	४८,८९०
९	६७	११८	१४७	११३	२४	३९		५०८	१००,५१२
१०	१३६	२७०	१७३	८४	११	४	२	६८०	३७,७६५
११	३३२	१५५	१०६	४३	११	६		६५३	२६,३२६
१२	४८	३२३	१४३	४९	५	४	१	५७३	३७,६१८
१३	२४	२३१	३१६	१२७	१३	११		७२२	५१,५८८
१४	६	२७२	२३५	१८८	४८	२२		७७१	६३,५२५
१५	७२	६९	१०९	११९	३०	९	२	४१०	६८,०४६
१६	२६	९०	१२६	१३१	३२	१७		४२२	७२,५१८
१७	४९	९७	२१३	१४५	१८	८		५३०	५८,२१९
१८	३४	२४९	२६९	१४१	२४	२०		७३७	५५,७६४

वडा नं.	१२००० भन्दा कम	१२०००-३६,०००	३६,०००-६०,०००	६०,०००-१,२०,०००	१,२०,०००-१,५०,०००	१,५०,००० भन्दा बढी	छुटेका	जम्मा परिवार संख्या	औषत प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय
१९	३०	२१५	१८१	१३१	१९	१७		५९३	५५,२७८
२०	२२	३३१	१६५	३२	२	४		५५६	३९,२६४
२१	४५	१९०	१७९	७९	८	३		५०४	४८,२०३
२२	२१	१४९	१२५	९०	२८	६		४१९	५४,७९४
२३	३२	१४७	१२४	९२	२२	५		४२२	५२,९९२
२४	४०	१६४	१५४	१२१	१९	१२		५१०	५५,१४९
२५	२३	१४७	२८७	९९	१३	१०	१	५८०	५५,७३१
२६	५२	१९०	१७५	१०१	१४	५	१	५३८	४७,७६१
२७	१२४	३२४	२०६	९४	१०	१२		७७०	४२,५०२
जम्मा	१,५२१	५,०८६	५,११०	३,४८९	६६०	४१०	९	१६,२८५	५८,३११
प्रतिशत	९.३४	३१.२३	३१.३८	२१.४२	४.०५	२.५२	०.०६	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

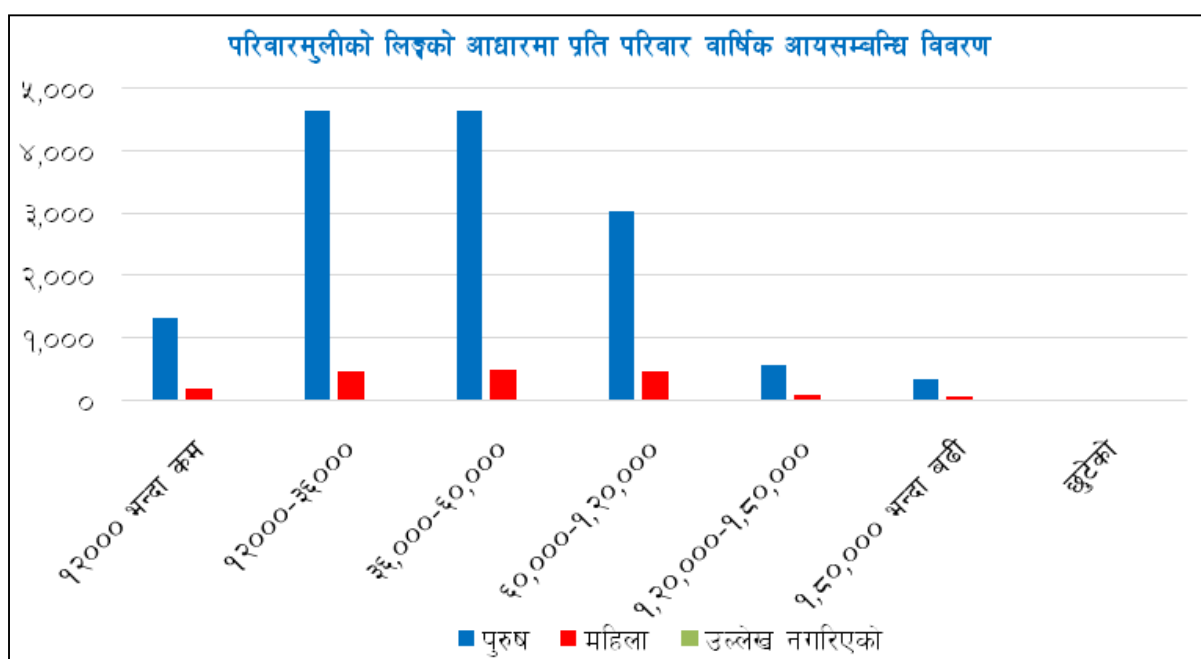
९.२ परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक आय

प्रति परिवार वार्षिक आम्दानी र प्रतिव्यक्ति आयमा योगदान गर्ने महिला र पुरुषको तथ्याङ्कलाई हेर्दा समग्रतामा महिलाको भन्दा धेरै घरपरिवारमा पुरुषकै योगदान बढी देखिन्छ। कुल घरपरिवारहरू मध्ये ८८.८ प्रतिशत पुरुषको योगदान र ११.२ प्रतिशत महिलाको घरमूली भई आम्दानीमा योगदान भएको देखिन्छ। तुलनात्मक रूपमा पुरुषको योगदान नेपाली पितृसत्तात्मक सामाजिक संरचना भएको समाजमा बढी हुनु स्वभाविक देखिएतापनि महिलाको योगदान समेत उल्लेख्य छ। विगतका वर्षहरूमा भन्दा हालका वर्षहरूमा महिलाहरूको आर्थिक क्रियाकलापहरूमा सकृयता अवश्य पनि बढेको छ। यसले आय आर्जनमा राम्रो टेवा पुर्‍याएको देखिन्छ। यस तथ्याङ्कको अर्कोपक्ष परिवारको मुख्य आम्दानीमा संलग्न व्यक्ति लामो समयदेखि विदेशमा वा बाहिर रहेका कारण महिला घरमूली भनी उत्तर दिने उत्तरदाताको कारण समेत तथ्याङ्कमा महिलाको सहभागिता बढेको हुन सक्छ तथापी महिला उद्यमशिलता भन्ने विगतभन्दा बढेको तथ्याङ्कले स्पष्ट गर्दछ। परिवारमूली भन्नाले परिवारमा परिआएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने मुख्य व्यक्ति भन्ने बुझिन्छ। थप विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ:

तालिका नं. १४८ : परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण

प्रतिव्यक्ति आयको वर्गान्तर	पुरुष		महिला		उल्लेख नगरिएको		जम्मा	औषत प्रतिव्यक्ति आय
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१२००० भन्दा कम	१,३१३	९.१	२०६	११.३	२	१००.०	१,५२१	३,४५४
१२०००-३६०००	४,६१५	३१.९	४७१	२५.९			५,०८६	२७,२३६
३६,०००-६०,०००	४,६१६	३१.९	४९४	२७.२			५,११०	४८,९३१
६०,०००-१,२०,०००	३,०१८	२०.९	४७१	२५.९			३,४८९	८५,६५२
१,२०,०००-१,८०,०००	५६८	३.९	९२	५.१			६६०	१४८,०२७
१,८०,००० भन्दा बढी	३२८	२.३	८२	४.५			४१०	३८७,१२०
छुटेको	९	०.१					९	-
जम्मा	१४,४६७	८८.८	१,८१६	११.२	२	०.०	१६,२८५	५८,३११

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

९.३ विपन्नता सुचकाङ्क

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको सहकार्यमा स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठानले सामाजिक परिचालकहरूको लागि तयार पारेको हाते पुस्तिकाका अनुसार विपन्नता सुचक भन्नाले :

१. ठूला पशुपाल्ने क्षमता र रोजगारका अवसर नभई दैनिक ज्यालादारीमा आधारित जीविकोपार्जन (आर्थिक विपन्नताका कारण दैनिक ज्यालादारीको काम गर्न बाध्य घर परिवार ।)
२. खाद्य अपर्याप्तता (आफ्नो खेती/मुख्य आम्दानीबाट ३ महिनाभन्दा कम समयसम्म मात्र खान पुग्ने वा ३ देखि ६ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने विपन्न घर परिवार । यस अन्तर्गत त्यस्ता घर परिवारहरू पर्दछन् जसले बाँकी अवधिको लागि ज्याला मजदुरी गरेर गुजारा गर्नुपर्ने हुन्छ ।)

३. सार्वजनिक तथा व्यक्तिगत रूपमा छेउ लगाइएका वा सीमान्तकृत गरिएका (Marginalised वा भेदभाव गरिएका परिवार जस्तै: दलित, जनजाति आदि। यसमा विशेष गरेर समाजमा पिछ्छाइएको वर्गका घर परिवारहरू पर्दछन्। तर स्पष्ट हुनुपर्ने कुरा केछ भने दलित तथा जनजाति भन्दैमा स्वतः विपन्न हुनेर अन्य जातजाति हुँदैमा स्वतः विपन्न नहुने भने होइन। यो त उनीहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्था र स्थितिको आधारमा विचार गरी (Condition and Position) निर्धारण गरिनु पर्ने कुरा हो।
४. ऋणबाट ग्रस्त परिवार (ऋणको भुमरीमा फसेको परिवार जस्तै: दैनिक गुजारा गर्न गाह्रोपरी बेसाएर खाँदा ऋणमा डुवेका, सामान्य औषधोपचार गर्न लिएको ऋण चुक्ता गर्न नसकेका, बाबुबाजेको पालामा लिएको ऋण चुक्ता गर्न असक्षम भई मारमा परेका, विपन्न र पीडित परिवार आदि पर्दछन् भने ठूला-ठूला व्यावसायिक ऋण लिने वर्गका
५. गरिव एकल महिला (विधवा, बुढी, बेसहारा, श्रीमान् बेपत्ता भएका, व्यक्तिगत तथा सामुहिकरूपमा सताइएका
६. घरवार विहीन र सुकुम्बासी वा द्वन्द्वबाट विस्थापित भई आएकोपरिवार (जग्गा जमिन नभएका, अरूको जग्गा कमाउने
७. आफ्ना हक अधिकारका लागि आवाज उठाउन नसक्ने परिवार (सूचनामा पहुँच भएर वा नभएर आवाज उठाउन सकेका छैनन्, थिचो मिचोर अन्याय विरुद्ध आवाज उठाउन सक्दैनन्) जुटाउन असक्षम परिवार

९.३.१ सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवार

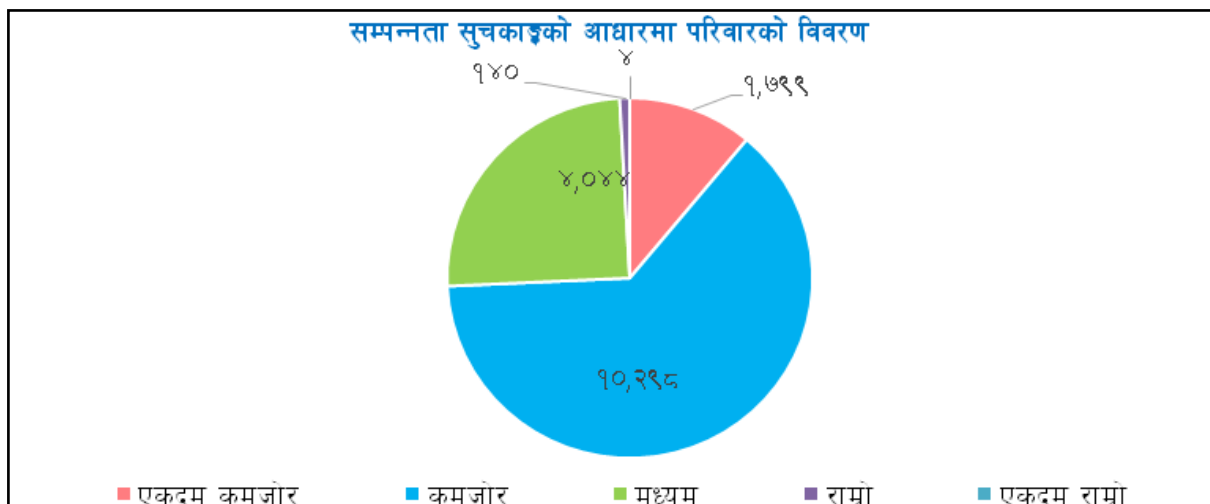
सम्पन्न सूचकाङ्कका आधारमा उप-महानगरपालिकामा रहेका घरपरिवारमध्ये एकदम राम्रो अवस्थामा रहेका परिवारको संख्या जम्मा ४ अर्थात् ०.०२ प्रतिशत र राम्रो अवस्थामा रहेका १४० अर्थात् ०.८६ प्रतिशत मात्र रहेको छ। समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषणमा यो न्यून हो। यसको अर्थ मध्यम अवस्थामा रहेका ४,०४४ अर्थात् २४.८३ परिवारहरू बाहेक अन्य सबै परिवारको अवस्था कमजोर र अति कमजोर देखिन्छ। यसर्थ यस उप-महानगरपालिकालाई आर्थिक रूपले सम्पन्न उप-महानगरपालिका भन्न सकिदैन। त्यसमाथि पनि १,७९९ अर्थात् ११.०५ प्रतिशत परिवार गरिबीको रेखामूनि रहेका छन्। यसरी उप-महानगरपालिकाका हालका आर्थिक गतिविधिहरू यी परिवारहरूको अवस्थालाई हेर्दा सम्पन्नता तर्फ भन्दा पनि निर्वाहतर्फ केन्द्रित हुनुपर्ने बाध्यतामा देखिन्छ। आर्थिक, सामाजिक, भौतिक र साँस्कृतिक सम्पन्नताको यात्रा भने जिवन निर्वाहका नागरिकहरूका सवालहरू पूर्णरूपमा सम्बोधन भएपश्चात मात्र अगाडि बढ्न सक्दछन्। यसतर्फ राज्यको ध्यान जानु जरुरी छ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४९ : सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण

वडा	एकदम कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	एकदम राम्रो	जम्मा
१	५०	५६१	४३२	३०	१	१,०७४
२	६०	६३८	४७			७४५
३	१९	२८७	२६३	९	१	५७९
४	४४	२०६	३४७	९		६०६
५	१५	२४४	३७७	१२		६४८
६	४	३६२	३८८	१५		७६९

वडा	एकदम कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	एकदम राम्रो	जम्मा
७	७३	४११	७०	५		५५९
८	१०१	२८०	२६			४०७
९	५३	३६५	८२	८		५०८
१०	१५२	४७०	५८			६८०
११	८७	४७६	८८	२		६५३
१२	५५	४१६	१००	२		५७३
१३	३७	५२५	१५३	६	१	७२२
१४	११८	४७०	१७१	१२		७७१
१५	८७	३०५	१८			४१०
१६	४८	३०२	७०	२		४२२
१७	२६	३४३	१५८	३		५३०
१८	२५	४५९	२४६	७		७३७
१९	६९	४३७	८६	१		५९३
२०	२३५	३०५	१५	१		५५६
२१	८८	३२९	८५	२		५०४
२२	३३	२९७	८८	१		४१९
२३	३८	२७६	१०७	१		४२२
२४	२९	३१३	१६३	५		५१०
२५	५	३१२	२५८	४	१	५८०
२६	७७	३८६	७३	२		५३८
२७	१७१	५२३	७५	१		७७०
जम्मा	१,७९९	१०,२९८	४,०४४	१४०	४	१६,२८५
प्रतिशत	११.०५	६३.२४	२४.८३	०.८६	०.०२	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

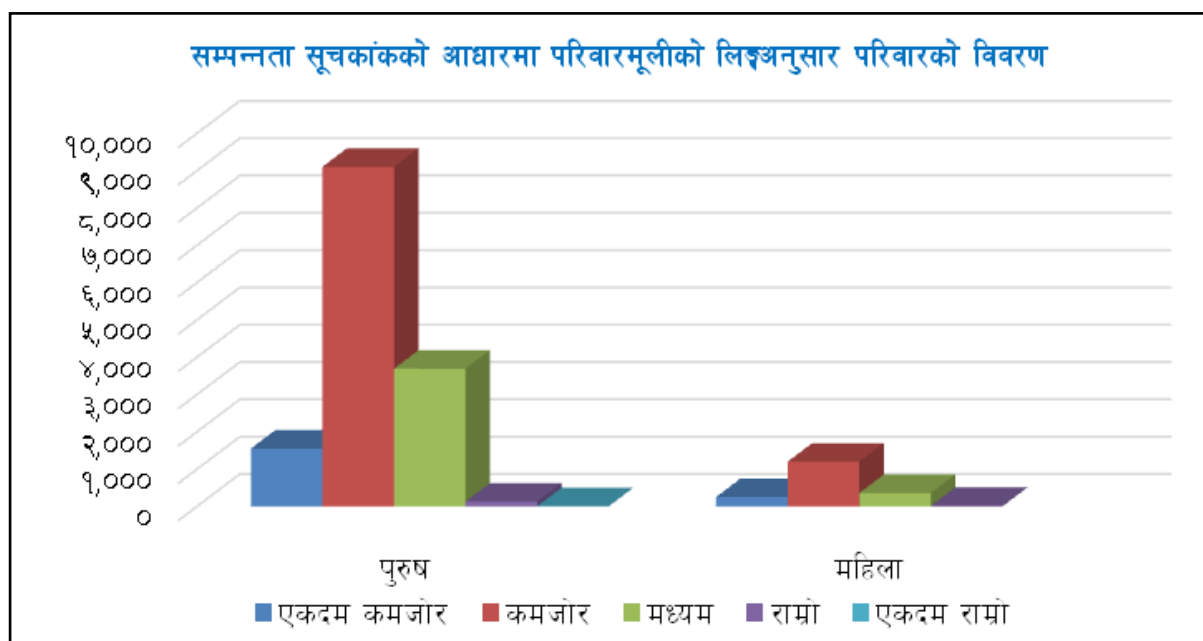
१.३.२ सम्पन्नता सूचकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गानुसार परिवार

उप-महानगरपालिकामा सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा लैङ्गिक हिसाबले गरिएको तुलनात्मक अध्ययन अनुसार स्वाभाविक रूपमा विद्यमान पुरुष प्रधान नेपाली सामाजिक संरचनाका कारण पुरुषको संख्या सबै तर्फ बढी देखिन्छ। तर एकदम कमजोरमा भने परिवार मूलीको स्थिति हेर्दा महिलाहरू नै बढी कमजोर देखिन्छन्। अधिकांश घरहरूमा पुरुष नै घरमूली भएर रहने हुँदा महिला र पुरुष बिचको अन्तर निकै फराकिलो देखिन्छ। यसको अर्थ परिवारको आर्थिक हैसियत निर्माणमा महिलाको निर्णायक भूमिका पुरुषको भन्दा कमजोर नै छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १५० : सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गानुसार परिवारको विवरण

लिङ्ग	एकदम कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	एकदम राम्रो	जम्मा	प्रतिशत
पुरुष	१,५४८	९,०९९	३,६८८	१२८	४	१४,४६७	८८.८४
महिला	२५०	१,१९८	३५६	१२		१,८१६	११.१५
उल्लेख नगरिएको	१	१				२	०.०१
जम्मा	१,७९९	१०,२९८	४,०४४	१४०	४	१६,२८५	१००.००
प्रतिशत	११.०५	६३.२४	२४.८३	०.८६	०.०२	१००.००	

स्रोत: घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

कलैया उप-महानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ । २४१

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना	फोन नं.
६	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	क.उप.म.न.प.४, बारा	५५००४२
७	खा.पा.स.डि.का.	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५००३१
८	जिल्लास्वा.का.	क.उप.म.न.प.६, बारा	५५०११०
९	राष्ट्रिय अनु.जिल्लाका.	क.उप.म.न.प.५, बारा	५५०२५२
१०	जिल्लाशि.का.	क.उप.म.न.प.३, बारा	९८५५०२३४७७
११	को.ले.नि.का.	क.उप.म.न.प.५, बारा	५५००२४
१२	जिल्लाकृ.वि.का.	क.उप.म.न.प., बारा	५५००१७
१३	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	क.उप.म.न.प.	५५००२६
१४	सिंचाइ विकास	क.उप.म.न.प.६, बारा	९८५५००१३२३
१५	भुमिसुधार कार्यालय	क.उप.म.न.प.४, बारा	५२०१९०
१६	नापी कार्यालय	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५०१४६
१७	मालपोत कार्यालय	क.उप.म.न.प.४, बारा	५५००१४
१८	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय	क.उप.म.न.प.५, बारा	५५०४७५
१९	जिल्लाआयुर्वेद स्व.केन्द्र	क.उप.म.न.प.३, बारा	५५०५४५
२०	जिल्लाहुलाक कार्यालय	क.उप.म.न.प.३, बारा	५५००४५
२१	कलैया नगरपालिका	क.उप.म.न.प.५, बारा	५५०१३४
२२	जिल्ला पशु कार्यालय	क.उप.म.न.प.६, बारा	५५००४१
२३	डिभिजन सहकारी कार्यालय	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५००१९
२४	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	क.उप.म.न.प.४, बारा	५५०१४५
२५	महिला विकास कार्यालय	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५०२५३
२६	नेपाल विद्युत प्राविधिकरण	क.उप.म.न.प.२५, बारा	५५०५९१
२७	खानेपानी संस्थान	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५०४२८
२८	नेपाल बैंक लिमिटेड	क.उप.म.न.प.४, बारा	५५१६५५
२९	रा.वा.बैं	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५०१५५
३०	नेपाल दुरसंचार कार्यालय	क.उप.म.न.प.१, बारा	५५०२४४
३१	कलैया अस्पताल	क.उप.म.न.प.६, बारा	५५००१२
३२	कृषि विकास बै.	क.उप.म.न.प.२५, बारा	५२०१९६

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कलैया २०७४

१०.४ व्यवसायिक खेलाडी

तालिका नं. १५३ : व्यवसायिक खेलाडी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	खेलाडीको नाम	लिंग	उमेर	खेलको नाम	खेलाडीको स्तर	पाएको सम्मान वा पुरस्कार
१	बिनोद दास	पुरुष	३८	क्रिकेट	राष्ट्रिय	
२	पवन अगरवाल	पुरुष	२०	क्रिकेट	राष्ट्रिय	
३	कनिस चौगाई	पुरुष	३०	क्रिकेट	राष्ट्रिय	
४	अनिल साह	पुरुष	१९	क्रिकेट	राष्ट्रिय	
५	पवन सराफ	पुरुष	२३	क्रिकेट	राष्ट्रिय	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कलैया २०७४

१०.५ उप-महानगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरू

तालिका नं. १५४ : उप-महानगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रमुखको नाम	कार्य अवधि		निर्वाचित र मनोनित	कैफियत
		देखि	सम्म		
१	श्री चेतनाथ शर्मा	२०३९।०२।२६	२०४०।११।०५		
२	श्री दिपक कुमार पोखरेल	२०४०।११।०१	२०४१।१२।२६		
३	श्री मित्र प्रसाद शर्मा	२०४२।०१।०१	२०४४।०४।०१		
४	श्री दिल बहादुर श्रेष्ठ	२०४४।०३।०९	२०४४।०३।१०		
५	श्री हिक्मत बहादुर शाही	२०४४।०४।११	२०४४।१२।३०		
६	श्री चतुर्भुज प्रसाद शर्मा	२०४५।०१।१४	२०४५।०८।२५		
७	श्री भक्ती विलास शुवेदी	२०४५।०९।०४	२०४७।०७।१०		
८	श्री चतुर्भुज प्रसाद शर्मा	२०४७।०७।२०	२०४९।०८।२०		
९	श्री ध्रुव कुमार कार्की	२०४९।०९।०२	२०५०।१२।३०		
१०	श्री राम अबोध राय	२०५०।१२।१९	२०५२।०१।०६		
११	श्री यज्ञ बहादुर खत्री	२०५२।०१।१२	२०५२।१०।२५		
१२	श्री शिव प्रसाद सापकोटा	२०५२।११।२३	२०५४।१२।०१		
१३	श्री शम्भु प्रसाद लुइटेल्	२०५४।११।२०	२०५७।०९।१५		
१४	श्री होमनाथ थपलिया	२०५७।०८।२२	२०५८।०९।०१		
१५	श्री गणेश प्रसाद भट्टराई	२०५९।०१।१९	२०६०।०५।२७		
१६	श्री गोपाल ढुंगेल	२०६०।०७।१८	२०६०।०९।२७		
१७	श्री कृष्ण कुमार निरौला	२०६१।०९।२०	२०६२।०६।३०		
१८	श्री उदय बहादुर राणा मगर	२०६२।०७।०३	२०६३।०६।०८		
१९	श्री तुलसी बहादुर श्रेष्ठ	२०६३।०६।१०	२०६४।०५।०३		
२०	श्री यामलाल अधिकारी	२०६५।१२।१२	२०६७।०२।०२		
२१	श्री कृष्ण पुडासैनी	२०६७।०३।०३	२०६८।०४।१३		
२२	श्री नाथु साह	२०६८।०४।२५	२०६८।१०।२२		
२३	श्री कृष्ण पुडासैनी	२०६८।१०।२२	२०६८।१२।०८		
२४	श्री नाथु साह	२०६८।१२।१०	२०७१।०७।१३		
२५	श्री सुरेश राउत	२०७१।०७।२८	२०७३।०२।१८		
२६	श्री नाथु साह	२०७३।०४।०७			
२७	श्री नाथु साह	२०७३।११।२८	२०७३।१२।०८		
२८	श्री बन्दना झा	२०७३।१२।०८	२०७४।०४।०८		
२९	श्री ज्ञानेन्द्र पराजुली	२०७४।०५।१४	२०७४।०७।२६		
३०	श्री नारायण प्रसाद पाण्डे	२०७४।			

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कलैया २०७४

१०.६ उप-महानगरपालिकाको कार्यालयमा हाल कार्यरत कर्मचारीहरू

तालिका नं. १५५ : उप-महानगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

कलैया उप-महानगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण :				
क्र.सं.	कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम, थर	पद	शाखा	सम्पर्क नं.
१.	श्री हरि नारायण बेल्वासे	सह – सचिव	प्रशासन	९८५५०४८८१६
२.	श्री होमनाथ रिजाल	ले.अ.	लेखा शाखा	९८४५०७१६४५
३.	श्री शिवचन्द्र भ्ठा	कृषि अ.	कृषि शाखा	९८४४१२१५०५
४.	श्री शशि मोहन दास	शा.अ.	बातावरण शाखा	९८५५०४५५१८
५.	श्री रेखा कुमारी चौधरी	म.वि.नि./रा.प.अनं.प्रथम	महिला तथा बाल	९८४५०९४३३५
६.	श्री बसुन्धरा गौतम	म.वि.नि./रा.प.अनं.प्रथम	महिला तथा बाल	९८४१७८०८६५
७.	श्री मंगलाआचार्य(उपाध्याय)	स.म.वि.नि./रा.प.अनं.द्वितीय	महिला तथा बाल	९८४५०९४६८८
८.	श्री महन्त ठाकुर	खरिदार/रा.प.अनं.द्वितीय	प्रशासन	९८५७०११५०८
९.	श्री अब्दुल हक अंसारी	खरिदार/रा.प.अनं.द्वितीय		
१०.	श्री अमित कुमार चौधरी	खरिदार/रा.प.अनं.द्वितीय	वडा नं ८	९८६७३१४३८९
११.	श्री अमरेन्द्र चौधरी	स.क.अ./रा.प.अनं.द्वितीय	प्रशासन	९८१७२८५८२१
१२.	श्री राम एकबाल प्रसाद कुर्मी	खरिदार/रा.प.अनं.द्वितीय		
१३.	श्री सलिना क्षेत्री	ना.प्र.स./रा.प.अनं.द्वितीय		
१४.	जिवनाथ प्रसाद यादव	का.स.		
१५.	सर्ला रुपाखेती	का.स.		९८४५१५८२७७
१६.	राम ईश्वर मण्डल	का.स.	दर्ता फाँट	९८४५०९४३७२
१७.	राज कुमार ठाकुर लोहार	का.स.		
कलैया उप-महानगरपालिकाका स्वास्थ्य सेवा आयुर्वेद र स्वास्थ्य चौकीमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण :				
क्र.सं.	कार्यरतकर्मचारीहरूको नाम, थर	पद/तह	शाखा	सम्पर्क नं.
१.	श्री साह देव पंडित	वरिष्ठ कविराज निरीक्षक (सातौ तह)		
२.	श्री दिपेन्द्र कुमार भ्ठा	कविराज निरीक्षक पदनाम (छैठौ तह)		
३.	श्री नारद प्रसाद यादव	कविराज निरीक्षक पदनाम (छैठौ तह)		
४.	राम एकबाल प्र.यादव	सि.अ.हे.ब/छैठौ	मन्हर्वा	
५.	ऋणिल कुमार पाण्डे	सि.अ.हे.ब/छैठौ	बलिरामपुर	
६.	मोहन भ्ठा	सि.अ.हे.ब/छैठौ		
७.	मनोज कु.यादव	सि.अ.हे.ब/छैठौ	बलिरामपुर	
८.	मोहम्मद सजाद अंसारी	हे.अ/छैठौ	बघवन	
९.	रघु प्रसाद सहनी	सि.अ.हे.ब/छैठौ	दोहरी	
१०.	निमेश कुमार ओझा	सि.अ.हे.ब/छैठौ	भतौडा	
११.	मनोज कु.यादव	सि.अ.हे.ब/छैठौ	उत्तर झिटकैया	९८४५०५८५२८
१२.	भगिरथ साह	हे.अ/छैठौ	महेशपुर	
१३.	दिपक पंडित	सि.अ.हे.ब/छैठौ		
१४.	लल बाबु प्रसाद यादव	हे.अ/छैठौ		
१५.	राम एकबाल प्र.जय सवाल	सि.अ.हे.ब/छैठौ		
१६.	शिवनारायण कुशवाहा	हे.अ/छैठौ		
१७.	सिताराम प्र. यादव	हे.अ/छैठौ		
१८.	गती प्रसाद केशरी	सि.अ.हे.ब/छैठौ		
१९.	भगवती कुमारी दाहाल	सि.अ.न.मी/पांचौ		
२०.	दिवाकर जयसवाल	हे.अ/पांचौ		
२१.	कलावती देवी साह	सि.अ.न.मी/पांचौ		
२२.	निलम कुमारी कुशवाहा	हे.अ/पांचौ		
२३.	वेदामी प्र. जयसवाल	अ.हे.ब/पांचौ		
२४.	नितु देवी चौधरी	अ.न.मी/पांचौ		
२५.	रेणु कुमारी राय	अ.हे.ब/चौथो		

क्र.सं.	कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम, थर	पद/तह	शाखा	सम्पर्क नं.
२६.	शर्मिला चौधरी	अ.न.मी/पांचौ		
२७.	दिक्षा थापा	हे.अ/पांचौ		
२८.	शारदा देवी तिमिल्सीना	अ.न.मी/पांचौ		
२९.	गिता देवी सिंह	अ.न.मी/पांचौ		
३०.	विना कुमारी बस्नेत	अ.न.मी/पांचौ		
३१.	ऋजय कुमार जयसवाल	हे.अ/पांचौ		
३२.	श्रिपती देवी तिवारी	अ.न.मी/पांचौ		
३३.	अनिता देवी साह	अ.न.मी/पांचौ		
३४.	मंजुलता कुशवाहा	अ.न.मी/पांचौ		
३५.	शिवजी साह	हे.अ/पांचौ		
३६.	विन्दु देवी केशरी	अ.न.मी/पांचौ		
३७.	लालदेव ठाकुर	अ.हे.ब/पांचौ		
३८.	कल्पना कुमारी पुलामी	अ.न.मी/चौथो		
३९.	सुशिल कुमार साह	अ.हे.ब/चौथो		
४०.	ऋषिदेव कुमार कानु	अ.हे.ब/चौथो		
४१.	सरस्वती पटेल	अ.न.मी/चौथो		
४२.	पार्वती परियार	अ.हे.ब/चौथो		
४३.	रंजित थापा मगर	अ.हे.ब/चौथो		
४४.	दिल कुमारी वि.क.	अ.न.मी/चौथो		
४५.	बास्ना भोम्जन	अ.न.मी/चौथो		
४६.	अवध किशोर साह	अ.हे.ब/चौथो		
४७.	राकेश चौधरी	अ.हे.ब/चौथो		
४८.	विजयप्रकाश तत्मा	अ.हे.ब/चौथो		
४९.	पानमती चौधरी	अ.न.मी/पांचौ		
५०.	लक्ष्मण पुन मगर	अ.हे.ब/चौथो		
५१.	कृष्ण कुमार पंडित	अ.हे.ब/चौथो		
५२.	रामाशंकर कुमार यादव	अ.हे.ब/चौथो		
५३.	रूपेश कुमार गुप्ता	अ.हे.ब/चौथो		
५४.	श्रृजना रायमाझी	अ.न.मी/चौथो		
५५.	सुस्मिता हुमागाई	अ.हे.ब/चौथो		
५६.	श्री गिता भट्टराई	अ.न.मी/चौथो		
५७.	श्री ज्वाला कुमारी शाही	अ.न.मी/चौथो		
५८.	श्री राजा बाबु यादव	अ.हे.ब/चौथो		
५९.	श्री बालदेव ठाकुर	अ.हे.ब/पांचौ		
६०.	श्री शर्मिला अधिकारी	अ.न.मी/चौथो		
६१.	श्री प्रमिला कुमारी	हे.अ/पांचौ		
६२.	श्री भिखारी साह	अ.हे.ब/पांचौ		
६३.	श्री विभा कुपासवान	अ.न.मी/चौथो		
६४.	श्री सरिता चौधरी	अ.न.मी/चौथो		
६५.	श्री सिता चौधरी	अ.न.मी/चौथो		
६६.	श्री सरस्वती कुमारी गुप्ता	अ.न.मी/चौथो		
६७.	श्री कमलेश कुमार यादव	हे.अ./पांचौ		
६८.	श्री राम.जिनिस कुमार यादव	कम्प्यूटर सहायक		
६९.	श्री लालमति देवि	का.स.		
७०.	नर्मिता कुमारी पासवान	का.स.		
७१.	रम्भु प्रसाद यादव	का.स.		
७२.	प्रमोद प्रसाद यादव	का.स.		
७३.	मनोज जयसवाल	का.स.		
७४.	सुनिल प्रसाद यादव	का.स.		
७५.	किशोरी देवि यादव	का.स.		

क्र.सं.	कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम, थर	पद/ तह	शाखा	सम्पर्क नं.
७६.	सरीता देवी साह	का.स.		
७७.	ऋजय शर्मा	का.स.		
७८.	सर्वजित सिंह राजपुत	का.स.(पाँचौ)		
७९.	नरेश प्रसाद साह	का.स.		
८०.	अशोक प्रसाद साह	का.स.		
८१.	शर्मिला कुमारी चौधरी	का.स.		
८२.	दिनेश ठाकुर	का.स.		
८३.	यन्द्रावती देवि ठाकुर	का.स.		
८४.	राजकुमार पासवान	का.स.		
८५.	मैनजर प्रसाद साह	का.स.		
८६.	मुकेश पासवान	का.स.		
कलैया उप-महानगरपालिकाका स्थानीय तहमा कार्यरत स्थानीय तहका कर्मचारीहरूको विवरण :				
क्र.सं.	कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम, थर	पद	शाखा	सम्पर्क नं.
१.	सुन्दर थापा	शा.अ.		९८४१४१७५१२
२.	मुस्ताक अंसारी	ले.अ.	लेखा शाखा	९८५५०४५२२४
३.	मधव प्र. यादव	ई./ छैठो	योजना तथा नक्शा	९८५५०४५३५४
४.	किशोर यादव	ई./ छैठो	योजना तथा नक्शा	९८५५०४५७२५
५.	प्रमोद कुमार तिमिल्सिना	आलेप अं	प्रशासन	९७४५०१०१३८
६.	राजकुमार साह	ई./ छैठो	योजना तथा नक्शा	९८५५०४५९५१
७.	सुरेश कुमार	आ.ई.टी. अ./छैठो	सूचना प्रविधि शाखा	९८४१४०६९६६
८.	उदित कुमार साह	ना.सु	जिन्सी शाखा	९८४५२२६२०३
९.	नविन कुमार पौडेल	ना.सु	योजना तथा नक्शा	९८५५०४५६७३
१०.	रोशन कु. अधिकारी	क.अ.	लेखा शाखा	९८५५०३३७७०
११.	रामजी मण्डल	ना.सु	बातावरण शाखा	९८५५०४८५५६
१२.	वृजभुषण सिंह	ना.सु	प्रशासन	९८४५०७२७३९
१३.	सुनिल प्र. यादव	ना.सु	लेखा शाखा	९८५५०५८१३३
१४.	तैयब अंसारी	ना.सु	कर शाखा	
१५.	रामायण प्रसाद यादव	स.ओ.सि.	योजना तथा नक्शा	९८४५२१७०३६
१६.	राजेश्वर गौतम	खरिदार	कर शाखा	९८४५०५८९६६
१७.	समसुलहक अंसारी	अमिन	योजना तथा नक्शा	
१८.	दिपेन्द्र कुमार यादव	खरिदार	जिन्सी शाखा	
१९.	चन्द्रशेखर कुमार	ओ.सि.	योजना तथा नक्शा	
२०.	हरेन्द्र यादव	सुपरभाईजर	कर शाखा	
२१.	बिरेन्द्र राउत	पियन(पा.)		९८०९१६१२३७
२२.	कन्हैयालाल राउत	पियन(पा.)		९८१६२८९३५१
२३.	रामाशिष प्रसाद	पियन(पा.)		९८४५१२९६६८
२४.	भेष बहादुर लामा	पियन(चौ.)		
२५.	लक्ष्मी प्रसाद यादव	न.प्र.(तृ.)		९८११८३०८३३
२६.	प्रहलाद राउत अहिर	न.प्र.(तृ.)		९८१५२३५९०९
२७.	राजेन्द्र राउत अहिर	भा.स.चा.तृ.	डाइभर	
२८.	रामलाल महतो	धा.मि.(पा.)	सेनिटरी	
२९.	नरसिंह साह कानु	वि.मि.(पा.)	इलेक्ट्रीसियन	
३०.	जहरुम अंसारी	ह.स.चा.पा.	डाइभर	
३१.	रिगा महतो	ह.स.चा.पा.	डाइभर	
३२.	सर्फुद्दीन मियां	हे.पि.(पा.)	इलेक्ट्रीसियन	
३३.	मन बहादुर उंगोल	हे.पि.(पा.)	सेनिटरी	
३४.	बिरेन्द्र जैसवाल	हे.पि.(पा.)	इलेक्ट्रीसियन	
३५.	हरेन्द्र महतो कोईरी	हे.पि.(पा.)	इलेक्ट्रीसियन	
३६.	बिरेन्द्र यादव	फा.मै.(चौ.)	दमकल	
३७.	कृश्वर यादव	फा.मै.(चौ.)	दमकल	

क्र.सं.	कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम, थर	पद/ तह	शाखा	सम्पर्क नं.
३८.	मंजर आलम	फा.मै.(चौ.)	दमकल	
३९.	अमरुलहक अंसारी	फा.मै.(चौ.)	दमकल	
४०.	रमेश राउत	कू. (तृ.)	सरसफाई	
४१.	कृष्ण मण्डल	का.सहयोगी		
४२.	जयराम यादव	नगर प्रहरी		
४३.	सुनिता देवी कलवारीन	का.सहयोगी		
४४.	विशुनी पासवान	का.सहयोगी		
४५.	जयप्रकाश दुसाद	का.सहयोगी		
४६.	दिनेश कुमार साह	का.सहयोगी	कर शाखा	
४७.	राजेश कुमार कुशवाहा	का.सहयोगी		
४८.	संजय कुमार पटेल	का.सहयोगी		
४९.	कुमोद पाण्डे	का.सहयोगी		
५०.	लालजी लाल पासवान	का.सहयोगी		
५६.	प्रहलाद बनिया	का.सहयोगी		
५७.	बिनोद साहकलवार	का.सहयोगी		
५८.	सन्तोष राउत मेस्तर	कू. (तृ.)	सरसफाई	
५९.	राजेन्द्र राउत	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६०.	सिकिल देव मल्ली	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६१.	लालबाबू मेस्तर	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६२.	किसून देव मल्ली	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६३.	भामलाल मल्ली	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६४.	सूवे राउत	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६५.	बिरेन्द्र राउत	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६६.	हजारी मल्ली	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६७.	बिरेन्द्र मल्ली	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६८.	ईश्वरी मल्ली	कू. (तृ.)	सरसफाई	
६९.	कैलास राउत मेस्तर	कू. (तृ.)	सरसफाई	
७०.	भरत महतो	ह.स.चा.		
७१.	दिल महमूदराय	भा.स.चा.		
७२.	राम बहादुर हजरा	पाले		
७३.	उमेश मल्ली	कुचिकार	सरसफाई	
७४.	मंजुर आलम अंसारी	डाईभर	वारुण यन्त्र चालक	

१०.७ जननिर्वाचित कार्यपालिका सदस्यहरू

तालिका नं. १५६ : जननिर्वाचित कार्यपालिका सदस्यहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यपालिकाका सदस्यको नाम	पद	सम्पर्क नं.	कैफियत
१	श्री राजेश राय यादव	प्रमुख	९८५५०४५२७१	
२	श्रीमती रहिमा खातुन	उपप्रमुख	९८४५९३४०९९	
३	श्री हरीओमप्रसाद सोनार	वडा अध्यक्ष वडा नं. १	९८४५२२७२८९	
४	श्री राजेशकुमार महतो	वडा अध्यक्ष वडा नं. २		
५	श्री म. जलालुद्दिन अंसारी	वडा अध्यक्ष वडा नं. ३		
६	श्री जटाशंकर सहनी	वडा अध्यक्ष वडा नं. ४		
७	श्री राम अयोध्या प्रसाद	वडा अध्यक्ष वडा नं. ५		
८	श्री गम्भीरालाल प्रसाद	वडा अध्यक्ष वडा नं. ६		
९	श्री सैफुल्लाह मिया अंसारी	वडा अध्यक्ष वडा नं. ७		

क्र.सं.	कार्यपालिकाका सदस्यको नाम	पद	सम्पर्क नं.	कैफियत
१०	श्री विक्रम यादव	वडा अध्यक्ष वडा नं. ८		
११	श्री अक्टर आलम अंसारी	वडा अध्यक्ष वडा नं. ९		
१२	श्री शंकरप्रसाद गुप्ता	वडा अध्यक्ष वडा नं. १०		
१३	श्री सर्वनारायण चौधरी	वडा अध्यक्ष वडा नं. ११		
१४	श्री राजेश्वरप्रसाद केशरी	वडा अध्यक्ष वडा नं. १२		
१५	श्री राजनप्रसाद कुर्मी	वडा अध्यक्ष वडा नं. १३		
१६	श्री सुरेन्द्रप्रसाद जैशवाल	वडा अध्यक्ष वडा नं. १४		
१७	श्री भोरिकप्रसाद यादव	वडा अध्यक्ष वडा नं. १५		
१८	श्री शेषनाथ साह तेली	वडा अध्यक्ष वडा नं. १६		
१९	श्री सुगन्धप्रसाद महतो कोइरी	वडा अध्यक्ष वडा नं. १७		
२०	श्री अम्बिकाप्रसाद यादव	वडा अध्यक्ष वडा नं. १८		
२१	श्री लथिप मिया ठकुराई	वडा अध्यक्ष वडा नं. १९		
२२	श्री महम्मद इमामुद्दिन	वडा अध्यक्ष वडा नं. २०		
२३	श्री पुन्नेवप्रसाद रौनियार	वडा अध्यक्ष वडा नं. २१		
२४	श्री लालबाबुप्रसाद यादव	वडा अध्यक्ष वडा नं. २२		
२५	श्री विक्रमप्रसाद कानु	वडा अध्यक्ष वडा नं. २३		
२६	श्री हरीलाल चौधरी	वडा अध्यक्ष वडा नं. २४		
२७	श्री राजेश्वरप्रसाद स्वर्णकार	वडा अध्यक्ष वडा नं. २५		
२८	श्री महेश शाह	वडा अध्यक्ष वडा नं. २६		
२९	श्री रयाजुल हक अंसारी	वडा अध्यक्ष वडा नं. २७		
३०	श्री पवनकुमार ब्याहुत	सदस्य	९८४५२६५८५६	
३१	श्री गंगाजली दुसादिन	सदस्य	९८०४२७०७२५	
३२	श्री बदनदेवी कुर्मिन	सदस्य	९८०६८०२५७३	
३३	श्री भवरिया दुसादिन	सदस्य	९८२१९२६२९२	
३४	श्री शिलादेवी कुर्मिन	सदस्य	९८१४२७१७१४	
३५	श्री शुशीलादेवी लोहारिन	सदस्य	९८४५०७२२६४	
३६	श्री मोहन साह कानु	सदस्य	९८४५०६०८८९	
३७	श्री रामलखन राउत भेडियर	सदस्य	९८४५९१३६८८	

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४